

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A

VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

SZERKESZTI:

BOROS GYÖRGY.

Tizenegyedik kötet.

KOLOZSVÁRT,
NYOMATOTT GÁNÁN J. ÖRÖKÖSÉNÉL,
1898.

A XII. kötet tartalma.

I. Költemények.

	Lap.
A rang. Végh Mátyás	9
Újévi fohász. Demeter Dénes	21
Isten dicsérete. Nagy Lajos	41
Mi a boldogság? Végh Mátyás	44
Látta a keresztet. Murányi Sándor	57
Fogadás. Tarcsafalvi Albert	66
Emléklül. Tarcsafalvi Albert	91
A tejut legendája. Végh Mátyás	105
Brassai emlék. Józan Miklós	121
Dr. Brassai S. halálára. Tarcsafalvi Albert	121
Angyal. Szentmártoni K.	185

II. Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények.

Az élet örömei. Szerk.	5, 106
Elmélkedés az imádságról. Pálffy József	8, 22
Nők világa. Raffaj Irma	10, 46, 72, 98, 115, 135
Szózat az unitáriusokhoz. Szerk.	17
Elmélkedés az imádságról II. Pálffy József	24
Egy fiatal lelkésznek. Boros György	32
Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez. Tarcsafalvi Albert	43
A belvilág. (Elmélkedés). Martineau	58
A Krisztus fel van támadva. Fazakas Lajos	73
Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez. Ifj. Kiss Jakab	88
Mindennapi jótékonyság.	92
Az angol unitárius lelkész. B. Gy.	112
Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez. Szentmártoni B.	130
Papnék és papleányok teendőiről. Raffaj Irma	196
Ima. Erzsébet királyné Ő felsége halála alkalmából. Ferencz J.	

III. Életrajzok és rokon-tárgyúak.

Angol unitáriusok (arczképpel)	2
Kriza Sándor. Simó János	49
Boér Gergely (arczképpel)	65
Darkó Sándor (arczképpel). Egyed Ferencz, Vas István	89
Jakab Elek. Boros Gy.	124
Jakab Elek emléke (képpel). Ferencz József	169
Dr. Brassai S. tanári pályája és irányelvei a középiskolában. B. Gy.	173
Dr. Brassai emlékek érdekében nyílt kérés. B. Gy.	186
Erzsébet királyné. B. Gy.	208
Dávid F. egylet elnökei (arczképpel)	214
Brassai S. emléke érdekében.	

IV. Vegyes tartalmúak.

Az újév alkalmából. Szerk.	1
Ifjúkori visszaemlékezés. Végh Mátyás	26
A nagy ünnep. B. Gy.	42
Az elkormosodott énekes könyv. Grácz Mór.	45
Az unitárius egyház szervezete.	67
A „Dávid Ferencz egylet“ felolvasásai.	51, 74
Unitárius mozgalmak külföldön.	35, 77
Elnöki megnyitó. Csegezi M.	82
A mai kor szelleme. Pollák Lajosné.	84, 107, 130
Missioi levél. Nagy Lajos	94
Brassai emlék-ünnepén.	122
Brassai mondásai	118
Brassaia (képpel). Dr. Nyiredi Géza	127
Papi fizetések kiegészítése. Bétei	128
Népeimhez. Ő Felsége a király. Az unitár. egyház részvétirata.	
A Dávid Ferencz Egylet részvétirata	225
Fölhívás előfizetésre. Boros György.	226
A Dávid Ferencz Egylet XIII-ik közgyűlése	227
V. Egyházi és iskolai mozgalmak 13, 36, 53, 77, 100, 116, 132, 139, 186, 221, 247	
VI. Egyleti élet és munkásság 16, 39, 55, 78, 101, 118, 134, 142, 189, 222, 251	
Irodalom	247
Törvényjavaslat	47, 76

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Kornis-utca 4. sz.)

Az új év alkalmából.

Komoly szavunk van t. olvasóinkhoz. Most önöktől függ az „Unitárius Közlöny” sorsa. A szerkesztő és dolgozó társai némi büszkeséggel mutatnak vissza a *tíz év alatt* végzett munka eredményére. Bátran bocsátják ki ez új számot is bemutatónak. A ki keres, lehetetlen, hogy ne találjon benne egy-egy buzdító szót, egy-egy lelkesítő gondolatot, melynek a magán, a családi, vagy a társadalmi életben hasznát vehesse. Százan, meg százan kifejezték, hogy az Unitárius Közlönyre szükségük van.

Itt ez ideje, hogy teljesítsék vele szemben köteleességeiket; adják meg érette azt a csekély évi díjat és terjesszék a lapot, úgy hogy *kiki szerezzon maga mellé még egy tagot*

A családfő, a családtag, a magános ember, a férfi, a nő és gyermek mind találhatnak benne olvasni és megtanulni valót csekély pénzért.

Előfizetőknek 1 frt 20 kr., rendes tagoknak 1—1 frt 5 évig, tanulóknak 60 kr

Minden új tagnak megküldjük Dr. Brassai Sámuel, Ferencz József püspök és Berde Mózes különálló arczképét.

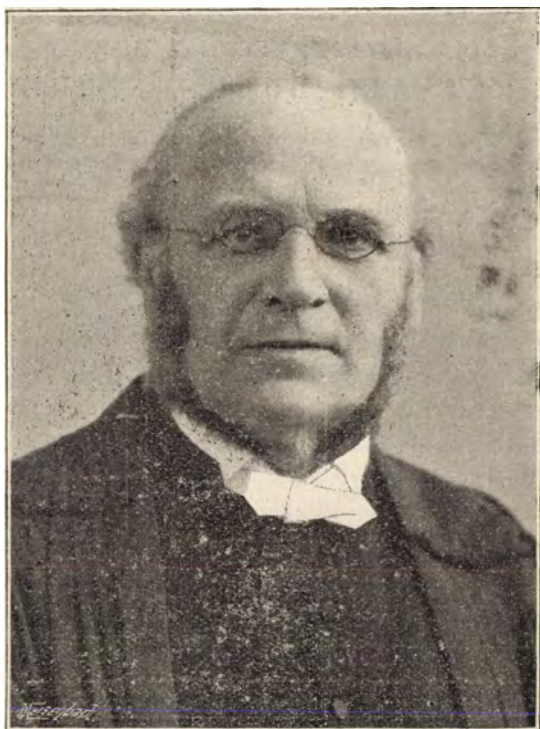
Unitáriusok és mindazok, a kik szeretik a tiszta vallást, az őszinte jó szót, jöjjenek és sorakozzanak. Buzgóságukkal fozkazzák a szerkesztőjét és midazokét, kikkel érintkeznek. Föl a munkára, föl a segítségre!

Isten áldja és szentelje meg minden nemes gondolatjukat és minden jó tettüket az új évben

Boros György.

Angol unitáriusok.

(7 képpel)

Dr. Herford Brooke.

Az a személyi barátság és szellemi rokonság a melyet az angol unitáriusokkal már negyven év óta élvezünk, nemcsak feljogosít, de sőt kötelességünké teszi, hogy minél közelebbről ismerjük meg őket. Dr. Martineau Jakabot bemutattuk volt az

Unitárius Közlöny 1895. évi 5-ik számában. A még ma is élő nagy bölcseész, most már, miután Dr. Brassai meghalt, egyedül áll a 90-esek között. Ő a legnagyobb, ő a patriarka, a próféta és a minden tekintetben csodás nagy ember.

Deard Jakob.

Jelenleg egyszerre hét derék férfi képét mutatjuk be s az első helyet *Beard* Jakabnak, a nemzetközi unitárius Konferencia elnökének adjuk. Papi családból való világi férfi. Manchester város környékén ő az unitarizmus világi vezetője. Jelenleg az „új mozgalom” élén áll s elhatározta, hogy 100 000 frt alapot gyűjt és az megis lesz, mert ő az áldozatban is mindig elől jár. Testvére volt *Beard* Károly, a híres egyházi író, ki a reformációról írott művében igen méltánylólag emlékezett meg az erdélyi unitarizmus-

ról is. Atyjok a jelen száz első felében a legnagyobb szolgálatot tette az Unitarizmusról írott számos derék művével, melyek könyvtárunk angol gyűjteményének becses kincsei.

Dr. Herford és *Dr. Brooke* a legérdekesebb papok az angol unitáriusok között. *Dr. Herford* angol ember, de csak most három-négy éve jött haza Amerikából. Valódi vezérszellem, ki a püspök helyét tölti be Angliában, mert tanácsa nélkül kevés új dolgot kezdenek s tényleg legtöbbet ő kezd meg. Szelid, nemes, jó lélek, mély tudomány és evangéliumi szellemű lelkész. Londonban a Roselin Hill templom szeretett, sőt bálványozott lelkésze

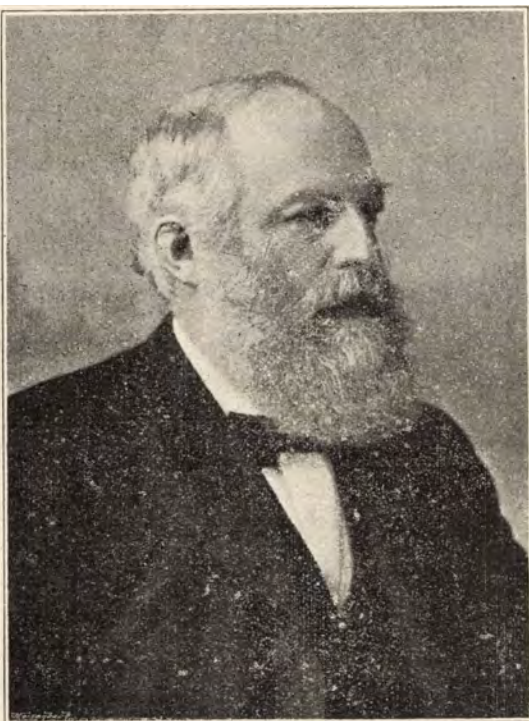
Dr. Brooke neve ma a leghódítóbb név Angliában. Az egyházi szónoklás hőse. Arczából kiolvasható, mily határozott akarat, mily erős gondolkozó fő. A hol representálni kell, oda *Dr. Brooke*-ot viszik; a hol erős beszédre van szükség, ott reá gondolnak. Nevezetes róla, hogy az Anglikán

Dr. Brooke Stopford.

egyházhoz tartozott, és azt odahagyta, mivel tanaival nem értett egyet.

Dr. *Drummond* és *Carpenter* tanárok a *Manchester College* büszkeségei. Dr. *Drummond* a jelenlegi igazgató. A *Collegének* tanára 1869. óta. Számos könyvet írt, melyek mind nagy becsűek. Mint tanár szívélyes és előzékeny tanítvá-

Dr. Drummond Jakob.

nyaival szemben. A tudományban alapos és néha igen részletező. Kötelességében kiválóan pontos.

Carpenter E. J. oly tudományos férfiú, a kit ma főleg a bibliai kritikában nemcsak az unitáriusok, hanem az angolok is egyik fő-

Carpenter E. Jakob.

tekintélynek tartanak. A *Manchester College* nek már 20 év óta tanára, kit a tanulók legjobb barátjuknak tekintenek. „*Paleszina Jézus korában*“ cz. művét az Unitárius kis

Manning J. E.

Könyvtárból ismerjük.

Manning és *Street* lelkészek az újabb generatio tagjai közé tartoznak. *Manning* sheffieldi lelkész és egyszersmind theologiai tanár a Gordon Sándor vezetése alatti theol. intézetben Manchesterben. Ez alkalommal a magyar képviselőknek kedves házi gazdájuk volt. Szeretetre méltó kedves pap és jó tanár.

Street Kristóf Jakab.

Mindenik valódi oszlopos férfiú a maga körében. Reméljük, hogy olvasóinknak lesz alkalmuk a jelen év folyamán mindeiktől olvasni valamely közleményt.

Az élet örömei.

A szerkesztő erről a nevezetes tárgyról egy cikksorozatot szándékozik közölni az év folyamán, mert úgy tapasztalta, hogy az életet manapság sokan csak azért nem becsülik kellően, mivel annak örömeit nem tudják fölfedezni.

Néha annyira elfog a bánat, elhagy a kedvünk, hogy csaknem kétségbeesve kérdezzük magunktól: „mit ér ez az élet?” Ha a kérdést rossz hangulat adja ajkunkra, a felelet legtöbbször elszomorító. Az élet nem ér semmit. Nincsen abban egyéb a gyötrődésnél, szenvedésnél, csalódásnál, küzdelemnél és bukásnál.

Mit ér az élet, ha legjobb barátunk meghalt. — Egyetlen gyermekünk volt, elvesztettük. Miért élünk tovább? Volt egy szép reményünk. Szétfoslottak szálai. Megérdemli-e ez az élet, hogy tovább kinlódjunk benne? Volt vagyunk, koldusok lettünk. Dolgoztunk s még sincsen mit együnk. Hü barátok voltunk. Elhagyott mindenki. Nincs mit reméljünk, nincs kit szeressünk, nincs miért dolgozzunk. Ugyan mit ér ez az élet?

Igazunk van ugy-e kedves olvasó? Te is éppen így vagy ezekkel a kérdésekkel; így a feleletekkel is. És lám, mégis nekünk nincsen igazunk, te pedig eltévelyedtél a pillanatnyi rossz hatása alatt. Te elsötétítetted szobád ablakait s azt mondd, hogy a nap nem süt; elvonultál az emberektől és azt mondd, hogy téged senki sem szeret. Eddig szeretted magadat, most rémes, sötét gondolatok forognak elmédben. Ne légy rabszolgája saját képzelődésednek!

Jöjj, kövess. Nézzük meg az életet közelebbről, részletebben és lássuk meg, vajjon nem találunk-e benne többet, mint a mennyit az első pillantásra mutat?

1. Van-e boldogság?

Könnyű volna igennel felelni, mert Jézus megtanította azt is, kik a boldogok, azt is, mi a boldogság. Boldogok: a tisztasíviűek, mert ők az Istent meglátják; az irgalmasok; az igazságot keresők; a sirók; az üldözöttek.

Mily sokan vannak Jézus szerint, már pedig ő ismerte az embereket és tudta mi a boldogság. Lám tehát a boldogság az Istennél van fenn a magasban; a szivben, benn a kebelben. Az is el van rejtve, ez is. Közönséges szem azt sem láthatja, ezt sem. Mégis meg van mind a kettő s így megvan a boldogsága mindenkinek, a ki a maga helyén keresi.

El kell ismerni, hogy ha csak azok érezhetnek boldogságot, a kik Istennel vannak és a kik szivök szerint élnek, akkor kevés a boldog ember, mert legtöbb ember úgy él, hogy sem Istent nem közelíti meg, sem szívébe nem mélyed le

De a boldogságnak egy hosszu, majdnem végére mehetetlen láncolata van. Nyomozzuk csak saját magunk körül. Lám a kis apróság, ki itt lábunk alatt mctoszkál, föláll és egyik széktől a másikig elmegy nagy küzdelemmel, sok kísérlet után és még több remegéssel. De végül ott van és boldogan néz ránk. Mintha mondaná: ezt én tettem

A kis hat éves tanuló törí nyelvét, rongálja a könyvet, egy betű után kettőt, majd hármát, végül egy egész szót összeállít, azt megis érti és boldog vele.

A nagyobbik varrogatja, bontogatja munkáját, de végül sok sirás, még több bánat után készen van vele: és boldog.

Ugy van: a *munka* és annak sikere, még ha a legparányibb is, megáldja ártatlan örömmel a szívet, az időt és az életet.

Néha észre sem vesszük a legtisztább és legkedvesebb érzelmeket. Nézzük a kis csermely szaladgáló cseppjeit, szemünk órákig elmereng a fák lombjai között, ott andalgunk a rét sima pázsitján, itt a fehérhó hátán s nem tudjuk, vagy nem akarjuk megvallani magunknak, hogy mennyire boldogok vagyunk.

Van egy kis könyvünk, lapozgatunk benne, és körülvesz egy soha nem látott nagy szellem. Társalog velünk. Mond sok szépet, lelkesítőt, feledteti a gondot, bévezet a nagy lelkek társaságába, megtisztítja gondolatainkat. Ha csak egy óráig is, de boldogok vagyunk, mert a nemes lelkek társasága boldogságot szerez.

A földnél, a barázdában, a műhelyben, az asztalnál, vagy az utcán kezdjük-e, nem sokat változtat a dolgon, mert minden helyről, bármely munkától el lehet jutni a boldogsághoz és be lehet tölteni kedves barátokkal, jó segítőkkel mind azt a helyet, a mely első tekintetre üresnek látszott.

Bánat, kár, veszteség és egy sereg rossz dolog található minden lépésre, de mindig jusson eszünkbe, hogy a hol árnyék van, ott napfénynek is lenni kell, mert az a fő ez csak a kísérő. Kisfaludy S. szépen énekelt:

Boldogítani s boldogúlni

Egyarányu mértékben,

Nem fogyni, sőt gyarapulni

A legszebb, jobb értékben;

Vidám, nyugodt, erős lenni

Lelkében és testében.

Nem rettenni s nem csökkenni

A sors dúló mérgében.

Ez boldog s bölcs emberélet!

Becsületes embernek az ármány fortélyá ellen is csak egy biztos fegyvere marad s az ismét becsületessége.

Deák Ferencz.

Légy türelmes mindenkivel, de leginkább magaddal. Gyengeségeid ne zavarjanak és ha elesel, mindig bátran állj fel.

Elmélkedés az imádságról.*

Irta: Channing E. Vilmos.

Az ó és új testamentumi iratok egyaránt megegyeznek abban, hogy imádkoznunk kell.

Senki, a ki életének egy kis részét nem szentelte e kötelességének, ne tartsa magát kereszténynek. Nem rendelkezik semmiféle szabály afelől, hányszor imádkozzunk, de a mi Urunk, Jézus, midőn így tanít könyörögni: „Add meg a mi mindennapi kenyerünket,” arra céloz, hogy naponként kell imádkoznunk.

A mi az imádkozás helyét illeti, azt minden keresztény maga választhatja meg. Vallásunk sokkal szellemibb és szabad-szelleműbb annál, hogysem az imádkozást helyhez és időhöz kötné. Vannak azonban a napnak részei, melyek e kötelesség teljesítésére kiválóan alkalmasok, melyeknek, ha lehetséges, arra kellene szentelve lenniök.

Ilyen időpont: a reggel, melyet, mint látszik, maga a természet jelölt ki az embereknek oly időül, mely az imádkozásra fölötte illő.

A regg óráiban nem rázta még meg elménket világi gond vagy gyönyör, mint a nap többi óráiban. A magábavonultság, az álom elvették hevét érzelmeinknek. Csendes a reggel. Az élet rohanó zaja még nem kezdődött, jól eső érzéssel osztozunk a körülünk levő nyugalomban. Annyi időn át nem zajongva a nyüzsgő életben, könnyebben feledhetjük azt s imádkozhatunk osztatlan odaadással.

Ez tehát alkalmas idő arra, hogy közeledjünk lényünk láthatatlan Alkotójához, hogy erősítsük benne való bizalmunkat, hogy gondoljunk a jövő életre s keressük azokat a szellemi segélyeket, melyekre a nap munkája és kísértései között szükségünk vannak.

Sok van a reggelben, a mi az áhitatnak tápot nyújt. Mennyi gondolatot ad, mennyi kegyességre int. Midőn a természetre pillantunk, mily boldog és megihlető változásnak leszünk tanuivá. Csak néhány órája, hogy a föld még néma homályban volt burkolva. Ugy rémlett, mintha szünetelne a természet.

* Vallásos és erkölcsi kérdések felett ritkán szoktunk elmélkedni. Ez a végéhez rohanó XIX. száz. nem kedvez annak, a mi állandó, a mi isteni. Mi azt hirdetjük, hogy Isten a mi erős várunk, a ki meglát minden nemű veszedelemben, ha lelkünket és életünket neki szenteljük; ha imádkozunk hittel, reménységgel. A ki az „Unitárius Közlönybe” belepillant, minden hónapban találni fog benne egy imát és egy pár sor elmélkedést, hogy magának lelkipásztora lehessen saját házában is.

De most új fényár tör elő : a természet üdőbb s fényesebb színben pompázik, úgy látszik : örvendez, mintha ép most nyerte volna létét Alkotójától. A nap sohasem oszt vidámabb sugarakat, sohasem hirdeti hangosabban Isten dicsőségét és jóságát, mint mikor visszatér a rideg éj után s fölkelt embert és állatot, hogy törjön élte célja felé.

Mintha az öröm lehe fuvallana lenni a földön és fenn az égen. Kevés képzelő erő kell ahhoz, hogy örömmel olvassunk a felhőkön vagy a harmattól ragyogó réteken. Ez az az idő, mikor legmélyebben érezhetjük s áldhatjuk a Hatalmat, mely mondá: „Legyen világosság“; mely „sátort ütött a napnak az egekben“ s neki adta a termékenyítő erőt az egész földön.

Ford. Pálffy József.

I m a.

Az esztendők elmúlnak s elenyésznek, de te óh Isten megmaradsz mind örökké. Az idő napjai megújulnak, a Te életed megmarad tökéletesnek, a milyen volt és lenni fog. Életünk hullámoz, mint a tenger, Te állasz, mint a kőszikla szilárdan. Te védsz, ha rád támaszkodunk, Te megmutatod magadat, ha a tenger messze elsodor. Oh taníts meg Atyánk arra, hogy nálad mindig biztos kikötő, csendes menedék vár. Ha bűneink hullámai csapkodnak, erősítsd hitünk árboczatát, hogy kiálljuk a vihart és elérjük a biztos, békés kikötőt a Te szent színed előtt, hol a világ lármáitól külön válva, szívünk neked meghajol felséged csodálva. Amen

A rongy.

Valaha még új ruha volt,
De most olyan kopott, régi,
A ki hordta, már eldobta.
Haszontalan rongynak nézi.

A szeretet nem úgy látja:
Sem a színe, sem szövete
Meg sem kopott, nem is régi,
Jó ruha lesz majd belőle.

Kis iskolás gyermek testén
Olyan jól áll, olyan meleg,
Nem is hiszi, hogy ruhája
Valaha még rongy lehetett.

Végh Mátyás.

Nők világa.

Ezt a rovatot nőolvasóink szívesen fogadták s mi jövőben lehetőleg állandóan megtartjuk, remélvén, hogy nemcsak az olvasó, hanem a dolgozó társak is szaporodni fognak. A nők világa oly gazdag, hogy abból mindig bőven lehet találni oly dolgot, a mi meggondolásra méltó.

Olvasonőinknek melegen ajánlunk egy jó tanácsadót, a „Háztartás“ cz. lapot. Egy hónapba háromszor jelenik meg. Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. (Budapest, VIII. József-utca 45.) Ajánljuk, hogy a ki nem szándékszik ennyi pénzt kiadni egy lapra, az álljon össze egy-két barátnéjával s hozassák meg közösen. Biztosíthatjuk, hogy valódi hasznos tanácsadó: egészség, szépség, nevelés, háziipar, lakás, háziszerek, fűtés, világítás, mosás, vasálás, bevásárlás dolgában.

A *nőknek* igen kitűnő alkalmuk lesz a Dávid Ferencz Egyetben működni, ha énekkart alakítanak és abban énekelnek. Ebben a tekintetben Kolozsvár példáját legelőször úgy hisszük, Torda fogja követni.

Felhívás a székely szövőipar érdekébea.

A székely nők egyik főfoglalkozása a szövés-fonás volt. Sajnosan kell beismernünk, hogy csak volt, mert ujjabb időben a gyáripar ezt az ágát a székelyiparnak is kezdi veszélylyel fenyegetni s olcsóságával elnyomja a házilag előállított drágább, de jobb minőségű cikkeket.

Az a helytelen nézet uralkodik székely nőink közt, hogy minek kinlódni a szövéssel, mikor most olyan olcsón lehet kapni mindent a kereskedésben. Ez az okoskodás, ha jól utána számíttunk, nem helyes, mert igaz ugyan, hogy a kereskedésekben a gyáripari cikkeket olcsón kapjuk, sokkal olcsóbban, mint régen, de ha ezeknél olcsóbb, mi szintén jutányosabban állíthatjuk ki, mivel a hozzávaló anyagot is olcsóbban kapjuk, mint régen. Gondoljunk utána, mennyivel drágább volt a fonal és fejtő ez előtt csak 10—12 évvel, mint ma. Akkor volt egy pakét fehérített középminőségű 20-as serített vető fonal 4 frt, most ugyanaz 2 frt 70 kr.; egy pakét öltetni való 10-es fonal 3 frt 50 kr., most ugyanaz 1 frt 80 kr.; a piros fejtőnek fontja volt 2 frt, most 80 kr. Az árak ilyen hanyatlása mellett természetes, ha ugyanaz idő alatt a gyári szövetek ára is ily mértékben csökkent, de ép e miatt a háznál is olcsóbban lehet ugy a színes szöveteket, mint a fehér vásznat előállítani, a mellett mennyivel

változatosabb színekben, mint régebben, mert most minden ki-gondolható színárnyalatban árulják a fejtőt.

Egész másban kell keresnünk az okát a házi szövőipar hanyatlásának, de vajjon miben? Hisz ősidőktől fogva a székely nép, férfi, nő egyaránt előállított felső és alsóruhát viselt s az volt a megjegyzett, a ki másfélét vett magára, nem pedig az, a ki saját maga által előállított ruhában járt, mint manapság. Miért jár ma a székely leány posztó, szőr, karton stb. ruhák-ban és finom sifon ingben még a mezei munkára is, és miért vesz ünnepnapon selyem és bársony ujjast, blúzt stb. magára? Miért vesz az új gazdasszony cifra gyári abroszt, takarót, ággy-terítőt, asztalkendőt, mikor maga ép oly szépet, ha nem olyan mintást, de jobb minőségben tudja mindezt előállítani és meny-nyivel tartósabban? Azért, mert nem tud a legnagyobb részük szöni. És miért nem tud? Azért, mert elmegy idegenbe, nagy városba, más országba szolgálni, a hol még azt is elfeledi, mi az az osztováta, vetőszeg, nyüst, borda stb. és hogy kell azok-kal bánni.

Ti vagytok ennek az okai székely anyák és apák! A he-lyett, hogy megtanítanátok leányaitokat, miként kell a kender-t fonni, vetni, szöni, varni; a helyett, hogy igyekeznétek őket megtanítani, miként kell jó földmivesznőnek, jó gazdasszonynak lenni, elkülditek messze, idegen emberek és viszonyok közé, akárhová, csakhogy minél több pénzt kapjanak, igen, hogy kapjanak, mert haza ugyan keveset hoznak, mivel a távoli nagy városokban, vagy más országban szolgáló leányaitok nemcsak nem tanulnak töletek jó gazdasszonyságot, de megtanulnak cifrán öltözködni, könnyelműen gondolkozni, a pénzt pazarolni stb. Megkeresik a sok pénzt igaz, de el is költik cifra ruhára s nem abba járnak, hogy takarítsanak meg a jövőre egy pár fillért, hanem hogy minél divatosabban öltözzenek. Mikor pedig hazakerülnek, férjhez mennek, nem képesek beletalálni magukat a falusi gazdasszonyságba, nem tudnak szöni, varrni, pénzük nincs, hogy vegyenek s kész a szerencsétlen házasság, tönkre-menés stb. Nem így van? Nem ez az oka sok, nagyon sok jó székely gazda tönkremenésének? Mind ennek milyen könnyen elejét lehet venni! Nem mondom, hogy ne adjátok leányaitokat szolgálni, menjenek, mert nekik ez az iskola, felsőbb nevelés, de menjenek falura, vagy olyan helyre, a hol ugyanazon körülmények között vannak, mint odahaza, azt tanulják, a mire egész életükben szükségük van. Akkor nem fogják a gyári hol-mit jobbnak és olcsóbbnak találni, mint a házit, de igyekezni fognak mindent maguk sajátkezüleg előállítani

Hogy mennyivel tartósabb a háznál szőtt ruha a gyárinál,

csak az tudja, a kinek volt, de hogy tartósabb az asztalnemű, kendő, dörgölő, szóval minden czikk, a mit egyszer kenderből, lenből vagy gyapottból házilag állítanak elő, azt nemcsak mi, de sokan tudják azok közül a gazdasszonyok közül is, a kiknek nincs módjukban saját házuknál előállítani, azért szívesebben vásárolnak drágábban ilyet, mint olcsó gyárit. Ezt mutatja a székely szőttesekkel üzött kereskedés is, csakhogy a kereskedést méltatlan egyének üzik, a kik gyakran csalást követnek el a székely gyártmány czime alatt. Ezek a kereskedők a cigányok, kik itt összeszednek egy csomó székely szőtttest, elárasztják az országot, magukat úgy adva ki, mint székelyek és elfogyott áruikat ott mással pótolva, azt szintén székely termék czimen adják el, a mi nem válik a székely szövőipar dicsőségére. Természetesen hasznuk nagy van, de rontják a mi hirnevünket.

Tegyük le ellenszenvünket a kereskedés iránt s saját gyártmányunkat vigyük mi elárusítani, szóval, folytassunk kereskedést a székely szőttessel. A leányok a helyett, hogy Oláhországban szolgálnának, otthon szőjjenek, fonjanak, igyekezzenek minél jobb, tartósabb tárgyakat előállítani, mert abból nagyobb hasznuk lesz úgy erkölcsileg, mint anyagilag, mint a szolgálatból. Ha nem tudnak is műszövést, de tudják azt, a mit anyáik és nagyanyáik hátrahagytak, a gyakorlat és tapasztalat útján pedig sok minden új dolgot fognak feltalálni. A férfiak, mikor a mezei munka szünetel s különösen télben elvihetik az ország minden részébe, a hol mint valódi székelyek hamisítatlan áruikkal csak emelik a székelység jó hirnevét és életrevalóságát bizonyítják, maguknak pedig anyagilag hasznot csinálnak. A kezdet nehéz, de ezt a nehézséget leküzdve, a haszon nagy lesz.

Rajta hát székely nők! Ne hagyjuk sokáig szunyadni a székely szövőipart. vegyük elő anyáink mesterségét, de igyekezzünk magunkat fejleszteni önerőnkéből, tanuljuk el egymástól a hasznost és czélszerűt s a mit elvesztettünk a vámon — a termények és marha olcsóságában — nyerjük vissza a réven t. i. az életrekeltett székely szövőiparral.

Kevesen fogják tudni a szövéssel foglalkozó székely nők közül, mennyi fonalra hány singet vethetnek s e miatt gyakran fennakadnak, ezért a figyelmes olvasót ennek a titkába szívesen beavatom.

A hány pászmás a borda, annyi matring fonalat veszünk, olyat, a milyen egy lábban öt van, s arra 13 singet vetünk. Így például, ha 10-esbe vetünk, veszünk 10 matringot. arra feleresztünk 18 singet, ha 30-asba vetünk, arra veszünk 30 matringot s eresztünk arra is 18 singet s a hányszor 30 matring

fonalunk van, annyiszor 18 singet vetünk. Így akárhánysba is vessük a fonalat, nincs eset, hogy ezzel a számítással ki ne folyna, de csak a gyapotfonal, mert a kender egészen más számítás alá esik, a mit egy más alkalommal szintén közölni fogok.

Raffaj Irma.

Régi dolgok.

„Régi dolgok“ gyakran kerülnek főleg lelkészeink kezébe. Ezt a rovatunkat továbbra is nyitva tartjuk és kérjük olvasóinkat, hogy a megjegyzésre méltó régi dolgokat küldjék be.

Püspök-gyászhymnus.

Egyik püspökünk, valószínűleg Kőrmöczi János temetésére irt hymnusból az alábbi két versszakot megtaláltuk és közöljük azzal a kéréssel, hogy ha valaki ismeri a hiányzó két elsőt, velünk közölni szíveskedjék:

3. Elvégezte nagy pályáját	4. Hallván szódat örök Isten,
Imé a mi Püspökünk	Kit mindenek imádnak,
És letette Hivatalát,	Hozzád készült lelke innen
Melyet viselt felettünk.	Felkenetett szolgáltnak,
Mint az égi fényes nap,	Áldást hintvén népére,
Melytől minden éltet kap,	Eljutott végestvére,
Áldást hintvén nagy utára,	Remélve szelid lelkében
Siet esti szállására.	Idvességet az egekben.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Dr. Brassai Sámuel életrajza megírásával az E. K. Tanács lapunk szerkesztőjét bízta meg, ki a nagy és nehéz feladat érdekében megújítja kérését mindenkihez. A ki a néhai nagy férfiú életéből vagy cselekedeteiből valami jellemzőt ismer, szíveskedjék beküldeni.

— A főtiszt, püspök ur Jánosi Pál tanító-jelöltet kinevezte Mészköre tanítónak.

— Gálfalvi Sámuel sárdi unitárius lelkész megbalt hosszas szenvedés után. Szegényesen javadalmazott, nehéz hivatalát lelkiismeretesen betöltötte úgy a templomban mint az iskolában.

— Nyilvános köszönet. A sepsi-kőröspataki unitárius egyházközség kedves kötelességet teljesít, midőn méltóságos gróf Kálnoky Felixné ömértóságának hálás köszönetet mond azon nagybecsű ajándékáért, hogy az unitárius templom és tennő szomszédságában levő szántóföldjéből 800 négyszögölnyi területet a temetőhez leendő csatolás végett adományozni kegyeskedett. A nemes szív jótékony megindulása és tette legyen kedves Isten előtt is! Az egyházközség nevében: id. Bedő András, egyházi gondnok. Simó János, lelkész

— Erdővidék központján, Baróth községében az unitárius vallásuk jelen év november 28-án filia-eklesiát alakítottak. Mélt. Daniel Elek gondnok vezetése alatt. Az első ünnepélyes isteni tisztelet karácson harmadnapján tartatik. A baróthi ev. ref. egyház keblei tanácsától kéri el az imaházat. Örömmel adunk hírt egyházi életünk ez újabb mozzanatáról, mert 40—50 lélek kegyes óhajlásának

teljesülése mellett, újabb példáját látjuk a protestáns felekezetek közt fennálló kölcsönös szeretetnek, a mire, az idők jeleit tekintve, nagy szükség is van; de bizonyosságot nyerünk másfelől arra, hogy ama családok, melyek egyházunk történelmének lapjaira az áldozatkészség és hitbuzgóság ragyogó drágaköveiből irták be nevüket: gondoskodnak, hogy ősi nevükhöz méltó utódok tündököljenek előttünk. Daniel Elek ur, a baróthi unitárius filia eklesia első gondnoka, most nehányunk, de meg vagyunk győződve hogy adandó alkalommal többek előtt, nagyobb körre kiható munkásságával is bizonyosságot tesz nevéről. Fogadják a filia eklesia tagjainak hálás köszönését úgy a ref. egyház községtanácsa, mint mélt. Daniel Elek ur.

— „Az én büszkeségem“ cz. alatt Tarcsafalvi Alberttől igen kedves és sikerült költeményt közöl a kitünően szerkesztett Nemzeti Iskola.

— Tarcsafalvi Albertről, lapunk szorgalmas költőjéről, a Vasárnapi Ujság elismerőleg ír: költészete egészséges, magyaros, de valami magasra nem emelkedik . . . Verselését művészinak nem lehet mondani, de nemis annyira gyenge, hogy az olvasót zavarná, szívesen lapozzuk át a kis kötetet.

— Simó János, s.-körös-pataki lelkész Tordára neveztetvén ki, november 28-án bucsuzott el volt hiveitől. Ez alkalommal a s.-körös-pataki egyház különben tágas templomát szorongásig megtöltötték az egyház tagjai s a vidékről nagy számban felekezeti különbség nélkül felgyűlt ismerősök és érdeklődők, kiknek osztatlan rokonszenvét és tiszteletét birta itteni 7 és fél évi működése alatt. A szívből fakadt, elragadó szép ima s a Csel. 20. r. 22., 28., 31. és 32. versei alapján épült egyházi beszéd, melyben a szeretetet és hitűséget, egyetértést és áldozatkészséget, a s.-körös-pataki egyház ezen jól ismert erőseit volt hiveinek ismételt szívből kötötte, az elválás fájdalma, s a kétéves jövő aggodalmai, melyek sötét borot vontak az arcokra, a mindkét részről visszatérhetetlen előtörő könnyek, a gyülekezetben egymást érő sóhajok és megmegújuló zokogás: mind azt bizonyítják, hogy bucsuzó lelkész és hiveit egymáshoz fűzte az őszinte szeretet. Simó J. távozását hivein kívül fájlalja a polg. község, melynek hű és bölcs tanácsadója és körültekintő vezére, — az egyházkör, melynek mindig kész egyik tevékeny lelkésze, — a háromszéki D. I. E., melynek legbuzgóbb tagja volt Ezek nevében megleghangu bucsut mondott Szentiványi Miklós felügyelő gondnok ur, egyben szeretettel teljes szavakban kéri a s.-körös-pataki egyház tagjait, hogy legyenek egyetértők ezután is, különösen a nemsokára bekövetkező lelkészválasztásig és ez alatt.

—ly.— d.

— Torda város unitáriusai az utóbbi időben nagy figyelemben részesültek, a mint lapunk olvasói is tudják. Albert János örökét kellett elfoglalni. Végül ez is megtörtént december 12-én, midőn Simó János s.-körös-pataki lelkész beköszöntött Tordára. Örönnünnepjök volt ez a tordai hiveknek, mivel így vége szakadt a sok várákosásnak. — Simó talpraesett köszöntőbeszédével egyszerre meghódította hiveit s minthogy a zsufolt templomban idegen is nagy számmal volt jelen, elmondhatjuk, hogy a várost is megnyerte magának. Beszéde programmszerű, előadása megnyerő és a mi fő, teljesen nélkülözi a falusias modorosságot Ritka szónok részesül oly osztatlan elismerésben férfiak és nők részéről egyaránt A tordai unitárius egyház új korszakot fog kezdeni derék ifju papjával, ha nagyszámu hiveit megszállja az ősök lelkes buzgósága és papjukat támogatni fogják törekvéseiben. A beiktató ünnepélyt főt. Ferencz József püspök ur jelenléte nagyban emelte. Jó hatással volt, hogy Kolozsvárról többen vettek részt: Mózes András, Boros György, Gálfi Lőrincz. A vidékről csupán a kör derék esperese Csegezi László volt jelen. Feltűnt mindenki előtt, hogy a vidéki unitárius lelkészek nemhogy új szolgatársuk, de még a püspökjök iránt sem éreztek annyi tiszteletet, hogy megjelenjenek. Világi részről jelen voltak Betegh Miklós alispán, Velits Ödön polgármester, a városi és megyei tisztikar s a hely-

beli lelkészek. Jó hatást tett a róm. kath. plebánosnak a banquetten mondott szabad szellemű beszéde.

— A „Dávid Ferencz Egylet“ kis-küküllőköri fiók-egylete Deésfalván, f. év nov. hó 15-én igen szépen sikerült kegyeletes és kedélyes Dávid Ferencz-ünnepet tartott, a melyen a rendes tagokon kívül számos helybeli és vidéki más felekezeti férfi és női közönség volt jelen. Az egyleti tagok fél 10 órakor tisztelgő látogatást tettek ujonnan választott elnökük ifj. Pataky Lászlónál. A templomban a gyülekezet „Aldott az Úr, a mi Istenünk“ éneke. után Hadházi J., helyb. lelkész imát mondott. Gvidó B. köri esperes Péld. 12—27. igék alapján költői színezet és apostoli ihletéssel ecsetelte Dávid Ferencz emlékét, az üldözött egyház történetét; jelenét és remélhető szebb jövőjét. Végig lebilincselve tartotta a hallgató közönség nagy seregének figyelmét. Az ünnepség második része az áll. iskola tágas tantermében folyt le, a mely szintén zsufolásig telve volt az egyleti tagokon kívül helyi és vidéki érdeklődőkkel. Az áll. iskola ének-kara nyitotta meg. Ifj. Pataky László éljenzésekkel megszakított rövid, magvas beszéddel az elnöki székét elfoglalta. Jóleső tudattal jegyezzük meg, hogy ugy a megválasztott elnök, mint családtagjai, elődei az egyháznak mindig ragaszkodó hív tagjai voltak, ez a család szent öröksége. A zajos éljenzéssel fogadott elnöki megnyitó után Iszlay László, a küküllői unitár egyházkör f. ü. gondnoka tartott gazdasági érdekeinkről nagy gonddal kidolgozott népszerű felolvasást. Gálfalvi I. haranglábi lelkész szavalt ez ünnepi alkalmi ódát. József D. dombói tanító csinos, kerekded felolvasásban fejtegeti a szülői nevelést, annak ferdeségeit. Szavalt egy deésfalvi ifju és végül az isk. nőv énekkara énekelt. Reméljük, hogy az elismert sikerből úgy Szinte S. tanító, mint a lelkes kis énekkar újabb erőt merit a további nemes küzdelemhez. Isten erre segítse! A szokásos bezáró után egyleti tagok és több vendég az elnök vendégszerető házában ültek gazdag áldomást, hol természetesen szebbnél-szebb felköszöntők sem maradtak el. Nagy és szép feladat a Dávid Ferencz fiók-egyletek ülésezése! Es van-e kör, melyben még ne létesült volna? .. Az egyleti élet és az imént bár halvány vonásokban vázolt egyleti kiható munkásság útján lehet leginkább hozzáférhetővé tenni, általánosítani a szép célzt és feladatot — a vallás-erkölcsös élet ébresztését — a közös öntudathoz való egyesülésben s ennek kiegészítéséül az együttérzésben, hogy a köznépeknek elsőbbsen csak alig sejtő hivatására vonatkozó eszméi testet öltsenek a hitéletben, a vallás-erkölcsökben, az életcélokban és az ezekre irányuló munkásságokban.

Deésfalvy.

— Kérelem. Az ekklesiák gondnokait s mindazokat, kik az Unitárius Szószék árával hátralekban vannak, tisztelettel kérem, szíveskedjenek az igényelt összeget czimemre Tordára irányítani. Simó János, unitárius lelkész.

— Murányi Farkas Sándor ur, az unitárius hittani intézet lelkes pártfogója nemesszivűségét és lankadatlan figyelmét újabban azzal bizonyította be, hogy a theol. ifjuság könyvtárából hiányzó „Keresztény Magvető“ az Unitárius Közlönyben kibocsátott kérésünkre följánlotta. Fogadja az ifjuság hálás köszönetét az ajándékért. Kérjük, tartson meg minket nagybecsű jóindulatában továbbra is. Kolozsvár, 1897. december 18. Székely Ferencz, a theol. önképző-kör elnöke.

— Halálozások. Simén Elek, nyugalmazott telekkönyvvezető és egyh. tanácsos, meghalt nov. 30-án Kis-Kadácsban, élete 59-ik évében. A néhai Simén Domokos egykori jeles tanárunk testvére volt, most már mindkét fiát gyászolja édes anyjuk, Simén Jánosné, özvegypapné. — Özv. Id. Lászlóczy Péterné sz. Bányai Mária meghalt decz. 1-én élete 78-ik, özvegysege 7-ik évében. Nagy család gyászolja. — Iszlay László m.-sárosi birtokos leánya, Erzsébet, nőtanító, a nevelő-intézet 2-od éves növendéke meghalt decz. 8-án. — Ziegler Emil kolozsvári kir. tábla tanácselnök meghalt decz. 8-án 52 éves korában. — Szász Ádám egyházi tanácsos volt városi pénztárnok meghalt 87 éves korában

Kolozsvárt. Kiválóan lelkiismeretes, munkás ember volt. A kolozsvári tisztviselők nyugdíjintézetét ő alapította, mivel örök hálára kötelezte társait. A Berde Mózes végrendeletén mint tanu szerepelt. Jótékony ember volt.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Köszönetet nyilvánítunk az aranyos tordai D. F. E. főkegyelet nevében Ngs. Csegezi Mihály és Székely Miklós uraknak, kik a szegény gyermekek számára 20—20 Fiatalság Barátját szíveskedtek rendelni.

Kovács József hődmező-vásárhelyi áldozatkész gondnok a szegény gyermekeknek 80 db. Fiatalság Barátját rendelt meg. Köszönet érte.

A felső-felérköri „Dávid Ferencz fiók-egylet” pénztárába tagsági díjakat befizették: Székely Mózes (1896—97.), Székely Miklós (1896—97.), Székely Miklós (1897.) Felső-Rákos. Szilágyi Sándor (1796—97.) Ürmös és Szabó Mózes (1897.) Datk. Kiss Aladár, f. e. pénztárnok.

„Unitárius Közlöny” régebbi évfolyamai jutányos áron megszerezhetők az első kötet első szám kivételével, mely elfogyott. 3 évfolyam 3 frt 60 kr. helyett 3 frt, 5 évfolyam 4 frt., a tíz évfolyam együtt 5 frt.

Gyűjtőknek azt az ajánlatot tesszük, hogy ha az Unitárius Közlönyre 10 új előfizetőt egyszerre, vagy január 15-ig több ízben beküldenek, számukra az Unitárius Közlönyt egész évben ingyen fogjuk küldeni.

Szíves köszönettel vesszük t. olvasóinktól, ha egy levelező lapon közlik velünk azon ismerőseik neveit, a kiknek az Unitárius Közlönyből mutatvány szám küldhető.

Képeink. Az Unitárius Közlönyben közelebbről több jeles unitárius képét fogjuk bemutatni. Ezek között lesz a múlt évben elhalt derék historikus Jakab Eleké és az egylet elnöksége.

A Dávid Ferencz Egylet Kolozsvárt január, február és márczius hónapokban fog felolvasásokat tartani. A felolvasások az eddigénél is érdekesebbek és vonzóbbak lesznek, miről a választmány rendező bizottsága fog gondoskodni.

Az egylet perselyét melegen ajánljuk a t. egyleti tagok és áldozatkész emberek szíves figyelmébe. A legcsekélyebb összeget is hálásan fogad a választmány. Sok szép tervet valósíthatunk meg, ha összedadjuk filléreinket! A tagdíjak és előfizetések beküldésekor egy néhány fillért juttassunk a perselybe.

A fejedelem és papja. Tarcsafalvi Albert verses elbeszélése János Zsigmondról és Dávid Ferenczről, megrendelhető Gálfi Lőrincz pénztárnoknál, Kolozsvárt. 1 pld. 10 kr., 25 pld. 2 frt, 50 pld. 3 frt 50. 100 pld. 5 frt.

Az egylet pénztárába f. évi november 23-tól december 18-ig rendes tagsági díjat fizettek: Daczó Mózes Héderfája, Szuhay János Verespatak 97-re, Boros Sándor Kolozsvár 93-ra, Pap Mózes Torda 97-re, Arkosi László Szt.-Mihályfalva 96—97-re, Boros Albert Sz. Gericze 92—97-re.

Előfizetői díjat fizettek: Pálfi Károly Sz.-Udvarhely, Szigethy István Gy.-Fehérvár, Szabó Lajos Medgyes, Törös János Torda 97-re, Reikovies Arthur, Rosenfeld Aladár és Karpf Béla tanulók Kolozsvár 98-ra.

Kolozsvár, 1897. december hó 18-án.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok.

TARTALOM: Az újév alkalmából. Szerkesztő. 1. lap. — Angol unitáriusok. (7 képpel.) 2. l. — Az élet örömei. 5 l. — Elmélkedés az imádságról. Pálffy József. 8. l. — Ima. 9. l. — A rongy. (Költ.) Végh Mátyás. 9. l. — Nők világa. Raffaj Irma. 10 l. — Régi Dolgok. 13. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 13. l. — Egyleti élet és munkásság. 16. l.

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 2.)

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 ft 20 kr.) Egyes szám ára : fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak oronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Kornis-utca 4. sz.)

Szózat az unitáriusokhoz.

Minden unitáriusnak, ugy a férfiaknak, mint a nőknek, mul-hatatlanul *szükségük van egy unitárius egyházi lapra.* Ezt a Dávid Ferencz Egylet átlátta és ezért havi lapját az *Unitárius Köz-lönyt*, páratlanul olcsó áron adja ki már tizenegyedik éve. Remélte hogy mindazok a kik hitünkért és vallásunkért csak egy pará-nyi lelkesedést éreznek keblökben, örömmel és készséggel föl-használják az alkalmat s az *Unitárius Közlönyt* biztosítják ma-guknak és családjuknak.

Ebben a reménységben az egylet nem csalódott ugyan, de azt nem is tudta megvalósítani teljesen, mivel sok jó unitá-rius egy kis hidegséggel, közönnyel veszi az unitárius irodalom pártolását.

Magunk ellen vétünk kedves unitárius hitfelek, ha bár annyi érdeklődést nem mutatunk az unitárius vallás és egyház ügyei iránt, hogy azoknak folyásáról havankint egyszer tájé-kozást szerezzünk, főleg ha azt othon, saját házunknál, egy rö-vid félóra alatt megtehetjük.

Nemcsak a ránk bizott szent örökség iránt leszünk hütle-

nek, hanem a mások becsülését is elveszítjük kedves hitfelek, ha azt a mi a mienk nem becsüljük meg, elhanyagoljuk, figyelmen kívül hagyjuk. Mit szólnak arról a gyermekről, a ki soha sem gondol édes anyjára, ki őt keblén nevelte, táplálta?

Ilyen édes anya az egyház. A mi unitárius egyházunknak kevés gyermeke van, tehát mindeniket jobban szereti, közelebb tarthatja kebeléhez, mint a melynek ezernyi ezerei vannak. Sajnos ha nem érezzük és nem kívánjuk ezt a melegséget.

Jöjjetek testvérek, az Urban atyánkfiai és leányai, jöjjetek közelebb ide ahhoz a középponthoz mely körül az egész egyháznak forognia kell. Jöjjetek, vegyétek észre, hogy nektek itt elidegenülhetlen öröksétek van!

Anyák és apák, öregek és ifjak, kicsinyek és nagyok, leányok és fiuk, földmivelők és hivatalnokok halljátok meg szavunkat ti mindnyájan, kik közelben vagy távolban éltek. Csatlakozzatok hozzánk, adjátok jelét egyházatokhoz, vallástokhoz, hitetekhez való szeretetöknek.

Először is fogjatok kezét velünk és a vezetésünk alatt álló Egylettel. Értsétek meg annak nemes feladatát. Vegyétek figyelembe sok irányu áldozatkészségét, és lássátok meg hogy egy parányi jó akarattal is nagy sikert lehet biztosítani.

Állandó tájékoztatóul ajánljuk. Az „Unitárius Közlönyt“

1., *egyleti rendes tagoknak évi 1 frt-ért öt évi kötlezetséggel*

2., *Előfizetőknek évenként 1 frt 20 kr-ért*

3., *Tanulóknak évenként 60 kr-ért,*

4., Hogy egyletünk lapja az *Unitárius Közlöny* mily bő olvasmányt és hány képet ad olvasóinak azt a következő összevont kimutatás igazolja:

I. kötet: Költemények; írták Nagy Lajos, Sántha Károly, Murányi Sándor, Végh Mátyás, Rédiger Géza, Dézsi Mihály, stb.

Vallásos és erkölcsi tárgyú közlemények: Ferencz József, Kozma Ferencz, Dr Berde Áron, Boros György, Gerandó Atilla, Gvidó Béla, Fanghné Gyujtó Izabella, Lőrinczi István, Csifó Salamon, Rédiger Géza, Kiss Sándor, Deák Miklós, Street Kristof, Kozma Dimén.

Életrajzok: Brassai Sámuel lelkész, írta a fia Dr. Brassai János Zsigmond arczképpel, Buzogány Áron, arczk. Dávid Ferencz életéből. Konez János arczk., Zwingli arczk. Simén Domokos arczk. Luther Márton arczk. Békés Gáspár arczk

Vegyes: Életbiztosítás Kovácsi Antal stb. stb.

II. kötet: 13 Költemény Jékey Aladár, Abonyi Árpád és nagyobbára az I. köt. jelölt íróktól.

Vall. és erk. tárgyú közl.: Egy ház titka Grátz Mór Előítélet Ürmösy Miklós; A nevelés Kovácsi A. A husvétéről: Ferencz József, Carpenter, Csegezi L. Boros Gy. Gálfi L. Templomban Boros Gy. Feladatunk Borbély S. A bibliáról Barabás Lajos, A ki Isten nélkül élt Deák Miklós.

Vegyes közlemények A szurétei kávéház Brassai, Tapasz talatok Derzsi József, Buddha és buddhistak Brassai.

Életrajzok stb, Clarke J. arczk. Kiss Mihály arczk. Marosi Gergely arczk. Koronka Antal arczk. Dr Bartók István arczk. stb. stb. Vegyesek stb. stb.

III. kötet 26 költemény Csifó Sal., Demeter D., Iszlai, Józán Miklós és az I. II. kötet íróitól.

Vall. és erk. tárgyú közl. A vasárnapi iskola Boros Gy. Gál József; Beszéd az ifjúsághoz Brassai; Böles Salamon álma Rédiger G. A dologkerülés Kovácsi, Karácson, Vári stb.

Életrajzok Luther neje; Brassai Sámuel arczk. több czikk Brassairól; Ferencz József püsp. arczk. Székely Miklós, Sylvester; Ierson, Tagart arczk.

IV. kötet 20 költ. Tarcsafalvi Albert; Tarcsafalvi Jenő s a már irt költöktől.

Vall. és erk. közl. A mongolok vallása Bálint Gábor, Egy apa tanácsa fiának, Ferencz J. Boldogok a kik sirnak, Csifó; Erő és Gyöngédség, Clarke; Vall. és erk. élet eszközei. Kovácsi A. Dávid Ferencz utolsó szavai, a tél.

Életrajzok: Daniel Gábor arczk. Servét Mihály arcz. Pákei Lajos arczk. Pap Mózes arczk. Socin Faust stb

Vegyes tartalmu czikkek De Gerandó Antonina, Gálffy Lőrincz, Simó János, Siménfalvi Gy. Ferencz József, Kőváry László stb. stb.

V. kötet 19 költ. a már irt költöktől melyek közül kiválik Murányi F. S. magyar Tirteusa (Petőfi),

Vall. és erk. tárgyú közl. Uj év Ürmösi Kálmán; Szegény de becsületes Grátz M. Hej nagy dolog az Kovácsi, Társadalmunk bajai Haller Károly; A passio Derzsi J. Az öreg asszony bibliája Boros Gy. Mi ad szépséget Istentiszteleteinknek Györffi Ferencz, Brassai elnöki megnyitója stb. stb.

Életrajzok: Kovácsi Antal arczk. Brassai, Kőváry, Guidó és Pázsinttól. Dr. Berde Áron arczk. Paget János, Darkó Nihály; Channing Ellery Vilmos.

Vegyes tartalmu czikkek: Boros Sándor Györfi István, Simó, Szentgyörgyi, Ürmössy Lajos stb.

VI. kötet 21 költ. Lőfi Ö. József s a már ismert költöktől.

Vall. és erk. tárgyú közl. A vallás vigasza Tarcsafalvi, a Családi élet Kozma Ferencz, a hazugság Szabó Lajos, Emlékezőnk Gálfi Lőrincz stb.

Életrajzok: Channing arczk. Árkosi Dénes esperes arczk Lőfi Áron arczk.

Vegyes tartalmuak: Levél Londonból Buzogány Mari, Csép Kati és a barát Csegezi L. A barát és a fanyelű bicsok Orbok Ferencz stb. stb.

VII. kötet. 21. költ. a már jelzett költöktől.

Vall. és erk. tárgyú költemények: Mi lesz gyermekeink vallása Boros Gy. Az engedelmességre szoktatás Brassai, Hiveink valóság erk. élete, lelkészeink teendői Ajtai János, Unitáriusnők Csifó; Jézus Krisztus Boros Gy. Egy az Isten Boros Gy. A lélek létezése Brassai, Légy hű Gvidó B. Angol nők Fangh Erzs.

Életrajz és hasonló tárgyúak Unitárius egyháztört. naptár Boros Gy. Berde Mózsá arczk. számos cikk Berdéről: Kosuth Lajos arczk. Sharpe Matild, Kisgyörgy József arczk. Channing-ház Londonban képpel.

Vegyes tartalmuak: A párbajról Bartha Miklós A nő működése otthon, a társadalomban és a közpályán Dr. Lengyel Dánielné: a kepe megváltás Berki József stb. stb.

VIII. kötet. 22 költemény a már jelzett íróktól.

Vall és erk. tárgyú közlemények. Vigyázatok és imádkozatok Ferencz József, Közöny Cs A szoszék hatása Simó J. Németh I. Végh Mihály, Nagy Lajos; Éreljük az eszmét Boros Gy Egy fiatal lelkésznek Boros Gy. külföldi hangok az unitáriusokról Grätz Mór Channing mint apostol Boros Gy.

Életrajzok és rokon tárgyúak: Blandrata György arczk. külföldi hangok az unitáriusokról. Grätz Mór Székely Sándor arczk. Raffaj Károly arczk. Dr. Martineau arczk. Sándor Ferencz arczk. Gyöngyösi István arczk. Kelemen Albert arczk.

Vegyes tartalmu számos czikk.

IX. kötet 21 költ. a már jelzett költöktől.

Vall. és erk. tárgyú: Hozsánna! Boros Gy, Új idő Ozsváth G. A rosra való hajlam a rossz nevelés következménye-é. Többen A hazugságról Brassai. Feltámad a lélek. Imák, beszédek az ezer évre.

Életrajzok. Br. P. Horváth Kálmán arczk. Ferencz József püsp. arczk. Nagy Lajos arczk, Kolozsvári unitárius templom kép.

Vegyes tartalmu: Kelemen Albert, Német István, Dr. Gál Kelemen stb stb.

X. kötet. 15. költ a már jelzett költöktől.

Vall. és erk. tárgyú közlemények: Vigyázzanak az örszemek Boros Gy. Mi biztosítja a templomba járást? Több felelet. Nem esküszöm. Deák Miklós, Számos czik Brassairól és haláláról; *Nők világa* számos czikk nőktől.

Életrajzok és rokon tárgynak: Bedő Albert: arczk Májai István arczk. Luther mint ember Brassai arczk, Jakab Elek, vegyes tartalmu számos czikk.

Az Unitárius Közlöny megjelent bármelyik kötete 1 frt, 10 kötet együtt 5 frt.

5. A Dávid Ferencz Egylet kiadványai Felolvasások és értekezések. Dr. Brassai Sámuelről: Jövő vallása 10 kr. Vallás és hit 10 kr. Melyik az igazi tudomány? Két felolvasás 20 kr. Jézus istensége 10 kr. A lélek létezése 10 kr. Egyet más a hazugságról 10 kr. — Ferencz József: A vnlás 10 kr. Kelemen Albert és Ürmösi Kálmán: A vallásnitás reformja 20 kr. — Dr. Hegedüs István: A Halhatatlanság kérdése a classikus frodalomban 10 kr. — Kőváry László: A keresztény vallás 6 kr. — Ajtai János: Hiveink vallás-erkülest élete s lelkészeink teendői 5 kr. — Boros György Egy az Isten 5 kr. Channing mint apostoi 5 kr. — Simó János: Hiveink lelki gondozása 10 kr. — Grátz Mór: Külföldi hangok az unitáriusokról 10 kr. — Ürmösi Kálmán: Az egyházak szellemi élete. — Mit várhatuuk a kepe megváltásától? 10 kr. — Györfi Ferencz: Szépészeti kíváncsalak az egyházban 5 kr. — A 19 felolvasás 1 frt 65 kr. helyet postán küldve csak 1 frt 15 kr., helyben 1 frt.

6 *Fiatalság Barátja* megjelent 6 sz. válogatott bő tartalommal hasznos olvasmányokkal, számos képpel. Egy-egy szám 10 kr. A hat szám együtt 35 kr.

A Dávid Ferencz Egylet Választmányából. Kolozsvár, 1898. január hó.

Hajós János elnök, Ferencz Józsefné alelnök, Fekete Gábor alelnök,
Boros György titkár, Gálfi Lőrincz pénztárnok.

Ujévi fohász.

(Itt van az ősz dallamára).

Örök Isten erős kővárunk nekünk,
Kire hittel, bizalommal;
A magasba tekintünk;
Esdve kérünk fordítsd felénk orczádat,
Hallgassad meg, szívünk rebeg
Most buzgó imádságot!

Kegyelmedből virradt ránk egy esztendő,
Csak Te tudod, Te ismered
Mit hoz majd a jövőendő.
Bármi jöjjön, benned bizunk jó Atyánk,
Öröm bánat csak te tőled
Az egekből száll reánk,

A hit megtart, megvigasztal, fölemel,
Zúgjon vihar, szélvész, orkán,
Mi küzdünk az ellemmel.
Csak Te ne hagyj, csak Te légy mi védelmünk,
Ha Te velünk, ki lehetne
Az ég alatt ellenünk?!

Esdve kérünk, igaz szívből Tégedet:
Oh légy vele, áld meg, áld meg
A Te igaz népedet!
Legyen ez év jó kedved csztendeje,
Meglégült, boldog legyen
Teremtményid serege!

Hazát, vallást, királyt, népet te áldd meg,
Bérczek, rónák, folyók felett
Mosolyogjon kék eged!
Szegény, gazdag, kicsiny és nagy érezze
Boldogság száll, áldás, öröm
Istenfélő népekre!

Örök Isten, mi Istenünk, jó Atyánk
Boldog évet kegyelmedből
Népeidre deríts ránk!
Hozzád esdünk, kérő szánkat hallgasd meg,
Ez új évben népedet:
Gyemekeid oh tartsd meg!!

Demeter Déres.

Elmélkedés az imádságról.

— Irta: Channing E. Vilmos. —

— Folytatás. —

Ha közelebbről magunkat tekintjük, minő áhitatos gondolatokat kelt bennünk a reggel. Elmúlt napunk végén ki voltunk merülve a napi munkától, fáradtak voltunk minden mozgásra. Elménk lassú volt s a legérdekesebb tárgy sem tarthatá ébren figyelmünket. E kimerülésből lassan érzéketlenségbe süllyedtünk. Tagjaink megszűntek mozogni, érzékeink megtompultak, mint a halálban. Gondolataink elakadtak vagy legalább barangoltak zavartan, céltalanul. Barátaink, a mindenség, sőt az Isten is feledve lőn. S minő változást hoz magával a reggel. Fölébredtünkben érezzük, hogy az álom, a halálnak hasonlóképpen lassankint új életet öntött belénk. A tagokba erő költözik. A homályos szem ismét ragyogni kezd. Az ész a feledékenységből birodalmából ismét visszatér régi birtokaira. Barátainkat új szeretettel látjuk ismét. Ismét tudunk áhitatosok lenni, erényre

törekedni. Mily hálára költ a reggel. Alig ébredünk, érezzük, hogy hálával tartozunk Istenünknek.

Van valami nagyon megható abban a meggyőződésben, hogy Ő gondolt reánk, mikor mi gondolkozni képesek nem valánk; hogy Ő örködött felettünk, midőn nem volt hatalmunk elhárítani magunktól a veszélyeket; hogy Ő tartotta meg életünket és jó idején feltörte az álom lánczait, fogva tartott erőinket felszabadította. Mily illő tehát ez órában Istenhez emelni fel a szemeket, melyeket kinyitott, a kart, melyet megerősített, hogy ismerjük az ő gondviselését s neki szenteljük erőinket, melyeket megnyitott Mily illő, hogy Ő legyen első tárgya azoknak a gondolatoknak és érzelmeknek, melyeket Ő tartott meg. Mily illő az ő dicséretében foglalkodtatni a nyelvet, melyet Ő oldott meg, s a lélekzetet, melyet Ő őrizett meg.

A reggel azonban nem csak azért alkalmas az áhitatosságra, mert az éj homályában megtartatánk, hanem azért is, mert új nap kezdődik vele. Mily természetes egy gondolkozó elmének az oly elmélkedés, mint a következő: új szakába lépek életemnek, hogy újultan induljak meg pályámon. Visszatérek abba a világba, melyben gyakran eltévelyedtem; tetteket kell végbe vinnem, erősítenem kell jellememet, hogy a mennyországba tegyen érdemessé. Találkoznom kell kísértésekkel, melyek annyiszor legyőztek engemet. Mily bizonytalan e mai nap! Mily nem látott veszélyek vannak előttem! Mily nem remélt változások várnak reám!

Tán utolsó napom lesz e mai. Bizony közelebb visz a halálhoz és a végítélethez! — Most mikor életemnek egy ily fontos és mégis bizonytalan idejébe lépek, mily illő és természetes mielőtt első léptünket megtennők, keresnünk annak a Lénynek kegyelmét, kitől mindennapunk sorsa függ, mily illő reá biznunk minden dolgainkat mindenható és bölcs Gondviselésére, kérnünk áldását munkáinkra, segélyét a kísértésekben s az ő szolgálatára szentelnünk a napot, melyet ő hozott fel reánk.

Ez a reggeli áhitat nemcsak megegyezik szivünk érzelmeivel, de nógat is: tegyük a napot boldoggá, hasznossá és érényessé.

S ha magunkat a Mindenható kegyelmére biztuk, újult bizalommal fogunk a munkához, melyet Ő tűz előnkbe. Reggeli imánk arra fog segíteni, hogy a kegyesség szelleme hassa át egész életünket. Könnyebben jut eszünkbe majd az Isten, ha első gondolatunk ő volt. Első lépésünk a jó úton lesz és mi boldogságot remélhetünk.

Oly illő a reggeli áhitat, hogy nem volna szabad ellennünk

nélküle. Ha körülményeink ellent mondanának ez előjogunknak, rossz jel, ha a reggel egy kis részét sem töltjük imádkozásban. Ha Isten elménkben helyet nem talál abban a csendes hajnali órában, nehezen jut majd eszünkben az élet zajában. Ha a reggel áldásai nem enyhítenek, alig remélhetjük, hogy a szív hálára buzduljon a nap folyamán? Ha megrohan és birtokába vesz a világ, mikép remélhetjük, hogy lerázhatjuk magunkról, mikor közepette vagyunk s minden oldalról szorongatva izgalomban tart?

Legyen hát a reggel egy kis része az áhitatra szentelve; e célra jelöljük ki a fölkelés óráját, hogy hajnali óra álljon rendelkezésünkre. Kegyességünk gyanus lesz, ha, mint sokan teszik, könnyebben le tudunk mondani a reggeli ima nemes élvezetéről és jótékony hatásáról, mint a haszontalan alvás érzéketlenségéről. Mit! elég korán feltudunk kelni a munkára, sőt a hajnal ébren talál már, ha kedves élv vagy egyéni öröm ugy kívánja. De felkelni nem tudunk, hogy áldjuk a mi nagy Jóltevőnket, hogy fegyverezzük a komoly összeütközések ellen, melyekkel elveinknek szembe szállani kellend. Bele akarunk rohanni a világba, a nélkül, hogy hálákat adnánk vagy áldást kérnénk. Így kezdett naptól mit várhatunk egyebet, mint gondatlanságot és bűnöket.

Ford. Pálffy József.

Egy fiatal lelkésznek.

5-ik levél.

Köszönöm hogy fölkeresett. Egy levél néha, kivált ha váratlanul érkezik határtalan örömet szerezhet. Az öné most nagyon jókor jött. Több nap óta vártam valami jót. Emésztett a lelki szomjuság és levele kielégített. Jól esett az az öröm a mely sorai közül kisugárzott. Azok a betűk mintha táncoltak volna az örömtől.

Lám, én nem csalódtam hogy egy pár évi kitartó munka megtermi a maga gyümölcsét. Lám, ön most nem hogy aggód-nék hivei miatt, hanem azt írja hogy azoknak hűségén a pokol kapui is diadalt nem vehetnek. Pedig ott ugyancsak sokan ólálkodtak körültek a sötétségnek minden fegyverével.

Ön félt a pénz halalmától, de bizott a hit erejében és nem csalódott. Egykor midőn az ön hivei a maguk szegény zsebéből ki kellett hogy fizesenek egy ezer forintot, a szomszédok ingyen négy ezeret kaptak, én is aggódtam hogy a gyengék, a szegényeb-bek elcsábulnak. „Egy is elnem veszett“ írja büszkén“ és már készen van az iskolaház. a papilak, a kepeváltság és hozzá van még egy kis alap is s mind ezt teremtették azok a szegény emberek szívök gazdag kincseiből.“ Ilyen volt a mi egyszerű vallá-

sunk mindég. Így meg tudta szerettetni magát. Így tudta csábítani magához a legegyszerűbb embereket is. Ezért nem féltém én soha semmiféle áramlattól. Ezért nem félek az olyan természetellenes, véletlen vagy erőltetett dolgoktól a melyek néha most is előfordulnak, s a melyekkel a katolikusok itt Kolozsvárt olyan nagy port vertek föl.

En nem azt mondom a mit ön hogy a gyümölcsnek csak a rossza hull le, hanem azt állítom hogy egy-egy ilyen eset sokkal több jót eredményez mint rosszat. Ha látná mily komoly megvetéssel háborodnak föl annak az özvegynek átállása körül szállingó hírek hallatára a legszegényebbek is. Egy özvegy asszonynyal beszéltem a dologról. s egész hősiezen így szólt „tudja kérem inkább napszámból élnek, inkább elviselek bármily terhes szolgálatot, mintsem eltűrjem lelkemen azt a foltot. Hídj meg hogy az oly áron szerzett pénzt, a milyenről most mindenki, uton útfélen beszél, előttem épen olyan mint a Judás 30 ezüst pénze a melyért a mestert eladta. Tudom hogy én is elvesznék a miatt a pénz miatt, mint az a szerencsétlen Judás elveszett.“

És mégis akadnak olyanok a kik védelmökbe veszik azt az özvegy asszonyt, mivel szegény volt. Szeretném megkérdezni van-e szegény ember és ki az? Bizonyval legtöbben így felelnének : szegény az a kinek nincsen semmije. Mit tesz ez? Azt hogy nincs sok pénze? Miért kell a sok pénz, azért hogy legyen mivel elmenjünk és megnézzük a Niagarát, vagy a Csinborássot, vagy a romai templomot? Vagy azért, hogy meg vendégeljük barátainkat? vagy azért hogy ne kelljen gyalog járnunk? vagy azért hogy minden héten egyszer balatoni halat együnk? No tessék elhinni, a kinek ezekre nincs pénze az még nem szegény ember. Kell-e nagyobbbszerű vizesés egy juliusi zápornál, mely után a fölséges szivárvány és a természet áldott üdülése következik? Ki elől vannak elzárva hazánk gyönyörű hegyei, ki épített nagyobbbszerű Domeot mint az Ur Isten midőn kiterjesztette felettünk az égboltját sok ezer világgal? Ki tud oly jó izzü ételt venni pénzen a milyen az első kenyér melyet saját buzáinkból süt az édes anya háznépének.

Hát szegény-e az kinek mind ezek megvannak? Háládatlan, szívtelen és rest szolgálja az a kinek ennyi kincs mellett is ajakára jó a panaszos szó.

Még egy néző pontot ajánlok figyelmébe. Az ó esztendő kisiklott kezünkéből; azt többé vissza nem hozhatjuk bármennyire igyekezzünk is rajta. Azt megtehetjük a mit az öreg emberek szoktak tenni hogy maguk körül gyűjtenek mindeneket a mi csak a multra emlékezteti. Még a naptár is ott lehet az

asztalon, de az ó esztendőnek nem hogy egyetlen napja, még egy percze sem tér vissza többé. Így van ez a szellemi élet idejével is. A mi eltűnt többé vissza nem jó. A pápa egykor világra szóló uralmáért sokan sokat sóhajtoznak ma is, de azt a péterfillérek millióival sem állítják vissza többé. A középkor szelleme fél Európát zarándokutra tudta indítani a szentsír fölfedezésére, most inkább indulna mindenki California aranybányáiba. Ezelőtt háromszáz évvel az egész mivelt világ a felett vitatkozott hogy az Isten egy-e vagy három, most többen hajlandók azt kérdezni vajjon egyáltalában van e Isten vagy nincsen? Régen hitökért föláldozták egész vagyónukat, most szívesen üzletet csinálnak a vallással is csak hogy jó perczentre számíthassanak. Ez a nyers — mondhatnám — vad realismus kora. Mi következik utána? Hitem szerint egy tiszta idealismus, mely érvényesíteni fogja az egyént, az egyénben a szellemi erőt, a világegyetemben az egy és egységes szellemet. Ez a szellem táplálkozni fog a multak emlékein. Lenni fog Krisztusa, de az ott fog járni a földön az emberek társaságában úgy mint tanító, úgy mint reformator. Lenni fog Máriája, de ez a legendák kódéből leszál a család körébe mint édes anya.

Engemet ez új áramlat csak azért nyugtalanít, mivel az idő folyását egy-két évtizzel hátraveti és mert sokakat csüggedésbe ejt. Különb lesz ennek haszna is. Fölébreszti a haladás, a liberalizmus ellankadt vitézeit és munkára készíti.

Őn csak munkáljon tovább, lankadatlan Másokat is buzdítson példájával, mert a jövőnek föltétlenül szüksége lesz az unitárius lelkészekre, nagyobb mértékben mint valaha.

Boros György.

Boldog ujévet tinéktek is, szegény famulouok!

Visszaemlékezés tanuló koromra.

Épen ma harmincz esztendeje történt. Negyedik gymnasialis tanuló voltam Kolozsvárt. A karácsonyi szünidőt otthon töltöttem édes anyámnál. Egy hosszú szorgalom-idő fáradalmait a szülei ház egyszerű falai között kipihenni, néhány napra a gyöngéden gondoskodó édes anya feladatává tenni annak az iskolai életben igen sok tanulóra nézve oly nehéz kérdésnek a megoldását, hogy mit is eszünk már ma. Mindannak édesen megnyugtató örömet csak az érzi, csak az tudja legjobban, a ki tanuló volt s hozzá még oly sorsu tanuló, mint a minő e sorok írója vala 25—30 esztendővel ezelőtt.

Oh hányszor merült fel emlékemben annak a sanyaruságában is boldog iskolai életnek egy-egy mozzanata. Hányszor gondolok vissza arra a hat éven át tartó famulusságomra, melybe a mostani tanulók az iskola fentartók áldozatkészsége mellett nem igen találják bele magukat.

Már csak a szülői háztól való távollét is mily lehangolólag hat a kezdő tanuló kedélyére. Hát még az a famulusi élet. Hol a kenyér és a ruházat, néha még a tankönyvek is, némi apró-cseprő szolgálatok fejében, tehetős szülők gyermekeitől, felosztályos tanulók kegyétől függ.

Nem dicsekszem, de jól esik felemlitenem, hogy szolgálatkészségem e kegyet és szorgalmam tanáraink reszéről pártfogást következetesen kiérdemelte s ha nem is lettem azzá, a mivé az egyszeri debreczeni famulus, ki midőn az öreg „Rákoczy“ harangnak, mellyel csak kiválóbb egyházi és világi férfiakat szoktak elsíratni, — méla-bús kongását meghallotta, ujjongva így kiáltott fel örömeiben: „Egy fokkal közelebb vagyok céloimhoz!“ — s a monda szerint egyházának nagyhirű püspöke is lön, mondom, ha nem is lettem püspök, de azért még is vagyok valami.

Mennyi romanticismus volt abban a mi életünkben. Ma a nagynevű alapítóknak, nemes keblű testületeknek áldozatkészsége e romanticismusból sokat elvont. A mi 25—30 év előtti életünkhöz képest ma a legszegényebb tanuló is urfi módra nevelkedik. Kétségen kívül sokkal jobb is így. Ámde azt sem lehet tagadni, hogy annak a 25—30 év előtti állapotnak is megvolt a maga előnye, elvitázhatlan befolyása a nélkülözések között élő szegény szolgálgyerekekre: a szolgálatkészségnek, az engedelmességnek, az egymást gyámolításnak és sok egyebek között a tetterős akaratsnak volt az előiskolája az a famulusság.

Légy áldva gyermekkorom vidám folyásának tanyája, társadalmi állásom alapvetője: „Muis et virtitibus.“

De messze tértem el tárgyamról, honnan a kegyelet s a kedves virszaemlékezés szólitottak el, mellyel adózni szent kötelességemnek ismerem.

Szünidőm letelt. Kötelességeim visszahívtak Kolozsvárra.

Az 1868-ik ujév szokatlanul hidegen köszöntött be. A keményen meglapult hó lábam alatt s a metsző szél fuvása voltak utitársaim a T . . . ról Kolozsvárra vezető utamban. Kezemben vasszeges somfabotom, hátamon fehér vászon-tarisznyában kedves anyám által felcsomagolt ételneműek: a téli időszakban elmaradhatatlan kolbász, sonka, egy kis bádóg edényben zsir s egy jókora barna kenyér.

Szegény anyám a városon kívül majdnem egy félmértföldre elkisért, szerető csókja mellé jó tanácsokat s végül három hatost adott. „Kiméld meg fiam, semmiségre ne költsd, ha több volna, többet adnék“ — szót s aztán sietve visszatért, hogy ne lássam az érettem méltán aggódó áldott lélek hulló könnyeit.

És én siettem tovább, gondtalan gyermeki szívvvel, a komoly helyzetre nem gondolással. Utamat a nap haladásához mérve igyekeztem úgy megteenni, hogy alkonyatkor Kolozsvárt lehessek. A hosszú utat 7 óra alatt remélvén meglábolni, — időm nem maradt, bár kedvem lett volna, hogy az ugynevezett bányabükki pataknak a szintugy kínálva kínálkozó sima jegén kedvemre, csak úgy pihenésképpen, kicsicsonkázhassem magamat. Jó darab ideig senkivel sem találkoztam. Kinek is lett volna kedve ilyen időben s épen ujév első napján utra kelni. Azt csak egy kötelességismerő, ez iskola rendszabályokat tiszteletben tartó szegény famulusnak kellett megtennie.

És mégis volt egy ember, a kivel fárasztó utamban találkoztam, egy ember, kinek antropologiai ismeretem szerint lelke is lehetett, kihez könyörögve fordultam, hogy vegyen fel szánjába, — de hidegen elutasított.

Már az ugynevezett Felek- (félek) tetőn voltam, midőn a nap búcsút intett felém. Sugarait még egyszer széthinté a mérhetetlen hómező felett, utolsót mosolygva rám és én némán néztem véres arculatát. Fájt, nagyon fájt, hogy egyedüli utitársam is elhagy. Ki világítja meg a szegény vándor fiúnak tévelygő lépteit, ki biztatja előre, a cél felé, ama kedves város felé.

És én mégis reménynyel tekinték a messze alattam elterülő épülettömegre s úgy tetszett nekem, hogy mintha a derengő alkony perceiben már ott is volnék s az alma mater kapuját nyitnám.

Hiu reménykedés!

Csak az tudja, ki valaha erre járt, hogy mily távol esik a feleki tetőtől Kolozsvár. A szemnek rövid az egyenes vonalban, de a gyaloglónak a hegyoldalon kigyózva lejtő út nagyon hosszú ám.

Épen a tetőn pihenék, midőn egy két lovas szán, előbbi emberem szánja, csengve-bongva kapaszkodott fel a ponkra. Szép reményem teljesülését, hogy hamarabb beérkezem, mint gondolom, magam elé képzelve, bizvást léptem a szánban ülő komor tekintetű öreg urhoz, ki farkasbőr bundájába burkolozva, öblös tajtékipájából keményen püfökölt s szólék megszokott alázatossággal:

— Kérem a tekintetes urat, szegény tanló vagyok, vegyen fel a szánjába.

Hidegen rám nézett s aztán tovább hajtatott.

E hirtelen kiábrándulás szép reményeimből szemembe könnyeket csalt. Az útszéli karfához támaszkodva keservesen sirtam. Sirtam tán azért, hogy él a földön egy ember, kinek nincs szive.

De erőt vevék felindulásomon s kettőztetett léptekkel siettem a lejtőn, sarkalván egy rémes gondolattól, a farkasokkal való találkozástól. Bizony ennek is ki voltam téve. Az alattam távol elterülő Szamos völgyére sűrű ködlepel borult s szemeim elől lassan-lassan elfődte a kedves várost, majd utamra végkép ráborult az éj kétes homálya, melyen át a derengő hófény kísértetiesen tűnt elő. A homály lassanként mind inkább áthatott a sötétbe s az alig járt utat bizonytalanná tette. Most az útszéli kavics-halomba botlottam, majd a hóval telt árokba estem; onnan feltámbéskodtam, innen kimásztam. Nagyon kilehettem fáradva, szerettem volna pihenni, de folyton előttem lebegett édes jó anyámnak az az intése: „Le ne ülj fiam, mert elalszol s ha elaludtál, nem kelsz fel többé.” Nem is ültém le s nem is aludtam el. Hol lassan, hol majdnem kimerült erőmtől telhetőleg mentem előre majd tévedező, majd biztos léptekkel.

Mikor a temető mellett elhaladtam, utolért egy pár szekér, de most már kisebb gondom is nagyobb volt annál, hogy felkerekedjem.

Nem akartam több lelketlen embert megsajnálni.

Kifáradva, de mégis bizonyos büszkeséggel tartám bevonulásomat magyar-utczai gymnasiumunk épületébe. Lehetett akkor úgy 10 óra, mikor annak vasas ajtaján kopogtattam. Hamar feltáruult előttem kedves pihenő, de egyszersmind kórháznak is ajtaja.

A hosszú út fáradalmai, a mostoha idő, melynek kérlelhetetlen szigora ellen vékony ruhámmal nem védekezhettem, — ágyban fekvő beteggé tettek teljes egy hétre. Ehez járult még egy másik szerencsétlenségem is: a magammal czipelő ételneműt reggelre felébredve nem találtam meg a ládámban. Se baj, ugy sem költhettem volna el jóízűen; tudtam, hogy az is a romanticismushoz tartozik: az vette el, a kinek nem volt még annyija sem, az, a ki tizennégy napig nem a szerető édes anyja mellett tölthetné szünidejét.

Azt az egy heti betegséget most nagynevű püspökünknek, akkor kedves tanárunknak áldott szivű neje kegyességéből könnyen kiláboltam, jóízű meleg ételekkel, iskolai orvosunk

által rendelt gyógyító szerek segélyével irhatom meg ujévi üdvözetemet néktek is kedves kis székely fiuk, kedves famulusok.

Legyen veletek is az egy igaz Isten áldása.

Fogaras, 1897. decz. 22

Végh Mátyás.

Ima.

Mindenható Isten, Atyánk és barátunk nekünk, a ki mindig velünk vagy és köztünk lakozol, kegyelmed jóságából engedd meg, hogy ma közeledbe léphessünk. Szívünket emeld föl hogy érezhessük szellemed jelenlétét, a mi gyermekvultunkat és a te atyaságodat. Te szeretet vagy, add hogy szeretet honoljon köztünk és kormányozza életünket. Minden ember a te gyermeked, adj nekünk erőt arra hogy úgy éljünk velök mint testvéreinkkel. Szereteted és igazságod hatalmával, tégy minket megváltóivá mint Jézus Krisztust, minden bűnösnek, megterheltnak, a bánatosnak és elhagyottnak. Add nekünk békességedet, hogy mi adhassuk a nyugtalannak; addj nekünk egészségedből, hogy gyógyíthassuk a fájo sziveket, adj vigasztalást, hogy vigasztaljuk meg az elhagyottat. Gyógyítsd meg e beteg világot, légy a szenvedőkkel mindenhol. Ha el kell türniök a csapást adj nekik erőt, hogy viselhessék a fájdalmat, s jussanak el végül az égi boldogságba. Amen.

tr.

Lesz-é folytatása az „Unitárius Szószéknek?”

Lelkészársaim közül többen s világi atyánkfiai is néhányan azt a kérdést intézték hozzám, hogy az Unitárius Szószéknek lesz-é folytatása s egyuttal kifejezték azon nézetüket is, hogy kár volna beszüntetni. E megkeresések kötelességemmé teszik, hogy a kérdés iránt, mint az Unitárius Szószék millenáris kötetének szerkesztője nyilatkozzam. Én a magam részéről is a vállalat folytatása mellett vagyok s a szerkesztés, sajtó alá rendezés munkálatainak készséggel elébe állok annyival is inkább, mert most a nyomdát helyben kapom s így a faluról való bejárás nehézségei nem forognak fenn. Csak természetesen az ügynek pénzügyi oldalát kell biztosabb alapra fektetni. Igaz, hogy a millenáris kötet sem vezetett fináncziális bukásra — s bár némelyek hinni szeretik — busás jövedelmet nem hozott, azonban most biztosabb alapra kell helyezkednünk. Nem az egyházközségek, nem is a lelkészkar tette lehetővé az első kötet létrehozását, hanem főképpen lelkes és buzgó világi uraink, kiknek köszönetet nyilvánítani kedves kötőlességem. Azt azon-

ban nem kívánhatjuk, hogy minden vállalatunk létrehozását ők tegyék lehetővé, mert laikus hitrokonainknak polgári és társadalmi megterhelhetőségük is sok van. Bizonyára lesznek, kik ezután is segítségül jönnek, de oly mértékben, mint az első kötetnél tették, nem. Tehát nekünk lelkészeknek és az egyház-községeknek kell biztosítani vállalatunk jövő finansziáit. Természetesen a mű folytatólagos kötetei alig felényi terjedelműek és áruak lehetnek s lesznek is. S így nem nagy terü. Az első kötet terjedelmességét és így kissé tán magas árát a millennáris alkalom fénye és ritkasága eléggé megindokolják.

Hogy a lelkészek és egyházak részéről úgy a dolgozatok, mint pénzek beküldésénél sokkal nagyobb pontosság szükséges, azt kénytelen vagyok hangoztatni. Mert a sok sürgető-felszólító levél nemcsak az illetőkre kényelmetlen, hanem a szerkesztőnek is nagyon unalmas és terhes.

Hogy egy kiadandó második kötet minemű dolgozatokat tartalmazzon, annak eldöntése csak akkor lehetséges, ha nézeteiket lelkésztársaim velem e sorok olvasása után rövid időn közlik. Részemről legsürgősebbnek s leghézagpótlóbbnak egy „vasárnapi és ünnepi imakönyvet“ tartok. Mert egy ily tartalmu imakönyvnek hiányát bizonynyal minden lelkész és minden templom érezi. Körülbelül 70—80 ima fog szükségeltetni, mely 12—15 nyomtatott ívet bizonynyal be fog tölteni s annak ára 1 frt 50 kron felül alig mehetne. Ily áru könyvet pedig minden lelkész, minden egyház megvehet, még pedig kötelezőleg. Mert az nagyon furcsa állapot, hogy legyen oly unitárius lelkész, ki egyszerűen visszautasítsa. Pedig akadtak néhányan s ekklesiák még többen. Örökösen panaszkodunk, hogy az egyházi dolgozatok kiadása a közönyösség zátonyán fennakad s nem vesszük észre, hogy bizony bennünk is van a közönyösségből. Tehát ne csak a rajtunk kívül álló világiak szemébe lássuk meg a szálkát, hanem elsőbben a magunkkéből dobjuk ki a gerendát.

A több buzgóságot annyival inkább megengedhetjük magunknak, mert az államsegéllyel bizony mégis csak javult s folyton javul papságunk anyagi helyzete.

Én tehát jelen soraimban kijelentem, — hogy ha lelkésztársaimnak kifogások nincs — az unitáriás szószék folytatólagos szerkesztését, minden anyagi haszonra való speculálás nélkül elválalom s felkérem lelkésztársaimat szíveskedjenek az ügygyel kapcsolatos nézetüket velem közölni, hogy a további actiót haladéktalanul megkezdhessük.

Lehetetlen dolog be nem látnunk, hogy a megváltozott idő próbáit csak erős akarattal, megsokasodott kötelességeit,

csak harmonikus működéssel állhatjuk ki s végezhetjük el. Mert nemcsak népünket kell az egyháztársadalmi s hitélet áldásaiban részesítenünk, de a magunk hitét is erősíteni, a magunk hivatásmezejét is mívelni imperatív kötelességünk. Fogjunk tehát erős elhatározással ismét kezét, s hozzuk létre az unitárius szószék második kötetét. Mulasztásra nincs időnk. Ha összedugott kézzel nézzük az idők viharait, akkor bizony-bizony beigazul rajtunk a költő fenyegetése, hogy „minden perc egy halál.”

Torda, 1898. január 11-én.

Simó János
unitárius lelkész.

Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez.

Ebben az ügyben felmerült vita alkalmából olyan nézetek kerültek felszínre, melyeknek elhallgatása csekély véleményem szerint —, igen nagy kárára válnék éppen a vallás erkölcsi oktatásnak. Kockáztatná annak sikerét e nézetek tovább terjedésével hadilábra állitana a neveléstudomány fontos és megtestesülő vívmányaival szemben is. E tekintetek vezetnek arra, hogy szigorú tárgyiassággal a kérdéshez én is hozzá szoljak.

Teljességgel el nem ismerhetem a vita *időszerűségét*, mert ma már az egyházi főhatóság által megállapított tanterv végrehajtásáról kellene egész erővel intézkedni. A vitatkozás pedig éppen abban zavarja most a vallásoktatásokat s talán magát az egyházi főhatóságot is. A kinek meg voltak alkalmas és a közhasznára befolyható tervei, akkor kellett volna elmondani, a midőn meg volt az út és mód is e tervek, javaslatok életbeléptetésére, a nélkül azonban, hogy az egyházi főhatóság a jelenlegi tanterv bírálásával a legkisebb mértékben is érintve legyen, tekintélye alább szállíttassék. Így sokan lehetnek — és vannak is — olyanok, kik a tanterv részleges keresztülvitelét is bár meg nem kísértik — a mivel pedig a főhatóság rendelete ellen-szegülnek. Mert úgy hiszik, hogy az ügy még nem eléggé tisztázott, tehát kérdés tárgyát képezi. Másfelől senkisem olyan meg-gondolatlan, hogy a tanterv által megjelölt utakon fejét valamely alkalmas tankönyv megírásán törje. Tehát a t. tervbírák alapján tartó vita lazítja az egyházi fegyelmet, másfelől tankönyv szükségleteink kiegészítése kérdésénél okoz erkölcsi károkat.

Ezeknél azonban más okom is van a szólásra. Én tantervünket a maga egészében helyes irányúnak, correctnek és eredményeket biztosítónak tartom. Ugy hiszem, hogy sok paedagogiai érzékkel van megalkotva. Tisztelem ugyan Simó János jeles

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

z Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 1 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Kornis-utca 4. sz.)

Isten dicsérete.

A Dávid Ferencz Egyletben Kolozsvárt február hó 20-án tartott felolvasó gyűlésen olvasta fel veteran költőnk. Érdekességét fokozza az a nevezetes tény, hogy Nagy Lajos tanár. és egyházi főjegyző ur éppen a 100-ik felvasó volt a Dávid Ferencz Egyletben Kolozsvárt tartott felolvasásokon.

Valameddig élek,
Gondolok és érzek,
Mig szivem megdobban,
Ajkamon egy hang van:
Rólad zeng csak énekem
Édes atyám Istenem!

Mert te vagy Uristen
Mindenekben minden,
Testi, lelki élet,
Csak általad éled;
Rólad zeng hát énekem
Édes atyám Istenem.

A tavasz virága,
Fa gyümölcsös ága,
Szőlő édes fűrtje

Mustnak drága szűrtje;
Tőled vannak Istenem,
Rólad zeng hát énekem.

Mennyi jót én tettem,
Mennyi jót elvettem,
Öröm, áldás itt-ott,
Mind tőled származott:
Rólad zeng hát énekem
Bölcs vezérem Istenem!

Mindig benned hittem
Most sincs másban hitem,
Hit, Remény, Szeretet:
Minden hozzád vezet;
Rólad zeng hát énekem.
Szent atyám én Istenem!

Nagy Lajos

A nagy ünnep.

Talpra magyar, hí a haza.

Rabok legyünk, vagy szabadok,
Ez a kérdés.

Álmodt láttam. A föld megmozdult, az éjjel nappallá változott, az alvók fölébredtek, a gyávák bátorrá lettek, a gyermekek nagykoruvá, a némák beszédesekké.

Mindenki megindult, mindenki fölfelé sietett, mindenki az égre nézett (a napbavágyó földre nem tekint).

Mint mikor a bibliai korban az istenek fiai az emberek leányait feleségül vették és születtek az óriások, úgy most is egyszerre nagyok és óriások népesítették be a magyar földet.

Ugy van, azt a szép álmot a magyar földről álmodtam, annak szívéből emelkedtek az óriások, a kiknek csodás ifju hőse ajakáról elszállott a varázsige:

Talpra magyar, hí a haza!

Az ifju csak álmokképben, szent regében tudja maga elébe varázsolni azt a csodás nagy eseményt, a mely olyan volt itt a földön, a milyen volt ott az égben, midőn az Ur kimondotta: Legyen világosság!

És lett világosság! És lett új ég, új föld.

Mai kor gyermekei, kiknek csak a hir szól ama nagy dolgokról, jöjjetek föl a nagy ünnepre márczius 15-re és ott, akkor kérdezzétek a régiektől, hallgassátok ajkukról a teremtés szavait:

„Sebes folyóban nem kergeti sebesebben a hullám hullámot, mint özönlének egymásra az újabbnál újabb hírek, az európai döntő eseményekről, oly eszmék s vágyak teljesültéről, oly ígéknek legszebb, legbámulatosabb alakká testesültéről, miket a legmerészebb ember- és honbarát is csak titkon, s avatlan szemektől elrejtve ápolt sovárgó s oly kinos fájdalmakkal küzdő keblében.

Boldogok mi, a jelen ujjáteremtő korszak gyermekei, hogy a népek, közelebből tulajdon népünk, az egykor oly szép, oly dicső magyar nemzet ujjaszületési napjait megérhettük s e napok üdvös gyümölcseit is már-már szaggatjuk. Oly sok hű kebel emésztődött el e szép napok után epedő vágyak tüzeiben s annál nagyobb a felelősség terhe is ránk nézve, hogy a százados küzdelmek gyümölcsöző eredményeit s a kedvező sorsnak ugyszólva ingyen ajándékát megbecsüljük, magunkat többé oly bűnös tespedési álomba, mint eddig, sülyedni és sülyesztetni ne hagyjuk.“

Ez a szózat 1848-ban a Brassai Sámuel tollából a Vasárnapi

Ujság márcziusi számában jelent meg. Azért idéztük, mert éreztetni akarjuk az akkori keblek szivdobogását, mert akarjuk, hogy feldobogjon minden ma élő szív, midőn a márcziusi nagy napok szellője megindul. Azt akarjuk, hogy a mostani nemzedéknek egyetlen tagja is ne kerülje el hatását annak a szellemnek, a mely szabaddá, nagygyá tette a magyar nemzetet 1848 márczius 15-én.

A testi rabság lánczait lerázták, fegyverré kovácsolták az akkori nagyok. Azt hiszitek, hogy most nincs láncz, nincs békó, a melyet le kellene ráznunk. Van, még súlyosabb is! Van láncza a szellemnek, van békója a haladásnak. Nézzetek szét a haza völgyein és rónáin, ott, a hol ti vagytok. Nem köt-e le egy zörgő láncz, a társadalmi előítélet, a könnyelmű dölyf, a léha munkátlanság, a vásári hazudozás, az üres fecsegés láncza, hogy ne élhessetek lelketek magasra törő vágyaival, hogy ne dolgozhassatok szívetek sugalma szerint a haza javára. Nem érzitek-e, hogy bizonyos vezérek a vakság sötét fátyolát tartották szemetek elébe és lázadásra ingerelnek az édes haza ellen.

Kik most az urak és kik a jobbágyok? Az-e ur, a kinek földje, pénze vagy tolla van, az-e jobbágy, a ki ezeknek szolgálja?

Rabok legyünk vagy szabadok,

Ez a kérdés.

Vigyázzatok, mert miként a béke, úgy a szabadság is vésezebb, mint ellenfele.

Ifju nemzedék. Keresd fel a most ötven éve elhunytak sirját, hallgasd meg a nagy napoknak még élő egy-két ősz bajnokát. Tanuld meg tőlük, mi a szabadság! Tanuld meg, mi a hazaszeretet, tanuld meg, mi az önfeláldozó munka s tégy egy szent fogadást, hazádnak Istenén kívül nem fogsz imádni mást.

Legyen egy szép ünnep márczius ünnepe. Legyen föltámadás a halálból, legyen ébredés az álomból, legyen ismét egy szép, dicső örömnünepünk.

B. Gy.

A belvilág.

— Elmélkedés. —

A fenndobogó szív soha sem marad sokáig úgy, hogy ne halljon valamely új hívó szózatot, valamely távoli kiáltását Istennek, néha még álmában is. Ezt követőleg azonnal félbeszakítja a pihenést és elindul valamely új, hű szolgálat útjára. Ha még fennebb tekintünk, látjuk azokat, a kik soha sem pihennek, míg az erkölcs munkáját be nem végezik, kik az elha-

tározás útján nem ismernek pihenést; a kikenél tehát a változás azonnali és állandó; a kik a jót csak azért cselekszik, hogy meglássák a jobbat, és a jobbat csak azért tekintik, hogy megvalósítsák azt, szóval, a kik gyöngébbek arra, hogysem őket változtatni lehetne, hivebbek, hogysem panaszra fakadjanak, odaadóbbak, hogysem pihenésre gondoljanak; kiknek imádságok a tett, tettök szüntelen vágyódás fönebb, fönebb.

Martineau.

I m a.

Népek és nemzetek Istene, hadak ura és békesség angyala, téged imádunk, ki felhoztad ős atyáinkat Kárpát szent bérceire, megtartottad ezer hosszú éven át és megáldottad bátor szívvel, nemes lélekkel, vitéz karral, éles karddal. Őseinknek vére a pirosuló rózsán, a róna kalászában visszasugárzik, békességre szólít, munkára bátorít. A megnyert szabadság bőv áldást áraszt szét a tudomány csarnokában, a hit csendes templomában, a műveltség útjain. Boldog, a ki szabad hazában szabad életet él a kunyhóban, a szűk hajlékban éppen úgy, mint a tágas palotákban. Boldogok vagyunk mi, kik a szabad földet szabad kézzel művelhetjük s a művészetet és ipart virágzóvá tehetjük. Boldogok vagyunk, hogy szabadságunk szent ünnepén, a márcziusi tavasz derületén imát zenghet énekünk hozzád Urunk Istenünk. Köszönjük neked vitéz nemzetünket, köszönjük áldott hazánkat és nemes szívü alkotmányos királyunkat, köszönjük házunkat és annak népét, kikkel megáldottál, hogy minket szeressenek, hogy mi őket neveljük a haza szolgálatára, a téged dicsőítésre. Adj hazánknak békességet, szívünknek tisztaérzést, boldogságot most és minden időben. Amen.

Mi a boldogság?

Mi a boldogság? — kérded kedvesem,
Hir, kincs, gyönyör bírása talán?
Vidám ifjuság borutlan ege?
Vagy nyugalom éltünk alkonyán?

Ime e pár sorban megfejttem neked:
A nyelvtanok főnévnek tudják,
De a való életben ige,
Emlékezettel ird a multját.

És a jövőjét *reménynek* nevezd,
Akarod tudni, hogy van a jelen?
Biz én azt má' magam sem tudom,
Mert *hiányos* íge, — kedvesem.

Végh Mátyás.

Az elkormosodott énekeskönyv.

Árverezés volt a faluban; a falu derék kovácsa, Ambrus mester, halt meg 's mivel nem voltak közeli rokonai, öszes vagyona a szegények javára dobra került. Ez volt az ő végakaratata. Nehezen megrakodva tértek haza egy nap késő délutánján a szerencsés vásárlók.

Az iskolamester is ott volt az árverezésen s lassan ballagott végig a falun iskolájába. Ott egy paraszt találkozott vele, ki egy ágyat emelt a vállán, melyet szintén az árverezésen vett.

Jó estét, mester ur, szintén vett valamit?

Adjon Isten jó estvét Halász uramnak is! igen vettem én is valamit.

Mutassa csak!

A másik nagy fontosan a zsebébe nyult s egy ócska énekeskönyvet huzott ki abból. „Ez az *én* kincsem“.

A paraszt bámulva tekinti meg az ócska könyvet, nagyon rongyos volt. Látszott, hogy sokat forgatták, a bekötési tábla már csak nagyon lazán tartotta össze leveleit, melyek még hozzá nagyon elvoltak kormosodva. Fejcsóválva adja vissza s kezeit törli meg. Régi salabakter biz az! Rajta van még az öreg kovácsmester keze nyoma.

Épen ezt szeretem s szerfelett épületes. Ön már nem ismerte az öreg Ambrus mestert? Nem? Hisz egészen új ember ezen a vidéken. Mesélek azért róla valamit önnek.

Lássa — kezdé az iskolamester — ennek az embernek, ki oly igen elhagyatva halt meg, évekkel ezelőtt nagy családja volt, egy derék felesége és öt igen kedves gyermeke. Ekkor három nap alatt ragadta el feleségét a halál. Nagymérvű tüdőgyulladás döntötte őt korai sirba. Ez rettenetes csapás volt, de ő megvigasztalódott gyermekein, a kikben minden boldogságát találta. Így mult el három év, midőn gyermekei is meghaltak, mind az öt egy hét alatt, roncsoló toroklobban. Akkoriban többször látogattam meg Ambrus mestert. Majdnem megtebolyodott szegény s öngyilkosságon járt az esze. Egy napon midőn úgy tetszett mintha az ördög tanácsolná néki, hogy vegyen kötelet vagy pisztolyt, egy más hangot vélt hallani, mely

ismét azt tanácsolá neki: „Vedd az énekes könyvet!“ És ezt meg is tette. Éjnek idején sokszor órákig ült a könyv mellett és sirt és imádkozott s végül erőt s bátorságot meritett abból, keresztjének elviselésére. Éveken át harczolta meg a hitnek harczát a kétségbeeséssel. Nem egyszer hagyta ott a műhelyt, kalapácsot, midőn elhagyottságán töprengett, oly nagyon vett erőt rajta nagy bánata, hogy a szobába kellett futnia, hogy egy vigasztaló éneket olvasson végig. Utoljára a műhelybe is elvitte a könyvét s kinyitva tette azt maga elébe. Ha aztán ismét marczangolta szívét a fájdalom, mindjárt ott kéznél volt a vigasztalója, Nézze csak Halász ur! A szenvedés és vigasztalás énekeit nem kell soká keresni. Hol az egész lap fekete a kormos ujjaktól, ott lesz bizonyosan a *„Bizzad minden utadat“* és *„Mind jó a mit Isten tészén!“* kezdetű ének. Azért vettem meg ezt az ócska könyvet 10 krajczárért. Higyje meg többet ér 2000 frtnál is. Nem fogok belőle olvasni, csak ráakarok nézni néha, hogy intőjelül szolgáljon nékem. Ha egyszer elakarnék csüggedni az élet szenvedései s küzdelmei közt, melyekből biz nekem is kijut néha, akkor emlékeztessen ez az elkormosodott könyv engemet is, hogy mi teszi a szegény embert kitartóvá egész végig. És most mondja csak nem igazi kincs ez a könyv?

Igy szólt a hűséges tanító s kezét nyujtva búcsuzott a másiktól.

Halász gazda mélyen elmerült gondolataiba és soha sem felejtkezett el a kormos énekes könyvről. Hazamenve elékereste a magáét és elénekelte gyermekkori zsoltárát:

Szívetem hozzád emelem
És benned bizom uram!
És meg nem szégyenítetttem
Nem nevet senki rajtam.

N. után szabadon.

Grátz Mór.

A most bezáruló február hónap nevezetes lesz az unitárius nők munkássága történelmében. A Dávid Ferencz Egylet Választmánya nőtagjai egy lelkes felhívást intéztek az unitárius lelkésznekhez. Sok szép gondolat, sok üdvös terv, sok lelkesítő szó van abban a levélben. Ha mindenik lelkészné melegen fölkarolja, szívére veszi és édes gyermekének tekint a gondolatot és a nemes, szép célt, nem sok idő múlva valamivel több lesz

a boldogság, nagyobb a vallásosság egyházunkban, hiveink között. Epekedve várják a felhívást kibocsátó nők az első választ és a következőket. Milyen szép, milyen nemes dolog lesz, ha az unitárius lelkésznéket ott fogjuk látni a munkában férjeik oldala mellett. Hogy megpezsduľ a vallásos élet, hogy megélénkül az erkölcsi érzet!

A lelkésznők útján a többi nők is megfogják ismerni a Választmány nőtagjai fölhívását, mi most csak figyelmőkbe kívántuk ajánlani.

Törvényjavaslat

a lelkészi jövedelem kiegészítéséről.

1. §. A latin, görög és örmény szert. kath. lelkészek jövedelmének (kongruájának) kiegészítése jelenleg rendezés alatt lévén, míg ezen rendezés be nem következik, a legszűkebb anyagi viszonyok között lévő ezen lelkészek jövedelmének ideiglenes kiegészítésére a törvényhozás az állam költségvetésben megfelelő külön összeget fog felvenni.

2. §. A törvényesen bevett többi vallásfelekezet 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített lelkészi állásainak jövedelme az állampénztár terhére évi 800, illetőleg 400 forintra egészítetik ki és a kormány ezen határozat végrehajtására a jelen törvényben megállapított módon és időben utassittatik.

Az új lelkészi állások jövedelme csak akkor egészítettetik ki évi 800, illetőleg 400 forintra, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter az új lelkészi állás szervezését az illető felekezet előterjesztése alapján indokoltnak tartja.

3. §. A 2. §-ban meghatározott jövedelmi kiegészítés igénybe vétele végett a lelkészek illetékes felekezeti főhatóságuk, illetőleg hitközségi előljáróságuk útján a szükséges adatok bemutatása mellett a jelen törvénynek hatályba lépésétől egy éven belül a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fordulhatnak.

Az 1898. évi január hó 1-ig már rendszeresített oly lelkészi állás, mely ezen egy év alatt be nem jelentetett, jövedelmi kiegészítésben nem részesíthető, kivéve azt az esetet, a midőn a bejelentés azért nem történt meg, mert a tényleg alkalmazott lelkész a 4. §-ban előírt képesítéssel nem bírván, 800 forintig terjedő jövedelmi kiegészítésre igényt nem tarthatott és jövedelme az öt megillető 400 forintot meghaladta.

A lelkészi jövedelmek kimutatása végett már eddig beszolgáltatott adatok annyiban vehetők figyelembe, a mennyiben azokat a vallás- és közoktatásügyi miniszter elfogadhatóknak találja.

4. §. Jövedelmének 800 forintra való kiegészítésére csak azon lelkésznek van igénye, a ki igazolja azt, hogy az illető hittudományt valamely hittani intézeten a hazai középiskola 8 osztályának elvégzése után, nyilvánosan vagy magánulon legalább 3 évig tanulta és ez utóbbi esetben valamely hittani intézeten vizsgát tett, továbbá hitfelekezete részéről szabályszerű lelkészi képesítést nyert.

5. §. A 4. §-ban körülírt minősítést nem igazoló lelkész jövedelme csak 400 frtig egészített ki.

Ha azonban ily lelkész az említett minősítést később igazolja, az igazolás napjától számítva jövedelme 800 forintig fog egészített ki.

Azon körülmény, hogy valamely jövedelmi kiegészítéssel ellátott lelkészi állás birtokosa 800, vagy 400 forintig élvezett-e jövedelmi kiegészítést, az utódra nézve figyelembe nem vehető; e tekintetben mindenkor a 4. §-ban körülírt minősítés lesz irányadó.

6. §. Ugy a 800, mint a 400 frtig terjedő jövedelmi kiegészítésre csak olyan lelkész bir igénynyel, a ki magyar állampolgárságát igazolja.

7. §. Nem részesülhet jövedelmi kiegészítésben és ha részesül, azt elveszti az oly lelkész, a ki:

a) jogerős büntetőbirósági ítélet hivatalvesztésre szóló mellékbüntetéssel sújtatott, a büntetőbiróság ítéletének jogerőre emelkedésétől kezdve a hivatalvesztés időtartama alatt;

b) a ki állásához nem méltó súlyos erkölcsi vétséget követ el, vagy államellenes magatartást tanusít és e miatt büntetőbirósági ítélettel vagy fegyelmi uton elmarasztalva lett, a meny nyiben a büntetőbiróság szabadságvesztés büntetésre ítélte, a szabadságvesztés büntetésének tartama alatt és a büntetés kiállításától egyébként a büntetőbirósági ítélet vagy fegyelmi határozat jogerőre emelkedésének, illetőleg a 9. §-ban említett miniszteri határozat keltének napjától számított 3 évig.

Ha pedig a jelen §-nak b) pontjához képest már elmarasztalt lelkész, az ott említett 3 év alatt vagy azután, ezen b) pontban említett erkölcsi vétség vagy államellenes magatartás miatt büntetőbirósági ítélettel vagy fegyelmi határozattal újból elmarasztalva lett, a jövedelmi kiegészítést a jelen szakasz harmadik bekezdésében megjelölt időponttól kezdve személyére nézve végleg elveszti.

Mi tekintendő államellenesnek: azt az 1893. évi XXVI. t.-cz. 13. §-ának utolsó bekezdése határozza meg.

8. §. Ha jövedelmi kiegészítésért a vallás- és közoktatás-

ügyi miniszterhez illetékes hatósága útján oly lelkész folyomodik, a ki ellen a 7. §-nak b) pontjához képest erkölcsi vétség, vagy államellenes magatartás miatt kifogás emelhető, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illetékes felekezeti hatóságot, ha ez fegyelmi uton még nem határozott, a fegyelmi eljárás megindítására szólítja fel és ily esetben csakis az eljárás befejezése és az eredménynek hozzá történt bejelentése után intézkedik a jövedelmi kiegészítés megadása vagy megtagadása iránt.

9. §. Ha kiegészített jövedelemmel bíró lelkész ellen a vallás- és közoktatásügyi miniszter előtt erkölcsi vétség, vagy államellenes magatartás miatt alapos panasz emeltetik, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illetékes felekezeti hatóságot a fegyelmi eljárás megindítására felszólítani köteles.

Ha a felekezeti hatóság a felszólítás daczára az illető lelkész ellen a fegyelmi eljárást fogamatba nem tette, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a felszólítás kézbesítésétől számított 3 hónap elteltével a kiegészítési összeg megvonása iránt határoz.

Ha a felekezeti hatóság fegyelmi határozata az illető lelkészt a panasz alapos volta daczára állásában meghagyja: a vallás- és közoktatásügyi miniszternek jogában áll a rendelkezésre álló adatok alapján a jövedelmi kiegészítést a 7. §. b) pontjában foglalt rendelkezéseknek megfelelően megvonni.

A jövedelmi kiegészítés megvonását kimondó miniszteri határozat az illetékes felekezeti hatóságok fegyelmi ítéletének egyéb rendelkezéseit nem érintheti.

10. §. A lelkészi jövedelem kiegészítése az állami költségvetésben e célra fölvelt javadalmazás terhére 9 év alatt történik és pedig az első három év alatt fokozatosan a 2. §-ban említett összes lelkészek jövedelmének 600, illetve 300 frtra, a további 6 év alatt fokozatosan 800, illetve 400 forintra.

11. §. A jövedelmi kiegészítés megállapítása céljából a jövedelmek és kiadások bevallásánál a következő alapelvek irányadók.

(Folytatása következik.)

KRIZA SÁNDOR.

Kriza Sándor, a nagyajtai fényes multu, népes unitárius egyházközség derék ősz lelkésze, Kriza püspök testvéröccse, február 19-én Nagy-Ajtán néhány heti szenvedés után meghalt. Az ige elnémult annak ajkain, ki a kolozsvári ekleziában mint

segédpap pár évig, s mint nagyajtai lelkész 46 évig hirdette az Isten országának evangeliumát. Hivebb szolgája az Urnak, derekabb tagja az unitárius papi testületnek egy sem volt, mint Kriza Sándor. Én mindig különös tisztelettel bámultam benne a kötelesség tudásnak megtestesült papját. A nagy-ajtai gyülekezet bizonyos fölényes büszkeséggel tekintett az ő nagy papjára, mert 46 eszendőn keresztül talán egyetlenegy vasárnapot, egyetlen egy hétköznapot is el nem mulasztott, hogy templomba ne ment volna.

A szószékben minden vasárnap teljesen kidolgozott, gondosan leírt beszédet olvasott fel, melyek telve voltak eszmével, evangéliumi melegséggel. Gyülekezete különös áhitattal halgatta urasztali agendáit, melyeken legtöbbször költői szárnyalást vett az ő ideális lelke. Szobájába elvonulva folyton olvasott. Klasszikus műveltségű ember volt. Hiveivel való érintkezése soha sem nélkülözte a papi méltóságot s a lelkipásztori gyöngéd leereszkedést. A világ zaja és mámore soha sem csábították úgy el, hogy palástja méltóságáról egy perczig is megfélemedezett volna. Hiveit, a családokat ritkán látogatta, de el nem hanyagolta s akár ezek körében, akár más helyen ha megjelent, nemes alakja, mindig tiszteletet parancsolt. Kellett volna őt látni, ismerni minden falusi papnak, hogy lássa, minőnek kell lenni a papnak s miként lehet és kell őrizkedni az elközönségesedéstől. Öltözködésében is mindig választékos. Makula nélküli papias öltözetben — mondhatni — gavallerosan jelent meg mindig a világ előtt, akár sétára, akár szolgálatba ment. A világot nem gyűlölte, de a magába vonult életet nagyon szerette. Ki házánál megjelent, rendkívül kedvesen fogadta s azzal csakis komoly dolgokról beszélt. Szavaira a mit kimondott, vagy leírt rendkívül vigyázott s innen van, hogy soha az ő ajakáról sem egy helytelen, sem egy rosszul alkalmazott szót hallani nem lehetett. Róla elmondhatni, hogy írásában, szónoklásaiban, öltözködésében s az emberrel való társalgásában egyaránt valódi aesthétikus volt. Költői, nemes, ideális egyéniség. Ez tette őt egy kifogástalan jellemű, puritán becsületességű pappá és emberré! Rokonait, ha megjelentek nála az ő classikus uriasságával s nemes jó szívének sok kedves megnyilatkozásával fogadta. Egyetlen

világi foglalkozást szeretett, a méhészetet. Ezt nagyban és szakszerűen művelte. Nem tartozott soha azon papok közé, kik a sovány papi javadalmozást felpanaszolják. E tekintetben is példát vehetünk tőle.

Ugy is mint pap, úgy is mint ember, egyaránt biztosította magának a nagyjait gyülekezet könnyeit és kegyeletét, pártársainak nagyra becsülését. Lapunk részéről e sorokban tesszük Kriza sirjára a kegyelet koszoruját.

Emléke legyen álldott!

Simó János.

A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai Kolozsvárt.

1885 márczius 18-tól 1898 február 20-ig.

A Dávid Ferencz Egylet Kolozsvárt már tizenkét év óta hirdeti a tudomány, ismeret, a vallás, erkölcs és a nevelés tan szép és magasztos elveit. A főiskola kapuit az Egylet felnyitotta a közönség előtt és tanítványai gyanánt szívesen látta a nőket, férfiakat, a fiatalság mindkét nemét.

Az egyetemi tanár kivel csak elvétele vagy legfennebb az érettségén volt találkozásunk elhozta a D. F. Egyletbe érett tudománya gyümölcseit és itt népszerű alakban Kolozsvár közönsége elébe tárta. A püspökünk, theol és gymn. tanáraink a vallás és hittudomány, a nevelés és oktatás magas és mély eszméit és elveit hol párbeszéd, hol könnyű előadás alakjában elmondották hogy értse meg mindenki és tanuljanak, a kik tudni vágnak.

Ennél is tovább ment, a hivatalnokot, a köznapi embert, a hírlapíró ide hozta a főiskola száz éves falai közé bölcsességet és életet hirdetni.

De többet merészelt és tett ez mindezeknél is; a tudomány asztala mellé ültette a nőt, kezébe adta a tollat, hogy szóljon szíve szerint, a társadalom, a család és az élet nagy és nehéz kérdéseiről, melyeknek fő terhe és legsúlyosabb előitélete az ő vállára nehezedett. Száz felolvasó között 12 nő, tehát egy tizedénél több. Nem igazságos arány de kezdetnek elég főleg ha az utolsó évek kimutatására tekintünk a hol gyorsabban következnek egymás után. A hatásban föltétlenül túltettek férfi társaikon nemcsak azért mivel köteles tisztelet környezte, hanem azért is, mivel a nő olyan oldalról, olyan fölfogással tekint a dolgokra a milyennel a férfi nem rendelkezik. Az anya érzése, a leány

gondolkozása a nők problémái mások, mint a mieink, s meg aztán kiérzik hangjukból, hogy új és némileg szokatlan helyük van a felolvasó asztal mellett. Hódolattal ismerjük el, hogy dicsőséget szereztek a D. F. Egyletnek és elégtételt a női nemnek.

A ki csupán a címeket vizsgálja is tájékozhatja magát a felől, hogy mily széles körben és mennyire a szép és hasznos érdekében mozgott a száz felolvasó.

1887. 1. Dr. *Bartók István*: Vallásos és orvosi dualismus.

Kövér László: A család és a családtagok hivatása a keresztény társadalomban.

Kelemen Albert esperes: A népiskolai vallástanítás jelen állása és jövő reformja.

1887. *Kovács János*: A vasárnap megünneplése Angliában és Amerikában.

5. *Boros György*: Dávid Ferencz kolozsvári papsága.

Dr. *Brassai Sámuel*: Vallás és hit.

Ürmösi Kálmán: A vasárnapi vallástanítás jelen állása és jövő reformja.

Dr. *Brassai Sámuel*: Melyik az igazi tudomány (első felolv. !)

Dr. *Hegedüs István*: A lélek halhatatlansága a klasszikus irodalomban.

Dr. *Bartók István*: A pap, mint az egészség öre.

Ürmösy Lajos: Magyar társadalom, irodalom és művészet.

Ozv. Vass Miklósné: Egy nő a nőkhez.

1888. *Kovácsi Antal*: Luxus a nevelésben.

Grätz Mór ev. lelkész: Egy reformátor (Luther.) családi körében.

Fanhgné, Gyujtó Izabella: Az anya.

Kozma Ferencz: A vallásos nevelésről.

Kövér László: A fejedelmi udvarok élete.

Boros György: Templomba járás és nem járás.

Kozma Ferencz: A felnőttek oktatása.

Dr. *Brassai Sámuel*: A jövő vallása.

Gál Miklós: Egyházunk jelen helyzete és némely feladatai.

Dr. *Concha Győző*: Az angol egyházi viszonyok.

Ürmösy Lajos: Irodalmi viszonyok az 50-es években.

Dr. *Felnéry Lajos*: A nevelés- tudomány köréből.

Grätz Mór: A családi élet köréből.

1889. Dr. *Lázárné, Kasztner Janka*: A rómaiak családi élete.

Kovácsi Antal: A nevelés és tanítás új jellege.

Abonyi Árpád: Örök hazánk. (Költemény.)

Boros György: A templomba járás és nem-járási okai.

Dr. *Nagy Mór*: Zsoltárok. (Ford.)

Izslai Márton: Énekgyűnk és énekeskönyvünk kérdése.

Dr. Brassai Sámuel: A Buddhismus.

Ürmössy Lajos A kisdédóvodák.

Grätz Mór: Egv reformator (Luther) hitvese.

Boros György: Háboru. (Családi kép.)

1890. Kovácsi Antal: Jótékonyosság és jótékony intézetek.

Dr. Lázár Gyula: A középkori jótékony intézetek.

Pákey Lajosné: A beszéd zenéje.

Dr. Felméry Lajos: A nevelés újabbkori elméleteiről.

Éjszaki Károly: Vallásos szokások régen és most, különös tekintettel a búcsujárásokra.

Ferencz József: Vallásos dolgokról. (Jézus)

Dr. Brassai Sámuel: Krisztus istensége.

Dr. Szlávik Mátyás: A reformatio és a renaissance;

Grätz Mór: Krisztus és szent Péter (legenda).

Csifó Salamon: Mik a D. F. E. fiók-egyletek teendői, hogy feladatuknak megfelelhessenek?

1891. De Gerando Antonina: A művészet szerepe a nevelésben.

Kovácsi Antal: Állam és egyház.

Nagy Lajos tanár: „Évfordulóra“ (költ.).

Dr. Láncki Gyula: A középkor hitvilágából.

Jékey Aladár: Vita után. (költ.)

Dr. Brassai Sámuel: A fegyelemről (franciából).

Dr. Haller Károly: Erkölcseink.

Kovácsi Antal: A vallás erkölcsi élet előmozdításának eszközei.

(Vége következik.)

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Boér Gergely zenetanár ki a kolozsvári fikepezdében már 25 év óta tanít, és a ki a mult évben egy monstre koncerttel mindenkit bámulatra ragadott, szép kitüntetésben részesült: Király c felsége az arany érdemkeresztet adományozta. Boér G. a zenetanításban páratlan nagy sikert ért el, miért nemcsak tanítványai, hanem Kolozsvár közönsége is osztatlan tiszteletben és becsülésben részesítette. Örvendünk, hogy a legfelsőbb figyelem is feléje fordult s kívánjuk, hogy a kereszt legyen neki könnyű, kedves és kedvébresztő. Növelje az ifjakat, finomítsa az izlést, terjessze a művészetet még sok sok ideig.

— Az egyházközigazgatási törvényjavaslat tárgyalását a főtanárszilag kiküldött bizottság márczius 6-án fogja megkezdeni Kolozsvárt. Az unitárius egyházban nagy érdeklődés mutatkozik a bizottság működése iránt. Az új szervezet megkészítése mellett legnagyobb gondot fog adni az a kérdés, hogy a főtanács tagjai (350—360) mostani számát lehet-e és helyes lesz-e leszállítani?

— Protestans papok memoranduma. Nagyobbára az erdélyi részekből a prot papoknak egy 16 tagból álló bizottsága kereste fel Bánffy Dezső miniszterelnököt, Wlasics Gyula vallás és közokt. minisztert és Szilágyi Dezsőt a képv. ház elnökét, hogy az általuk beadandó kérvényt pártfogá-

sukkal támogassák. A miniszterelnöknél Kiss Lajos étfalvi lelkész; a mozgalom vezetője egy beszéd kíséretében nyújtotta át a kérvényt, melynek tárgya a lelkész fizetés rendezése Beszédében a lelkészek sanyarú helyzetét és a hívek elégtelenségét (a termény fizetés miatt) tárgyalja. A miniszterelnök megköszönte a bizalmat, melyel hozzá fordultak. A vallás- és közokt. miniszternél Varga Lajos beszélt hivatkozva a prot. papok áldozatkészségére, melyel szolgálni tudtak és szolgáltak is bármely időben a hazának. Miniszter a küldöttséget azzal bocsátotta el, hogy a viszonyokhoz mérten a legjobbakat remélheti. A ház elnökét Létay Domokos unitárius lelkész kérte fel a küldöttség nevében, hogy a benyújtott törvényjavaslat keresztülvitelét befolyásával mozgítsa elő a papi kar érdekének megfelelőleg Szilágyi megígérte, hogy az igazán méltánylandó ügy érdekében, minden lehető meg fog tenni. A törvényjavaslatot közöljük, annak tartalmával lapunk más helyén fogunk foglalkozunk.

— „**Én unitárius vagyok.**“ Egy vagy talán két embert kivéve még mindenkiről azt hallottam, hogy büszke volt unitáriusságára. Ez a maga rendjén van. Mindenki szeresse és becsülje azt a mije van s legkivált unitáriusságát. Nem régen egy ifju ember kitünően jellemezte magát is, vallását is. Szavazni ment az urna mellé és beadta szavazatát. Az elnök megakartá tappintani az övétis mint a másokét, hogy vajjon nem kettő-e egy helyett. Az ifjunak az elnöki eljárás feltűnt s miután a szavazatja már az urnában volt így védelmezte magát: „Kérem én unitárius vagyok“ én nem szoktam csalni. A felelet oly nyílt és őszinte volt, hogy az elnök meg volt nyugodva a szavazat sorsa felől.

— **Székely fiuk elhelyezése.** Felhívjuk olvasóink figyelmét a m. vásárhelyi kereskedelmi- és iparkamara, azon humanus intézkedésére, mely szerint minden évben sok székely fiut szokott ipari műhelyekbe és kereskedésekbe elhelyezni. A kamara felbuzdúlva az eddig elért sikeren elhatározta, hogy az idén is folytatja elhelyezését. A felvétetni szándékozók kérvényeiket, kellő melléklettel (keresztlevél, iskolai, orvosi és ujjraolási bizonyítványok) a vármegyék főispánjaihoz márczius 20-áig nyújtás be. Felvétetnek a 13 életévet betöltött és 16 életévet meg nem haladott 4 elemi osztályt végzett fiuk. A kik kereskedésbe szándékoznak lépni azoknak 2 gymnasium. vagy polgári osztály elvégzése szükséges. Bővebb felvilágosítást a szolgabíróságok, körjegyzőségek, lelkészek, tanítók és községi előljáróságok nyújtanak.

— **Nyilvános köszönet.** Özveggy Menyhárt Mózesné, szül. László Mária urnő, a humorodvárosfalvi községi és unitárius iskola részére egy vasuti 15. kiló nehézségű kis harangot vásárolt, (7 frt 50 kr. leszállított áron). Már korábban ajándékozott az egyházközségnek egy drb. szántót a mesteri jövedelem pótlásául. Mindkét rendbéli adományáért mind az iskolaszék, mind az ekklézsia, hálás köszönettel, méltányló elismeréssel adózik. Ezen áldozatja legyen kedves Isten előtt is. Városfalva, 1898. Febr. 11. Máté Lajos tanító.

— **Nyilvános köszönet** A kidei unitárius egyház-község papiháza újból építésére a következő kegyes adományozások és jó cselekedetek gyakoroltattak: gondnok Szász Ferencz ur 8 ablakhoz és tokokhoz, egy ajtóhoz szükségeltető faanyagot, a fedélhez 3000 zsendelyt, a kéményhez 80 drb. téglát a filegoriához párkány köveket, ennek kipádimentumozásához köveket faragtatott, egy bányából 12 öl követ, 100 forintot kamat nélkül, a míg az egyház vissza fizetheti, s az urasztalára egész évbe kenyeret és bort már számos éveken át ő szolgált: összesen mintegy 42 frt 80 kr. értékben. Fülöp Mózes az építkezésnél felmerülő fuvarozással és némi épület fannyagok 11 frt 20 kr. Biró András gondnok 10 frt 60 kr. Biró

Ferencz 7 frt 90 kr. Biró János, Gergely és Zsigmond 9 frt 50 kr. Biró Simon 5 frt 40 krt. Mely kegyes jótékonyágokért fogadják minnyaján egyházunk nevében is hálás köszönetünket. Kide 1898. Febr. 10. Fülöp Mózes lelkész. Biró András gondnok.

— **Zoltán Miklós meghalt.** Született Kraszna-Horvátiban 1835-ben, hol atyja Zoltán Mihály udvarbíró volt, 1855-ben neveztetett ki Martonosba mesternek, itt négy évig tanított, ekkor Hévízre hívták s ott működött 36 évig s így összesen 40 évig szolgálta egyházát és hazáját. Nehéz hallása miatt korábban akarták nyugdíjaztatni; de nem akart munkája mellől távozni, míg 40 évet nem szolgál, ekkor önkényt kérte nyugdíjaztatását. Mult év sept. hava 12-én bucsuzott az egyháztól és községtől az évangelium ezen szavaival „Atyám elvégeztem a munkát.“ Jan. hó 28-án béfejezte szerény, munkás életét, hátra hagyván özvegyének és négy gyermekének a keserűség és bánat mély érzetét. A népnevelésnek szerény munkása volt Zoltán Miklós hévizi községi tanító, ki hivatalát betöltő akarat erővel nemcsak rendelkezett, hanem azt fényesen érvényesítette. Hévíz község minden vallású lakói, kiket tanított, egyaránt tisztelték. Bánásmódját a gyermekek rajongásig szerették. Valami bűvös talizmánja volt, melylyel a gyermekeket egytől-egyig magához csalogatta. Ha az utcán, utfélen látták, hozzá futottak, mintha mindenik gyermeknek édes atyja lett volna. Nemcsak az iskolában szerették, tisztelték hanem a mezőn, a gazdaságban is Kicsiny gazdaságával tartotta fenn családját, a mely a maga nemében minta gazdaság volt. A ki akart gyakorlatias, rendszeres minta gazdaskodást tanulni, az sok szepet és jót tanulhatott. Mint család apa az övéi közt szigorú, de azért az övéit hően szerette. A legkisebb kihágást sem tűrte fenytés nélkül, de a fenytése szeretettel párosult. Cselekedeteivel, s még ezekhez sok hasonlókkal anyira megnyerte a szomszéd községek szász és román ajku lakóit is, hogy temetése alkalmával megkönnyezték.

Mátyás J.

— **A Kriesch-féle Dávid** Ferencz képből még van egy pár példány szerkesztőségünknel. Darabja 2 frt.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai. Kolozsvárt február 6-án és 20-án tartattak meg. Nemes örömmézzettel van eltelve minden egyleti tag a ki részt vett e két összejövetelben, hogy az egylet teljesen elérte czélját. A közönség érdeklődése oly nagy mértékű volt, hogy a főiskola nagy termében nem fértek el azok a kik megjelentek. Még a nőket sem tudtuk mind leültetni. A közönség most már a városi élet szükségletei közé sorozza a D. F. E. felolvasásait. A felolvasók mintegy nemes versenyre kelnek a közérdekű tárgyak megváltásában és kidolgozásában. Két nő Heinrich Józsa, a nőképezde derék igazgatónője a nagy leányokról, Pollák Lajosné jeles írónő a mai kor szelleméről tartottak felolvasást kiváló gondnal és meglepő eredménnyel. Grátz Mór ev. lelkész rövid rajzát és Nagy Lajos tanár egyik költeményét most közöljük, Nagy Gyula tanár a nála szokásos élénk megfigyeléssel és humorral mutatta meg hogy minden emberben van egy bizonyos neme a széppézésnek. Pallós Albert polgári leányiskolai igazgató a mult század végé... és a jelen elején uralkodó közoktatási eszméket rajzolta, szaktudóshoz illő készülettel és kitünő írói erővel. A női énnékkar kellemes hymnusai meghatók és elragadóak voltak. Mennyi érzés, mennyi báj abban a gyöngéd női hangban! Helybeli lapjaink nagy elismeréssel szöllottak a felolvasásokról, mi köszönetet mondunk a közreműködőknek a kedves szolgálatért.

A D. F. E. estélye. Márczius 5-én 8 órakor lesz a D. F. E. házi estélye mely concerttel kezdődik és tánczczal végződik. A concertben Rigó Anna k. a. zongorával Girsik Gyula ur énekkel, Hadházi Sándor ur előadással, Gyulay Ilonka kisasszony zongorával, Popini Nándor ur czimbalommal fognak közreműködni. Lesz még egy hegedű is de ennek a mesterét nem szabad előre elárulnunk. Meglepés lesz. Az estély iránt oly rendkívüli érdeklődés mutatkozik a milyent ritkán lehet látni. A rendező bizottság nagy előrelátással gondoskodik mindenről és mindenkiről hogy az Estély kedves és emlékezetes legyen. A főtanácsi bizottság tagjaira számíthatunk, de jönnek mások is a vidékről.

Az egylet pénztárába f. é. jan. 26-tól február 24-ig rendes tagsági díjat fizettek; Göncz Mihály Árkos, Sárdi Lőrincz Kolozsvár, Unitárius Egyházközség Vilonya, Perczel Ferencz Budapest, Király István Toroczkó, Fodor Ferencz Kolozsvár, Gruber József, Szánthó György, Székely K. József, Raffaj Zsigmond Verespatak, Csiki Károly Kolozsvár 98-ra, Székely László Torda 90—99-re, Kozma Elek A.-Siménfalva 98-ra, Boros Sándor Kolozsvár 94—97-re, Bedő Gyuláné Gy.-Szt.-Miklós 97-re.

Előfizetői díjat fizettek: Tarcsafalvi Pál Mészkö 97-re, Kiss András Somogy-Csurgó 96—97-re, Springmann Ferencz, Sebes Pál Budapest, Deák József Sarkad 98-ra. Lőrinczy Dezső Fogaras 96—97-re, Csiki István Sz.-Keresztur, Simó Ferencz, Szinte Ferencz Budapest, Simonfi Márton Meran 98-ra.

Tanulói díjat fizetett: Andrasovszki Géza Kolozsvár 98-ra.

A maroskőri fiók-egylet pénztárába fizettek: Májay Gábor 96—97-re Gál Gábor, Gál Ferencz 97-re, Lucze Lajos Akosfalva 95—97-re, Hadnagy József Csókfalva, Fekete József, Cseh Mihály, Sófalvi Márton Nyomát, Kelemen Árpád Kaál, Fazakas Lajos Ny.-Szentmárton, Filep Domokos György Albert Ikland 98-ra. Rédiger Géza, Szabó Lajos Szabéd 97-re, Nagy Benedek Ny.-Szereda 98-ra, Csókfalvi, Ny.-Szilávalói, Ny.-Gálfalvi, Ny.-Szmártoni, Vadadi, Kaáli, Iklandi, N.-Ernyei, M.-Szkirályi unitárius egyházközségek, Hadnagy Dénes Csokfala 93-ra.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Sárdi Lőrincz Kolozsvár 50 krt, Springmann Ferencz Budapest 1 frtot, Perczel Ferencz Budapest 1 frtot Sebes Pál Budapest 1 frtot. Fogadják az egylet köszönétét.

Kolozsvár, 1898. febr. hó 24-én.

Gálfai Lőrincz,
egyleti pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Simó András urnak. Cs.-Sz. A beküldött 16 nevet köszönnjük s kérjük éber figyelmét jövőben is tartsa meg az U. K iránt — **Lőrinczi B.** tanító ur Hkflva Kérjük a mult évről hiányzó lap számait egy levelező lapon írja meg. — **D. D.** Jövőkor. — **Kiss J.** úr cikkkét a jövőben adjuk.

Tarcsafalvi Fejedelem és papja czimű kitűnő egyháztörténelmi népszerű költemény még kapható. Egy pld 10 kr., 2J pld. 1 frt.

TARTALOM: Isten dicsérete. (Költemény.) Nagy Lajos. 41. l. — A nagy ünnep. B. Gy. 42. l. — A belvilág. Martineau. 43. l. — Ima. 44. l. — Mi a boldogság? (Költemény.) Végh Mátyás. 44. l. — Az elkormosodott énekes könyv. Grätz Mór. 45. l. — Nők világa. 46. l. — Törvényjavaslat. 47. l. — Kriza Sándor. Simó János. 49. l. — A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai Kolozsvárt. 51. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 53. l. — Egyleti élet és munkásság. 55. l.

Nyomatot Gámán-J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 2.)

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Látta a keresztet.

Látta a keresztet, tudta mi lesz sorsa,
S mégse riadt vissza.
A megkezdett úton végzete sodorta,
S *Ő ment* csak előre, a jó, a szent, s tiszta.
Lessz-e majd jutalma? mind azt nem kérdezte,
Odá tapadt lelke a ködlő keresztre.

Alighogy születni látta őt a jászol:
Már elborult napja,
Pedig *az a csillag, napkeleten* — távol —
A mi megváltásunk, üdvünk lobogtatta,
Hallzott: »Békességet hirdetek tinektek!«
S *Ő* már akkor vette fel értünk a keresztet.

Küzdött a sötétség, lelki vakság ellen,
Bilincseket tördelt,
Hogy szabaddá legyen az ember, a szellem,
S az eget keresse, ne a múltó földet.
»Fogat, fogért!« szólt a törvény, szeretetlen.
»Kenyérrel a követ! Hogy követhess emgem!«

Az Unitárius Közlöny jelen száma 1 $\frac{1}{2}$ iv.

»Szemet, szemért!« szólt az irgalmatlan törvény,
»Boszúra: mogtorlás!«
És az ember, embertársaira törvén:
Kihalt a szivekből *a szeretet forrás.*
»Nem úgy, nem úgy!« szólt *Ő*, gyöngéd szeretettel,
S a bűnös iránt is *irgalommal* telt el.

S mert szelid lelkének jóságos szerelmét
Árasztotta szerte:
Önnemzete vitte Golgotára szentjét,
Hogy vérező testét szégyenfára verje.
S *Ő* a keresztfán is — *kikért* oda jutott:
— Nemcsak megbocsátni, *imádkozni* tudott!

Oh magasztos érzés, fenséges szeretet!
Emberben: isteni,
Ki a halóba is — ha érinté kezéd —
Hittel telt életet birtál éleszteni...
Nagy célok, nagy eszmék lebegtek előtted,
Tudtad, hogy a halál hatalmát megtörted,
Hogy a kereszt, a sir, még nem a meghalás,
Túl rajtok felragyog majd a *Feltámadás!*

...S te, kit szenvedések, földi gondok bántnak:
Zúgolódol, nemde?
De nézd szenvedőjét a zord Golgotának,
Tekints az érted is ott vívódó szentre:
S feltűn majd neked is *az a csillag* — hidd el —
Lelkedet betöltő reménységgel, hittel...
Mert a kereszt, a sir, még nem a meghalás:
Túl rajtok felragyog majd a *Feltámadás?*

. Murányi Sándor.

A Krisztus fel van támadva.

(Husvéti egyházi beszéd.)

Alapige: Márk XVI. 1—6.

Nagy és szép jelentőséggel érkezett hozzánk a husvét vasárnapja. Mint új életünk ünnepét, halhatatlanságunk vasárnapját, ünnepeljük ezt. Hogy összeköttetésben van a természet új életével, megerősítve mintegy a tavaszban: könnyű belátni. Ez az év azon szakasza, a midőn a téli látszolásos halál után, a természet újraébredésének jelei látszanak. Jóllehet ma még hó-lepel van a földön, tudjuk, hogy az nemsokára elmegy. A napsu-

gár melegebb lesz. A napok hosszabbodnak; a déli szél fű, a fű nőni kezd, a folyók széttörik jégkeblüket, a himbók fesleni kezdenek, a virágok előjönnek, az élőfákat levelek borítják, a madarak megjelennek kedves énekükkel s az egész világra élet és szépség ömlik. Ma azért ünneplünk, az öröm, melyet éreztünk, reményünk s bizodalunk a végtelen életben, ennek a megerősítése.

Nagyon könnyű belátni tehát, hogy a husvét összeköttetésben van e világon tuli élet gondolatával. A tavaszi új élet mindig jelképezi, mindig jelképezte, s kétségen kívül mindig jelképezni fogja az emberre nézve a lélek életét a halál telén túl.

Ma a vizsgálódás az önmagunkba szállás elkerülhetetlen.

„Elvész a rózsá levele s elvész-e az ember?

A jószág földben aluszik?

És a bölcsesség világa homályba borúl-e?

Az ők telők is elmúlik,

De ők élni s virágozni fognak megint;

Szépség lesz a hamvakból és élet a halálból.“

De a husvét eszméje közeli és benső összeköttetésben van Krisztussal is, annyival is inkább, mert a Krisztus volt a halhatatlanság nagy tanának beható tanítója.

Az összes világtörténelemben egy vallástanító sem tett annyit, mint ő, azért, hogy megvilágosítsa azt a nagy eszmét, hogy a mi életünk — a mi magasabb életünk — egy az Isten életével, annyira, hogy a mi az Isten él, nekünk is élnünk kell. — Mi nemcsak az ő teremtményei, hanem az ő gyermekei vagyunk, részesei természetének, tehát részesei örökkévalóságának is. Mi Isten örökösei vagyunk, örökösei a Krisztussal együtt.

Ez a Krisztus tanítása mindenütt. Az ember halhatatlan, mert isteni. Ha részese az isteni természetnek, ha élete egy az Isten életével — hogyan érinthetné őt a halál. Így tehát, halhatatlanságunk vasárnapján, míg örömeink összevegyülnek a természet örömeivel, s a szeretet és ima áldozatait, a mi imádkozásunk oltárára tesszük Istennek, a minden végtelen adójának, a minden élet forrásának: örömmel és hálátelve hozzuk egyszersmind koszorunkat Jézusnak is, a mi idősebb testvérünknek, a mi nagy és szeretett tanítónknak, a ki evangéliuma által oly sokat tett reánk s mindenkire nézve azzal, hogy: „az életet és halhatatlanságot világosságra hozta“.

De van egy eszme a husvétal összeköttetésben, mely sokak előtt nem éppen világos. Az új testamentum úgy tünteti

fel Krisztust, mint a ki feltámadott a halálból. A Krisztus tanítványai mentek mindenhova, hirdetvén Krisztust és az ő feltámadását. S ma is husvéti énekünkben énekeljük: „Krisztus ma feltámadott!” Mit jelent ez? Ez az a kérdés, melyre én a felolvasott igék alapján ma felelni akarok. Legyetek figyelemmel, hogy meghallgathassatok és megérthessetek!

I.

Az új testamentomban több följegyzés van, melyek alakilag különböznek egymástól, de mind azt jelentik, mit a föl olvasott igék is, hogy a Krisztus föltámadott a halálból.

Nós, hogy értsük a följegyzéseket? Szívből, lélekből énekelhetjük-e: „Krisztus ma feltámadott!” mert először is jelenthet ez betűszerinti feltámadást, azt az eszmét, hogy húsból és vérből álló testtel támadott fel a sírból s ment mennybe. A kereszténység nagy egyházai egyike hitnézetének nyelvében ez van: „Krisztus valóban feltámadott halottaiból s ismét felvette testét, melylyel mennybe ment.” Vagy a kereszténység egy másik egyházának hite szerint: „A Krisztus feltámadott halottaiból s ismét felvette húsból és csontból álló testét, melylyel mennybe ment.”

Látható, hogy a magyarázás módjábani nehézségek nagyon komolyak.

Először is, mit csinálunk mi a Krisztus fizikai testével, midőn a mennyben keressük azt? Mi úgy képzeljük, hogy a menny a szellemi lények hazája.

Hogyan képzeljük tehát, hogy a szellemek között, kik azt a világot lakják, felruházva mind, mint Pál nevezi szellemi testekkel, Jézus egyedül anyagi testtel van felruházva? Valóban ez szánalomra méltóvá tenné őt a többi között. Rabszolgaságba helyezné őt, melytől úgy véljük, hogy a többiek szabadok. Miért ítéltetett volna Jézus arra, hogy az ő akadályozó fizikai testét a szellemi világban is hordozza? Kevésbé érdekesebb ő arra a szabadságra, mint ama fényes sphérának többi lakói?

Tovább menve, micsoda alapunk van hinni, hogy egy húsból és csontból álló testnek a mennybe lehet jutni? A biblia világosan mondja, hogy az nem lehet. Azt mondja Pál: „Hús és vér nem örökölheti Isten országát, mint a romlás nem örökölhet romlatlanságot.” Így tehát Pál szerint nem fogadhatjuk el, hogy Krisztus fizikai testével betűszerint feltámadott s mennybe ment.

Sokszor átnéztem Pál tanítását és felfogását, a mint e hitnézetről szól, a melyet én említettem, hogy t. i. Jézus „húsból és csontból álló testtel ismét mennybe ment“, s ezt a hitnéze-

tet sokan fontosnak tartják, mert azt mondják, hogy a Krisztus fizikai föltámadásából nyerjük a mi föltámadásunk valóságát.

Ha a Krisztus nem támadott fel testileg, hogyan tudjuk, hogy mi feltámadunk? A felelet erre nagyon világos. A Krisztus testének föltámadása, ha bizonyíthat valamit, csak a mi testünk föltámadását bizonyítja. Ámde kinek van szüksége, hogy fizikai teste föltámadjon s mennybe menjen? Őszintén kimondom: nekem nincs! Neked van? Tegyük fel tehát, hogy földi testeinkkel szintoly helyzetben, mint Jézus, ki már ott van, mennybe lehetnénk s kötelezve volnánk viselni azt a húsból és csontból álló földi testet, mit érnénk vele? S ha nem viseljük azt az égben, miért kell magunkkal vinnünk?

Azon felül, midőn mi azt állítjuk anyagi testünkről, hogy az feltámad és mennybe megy, az írás ugyanazon tiltakozásával találkozunk, a melylyel találkoztunk a Krisztus anyagi teste mennybemenetelének gondolatánál: „Hús és vér nem örökölheti Isten országát!”

Mennyivel észszerűbb tehát, ha azt állítjuk, hogy a föltámadás nem testi föltámadás, hanem olyan föltámadás, milyen a Krisztusé volt — Krisztus személyiségének, Krisztus szellemének föltámadása, annak a Krisztusnak, a ki szeretett, gondolkozott és imádkozott, mennyivel észszerűbb, ha elfogadjuk azt, a mit Pál szelleme testnek hív, mely itt hagyja a húsból és vérből álló nagy testet. — Ez vezet minket

II.

Krisztus feltámadásának második nézetéhez, mert valóban ez a második nézet.

Értelmünkkel nem tudjuk megfogni, mi lett Krisztus húsból való testével. Ez azonban nem baj, mint nem baj az, hogy mi lesz húsból való testünkkel, ha meghalunk. A szellemi Krisztus, a lélek, az öntudatos értelem volt, a mely feltámadott és mennybe ment. Igen erős tudósításaink vannak arról, hogy a tanítványok is így gondolkoztak a feltámadás felől. Az evangelinmi értesítések nem mind egyeznek meg egymással, sőt némely ponton egymásnak ellentmondanak. De míg az értesítések némelyike, úgy látszik azt magyarázza, hogy Jézus megjelent tanítványainak testben, hogy érintsék és megfogják, mások az ellenkezőt állítják. Kimondhatjuk, hogy midőn az egyik érinteni kívánta őt, megrettent és így szólt: „Ne érints engem!” Irva van, hogy egyszer megjelent hirtelen egy szobában, midőn az ajtók zárva voltak. Máskor megjelent, ment s beszélt két bizalmas tanítványával sokáig és ők nem ismerték meg őt. Ujból s ujból ráismernek s ő eltűnik szemeik elől.

Megjelenik Mária Magdolnának, vezeti őt a kertben, sőt beszél hozzá. — Megjelenik tizenegynek a hegyen, de egy kétkedik. Hirtelen megjelenik a tizenegynek és másoknak. Megjelenik nekik s ők azt hiszik, hogy „szellem az“ és megrettennek. — És a midőn ők néznék, felkelt már s eltűnt szemeik elől.

Ime! ezek az állapotok nem olyanok, a melyeket a valódi hús és vérből testre alkalmazni lehetne. A valódi testtől, a melyet a tanítványok oly jól ismertek, nem rettentek volna meg újból és újból, midőn vele voltak s beszéltek hozzá. Egy valódi húsból és csontból álló test nem jelenik meg a szobákban, midőn az ajtók zárva vannak s nem tűnik el hirtelen az emberek szeme elől, midőn nézik azt.

Ezek az értesítések két dolgot mutatnak. Először azt, hogy a midőn mi azokat olvassuk, valami üres, bizonytalan, sokkal inkább legendát, mint tényt olvasunk, s másodszor mutatják, hogy ezen értesítések írói, bárkik voltak azok, nem voltak semmi esetre bizonyosak, hogy az a lény, a kiről ők beszélnek, valódi húsból és vérből álló férfi volt; sőt sokkal inkább az volt véleményük, hogy az egy szellemi lény volt, a ki változtatja megjelenését, akaratja szerint megjelenhet, eltűnhetik, nem akadályozva a rendes testi állapotok által.

De még nem érkezünk Pálhoz, hogy megtaláljuk a legtisztább világosságot. Pál nagy pontossággal fejezi ki, mit ért ő minden föltámadás felől, miféle rokonság van a természeti és szellemi, a földi és égi között. A Korinthusbeliekhez irt I. levél 15-ik fejezetének nagy része erre van szentelve. „De mondhatná valaki — írja ő — mimódon támasztatnak fel a halottak és minemü testtel jönnek ki?“ Balgatag ember — mondja ő — a mit te a földbe vetsz, „nem elevenedik meg, hanemha megrothadand.“ Vannak földi és mennyei testek, de más dicsőségük van a földieknek és más a mennyieknek. Így leszen a halottaknak feltámadásuk is. Elvettetik természeti test, feltámasztatik szellemi test. Van lelkes test és van lelki test. A miképpen ssülettünk e földnek, úgy születtünk a mennynek. A rothadandóság nem uralkodhatik a rothadatatlanság s a halandó a halhatatlanság felett, vagy a test és vér nem örökölheti Isten országát, a rothadandóság a rothadatatlanságot. Minekutánna pedig a rothadandó test rothadatatlanságba, a halandó halhatatlanságba öltözik, akkor leszen, a mint megiratott: „Elnyeletett a halál egész a diadalomig.“ Eképp Pál tanításából, a mennyire a nyelv képes, kitünik, hogy „a halottakbóli feltámadás, nem az anyagi, hanem a szellemi feltámadást jelenti, mely fel van ruházva szellemi vagy égi testtel, a mely nem anyag, legkevésbbé tárgy az anyag rendes törvényei szerint.“

És hogy ez az a mit ő értett Krisztus feltámadása felől, világosan látszik abból, hogy ő magát olyannak állítja, mint egy azok közül, a kik látták a Krisztust feltámadása után, jól lehet nem testben.

Világos, hogy itt a feltámadásról oly nézetet nyerünk, a mely sokkal észszerűbb, mint a másik, és sokkal kevesebb nehézségekkel van tele. Hogy a valódi ember Jézus, a lélek, az értelem, a szellem, olyan szervezeti alakban, milyent a szellem visel, kikelhet a sírból s eget kérhet, könnyű elhinni. Miféle hatalma lehetne a sirnak, ily fogoly felett?

És a feltámadás e neme biztosítéka a mi feltámadásunknak. Mert mennyivel nagyobb szükségünk van arra, hogy inkább szellemünk, mint testünk éljen örökre. És ha Krisztus szelleme élt és mennybe ment, ennél bizonyosabbnak látszik hitünk alapján, hogy a mi szellemünk is élni fog s a halál után mennybe megy.

Igy tehát, ha husvét ünnepén énekeljük, hogy Krisztus feltámadott, teljesen Pált kell szemünk előtt tartanunk vagyis ez azt jelenti, azt kell hinnünk, a mit ő hitt és tanított. Így lesz aztán bizonyos, hogy ő fel van támadva, nem testben, hanem lélekben és eképp ment mennybe és él örökké.

III.

De van végül még egy más nézet, a melyik nagyon érdekes s mely segítségünkre van, a mely bizonyítja, hogy a Krisztus fel van támadva. Feltámadott a befolyásban, feltámadott a világ feletti hatalomban, mint senki más.

De vajjon hogyan látszhat valószínűnek ez a dolog, midőn a halálítélet ki lett reá mondva, és ő végső kegyvesztésben mint egy gonosztevő íteltetett halálra? Halála előtt egy héttel tanítványainak reménye lázas magasságba volt emelkedve. Hitték, hogy ő királyságot alapít, királyságot, melynek hatalmának senki ellen nem állhat és abban a királyságban nekik magas helyök leend. Nekik kellett őt unszolniok, siettetniök kilátásba helyezett eljövételét s szép pályáját pálmaágakkal hintik be s üdvözik őt, mint királyt. De most kevés nappal azután minden reményük elveszett csaknem utolsó lehelletig. Oh jaj! a legborzasztóbb ellentét megtörtént. A kiről ők oly tisztán hitték, hogy megmenti Izraelt, meghalt és minden elveszett. Valóban így tekintettek ők ama sötét keresztfeszítés napjára. A drága igazság magva, melyet a nagy Tanító vetett el, úgy látszott, hogy szélnek van eresztve s nem fog gyümölcsöt teremni. A szép életet, melyet ő élt, úgy látszott, hiába élte. A munka, a melyet ő tervezett s a melyen oly nemes

hittel, bátorsággal s önfeláldozással munkált, úgy látszott, hogy mind semmibe ment. Az Isten országa, melyet ő oly komolyan hirdetett s arra törekedett, hogy annak alapját az emberek szívében megvesse. szétpattant szappanbuboréknak látszott.

19 száz év mult el és ma Husvétunk reggelén hogy van ez? Ama sötét nap óta, midőn minden elveszni látszott, im! minő változás! A megvetett, az elhagyott, a keresztrefeszített feltámadott az ő látszólagos bukásából, felemelkedett magasabb helyre, mint bármely király, kit valaha a világ látott. Az igazság, melyet ő tanított, meggyökerezett minden országban és eszközölte a népek műveltségét. Önfeláldozó, szeretetteljes élete közvetlenebb lett, mint a világ eszmei életének bármelyike. Az az Isten országa, a melyért ő a legfáradhatatlanabbul munkált, országgá alakult e földön s a legbiztosabban tartja kezeiben a jövőt.

Eképp a halálból életre, a megvettetésből tiszteletre, a gyengeségből hatalomra, a látszólagos leveretésből örökkétartó győzelemre támadt fel a Krisztus.

De még ez nem minden! Az ő jótékony befolyása nő és mind inkább és inkább kiterjed a földön minden új századdal. Az igazság, a kegyelem, a felebaráti szeretet, a jótékonyosság, a vonzalom és a szeretet növekedéseiben, a melyek naponként erősödnek, mindenütt a Krisztusi szellem befolyása és feltámadása láthatók. A Krisztusi eszme beplántálva az emberi szívekbe a leggyümölcsözőbb mag, melyet valaha feltaláltak az ember újra teremtésére.

Ugy van! Krisztus nemcsak a mennynek támadott fel, győzván a halál felett; de feltámadott s hovatovább mind inkább feltámad e földön egy jobb emberiség szellemében.

Ez az ok, a miért énekelhetjük örömmel husvéti énekünkben: „Krisztus ma feltámadott!”

Irta Sunderland T. J., fordította

Fazakas Lajos.

Mindenki maga szerzi magának a bűt, de ha idővel megrögzik, kenyeres pajtásunkká, lakónkká válik, mdskor nem bírjuk kiküszöbölni. Azért mindjárt az ajtónál kell küzdeni ellene. Nem szabad segíteni, hogy erőt vegyen. Néha az öltözet, arcunkon egy kis seb vagy egyéb apróság, a mi naponta szemünkbe ötlük, sokszor elpirít, elménket csüggedtté, szorongatottá, gyávává és ellankadtá teszi, úgy hogy a bűtől ilyenénkép megszállott és elfogult kedély sem nevetésben, sem vigságban, sem egy barátságos ebédben résztvenni nem bír.

Boér Gergely.

(Arczképpel.)

Ez előtt egy pár órával egy derék unitárius ember meglátta kezünkben a Boér Gergely arczképét. Ki az az ur, kérdé. Hát nem ismeri, hiszen unitárius? Kérdeztük mi. Nem ismerte, mert soha sem látta, nem tudta, hogy unitárius, mert soha sem hallotta, csupán azt tudja róla, hogy kitűnő zenetanár. Ennyit elég egy emberről tudni, de az ilyen nem tudásnak is meg van a maga értéke, mert azt mutatja, hogy a szakférfiui kitűnőség. a puritan ember egyszerűségével és szerénységével párosul.

Boér Gergelyen a két utóbbi tulajdonság határozottan uralkodik. Egy tanintézet — a fiuképezde — falain kívül régebben lehetett találkozni vele egy-egy házi koncerten, hol hegedűt játszott, még nyilvánosan is működött s mindig teljes elismerést aratott, de mintha mindig megbánta volna, sietett vissza egyetlen szerelméhez, a képezdei tanulók osztályához. No, hogy azokon mit szerethetett, azt száz közül egy ember is aligha meg

tudná mondani, mert a Boér képezdei növendékei között egyik készületlenebb, nyersebb anyag volt, mint a másik.

Mi csak úgy tudjuk megmagyarázni, hogy eszünkbe jut a galilei mesternek Jézusnak az a szokása, hogy apostolaiul az egyszerű halászokat és vámszedőket választotta ki. Boérnak is csak fokozta buzgóságát az a lappangó erő, melyet legtöbb esetben oda képzelt, de nem látott! Milyen kitartás, mekkora lelkesedés, mennyi önuralom kell egy ilyen munkához tanítványai-ban. És Boérnak ez hihetetlen jól sikerült. Ez előtt egy évvel, midőn a tanintézet fennállása 25 éves fordulóját ünnepelte, Boér összeszedte 150 volt tanítványát az ország mindenik részéből s egy pár heti előkészület után olyan concertet adott, a milyent zenetanító hazánkban meg sem kísértett.

Ennek a fényes sikernek egy sugara közelebbről a trón számolyáról verődött vissza a Boér Gergely mellére egy arany érdemkereszt képében. Nagyon kevés kitüntetés jő ily váratlan s annál kevesebb részesül ily kiválóan hálás méltánylásban. Nemcsak Boér Gergely, hanem az egész tanítói kar büszkeséggel gondolhat a királyi kegynek ezen a helyen megnyilatkoztára. Nemcsak a jeles hegedűművész és kitűnő tanár, hanem általában a zenetanítás jutott ezzel a keresztviz alá.

Olvasóinkat érdekelni fogja, hogy Boér Gergely a kálnoki unitárius lelkész fia s ő maga is végezte a theologiai cursust. Az egyházi ének tanításával némileg eleget tesz vallásos hajlamainak is. Olvasóinknak a Boér tanár arczképével kívántunk kedveskedni.

A kitüntetés ünnepélye márczius 8-án tartatott meg nagy közönség előtt az iskola disztermében.

B. Gy.

Fogadás.

Itt, hová Isten égszeme lát,
Teszek hitemről szent fogadást.
Adjon az ég csak nekem erőt,
Hű leszek Isten s ember előtt.

Nem kell a mások hite nekem,
Mert az enyémet hőn szeretem.
Jézusi szellem, tiszta tanok —
S hasznára lenni én akarok,

Érhet az élet bármi baja,
Szállhat a keblem száz sohaja,
És lehetek én gyenge, szegény:
Biztató jel van hitem egén.

S ha fogy a kedvem végtelenül,
Testi erőm is ha kimerül,
Csügged a szív bár, végre tanul:
Hol van a vigasz, hol van az Ur!

Sok örömem, vagy sok a bajom,
Az Urat hívom, őt akarom,
Tartja is hiven gondjaiban
Esedezésem, hálaszavam

Egyik imámra száll föl a más
És ajakamról szent fogadás:
Életemnek míg napja lemegy,
Egy Istenem lesz, egyetlenegy!

Tarcsafalvi Albert

Az unitárius Egyház szervezete.

A mely épület jól van tervezve, helyesen van beosztva és szilárdan megépítve, nemcsak tartósságra számíthat, hanem arra is, hogy mindenki örömet lakik benne. Az unitárius egyház épülete egy modern épület a legbiztosabb alapra fektetve: mely a Jézus evangéliuma. Főfalai megvannak, de azok el vannak látva tágas ajtókkal, világos ablakkal. A ki benne van, az kényelmesen széttekinthet belőle föl is, le is, a ki kívül van, könnyen megláthatja, mi foly benne, mert rejtekei, fülkéi, katakombái, titkos helyei nincsenek. Nem fél a nyilvánosságtól, de a föltünést nem keresi. Eszméit mindig gazdagítja, érleli, de nem tartja egyedül idevezítőknék.

A tagjai egyenlők oly kiváló mértékben, a mennyire egyik egyházban sem.

Ennek két magyarázata van. Egyik az, hogy az egykor fejedelmi egyházból az u. n. főrendek csaknem mind kiléptek az elnyomatás szomorú idejében, s csupán a szabad székely nép tömege maradt benne, és a szabad lengyel nép kiüzött serege csatlakozott hozzá. A historia feladata, hogy az egykor nagy

számu és hatalmas egyház megapadását vizsgálja; a vallásos eszmék sorsa iránt érdeklődöt mindig örömmel tölti el, hogy a nemzeti szabadság szellemével egy talajban mily mély gyökeret vert a vallásos szabadság előfája.

Az unitárius egyház fogalma szerint az egyház a hívő lelkek egyesülete, kik közül mindenik egyenlő közelségben van az egyház testéhez és az Isten lelkéhez, mert az „Istennek lelke tibennetek van.” Sem a polgári, sem az egyházi állás vagy rend nem alkot korlátot sem föl- sem lefelé. A papokat, helyesebben lelkészeket csak a pályájukra való szakszerű előkészület és az annak szentelt élet különbözteti meg a nemlelkészekről, tehát világiaktól, de ebből horántsem következik, hogy a világi ember ne lehetne a hitéletnek, a vallásbuzgóságnak éppen olyan hasznos ápolója, mint a lelkész. Az unitárius egyház világi tagjai a bibliát, a vallásos és hittani könyveket, az azokban foglalt elveket éppen olyan jól ismerhetik, mint az egyháziak s tényleg számosan ismerik is. Ebből az következik, hogy közösen kell, hogy kormányozzák az egyház hajóját, ha biztos révbe akarnak jutni.

Az unitárius egyház szervezete és alapelvei lényegileg nem sokat változtak, de formailag mindig igyekezett módosulni a közmiveltség követelményeihez. Ennek tulajdoníthatjuk, hogy mióta a haza alkotmánya helyreállott, azóta számtalanszor vétetett megbeszélés alá az egyház szervezete is.

A főszeme mindig az volt, hogy az egyházat fenntartó tagok legyenek annak kormányzói is. Ezért helyezkedett a képviseleti rendszerre és ennek megfelelőleg szabályozta az egyházközségeket.

Tíz éve már, hogy az egyházkörök, az egyházi képviselő és főhatóságok újraszervezése napirenden van. Ennek tulajdonítandó, hogy a legközelebbi Fő-Tanács egy bizottságot küldött ki a maga kebeléből a javaslat átvizsgálására.

F. évi márczius 6-ra egy kis Fő-Tanács gyűlt össze Kolozsvárt. Érdekes, tanuságos, körültekintő és — remélhetőleg — megnyugtató is lesz, a mit végezett.

Az egyházközségek szerv. szabályzatán is, Kelemen Albert javaslatára, tétetett némi módosítás, de derekas tárgyalás: az egyházkör, a Fő- és Képviselő Tanács szabályzata felett foly-

tattatott. Oly fontosnak tartottuk a kérdéseket, hogy a tárgyalás lefolyásáról igyekeztünk hű képet venni föl és azt, a mennyire lapunk tere engedi, közlőjük olvasóinkkal.

A főtanácsi bizottság nyulése d. e 9 órakor kezdődött. Elnökök Ferencz József püspök és Daniel Gábor főgondnok urak. Jelen voltak; Bárá Petrichevich Horváth Kálmán fogondnok ur, Gvidó Béla, Kelemen Albert, Nagy Lajos, Osváth Gábor, Raffaj Domokos esperesek; Benczédi G. Boros Sándor, Fekete G., Gál Jenő, Kozma Ferencz, Kovács János, Molnár Sándor, Zsakó István világi; Boros György, Mózes András, Péterfi Dénes, Simó János, Székely László egyházi tanácsosok. A jegyzői tisztelet teljesítette Boros György. Főt. püspök ur a szabályjavaslat kezeltetését és a folytatott tárgyalásokat tüzetesen ismertetvén, megkezdődött az általános tárgyalás. Először *Kelemen* Albert esperes szólott, ki tüzetes beszédben fejtegette, hogy a kör közgyűlésnek az a hiánya, hogy nincsen tanácsa, melyhez a kört érdeklő ügyek vitetnének s mely a kör ügyeit intézné. Nincs közigazgatási bíróság s e miatt minden előforduló ügyet egyedül az esperes intéz el. Szerinte a körnek kellene egy közig. bíróság, másodfokon ítélne az E. K. Tanács és harmadfokon egy arra szervezett testület s így nem lenne kénytelen az E. Fő-Tanács apró-cseprő kérdésekkel vesztegetni az időt.

Kifogása van a szervezeti javaslat ellen, hogy csak 65 tagot kíván fölvenni és a többséget kihagyni akarja.

Különbséget lát a Zsinat és Fő-Tanács között. A Fő-Tanácsot nem kívánja oly népesnek, mint a Zsinatot, mely utóbbiban minden papnak helye kellene, hogy legyen. A Zsinatnak tagjául meghagyna minden most meglevő egyháztanácsost. Az egyházi községek a Fő-Tanácsra küldenének mind világi, mind egyházi képviselőt, a Zsinatra csak világit

Daniel G. elnök a K. A. előterjesztésében foglaltakat elvi jelenségeiknek nyilvánítja s ily értelemben kéri a hozzászólást.

Ferencz J. püspök szintén elvi kérdésnek tekinti, főleg a kör Tanácsok szervezését s azt kívánja, hogy ez a kérdés szabatosan körvonaloztassék, különben a kör tanácsok szervezését nem tartja indokoltnak.

Fekete G. az E. Fő- és Zs. Fő-Tanácsok között különbséget kíván tenni, oly fontos kérdések tartoznak tisztán a Zs. elébe, a melyek megkívánják a megkülönböztetést. Óhajtja, hogy a Zs. nagy kiterjedésű legyen, de nem látja indokoltnak, hogy minden pap tagja legyen, miután a kiválóbbak úgy is tagjai. Megfontolandó, vajjon a mostani egyháztanácsosok joga elvonható-e. A később választandókra minden nehézség nélkül kimond-

ható. A közige. bíróság beilleszthetősége iránt aggodalmái vannak, de azt óhajtja, hogy az E Fő-Tanács minden apró kérdéssel ne foglalkozzék. Attalában szem előtt tartandó, hogy a munka megszorodott s nem lehet arra számítani, hogy minden vasárnap gyűlésben üljön az, a kinek azon kívül is nagyon sok foglalatossága van.

Ferencz J. A Zs. és Fő-Tanács közti különbség csak a feladás dolga. Ha a hatáskört megszabjuk, nem tudja, mi marad a Zsinatnak.

Fekete G. A Zsinat munkakörébe belevonná az E. Fő-Tanács dolgait is. Ekkor Fő-Tanácsra nem volna szükség. De ha a Zsinatot eddigi munkaköréből kiforgatjuk, akkor nem lesz munkája, ha csak főgondnok vagy püspök el nem hal, hogy helyettök más választassék, már pedig ott kell, hogy munkaköre legyen az egyháztanácsosnak.

Boros Sándor. A meglevő egyháztanácsosok kizárását veszélyesnek tartja és kívánja, hogy azok meghagyassanak. Szerinte a Zsinatnak annyira más a feladata, hogy azzal egy évben a Fő-Tanács is megtartandó.

Ferencz J. A Fő-Tanács és Zsinat között különbséget elismerni nem akar, mert tényleg csak a püspökválasztás volt a Zsinat kizáró tárgya.

Nagy Lajos. A papságnak tért kíván nyitni. A Fő-Tanács és Zsinat egyidejűleg és egy helyen megtartható, mert ha a Zsinat elvégzi teendőit, a Fő-Tanács folytathatja munkáját.

Hajós János. A jogok elvétele ellen határozott állást foglal és a papságnak több befolyást kíván biztosítani.

Ferencz J. Tekintettel arra, hogy jelenleg az egyháztanácsosok száma 320 körül áll, az E. Fő-Tanács tagjait 300-ban kívánja megállítani.

Boros György nagyon hátrányosnak, sőt károsnak tartaná, hogy a most meglevő egyháztanácsosok joga elvétessék. Ha nem mindenki jár is a Fő-Tanácsokra, mindenki megteszi, a mit tehet egyházáért mihelyt alkalma van rá. Pártolja azt a gondolatot, hogy a Zsinatnak mindenik pap tagja legyen, de szavazati joguk csak a felszentelt papoknak lehetne. Hogyha élénkebb érdeklődést akarunk ébreszteni, akkor az egyháztanácsosok között állítsunk föl 3 vagy 6 éves ciklust, hogy így minden évben lehessen alkalom új tagok behozására. Ő azonban az egyháztanácsosok mostani buzgóságával meg van elégedve.

Benczédi G. Tartsunk minden évben Zsinatot, úgy, mint volt régen, s nevezzük ennek a Fő-Tanácsot is. A papokat nem

kívánja mind bevenni, mert nem akar külön kiváltságos osztályt csinálni.

Daniel G. Az döntendő el, hogy a meglevő egyháztanácsosok megtartandók-e?

Mikó Imre. Egy állandóan dolgozó kisebb csoportot kíván összetömöríteni a főbb és lelkesebb tagokból. Nem osztja, hogy a Zsinat főbb testület volna, mint a Fő-Tanács, de a kétféle tanácskozást lehetségesnek véli.

Ferencz X. Figyelembe ajánlja, hogy a Zsinattartás mily költséges és mégis mily keveset lehet dolgozni

Gvidó Béla. A javaslat keresztülvitelét általában nem tartja szükségesnek. Szerinte csak a K. Tanács szervezendő újra.

Raffaj Domokos. A javaslatot általában elfogadja. A Zsinatban legyen benne minden pap és tartassék az eddigi módon.

Gál Jenő. Ajánlja, hogy az E. Fő-Tanács tagjai között $\frac{3}{4}$ rész világi, $\frac{1}{4}$ rész egyházi legyen és fogadtassék el maximumnak a 200 tag, de a megválasztottak joga ne érintessék, hanem a most meglevőkből halálozás útján kieső 3 tag helyett választassék be egy és ez gyakoroltassék mindaddig, a míg a szám 200-ra lepad.

Ferencz J. A hivatalból tagok és képviselők száma (100) mellé még 120 egyháztanácsost ajánl $\frac{1}{4}$ részben egyháziakból.

A bizottság elfogadja és kimondja, hogy a jelenlegi egyháztanácsosok joga érintetlenül hagyatik s a kihalás vagy kilépés útján megszűnő 3 tag helyébe választatik egy-egy mindaddig, a míg a tagok száma 120 lesz.

Kelemen Albert és Ferencz József püspök ur újabb felszólalása után a javaslat általánosságban elfogadtatott.

A részletes tárgyalásnak csupán főbb eredményeit mutathatjuk be.

Az egyházkör közgyűlésének tagjai a hivatalnokon kívül az egyháztanácsosok, a körben levő tanintézet hitrokon tanárai, az egyházközségeknek egy-egy világi képviselője és az unitárius népiskolák kántortanítói.

A Zsinati és Egyházi Főtanácsnak tagjai az összes egyházi hivatalnokok, az összes tanárok és 120 képviselő. A jelenlegi egyháztanácsosok megmaradnak, az elhalt vagy kilépő három helyébe választatik egy mindaddig, a míg az egyháztanácsosok száma 120-ra lepad. Az egyházkörök küldenek összesen 24 képviselőt, kik közül 12 egyházi, 12 világi. A képviselők 3 évre választatnak.

A Zsinat választja az egyháztanácsosokat egy hét tagu jelölő bizottság hármas jelölése alapján.

Az *E. K. Tanács* czime megváltozik és lesz: *Egyházi Igazgató Tanács*. Tagjai az egyházi közigazgatási hivatalnokok, a kolozsvári tanárok, gondnokok és 12 választott egyháztanácsos, kik 3—3 évre választatnak.

A hol tárt karokkal fogadnak, ott könnyű a szívhez hatolnod.

A Választmány nőtagjainak lapunk mult számában említett felhívására már megérkezett az első válasz. Mondjuk, az első fecske, mely tavasz kezdetét jelzi ezen a téren is. Az az érdekes benne, hogy a legkisebb egyházköztség *Kide* (Kolozsdobokai kör) lelkesnéje írta a Föt. püspökné ő méltóságához. Közzöljük belőle a következő sorokat:

„A lelkesítő és buzdító felhívást úgy veszem, mint hajdan a tanítványok a Jézus szavait. Én is belátom, hogy sokat kell tennünk, midőn oly sok kísértésekkel kell folytonosan küzdenünk. Különösen a nagy Ocean e kis szigetén, hol annyi válásfelekezet közé beélve, a csábítás és kísértés nehéz próbái alatt küzdünk szent vallásunk felvirágzásán.”

„A meunyre vallásos buzgóságunk tért enged, én mindent elkövetek és megteszek, hogy hiveink szent vallásunk kebelén jól érezzék magokat. A kidei egyházhoz közel lakó hiveinkkel gyakran érintkezem, de a kik eltávoztak, azokkal nem igen lehet. (Következnek a nevek.) De nemcsak a tőlünk elmenőkről, hanem a hozzánk jöttekről is megemlékezem, mivel férjem felkereste őket Szamosujvárt, gyermekeiket a hitoktatásban részesíti.” . . .

A tiszt asszony már többet is tett, mert megnyerte egyik távol lakó nőt előfizetőnek az „Unitárius Közlőyre”.

Női énekkar Tordán. Azt az örömhirt vesszük Tordáról, hogy ott az unitárius nők a kolozsvári jó példát követve — női énekkart alakítottak Adorján Domokos tanító buzgó vezetése alatt. Már is szépen haladnak. A Dávid F. E. ünnepélyén közre fognak működni. Csak lelkesen kedves nők, hintsétek be virággal a Sion utait. Így van ez jól.

Az istentisztelés, a sorssal való kibékülés és ellene nem zúgolódás szép és édes gyümölcsöt terem.

Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez.

Lapunk mult évi számaiban előfordult a népisk. hitoktatás kérdése, de nem ugyon ragadta meg egyházunk értelmiségének érdeklődését; ezt mutatja a hozzá nem szólás, pedig hogy erre hivatottak vannak egyházunkban, nem tagadhatjuk.

Simó János úrtól jelent meg egy javaslat új rendszer felállítására és bírálata kéznél levő tantervre, de mert mindenben nem egyezik véleményünk és tapasztalatunk, én is hozzá szólni óhajtok. Nagy elismerést érdemel és méltó is Simó úr arra, az által, hogy megpendítette népiskolai hitoktatásunkon való javításnak a szükségét. Rég várt erre a most is életben levő rendszer és tanterv.

Egyházunk érdeke hozza magával, hogy e kérdést mindenki magáévá téve, vele foglalkozzék és hozzá szóljon. Ez indított engem is arra, hogy ezt tegyem. Nincs kizárva a jelen tervezeten való javítás, mert irányadó lenni nem akarok, tehetségek előtt tisztelettel hódolok. A cél, hogy népisk. hitoktatásunkon javítva legyen, miáltal növendékeink vallásosabbak, erkölcsösebbek és buzgóbb unitáriusok legyenek. Nézetem ez:

Nagyon szükséges volna, hogy elemi hitoktatásunk irodalma életre kapna, mert eddig nem sokkal dicsekedhetünk. A meglevő tankönyvek mindenike nem felel meg a célnak. Ez elég ok arra, hogy szükségét érezzük újabb tankönyvek megjelenésének.

A Kriza „Keresztény vallás elemei“ nem gyermekek felfogásához való s éppen a II-ik osztályosoknak nem s még a többinek sem és ha kimaradna népiskolánk keretéből, veszteségünk nem lenne általa. Ez a könyv erkölcsi szabályok halmaza, minden szemléltetés nélkül. Minden pontja elé egy elbeszélést kellene dolgozni, hogy a gyermekek felfogják ezeknek értelmét. A kifejezései olyanok, melyeknek megértéséhez későbbi kor, éveken át szerzett tapasztalat, ismeret adja meg az anyagot, az erőt s még sokszor ez sem elég biztosíték. Álljon itt egy példa belőle, elég bizonyíték az eddig mondottakra: „A bölcs (!) és jószágos Isten dicsőségét a növények és ásványok országában (!) is kötelességem bámulva szemlélni (!); e földi hazámat ipar és jó izlés (!) által még kedvesebbé tenni.“ Ez és még ezekhez hasonló mondatok megértéséhez nem ilyen korban levő gyermek, hanem érett ész kell.

A vallástanításnál az I. és II-ik osztálynak anyaga nem sokban különböztethetik. A II-ik osztálynak némi javításokkal nagyon alkalmas könyv és anyag: Boros „Jó gyermek könyve.“ A III-ik és IV-ik osztályban sikerrel lehet tanítani a Tarcsafalvi

„Bibliai történetek“ című könyvben felvett anyagot, tankönyvnek is jó ez. Alkalmas eszközöket ragad meg az erkölcs és hit ébresztésére. Ezek után lehet venni az V-ik osztályban az „Unitárius káté“-t az 1--58 kérdésig. A VI-ikban 58—129 kérdésig. Ez nem sok, heti két órán jól fel lehet dolgozni. S ezekkel a rendes iskolázás alatti időben megnyeri a növendék mindazt, amit a hitben van célunk kerestetni velők. Megkapják az ismeretet vallásunkból, a mi őket illeti.

De itt még nincs vége hittani oktatásunknak. Az ismétlő iskolások is megkivánják a magukét. Itt 3 osztály van. Az első kapná tananyagának az „Unitárius káté“ második részét s ezzel ez is befejezést nyer s teljes, úgy, hogy mikor a konfirmáció jön, a lelkészek kibővítve az ők tanítási módszerükkel a növendékek ismereteit és hitöket: hitökben erős, buzgó unitáriusokat nyer egyházunk növendékeinkben. A II-ik, III-ik osztálynak jutna a Simén „Szent történetek“ cz. könyve. Ezzel be lenne fejezve hitoktatásunk köre.

Ezek azok, miket elmondani akartam a hitoktatásunk problémájához. Mindez csak a jelen körülményekhez mérten van mondva s a mostani viszonyok közt így érhetünk célzt. De, hogy célunkat *jobban* elérhessük, új könyveket várunk, hogy lehessen kikeresni a jók közül a *legjobbát*.
ifj Kiss Jakab.

A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai Kolozsvárt.

1885 márczius 18-tól 1898 február 20-ig.

(Folytatás és vége,)

1892. *Éjszuki Károly*: Az illusio.

Kanyaró Ferencz: Az unitárius szinmű irodalom.

Kőváry László: Egészségügyi és szépiészeti igényeink

Dr. *Haller Károly*: Erkölcaseink. (folytatás).

Grätz Mór: A vasárnap megünneplése.

Nagy Gyula: Az izlés.

Kisgyörgy Sándor: A lelkész mint a szellemi élet vezére
a szószéken kívül.

Hajós János: A „Remény“ ifjusági irodalmi vállalat ke-
letkezése.

Boros György: Channing mint erkölcsreformator.

1893. Dr. *Brussai Sámuel*: Melyik az igazi tudomány (folyt.
Vallás és philosophia)

Kozma Ferencz: A családi élet.

Ajtai János: Híveink vallás-erkölcsi élete és lelkészeink
teendői.

- Péterfi Dénes*: Kovácsi Antal tanári és írói működése.
Dr. Eisler Mátyás rabbi: A zsidó vallás erkölcsi elvei.
1894. *Bartha Miklós*: A párbajról.
Boros György: Jókai Mór „Egy az Isten” cz. regénye.
Tarcsafalvi Albert: Az én hitem (költ.).
Dr. Lengyel Dánielné: A nő feladata a családban, a társadalomban és a közpályán.
Dr. Brassai Sámuel: A lélek létezése.
Grätz Mór: Külföldi hangok az unitáriusokról.
Dr. Gál Kelemen: A történelem philosophiája.
Murányi Farkas Sándor: Az élet könyve (költ.).
Rédiger Géza: A VI-ikzsoltár; Föltámadunk énekeket előadta solóban harmonium kísérettel Ürmösi Károly.
Fangh Erzsébeth: Az angol nők szerepe a vallás-erkölcsi nevelés körül s az angol nők teendője.
Bálint Gábor: Az indiaiak vallásos élete.
Nagy Gyula: A művészet körében, főtekintettel a Krisztus és Mária képek kultusára.
Iszlai Márton: Két templomi ének előadta Ürmösi Károly.
1895. *Dr. Brassai Sámuel*: Alkudozó theologia.
Grätz Mór: Gusztáv Adolf és a Gusztáv Adolf-egylet.
Deák Miklós: Az új kor küszöbén.
1896. *Boros György*: A lelkiismeret szabadsága. Tanulmány a vallásos eszmék történelméből.
Buzogány Mariska: A nőnevelés kérdéséhez, tekintettel a nőknek az egyetemre bocsátására.
Dr. Brassai Sámuel: Egyetmés a hazugságról.
Iszlai Márton: Két egyházi ének. Új szerzemény.
Dr. Lázárné, Kasztner Janka: A vallásos érzés szerepe a nevelőnél.
Józan Miklós: Az angol unitárius lelkész helyzete és munkaköre.
1897. *Fanghné, Gyujtó Izabella*: A nők a XIX. század végén.
Nagy Lajos: Új esztendő. (költ.)
Buros Sándor: A zene hatása.
Ljuszaki Károly: A századvégi férfiak.
Rédiger Géza: Költemények.
Grätz Mór: Luther mint ember.
Györfi Ferencz: Szépészeti kívánalmak az egyházban.
1898. *Heinrich Józsa*: A nagy leányok.
Grätz Mór: A kormos énekeskönyv.
Nagy Gyula: Miért szeretjük a szépet.
Pollák Lajosné: A mai kor szelleme.
100-ik felolvasás. Nagy Lajos: Költemények.
Pallós Albert: Az oktatás a XVIII. és XIX. százban.

Törvényjavaslat

a lelkészi jövedelem kiegészítéséről.

Felszámítandó jövedelmek:

1. A földbirtok haszonbérjövödelme a haszonbéri szerződés szerint, vagy a mennyiben saját kezelés alatt állanak, a hasonminőségű földekre nézve helyben vagy a vidéken szokásos haszonbérek utolsó öt évi (1893—1897) átlaga szerint.

A lakóház, az udvar és a kert (ez utóbbi azonban csak 1½ (egy és fél katasztrális holdig) figyelmen kívül hagyandó.

2. A bérépületeknek és épületrészeknek az adótörvények által megállapított fenntartási költségek levonása után fennmaradt tiszta jövedelme.

3. A haszonhajtó jogok és jogosítványok, valamint iparüzletek, ugymint malomtartás, malommérce, halászat, fahasználat, makkoltatás, révvám stb. tiszta jövedelme a haszonbér-szerződés szerint, vagy az utolsó öt évi (1893—1897) jövedelem átlagát igazoló közhatósági okirat alapján.

4. A hivek által közvetlenül vagy a hitközségtől, valamint a kegyurtól pénzben, terményekben, kézi- vagy igásmunkában évenként visszatérőleg teljesített szolgáltatásokból befolyó jövedelem.

A terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékét a helyi viszonyoknak megfelelően az utolsó öt évi (1893—1897) átlag szerint a felekezeti hatóságok meghallgatása után a közhatósági közegek állapítják meg és az ilyképen megállapított jövedelem egyhatod ($\frac{1}{6}$) része behajtási költség címén levonandó.

Ezen rendelkezés az első rendezés alkalmával annyiban mellőzhető, a mennyiben a vallás- és közoktatásügyi miniszter a törvény hatálybalépte előtt a felekezeti hatóságok jóváhagyása mellett beszolgáltatott értékebecslési adatokat elfogadhatóknak találja.

A terménybeli és munkabeli szolgáltatások pénzértékének megállapítása mindenkor csak tíz évre szól, ennek elmúltával újabb megállapítás eszközözlendő.

5. Az avatási és temetkezési stóla-dijakból, valamint egyáltalán az egyházi cselekményekért a jogszokás alapján követelhető díjakból (pl. házszentelési koledából) befolyó jövedelem, melyet az egyházi hatóság az utolsó öt évi (1893—1897) átlag szerint állapít meg és igazol. Az esketési stóladíjak felszámítás tárgyát nem képezhetik.

6. A misestipendiumok, istentiszteleti cselekmények végzése céljából tett és egyéb alapítványok kamatjövedelme.

A jövőben ezen jövedelem csak akkor lesz beszámítható, ha a beszámítást az alapítólevél nem tilalmazza.

7. A politikai község (város) házi pénztárából, az egyházmegyei vagy közalapból kongrua-kiegészítés, állandó segély, ló tartás vagy bármely más czimen huzott jövedelem.

8. A helybeli templom vagy (fabrica) jövedelmi többlete, a mennyiben az a fennálló szabályok szerint a lelkész javadalmazására fordítható.

Irodalom.

Márczius 15-ki emlékbeszédek. A Kolozsvárt megjelenő „Történelmi Lapok” nevezetes márczius 15. ajándékkal járult előfizetői útján az országos ünnephez. A laphoz ívekben mellékelve szétküldte az országban legelőször alakult márczius 15. bizottság huszonöt évi ünnepélyén tartott emlékbeszédeket. A sorozatban husznál több emlékbeszéd és több vers van az ország kiválóbb szónokai és költőitől. A mű márius 15-ki ünnepre kötetben is megjelent és kapható.

UNITÁRIUS MOZGALMAK KÜLFÖLDÖN.

Indiában már két angol unitárius lelkész teljesített missiót Harwood Jakab Londonból és Sunderland Amerikából. A Britt és külföldi unitárius társulat közelebbről elhatározta, hogy Williams Fletcher urat kiküldi, hogy ott ahol a Brahma Soma el van terjedve hirdesse a mi szabadelvű eszméinket. Jó siker kísérje a nagy és nehéz vállalatot.

Az amerikai unitárius társulat új titkára Eliot S. A. ur ez állomása elfoglalása alkalmából egy meleg hangú levelet intézett a főt. püspök urhoz, a melyben a legszivesebben üdvözölve a főt. püspök urat szintugy mint a vezetése alatt álló összes egyházközségeinket, reményét fejezi ki az iránt, hogy a Magyarországi és amerikai unitáriusok között fenálló rokonszeny, testvéri viszony mint eddig ugy ezután is bőv alkalmat fog találni egymással kezét fogva és egymást támogatva előmozdítani azt az ügyet, az unitarizmus ügyét, a melynek ők is mi is szolgálatjában állunk és szívünkön kell, hogy hordozzunk.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— *Olvasóinknak boldog husvétii ünnepet kívánunk*

— Az esperesek 5—5 évre választása élénk megbeszélés tárgya volt a főtanácsi bizottságban. A többség a mellett állapodott meg, hogy az élethosszig választás — bár sok hátránya van — aránylag mégis célszerűbb. E szerint tehát a választók előrré látó bölcseségére lesz bizza, hogy a legjobb, legarrravalóbb embert válasszák erre a nagyon is elsőrendű állásra.

— A tordai iskola új fordulóhoz közeleg. A vall. és közokt. minis-ter a megye és város közóhajának engedve, hajlandónak mutatkozik egy algyimn fölállítására. Az unitárius egyházat, a megyét s a várost is meghivta előkészítő értekezletre. Ebben a fontos kérdésben az E. K. Tanács egy enquettet tartott, melyen Tordáról az igazgató Varga Dénes és Derzsi Károly tanár vettek részt. Az egyház tartja magát ahhoz a régi tervéhez, hogy Tordán visszaállítja gymnasiumát; így az állam könnyebben érhetne cél- t, ha az unitárius gymnasiumot, melynek vagyona és multja van, se- githetné. Így más érdek is kilenne elégitve.

— **Márczius 15.** Az unitárius főiskola márczius 15. napja 50. évfordulóját ünnepélyesen ülte meg reggeli 8 órakor a tanári kar jelenlétében és a városi közönség részvétele mellett. Kelemen György papnövendék szép imában kérte Isten áldását a hazára, Nagy Lajos tanár visszaemlékezett 1848 márcziusára. Mint a nagy napok tanuja és mint maga is honvéd katona, lelkesen, közetlenséggel rajzolta a nagy események hatását. Fekete Károly VIII. oszt. a Talpra magyart szavalta és Költő Gábor VIII. oszt. alkalmi szónoklatot tartott; Gálfi Zsigmond papn. szintén szavalt. Tűz, élet és nemes elragadtatás jellemezte ifjai szép és sikeres munkájakat. Mindenki velők érezett és mellettők lelkesedett. A dalárda és az Apollókör közreműködése hatásos volt. Az egész ünnepély magasztos és emlékezetes volt.

Gálfi Lőrincz tanár, a Dávid Ferencz Egyet buzgó pénztárnoka ápril 2-án fogja megtartani tanszék foglaló értékezését, mint az unitárius főiskola rendes tanára.

— **Az „Unitárius Szószék“** cz. alatt Simó János szerkesztésében megjelent millennáris beszédgyűjteményből már csak egy néhány példány kapható. Egy pld. ára 2 frt 80 kr., mely összeg a szerkesztőhöz küldendő Tordára.

— **Iskolai ünnepély H.-Karácsonfalván.** A h.-karácsonfalvi község iskolatestülete f. hó 6-án, hálaérzését kimutatta, királyunk ama magasztos tette felett, hogy az ország szívében 10 szobrot állít fel.

— **Olvasókör** alakult H.-Karácsonfalván, melynek elnöke: **Demeter Dénes** lelkész; alelnöke: **Barabás Dénes** földbirtokos, titkára: **Benczédi Mózes** tanító, pénztárnoka: **Béla József** közs. pénztáros, gazda: **Szilágyi Pál** lett s azon kívül 12 választmányi tag. A tagok száma: 36, még **Oklándról** is. Járnak: **Budapesti Napló**, **Pesti Hírlap**, **Székely-Udvarhely**, **Független Ujság** és **Borszem Jankó** cz. lapok.* Havoként felolvasó estéket rendez s mint legközelebb határozta márcz. 15-ét impozánsul fogja megünnepelni. Minden este a kör helyisége tele van olvasni vágyó tagokkal. A körnek négy tiszteletbeli elnöke van: **Jakab Gyula** megyei alispán, **Heltai Ferencz** orsz. képviselő, **Benedek Imre** főszolgabíró, **Reményik Andot** culturmérnök. A tagsági díj egy évre 2 frt.

— **Özv. Groisz Gusztávné** vargasi Szász Zsuzsánna meghalt febr. 26-án élete 84-ik évében. Egy nagy család tisztelt és szeretett feje, jó kedélyű nő volt, kit az Isten házának szerelme táplált egész életében. Az egykor nagyhirű, kitűnő kolozsvári lelkész Szász Mózes leánya volt, de nemcsak mint papleány, hanem mint a jó idők növeltje, talán utolsó volt azok közül, kik Istent éneklésben is dicsőítették. Minden nemes célra kész szívvvel áldozott, a D. F. E.-nek első alapítói között volt s az iránt mindig érdeklődött. Családja mellett minden ismerője fájó szívvvel vette halála szomorú hírét. Legyen emléke áldott, nyugalma csendes!

— **Darkó Sándor** esperes, D. F. E. fiók-egyl. tiszt. elnök, 48-as honvéd márczius 20-án — lapunk zártakor vettük a hírt — egy pár napi betegség után meghalt. 22-én temették óriási részvéttel. Egyházi szolgálatot végeztek: **Kisgyörgy Sándor**, **Ajtai János**, **Pál Ferencz** lelkészek. Nyugodjék csendesen!

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A mi házi estélyünk. Márczius 5-dikét egyhamar elfeledni nem fogjuk. Szép volt, kedves, házas, barátságos, kedélyes. Sokan voltunk. A 300-ból alig hiányzott. Ott voltak a legkisebbek is, ott a tiszteleti és gyakorló elnökök, a rendes tagok és a bájos ifjú énekesek, meg aztán a kedves mamák és apák, a lelkes ifjak, a barátok, a jó ismerősök. Egy szóval ott volt mindenki, a ki mu-

* Hát az Unitárius Közlöny miért nem?

Szerk.

latni szeret a ki társaságba vágyik. Ez volt a Dávid Ferencz-Egylet házi estélye. Kezdődött Rigó Anna, zongora művész kisasszony játékaival Chopintól a Scherzot játsza, nem játszta hanem teremtette. A kisasszony olyan művészi egyéniség, a kinek keze alatt az a nagy és nehézkes eszköz mintha átszellemülne, oly meglepő hatással csalta ki a zeneköltő gondolatait és érzelmeit. A D. F. E. műsorának ennél a pontjánál, mintha ott lebegett volna a nagy műbarát Brassai Sámuel szelleme. Hadházi Sándor ur egy monolog (Szervusz) előadásával lepte meg a közönséget. Meglepő volt föllépése is előadása is s miután egészséges humorral és természetes közetlenséggel színezt minden kis mozzanatot, a közönség kiválóan jól mulatott Girsik Gyula ur a „Paraszt becsület“-ből egy szép dalt s ujjazásul népdalokat énekelt. Hangja kiválóan erejében volt és csengett, csattogott elragadóan. A kíséretet zongorán Gyulay Ilonka kisasszony végezte szépen, gondosan. Tekintve, hogy a kisasszonyka még iskolai növendék, ezen a téren sok kellemes órára számíthat Kolozsvár zenekedvelő közönsége. Popini Nándor ur cimbalommal népdalokat játszott. Ez igazi játék volt. Azt a számtalan hűrt azzal a két kis pampóval oly bűvésziesen egybe varázsolta, hogy magyar ereinkben a vér pezsgett, kedvünk derült, csapongott, lábunk alatt a föld kezdett mozogni. Ezzel a közreműködők szerepe lejárt, a közönség megkezdődött. Mindenki tapsolt, mindenki igyekezett gratulálni a művészeknek. A rendezők s az ifjuság egy pár percz alatt tánc-teremmel alakították a concert helyét és egy melléktermet s egyszerre megindult az ifjuság válogatott szép serege, mások oszladoztak szét az estélyre berendezett melléktermekbe. Egy-Egy kis kör alakult itt ott is Mindenki gyönyörködött, mulatott, és örvendett, hogy a Dávid Ferencz-Egylet megszerezte az Egylet tagjainak barátainak ezt páratlan estélyt. A központi szálló négy terme még éjjél-kor is igen szűk volt oly sokan voltunk. Oly jó kedvet a milyen itt kivétel nélkül mindenkinek volt alig lehet látni a Dávid Ferencz-Egylet mostantól kezdve minden évben kell, hogy rendezzen háziestélyt annyira megkedvelte a kolozsvári közönség,

A Dávid Ferencz Egylet háziestélyén az egylet javára szíveskedtek felülfizetni: Hegedűs Sándor úr 10 frt. Daniel Gábor főgondnok úr 9 frt, Dr Meltzl Hugó úr 6 frt, Rigó Frigyesné 6 frt, Magyary Mihály úr, Hajós János úr, Dobál Antal úr, Dr. Engel Gáboborné, Haller Rezsőné, Kegyelet 5—5 frt, Keresztély Lajos úr 4 frt, Ádám Dénes úr, Dr. Wettenstein József úr 3—3 frt Dr. Gál Kelemen úr, Mózes Anbrás úr, Dr. Nyiredi Gézőné, Hajós Gyula úr. Gyulay László úr, Ferencz József püspök úr, Hadházi Sándor úr 2—2 frt. Fekete Gábor úr, Trandafir Miklós úr 1 frt 50 krt, Székely Ferencz úr 1 frt 30 krt, Farkas Vilmos úr, Dr. Lengyel Dánielné, Boros Sándor úr, Nagy Lajos úr, Nagy Gyula úr, Ulár Pál úr, Perédi József úr, Kozma Ferencz úr, N. N. Hanasiewicz Oszkár úr, Orbók Ferencz úr, Koronka Antalné 1—1 frt, Pallós Albert úr 50 kr., összesen 96 frt 80 kr. — Fogadják a D. F. E. Választmány a hálás köszönetét. Gálfi Lőrincz pénztárnok.

Házi estély. A Házi estélyt rendező bizottság élén állottak: Zsakó Istvánné elnök; Boros Györgyné, Dr. Lehmann Róbertné, Árkosi Lajos, Dr. Gál Kelemen, Iszlai Márton Dr. Ferencz József alelnökök; Gálfi Lőrincz pénztárnok és Boros György titkár. A rendező bizottságnak az estélyen segítettek a főiskolánkban végzett egyetemi ifjak mintegy 50-en.

Új előfizetőknek és az új tagoknak ígért képek közül most máris szolgálhatunk mindenikkel: Ferencz József püspök urnak egy teljesen új képét adjuk, mely a püspök urat az únitárius nők jubilaris palástjában a II. oszt vaskoronarenddel mutatja be. Egyletünk első elnöke Dr. Brassai Sámuel képe elfogyván, teljesen újat csináltattunk. Harmadik ajándékképünk a Berde Mózesé.

Tanító urnak és szülők figyelmébe ajánljuk, hogy ha a tanuló gyermekek számára óhajtják megszerezni a püspök ur, Dr. Brassai és Berde

Mózes képét, a 3 drbot 6 krért, 10⁰ drbot akár válogatva, akár egyikből megküldünk 1 frt 50 krért. Minden pénz az egyleti pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Kedves ajándékot küldünk olvasóinknak, az Unitárius Közlöny júliusi száma külön mellékletével, a Dávid Ferencz Egylet elnökei: Hajós János, Ferencz József püspökné és Fekete Gábor arczképeit. Ugy tapasztaltuk, hogy lapunk olvasói szívesen veszik a keretbe foglalható, önálló képeket, ezért elhatároztuk, hogy egyletünk jelenlegi vezetői képeit egy lapon fogjuk kiadni. — A diszes mellékletet megküldjük mindazoknak az előfizetőknek és egyleti tagoknak, a kik a múlt évekre hátralékban nincsenek. Kérjük a t. tagokat szíveskedjenek rendezni számlájukat. A kik nem tudnák mi a tartozásuk az egyleti pénztárnok azonnal megadja a felvilágosítást.

Konfirmációi emlék Ez is egy lépés előre. A Dávid Ferencz Egylet egy szög emléklappal kedveskedik az összes konfirmáló növendékeknek. Tartalmazza a főpásztor szavát, Tarcsafalvi Albert alkalmi szép költeményét. Ugy van szerkesztve, hogy a konfirmáló ifju neve, a konfirmálás napja és a lelkész aláírása rajta legyen. A lelkész urak vegyék tudomásul, hogy az esperes uraknál a szükséges darabot ingyen átvehetik, ha már ki nem küldetett.

Kiváló kedvezmény. A D. F. E. Választmánya jó előre fölhívja lelkészeink figyelmét a nyári tanításra és teszi a következő előnyös ajánlatot. A Fiatalság Barátja 5-ik számát adja csupán 4 krért. Terjedelme két teljes ív. Tartalma: Ajánlás, költ. Csifó Salamontól. Vallásunk Ürmösi Kálmántól, hat tanítás. Erkölcünk Ajtai Jánostól 5 tanítás. Buzdítás, költ. Tarcsafalvi Albert, Egyházunk Simó Jánostól, 3 tanítás; Krisztus és a szegény ember fia, költ. Végh Mátyás; Legyen a ti vendégeitek, Deák Miklós, végül költemények, talányok és a szerkesztők szava. A tartalom bőven elég egy egész nyári tanításra. A kedvezmény csak a lelkész és tanító urak utján tett megrendelésekre szól. A Fiatalság Barátjából megrendelt számok mellé ajándékkul megküldünk ugyanannyi evangeliumot. A megrendelések a pénz beküldésekor postai utványon az egyleti pénztárnok Gálfi Lőrincz urhoz intézendők Kolozsvárra.

Az egylet pénztárába f. év február 24-től márczius 22-ig rendes tag-sági díjat fizettek: Dr. Gelei Lajos O-Radna, Gyulay László Kolozsvár, Benke Elek, Létay László, Fuchs Béla M-Lápos, Buzogány Mariska, Buzogány Ágnes Buzogány Anna Budapest 98-ra. (Folyt. köv.)

Kolozsvár, 1898. márcz. hó 22-én.

Gálfi Lőrincz,
egyleti pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. K M-né Helyt. Biztosíthatjuk, hogy a rendezőség az estélyre szóló meghívót, gondosan czimezve, férje becses nevére elküldötte. Igazolhatjuk a meghívottak névsorával. Számosan tettek hasonló panaszt még egyleti tagok is. Egyebet nem gondolhatunk, mint azt, hogy a posta nem kézbesítette pontosan.

TARTALOM: Látta a Keresztet. (Költemény). Murányi Sándor. 57. lap. — A Krisztus fel van támadva. Fazakas Lajos. 58. l. — Boér Gergely. (Arczképpel.) B. Gy. 65 l. — Fogadás. (Költem.) Tarcsafalvi Albert. 66. l. — Az unitárius Egyház szervezete. 67. l. — Nők világa. 72. l. — Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez. Ifj. Kiss Jakab. 73. — A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai Kolozsvárt. 74. l. — Törvényjavaslat. 76. l. — Irodalom 77. l. — Unitárius mozgalmak külföldön. 77. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 77. l. — Egyleti élet és munkásság. 78. l. —

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 2.)

UNITARIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS
ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Isten dicsérete.

A Dávid Ferencz Egyletben Kolozsvárt február hó 20-án tartott felolvasó gyűlésen olvasta fel veterán költőnk.

Valameddig élek,
Gondolok és érzek,
Mig szívem megdobban,
Ajkamon egy hang van:
Rólad zeng csak énekem
Édes atyám Istenem.!

Mert te vagy Uristen
Mindenekben minden,
Testi, lelki élet,
Csak általad éled;
Rólad zeng hát énekem
Édes atyám Istenem.

A tavasz virága,
Fa gyümölcsös ága,
Szólló édes fűrtje

Mustnak drága szűrtje;
Tőled vannak Istenem,
Rólad zeng hát énekem.

Mennyi jót én tettem,
Mennyi jót elvettem,
Öröm, áldás itt-ott,
Mind tőled származott:
Rólad zeng hát énekem
Bölcs vezérem Istenem!

Mindig benned hittem
Most sincs másban hitem,
Hit, Remény, Szeretet:
Minden hozzád vezet;
Rólad zeng hát énekem.
Szent atyám én Istenem!

Nagy Lajos

Elnöki megnyitó beszéd.

(A torda-aranyosköri Dávid Ferencz Egylet nyilvános felolvasó ünnepélyén Tordán április 24-én mondotta Csegezi Mihály táblabíró.)

Fiók-egyletünk, olyan hosszú idő után, a tavasz kezdetével megkísérli magáról életjelt adni.

Megpróbáljuk, mint azok a téli álomból felébredt kis állatok, hogy elég meleg van-e már a szabadba kimenni. Vajjon élet, vagy az életet megdermesztő hideg vár még most is ránk?

Fiók-egyletünk 1893-ban szerveződött és alakult meg. Öt év alatt még a leggyengébb szervezetű csecsemő is megtanul a maga lábán állani és járni; az elültetett mag is fává nővi ki magát. Vajjon a talaj rosszasága, a meleg hiánya, vagy az ápolók gyengesége idézte elő, hogy alighogy a virágrügy mutatkozott, az jól kisem nyílhatott, annál kevésbbé termett gyümölcsöt; mert tény, hogy egyletünk egy pár felolvasó gyűlés után elnémult.

Azt hiszem, az okozat felett kár elmélkedni vagy vitatkozni. A tényt elég constatálni. Az orvos, ha kutatja is a betegség keletkezését, a nagyobb gondot a betegség leküzdésére kell hogy fordítsa s nekünk is, ha czélt akarunk érni, kötelességünk csak az lehet, megkísérteni újra és ismételten, hogy megerősödtünk-e annyira, hogy azt a kis kört, melyre fiók-egyletünk kiterjed, bejárni, betölteni tudjuk, mert a czélt, melyért alakultunk, elejteni, elhagyni nem lehet, nem szabad, miután kétségtelen, hogy az a mag, melyet elhinteni, elültetni akarunk, nemes és jó mag, mely ha megfogamzik, az emberiség fáján a legnemesebb gyümölcsöket termi.

Egyletünk célja ugyanis a vallás-erkölcsi élet terjesztése és ápolása.

És kérdem, van-e az emberiség életében valami magasabb, fenségesebb, nemesebb, a mi ezen célban ne foglaltatnék? Hiszen az ember rendeltetése a tökéletesedésre törekedés a tudásban és erkölcsben. Célja ezeknek körében boldogulását és jóllétét keresni.

Az élet utain azonban váltakoznak az öröm és bánat. Az örömet gyakran váltják fel szenvedések, csalódások és a lélek nem egy-

szer megy át nagy megrázkodtatásokon s ha a boldogság per-
ceiben talán meg is lehet feledkezni az Ég Uráról, van-é, vagy
lehet-é érző és gondolkozó lélek, mely az ötet ért csapásokban
ne a hitben, ne a vallásban kereste volna meg a vigaszt?!

De nemcsak a lélek nyugalma, hanem a közjóllét, a tár-
sadalom békéje is a vallásos elveken nyugszik. A socialismus
terjedése a vallástalanság következménye. A ki a keresztény-
vallás azon parancsát követi: „Szeresd felebarátodat, mint ön-
magadat“ az nem lehet földosztó, az nem kívánhatja el jogta-
lanul a másét

A birói pályán eltöltött hosszú idő tapasztalatai mondatják
velem, hogy lehet hozni a legbölcsőbb világi törvényeket és
lehet azokat a lehető legigazságosabban alkalmazni, de mind-
ezek soha sem teszik azt az igazi javító hatást, a mit a vallá-
sos neveléssel ellehet érni.

A vallásosságtól is azonban csak ha erkölcsi elveken ala-
pul, lehet várni jót, mert ha fanatizmussá, bigottsággá, vagy ki-
méletlen felekezetiességgé fajul, éppen az ellenkező eredményt
szűli.

A költő szépen és igazán zengi: „Minden államnak tá-
massza, talpköve a tiszta erkölcs.“ Ezeknek az elveknek hirde-
tésére és terjesztésére alakult a Dávid Ferencz Egyletünk, melyek
ugy ma, mint minden időben korszerűek, de hozzátehetem, hogy
jelenben, midőn a létérti küzdelemben a nép között a szabad-
ságot és egyenlőséget sem nem a vallás, sem nem az erkölcs
elvein alapuló eszmékkel eltelt lelketlen izgatók terjesztik, mi-
dőn a nemzetiségünk védelmére elkerülhetetlenül szükségessé
vált egyházi törvények életbeléptével sokan talán alkalmas
helyzetet találnak, nem mondhatom, hogy a vallás — de leg-
alább is az egyház tekintélyének kisebbitésére — inkább, mint
valaha szükségesnek tartom ezen elveknek hirdetését és ter-
jesztését.

Ezekkel a gondolatokkal nyitom meg felolvasó gyűlésün-
ket és üdvözlöm a megjelenteket azon kéréssel, hogy a kezdet
nehézségei, vagy azzal netalán járó részvétlenség ne csügesszen
el egyikünket sem, mert a kitartás adja meg mindenben az

eredményt. As eredmény pedig, ha bármi részben elérjük, legyenek meggyőződve, hogy édesen fog jutalmazni.

A felolvasó ünnepélyt bezáró beszéd.

Az kétségtelen, hogy a természetben jelenleg tavasz van és talán nem csalódom, ha azt következtetem, hogy ezután egyletünkre is melegség árad, a mely nélkül élet nem létezhetik. De ezt a melegséget és azzal járó érdekeltséget, a melyet a gyűlésünkön megjelent szép és diszes hallgatóság nyújt, érzem és tudom, hogy első helyen köszönjük a nőknek, a kik bájos hangjuk, dalaik és előadásaikkal éppen oly kellemessé és széppé tették gyűlésünket, mint a tavasz kedves szárnyasai, a kik ezért úgy maguk, mint a megjelent hallgatóság — kérem — fogadják forró és hálás köszönetünket.

A mai kor szelleme. *

„Ne legyen senki kevesebb, — s ne akarjon több lenni, — mint ember!”

Ha az a nemes, fenkölt, gondolkozásu ember, — aki e — szavakat egykor leírta, — hazánk e nagy költője Tompa, akit mi csak műveinek magasztos szelleméből ösmerünk, ma még élne, — és a Röntgen-féle sugarak hatalmával, nem csak a csontok között megakadt gólyót, — de az ember belső lelki világát is képes volna *át és megvilágítani*, sokakat találna-e, akik nem akarnak kevesebbek lenni, mint a szó nemesebb értelmében vett ember, — s nem többeknek látszani — mint bármelyik felebarátjuk!

Most, amikor az egész világ a testvériséget, az egyenlőséget hirdeti! — De sok esetben csak hirdeti, és nem követi! — Vagy, az a mágnás, aki a polgári osztály közzé vegyül, — tiz eset közzül nyolczban, nem politikából, csak látszólag teszi-e, hogy nem mutatja azt, miszerint ő sokkal többnek véli és képzei önmagát annál a közép-osztálynál, amlyel az érintkezést magára erőszakolja.

Az a hivatalnok, akinek egyes esetben a saját szorgalma és tudása, de sok esetben a vak szerencse kedvez, — s pár év alatt magasabb polczra kerül, mint tiz-husz kartársa, — akikkel még néhány év előtt hasonló rangban volt, — nem képzei-e hogy ő valójában több, mint az a másik husz, — akik talán

* Felolvastatott a Dávid Ferencz egyletben Kolozsvárt febr. 2.

épp oly tehetséggel, tudással avagy szorgalommal rendelkeznek . . . ezek kevesebb szerencsével — és protekcióval! Az a kereskedő, — a ki pár szerencsés év után tekintélyes vagyonnak ura — s megszerezheti magának általa a kényelmet és fényűzést, — nem nézi-e le gyakran azt a szegényebb, sors csapások által sújtott társát, a ki rosszul sikerült üzletek által egész vagyonát elvesztette?! Az a gazdálkodó paraszt ember, a kinek van 10—15 hold földje, — s ezt megmunkálva, a magáéból meg él, — nem néz-e görbe szemmel a fiára, ha az egy szegényebb sorsu leányt akar feleségül venni, — aki esetleg szolgáltatával kénytelen kenyerét megkeresni?!

Avagy a haute-crème-hez tartozó hölgyek nem látogatják-e a legnagyobb precisitással — nem mindég az erkölcsi értékét, az életmódját és viselkedését, — de több esetben azt, hogy a kivel ők most egy társaságban együtt voltak, meg üti-e a rang azon mértékét, a melyben ők képzelik magukat?!

X. Y-nak a férje kicsoda-micsoda, -- vajjon magasabb polezon ül-e mint az övék, avagy kisebb rangú, — van-e olyan elegáns lakása, mint nekik, — toilettjei oly kifogástalanok-e, mint az övéik, — s nem veszitenek-e ők azáltal önbecsükből, — ha az illetővel pár órán át egy szobának a levegőjét szívják -- avagy egy mulatságban egy és ugyanazon colonnban tánczolnak?! Azt föl sem tenném róla, — hogy ha a férje vagy atyja kisebb rangú is, mint az övék, — annak kevesebb selyem ruhára telik, — vagy ha telik is, nem látja szükségét, hogy a kelletténél többet vegyen, — azért az a nő lelkileg, belbecsére lehet annyit érő, mint ők. Sőt — sok esetben lelkileg, erkölcsileg még nemesebb és szilárdabb jellemű! — Mert mindég több erkölcsi erő és bátorság kell ahhoz, hogy valaki önmagát a világ bohóságai alul, — azoknak utánzásától fölmentse, — mint ahhoz, hogy azokat további meggondolás nélkül utánozza, kövesse.

Egyszerűbben szólva: usszék az árral! — Mert nem egyszer találkozunk az életben olyanokkal, — akik mindent, a mire a „világ“ a mai kor e mindenható birája rá mondja az igent, — vakon, meggondolás nélkül követnek. — Anélkül, hogy önmaguk gondolkoznának a fölött: vajjon valóban helyes, üdvös és hasznos-e az, a mit ők most elkövetnek. Találkozunk olyanokkal, akik a kedvező sors befolyása alatt, — bár jó szívvvel és lélekkel vannak megáldva, — de kissé gyöngébb jelleműek s ez által könnyen elbizakodottak, fenhéjazók lesznek. A kevesebb vagyonnal bírókat, a kisebb rangukat, az alacsonyabb származásukat lenézik.

Nem a lelki nemességet, az erkölcsi értéket keresik azokban, a kikkel érintkeznek, — de a születést, rangot, vagyont!

A férfiak elfeledik azt, hogy 10—15 évvel ezelőtt, még ők sem ültek azon a magas polczon, a melyen ma vannak, — volt idő, a mikor ők is voltak olyan apró piczi pontok, amilyeneket ma, onnan a magasból észre se méltóztatnak venni.

Elfeledik, hogy a szerencse kereke forgandó, — egyszer le, egyszer fel, — s fordulhat még olyként is, hogy azok, a kik ma magas polczon ülnek, megrekedve ott maradnak — s az a kis pont, a melyet ők számba sem vesznek, egyre növekszik, míg egy észrevétlen pillanatban, — egy merészebb ugrással — egy lépcsővel fölebb kapaszkodott, mint ők.

Vajjon hogyan fogják magukat azok a nagyravágyó urak érezni, ha egyszerre szükségét fogják látni annak, hogy azelőtt az eddig észre sem vett kis pont előtt, még ők is kénytelenek a derekukat meghajtani.

S mi jogosítja föl a nőket arra, hogy ők is, — sőt azt merném mondani, — még inkább rabjai ezen ma annyira kifejezett betegségnak: a rangkórságnak.

Holott a nőnek végre is sem érdeme, sem hibája, ha férje kisebb, avagy nagyobb hivatalt visel. Sőt — kötelessége ezen hibákat még férjénél is, ha azok benne megvannak, tőle telhetőleg ellensúlyozni; — megértetni vele a vallás ama örök igaz szavait: „aki magát fölmagasztalja, medaláztatik, — s aki megalázza, fölmagasztaltatik.“

A nő, a ki hivatva van a családi tűzhelynél a vallásosság lángját táplálni, — ha szívében él az igazi vallásosság érzete — nem is fogja azt soha elmulasztani.

Mert a férfiu, aki a világzajában kénytelen a mindennapi kenyér megkereséseért fáradozni, talán megfeledkezhetik a vallás eme szavairól. De vissza térve, fáradságos napi munkájából a családi tűzhely jótékony melegéhez, önkénytelenül is éreznie kell azt: miként épp oly bűn az élet nehéz megpróbáltatásai között elcsüggedni és Isten ellen zugolódni, — mint a szerencse közepette elbizakodni -- s Istenről megfeledkezni.

Megpróbáltatás — csapás, fájdalom — érheti az embert önhibája nélkül is, — a szerencse — *csak Isten különös kegyelméből!* Azért is a nőknél az oktalan büszkeséget, a kevélységet és fenhéjázást még inkább elítélem, — mint a férfiaknál.

S magam részéről csak két rangot ismerek: a tiszteletreméltó, tiszteséges — kötelességtudó nőt — és azt, amely a nőt ettől a tisztelettől megfosztja, amely nő kötelességeinek, mint honleány, mint felebarát, mint gyermek, mint hitves, mint anya meg nem felel.

S itt nem válogatom hogy hol született; palotában avagy kunyhóban, gazdagságban avagy szegénységben, magas rangban avagy az alsóbb osztályban

Csak azt: ha erkölceiben becsülésre méltó-e avagy megvetendő.

S mentől magasabb polczon ül a szemérmetlen erkölcsi súlyedtség, — annál undorítóbbnak találom azt; — míg tisztelettel párosult bámulattal tekintek arra a szegény nőre, a ki verejtékes, becsületes kezemunkájával keresi meg azt a darab kenyeret és hitvány ruhácskát, mit éhező és fázó gyermekeinek nyújt!

És azt kérdem önmagamtól mégis — mi adja a mai korban élő emberek egy részének azt a határtalan indolentiát, a mely szerint följogosítva érzik *önmagukat*, — sokszor minden személyes érdem vagy szellemi és lelki fő lény nélkül is, — magasabb polczra helyezni, mint azt valódi belbecsük szerint megérdemelnék?

Hogy ismét Tompa szavaival éljek: az igazán és teljesen művelt: nem lehet kevély. Ertem a műveltség alatt — nem a sok tudást, a nagy tudományokat, — de az igazi lelki műveltséget, szívjóságot, finomságot — minden szépért, magasztosért lelkesülni tudó egész embert — a ki rangjában, vagyonában elnem bizza magát s legboldogabb óráit is — egy bizonyos nemével a szerénységnek — mint egy Istentől jövő ajándékot fogadja.

A nemesi czimer, a rang, a vagyon, ez lehet öröklött, véletlen szerencse, vagy a sors szeszélye, — ha egyik, másik, vagy harmadiknak a birtokában vagyunk, — de csak ritkán a saját érdemünk. Épp úgy, mint annak a földet turó szegény parasztnak nem bűne, hogy parasztnak született, épp oly kevésbé érdeme az annak a magas rangúnak, vagy egy gazdag család sarjának, *hogy érdeme nélkül birtokossa egy mesés vagyonnak.*

Ez utóbbi legfőlebb arra jó, hogy még nagyobb kötelességeket rőjjon az illetőkre, . . . *kötelességeket, melyeket sok esetben nagyon is tág lelkiismerettel teljesítenek.*

S azok, a kik megfeledkezve Isten s felebarátaik iránt tartozó kötelességeikről — egyedüli törekvésük saját személyük jóléte, saját érdekeik — embertársaikat, mintegy eszköznek tekintik, saját céljaik elérésére.

De azok, a kik a gondot, a nélkülözést, a nyomort csak hiréből ismerik, — a kik nem ismerik, hogy mi az, *ha a szüle gyermekét éhezni és fázni látja* — azok azt hiszik, már eleget tettek, ha egy morzsát dobnak dúsan fölszerelt asztalukról a szegények tányérjába — adakozván egy-egy jótékony célra —

mentől nyilvánosabban, hogy a lapok elismeréssel emlegessék neveiket de azt elfeledve: „a mit adsz a jobb kezedd, a bal soh' se tudja.“

A mai korban élő emberek egy része a vallásosságot is csupán szokásból gyakorolja. Eljárnak ugyan gyakran a templomba -- szokásból — s azért, hogy a világ előtt vallásosságukat fitogtassák.

Sokszor elmennek az Isten házába, hogy ott leülve beszél-gessenek, nevetgéljenek, sőt: Uram bocsásd, egyik-másik fele-barátjukat megszólják . . . s pár percz múlva távozzanak — zavarva s megbotránkoztatva viseletük által embertársaikat.

Nemhogy szívükkel-lelkükkel Istenhez szállanának s azt a rövid időt, amit a templomban töltenek, valóban Istennek szentelnék.

Pollák Lajosné.

(Folyt. következik.)

Mindennapi jótékonyság.

Egy bölseMBER a következő sorokat egy ujságban véletlenül megpillantotta, kijegyezte magának és egész életében megtartotta: „Reggel, midőn fölkelsz, szólj így: *a mai napon valakit boldoggá teszek.* Könnyű dolog: egy nem használt ruhát oda adok egy szegény embernek, a kinek szüksége van rá; egy jó szót szólok a bánatos szívűnek; egy biztatást mondok a küzködőnek. Mindezek magokban oly csekély dolgok, mint egy porszem, de hát mégis mindenik elég legalább egy napra. Ha ifju vagy, légy biztos afelől, hogy majd erről megfogod tudni, mikor leszöl öreg; és ha öreg vagy, légy biztosítva, hogy életed folyását megfogja nyújtani az örökkévalóság utja mentében. Tekints az eredményre a legegyszerűbb számtani mivelettel. Ha egy nap alatt egy embert boldogítasz, egy esztendő alatt 365-re megy föl. Tegyük föl, hogy csak 40 évet élsz ezen orvosságot használva, s lám az alatt 14,600 ember lesz boldog utánad, ha nem sok időre, legalább egy néhány perczig.

Az, a mit tudunk és ismerünk, még a legjobb esetben is csak elenyésző csekélység azzal szemben, a miről nincsen tudomásunk.

Pláto.

Darkó Sándor.

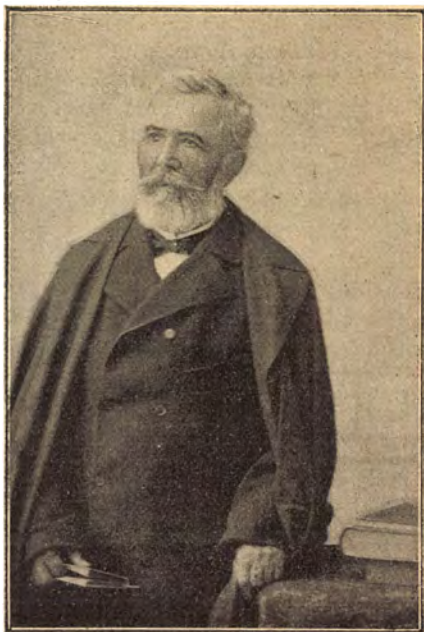
— Szül. 1825. — megh. 1898. —

Darkó Sándor Háromszékmegyében, Nagy-Ajtán, székely katonai nemes családból született 1825-ben. Tanulását az ottani jól vezetett unitárius népiskolában kezdette, innen juttatta a szülői gondos figyelem, a székely-kereszturi unitáriusok algyimnasiumának növendékei közé s lett annak egyik jelesebb tagja. — Ezt végezve jutott Kolozsvárra, ugyancsak az unitáriusok főiskolájába s ott végezte tanulmányait egész a papságig. — A forradalmi 1848. év itt találta, a mikor őt is a hazája érdekében folytatótt szabadságharcz a csatatérre vonzotta és hazája védelmében e harczt mint őrmester küzdötte végig. A nemes küzdelem leveretésével ő is ama kemény sorsnak nézett elébe, hogy az akkori kiméretlen katonai kormány kezét rá téve, besorozza. — Ez elől Isten különös kegyelme mentette meg. Így ment vissza 1850-ben a kolozsvári iskolába, hol egyéb tárgyakat végezve, magát a papságra képesítette. — Mint papjelölt, az unitáriusok tordai algyimnasiumában matematikát tanított több éven át, a honnan az 1855. évben, felsőbb rendelés útján, elfoglalta a Homoród Jánosfalvi kisebbszerü egyházközség papi állását és megtartotta haláláig 43 év lefolyása alatt.

Hogy ezen állomáson miként állott őrt, arról bizonyít az ottani hívek 43 évig állandó és zavartalan szeretete és közelsimerése.

Ő azonban nemcsak e szűk kör szeretete és tiszteletével dicsekedhetett. Birta ő mindazokét, a kik ismerték. Valódi társaságbeli, elmés és kedélyes hangulatot keltő, szellemi szíporkáival gyönyörködtető emberbarát volt.

Közbecsülését leginkább jelzi az udvarhelyi unitárius egy-

házkörnek azon elismerő kitüntetése, hogy a 43 éves papi szolgálatból 37 évet magának kívánt, kért és nyert is tőle. Ugyanis köre elválasztotta 10 évre egyházi ügyvédnek és egyházi bírónak, ez idő alatt mint ügyvéd, humoros ötletekkel fűszerezett keresetei közkedveltségük voltak, birói ítélezései igazságosak. Jegyzője volt szabadvalasztás útján körének 15 évig, esperese 12 évig. Jegyzőkönyveit szép tollal írta s ezekkel azt gazdagította. Esperességét rendszeretettel folytatta és ezek által körének elismerését és halálán mélyen érzett fájdalmát kiérdemelte.

Darkó Sándor kis egyházának nagy papja volt. Nagy anynyival inkább, mert annak szűkös jövedelméből nagy családot tartva, a tiszta és homálytalan erkölcsi élet magaslatán példaadó tiszta családelete, polgári becsülete, igaz erejében állott.

Nagy családot tartott, mondám, mert 9 gyermek: 7 leány és 2 fiúnak volt igazi édes atyja, kik mind az 1855-ben Tordán Asztalos Katalinnal kötött házasságából születtek. Egy fiút szűkös jövedelméből kitaníttatott, a mászt tisztességes kézi mester-ség útján kenyérhez vezette. Négy leányt férjhez adott és kiruházott, kiket mind elis siratott és a kiktől árvákká lett, unokáinak gondját felvette és haláláig nagyrészen hordozta. Még három hajadon leányt bús árvaságban és özvegyét fájdalmas bánatban, hátra hagyta.

Ha nagy volt ő, mint a kis egyházközség papja, szeretet és elismerésben, nagyobb volt, mint körének közhivatalnok, legnagyobb, mint övéinek igazi atyja ötet ismerők és az általa birt barátok szeretete és becsülésében.

Barátai azért leginkább szerethették, hogy valódi ember-voltának fényét az anyagi életnek azon sötét homálya, mely ötet szegény embernek tüntette fel — egy perczre sem homályosította el. Sőt mint pap, közhivatalnok, családatya és hív barát, szellemi és erkölcsi fényben ragyogott.

Mindezekért a közrészvét, az övéinek és minden ötet ismerőknek fájdalma kísérté végső útjára.

Birta a jók környezetének szeretetét.
Ez élteti emlékezetét.

Egyed Ferencz.

Mint igen tiszteletre és követésre méltó tény jegyeztem fel, hogy közte és hallgatói közt egész papsága alatt meghasonlás, zavar, torzsalkodás soha sem fordult elé. Öt hivi úgy tekintették, mint gyermekek az édes apát, ki ha őket hibáikért megdorgálja, békén türik

Nemesen érző szívvel, magos röptü, fenkölt lélekkel ál-

dotta meg őt a gondviselés. Előtte korlátot nem emelt sem felekezeti, sem nemzetiségi, sem korkülönbség. A mely körben egyszer megfordult, nemes szívével, nyájas, vidám kedélyével mindenkit meghódított s a kit meghódított egyszer, barátságában mindvégig megbirta tartani. Az iránta való tisztelet, halála feletti mély bánat és nemes részvétel szomorú halálánál minden oldalról meghatóan nyilvánult. A ho! csak meghallották, mindenünnen eljöttek az ő végtisztesség tételére.

Nagy Sándor, Kriza Sándor, Darkó Sándor, három igazi lelkipásztor, nemes keblü jó barát, az áldott békesség dicső és erős őrállói, mily gyorsan követték egymást. Elszálltatok, mert hívott az Ur, de emléketek itt maradt, azt őrizni fogjuk mi és utánunk pedig szeretetben töltött éltetek.

Béke veletek. Az emlékezet örökdjék sirotok felett.

Vas István.

Emlékül.

(Konfirmálás alkalmából.)

A hit sugára tiszta fényivel
Belepte szived titkos rejtekét,
Édes öröm és boldog lelki vágy,
Mi véle együtt kebeledbe tért.
Megóvja Isten — hidd el — szivedet,
Csak fogd imára mind a két kezed.

Mi volna éltünk — szörnyü éjszaka —
Ha itt ez árva, durva rög felett
Szemünk se látna égő csillagot,
Avagy derült, mosolygó kék eget?
S a hit nekünk, kik abban meghalunk,
Olyan egünk és olyan csillagunk.

Kihalt világ az, puszta romlakás,
Hol lelki jók is gyűjtve nincsenek,
Inség, nyomor bár kérje vigaszát,
Az ily hajlékban nem leszen meleg.
Kinek szeme nincs hite csillagán,
Az nem szerethet senkit igazán.

Ölelve tart az Isten tégedet
Sok millióval együtt karjain,
Kicsinyke vagy még, ő nagygyá tehet,
Haladj csak mindig híven utain.

Bizzék csak benne nagyja, apraja,
Nincs olyan kéz, mely úgy megáldana.

Szeresd hitünk utolsó perczedig,
Vallást tevék rá, el ne hagyd soha,
A hűtlenekre s árulókra is
Reásujthat majd Isten ostora.
Önzésnek átka kísért — meglehet —
Ne dúld fel békés, nyugodt szivedet.

Tc már tanultál — s még sokat tanulsz —
Láttad hitünknek egy-egy sugarát,
Szent templomunkból buzgón kijövén,
Édes anyád is azt csókolta rád.
E csók s templomban a szentelt kehely:
Két életedre nekünk jegyeze el.

Ha utad messze, messze vinne el,
S nem lenne senki, a ki ott szeret,
Csak bizva gondolj Istenünkre ott —
A hit világa mindig oly meleg.
Sokaknak gúnyja bárha rád szakad,
Mind felfogod a szétlőtt nyilakat.

Egy Istenünk van — ezt jól megjegyezd —
Egy Istenünk és egy magyar hazánk,
S mind ott leszünk, ha dúlva rontana
Vészes időknél zivatarja ránc.
A míg e kettős lobogó vezet:
Áldja meg Isten minden léptedet!

Tarcsafalvi Albert.

Az angol unitárius lelkész.

— Nyílt levelek tiszt. Rédiger Géza lelkész urnak. —

I.

Egy éve elmúlt már, hogy levelet ígértem volt neked Angliából. Ez a tervem is meghiúsult, mint sok más. Angliai időzésemre nem jutott két egész hét s abból is három napot uton kellett töltenem, mert Londontól Scheffieldig még a Scot-Express segítségével is egy fél napba kerül. Az angol közmondás azt tanítja, jobb később tenni meg valamit, mint soha. Követem tanítását és itt nyilvánosságosan váltom be ígéreteimet, a mely oda irányult, hogy az angol unitárius lelkészek-

kel való érintkezéseimről elmondok neked egyet-mást. Remélem hogy elfogadod így is, főleg azért, mert a tárgy — az unitárius lelkész helyzete — olyan fontos, amelyről minden irányban és minden alkalommal el kell mondanunk a véleményünket nekünk, akik azt közelebbről ismerjük és érezzük, azért, hogy másokban is ébredjen föl az érdeklődés és lássák meg, mily sokat kellene tenni még, hogy nemes földadatait ha bárcsak részben, megoldhassa a mi lelkészkarunk is.

Mielőtt ehhez fognék, fölhivom becses figyelmedet az Unitárius Közlöny múlt évi számában angliai utamról kiadott jelentéseimre; meg a f. évi első számban közölt arczképekre.

Az angol unitárius lelkészekkel némileg ugyanolyan viszonyban vagyunk, mint a magyarokkal. Tanuló társaink, barátaink.

A személyes ismeretség, a tanulói évek örömei és küzdelmei, az ifjui elme ábrándjai, a nagyra törő lélek merész tervei bibor színnel szegik be azt a szép szivárványt, a mely egy áldásos eső után rajzolódt az elmúlt évek egére.

A tanintézet falai közt kötött barátság szálait elhoztuk magunkkal s ha azok a természet rendje szerint az idő távoztával vékonyodnak is, mégis mindig elég erősek arra, hogy emlékezetünk szekerét vissza szállítsák oda, a honnan oly dusan megrakodva indult volt ki.

Én ebben a szekérben ülve indultam el Albion fehér partjai felé. Mennyivel többféle gond és töprengés könnyezi egy ilyen uton azt, a ki saját maga alkotta családi kört hagy hátra és annak a felelősségét érezi vállain. Az érzelmek és gondolatok összekúszálódása mind nagyobb a szerint, a mint az ifjúkori barátoknak a magáéhoz hasonló új életviszonyokat rajzol le képzelődésében. 18—20 évnek nagy az átalakító hatása a külső emberre is.

De nem untatlak tovább ezekkel a pszichologiai problémákkal, ámbár gondolom, te is szívesen térsz vissza lelkészi állásod súlyos terhei mellől, a múlt idők gondtalan virányaihoz. Kedvesen gondolok vissza egy nagyszabású össze-jövetelre, melyet londoni tanuló koromban a Manchester College volt növendékei rendeztek volt. Még látványnak is meglepő volt ott a 70 éves igazgató Martineau körül egyik oldalon a még életben levő egy-két osztálytársa, a másik oldalon az akkori tanítványaik összevegyült és alighogy férfiasodni kezdő nagy serege. Mennyi öröm, mennyi kedves emlék, mily sok szép gondolat születik meg a gondolkozó lelkeknek egy ily társaságában. Menynyire szeretném, ha már valaha mi is egy jó alka-

lommal együtt, egyhelyen láthatnók az unitárius lelkészkar ifjúságát, öregét!

Ezuttal is a szerencse nagyon kedvembe járt. A két év alatt volt tanulótársak közül csak egyet kivéve, mindenik jelen volt a Conferencián. Egy-két nap alatt tájékoztuk egymást és örömmel láttuk, hogy mindenik hű maradt a szent fogadáshoz, vagy mint gyakorló lelkész, vagy mint theol. tanár.

A lelkészek és theol. tanárok a legjobb viszonyban élnek. Egy kis társadalmat alkotnak magoknak. Ámbár az angol unitárius lelkészkar nem oly egyöntetű, mint a miénk, mivel több theol. intézetből kerülnek ki. Unitárius theol. intézet Angliában három van. Ezekről később lesz szó. Unitárius lelkészeink közül egy tekintélyes szám nem unitárius theológiát végzett, hanem vagy katolikust, vagy anglikánt, vagy valamely protestánst. Erről is lesz egy pár szavam más alkalommal. Most hadd mutassam be lelkészeinket.

Az angol unitárius lelkészt a világi embertől a fekete ruha s ünnepélyes alkalommal a fehér nyakkendő különbözteti meg. Jelenleg magasan gomboló mellényt és összeérő inggallért viselnek. Hivatalos szolgálatkor palástot viselnek, a mely a Luther-féle kiöltő rövid palást. Nálunk is ilyet viseltek még a múlt százban is. A haj és szakál viselésben nincsen semmi szabály. A régebbi emberek a német-angol izlést követve, borotválkoznak, sem szakállat, sem bajuszt nem viselnek, némelyek viselik vagy az egyiket, vagy másikat, mások mindkettőt, a mit mutatnak képeik. (U. K. I. sz. 1898.) Nem lehet szabálynak mondani, de úgy tapasztaltam, hogy a nagy többség minden-napi alkalmakkor széles keretű, törpe fejű, fekete kalapot, ünnepélyes megjelenéskor czilindert, hivatalos szolgálatkor vagy az előbb említett, vagy közönséges kalapot visel. Egy szóval nem pedansok, de az állásukhoz illő komoly és tisztos külsőt igyekeznek megőrizni, s a tiszteletet igyekeznek kiérdemelni.

Boros György.

Missiói levél.

Hódmezővásárhely, 1898. márczius 25.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

Becses lapja olvasói amaz ígéretemet birják, hogy az alföldi unitárius egyházak életéről időnként írni fogok. Az ígéretet beváltandó, fogadja nagytiszt. Szerkesztő úr e rövid értesítést azon kérésem nyilvánításával, hogy becses lapjában egy kis helyet adni sziveskedjék.

Évi közgyűlésünket nagytiszt. Gál Miklós bpesti unitár. lelkész úr elnöklete alatt f. évi február hó 13-án tartottuk meg. A s. lelkészi évi jelentés szerint, a hívek valláserkölcsei élete igen jó. A templom látogatók száma — tekintettel arra a helyi körülményre, hogy a hívek nagy része távol, vagy éppen a tanyákon lakik — kedvező eredményt mutat.

Az iskola látogatók száma a múlt évben volt 58, kik között ev. ref. és kath. vallásnak is voltak. A tanítást Péterfi Gyula okl. tanító végezte kitűnő eredménnyel. Péterfi Gyula tanító, ki négy éven át kiváló sikerrel működött, Hévizre kineveztetvén, helyébe a Méltóságos főtisztelendő püspök úr ugyan-csak Péterfi Gyula okleveles tanító-jelöltet nevezte ki.

A múlt 1897-ik évben kereszteltetett:

fiu. . . .	9
leány . .	10
együtt . . .	19

Eskettetett 1 pár; a férfi ev. ref. a nő unitárius volt.

Elhalt:

férfi . . .	8
nő. . . .	8
együtt . . .	16

Tőlünk visszatért 2

Hozzánk áttért. 137

Hódmezővásárhelyen

lélekszám . . 640

Orosházán „ . . 562

M.-Berényben „ . . 163

együtt „	1370
----------	------

A múlt 1897-ik évben márcz. 15-én szabadságunk, és nov. 15-én Dávid F. halálának emlékére egyházi és iskolai ünnepély rendeztetett.

Az orosházi f. egyházat 32 alkalommal látogattam meg. Minden második héten vallás oktatás tartatott, melyre a felnőttek is igen nagy számmal eljártak. Itt még rendes imaház nincsen. A községi iskolaszékhez egy tanteremnek a nagyobb ünnepek alkalmával leendő átengedése végett kérést intéztünk, mely kérésünket e kijelentéssel utasították el: „*ha imádkozni akarnak, építsenek templomot.*“ E kijelentés igen jellemzi az orosházi más felekezetű hívek — s köztük a lelki vezetők elfogultságát. Azonban reméljük, hogy ama kérésünk, mely a polgári iskola tornatermének átengedése ügyében jelenleg a közokt.

ügyi miniszternél van, kedvező elintézését nyer. Mivel Orosházán iskolánk nincsen, hiveink gyermekeiket az ág. evang. felekezeti iskolába járatják, ha ugyan felveszik. Ez is igen jellemző dolog. Eleinte 4 frt tandíjat követeltek, s miután a szülők ezt is megígérték, akárhányat tudok, hogy a gyermeket így sem vették fel. Jövőre e nehézség is meg szűnik, a mennyiben az iskolák községi vagy állami kezelés alá jutnak.

A m.-berényi hivek egyházi életéről és állapotáról csak jót írhatok. Ez egyházat én négy, nagy. Gál Miklós lelkész úr egy alkalommal látogattuk meg. A ref. lelkész úr buzgósa folytán hiveink visszacsalogatása megkísértetett ugyan, de e kísérlet legtöbb hívünk, vallásunk iránti ragaszkodásán hajótörést szenvedett. Inczei Áron tanító helyében 97. szept. havában Simó János okl. tanító jelölt neveztetett ki.

Pénztárnok, tekintetes Morzál István úr jelentése szerint:

1897. évben bevétel volt	2080	frt	38	kr.
kiadás	1750	"	66	"
áthozatal 1898-ra	329	"	62	"
Lelkeszi alap vagyona.	1754	frt	89	kr.
Az egyház ingó és ingatlan vagyona	15644	"	20	"
teher.	4591	"	68	"
tiszta vagyon	11052	"	52	"

E teherből azonban 1000 frt alapítvány, melynek 5%-os kamata alapítványozó haláláig fizetendő, a tőke az egyháznak marad.

1898-ik évre előirányoztatik:

bevétel	2130	frt	48	kr.
kiadás	1840	"	28	"
marad	281	"	20	"

E maradék csak abban az esetben lesz meg, ha 463 frt 05 kr. egyházi adó hátralék befoly, a mi azonban nagyon valószínűtlen feltevés!

A közgyűlés egyik legnevezetesebb határozata a hmvásárhelyi l. egyház anyásításának kimondása volt. Közgyűlésnek e határozata megerősítés végett a mélt. és főt. E. K. Tanács elé terjesztetett,

Egyházunk anyakönyvében igen gyakran találkozunk Kovács József gondnok és nejének nevével. Egyházunk, vallásunk iránti őszinte ragaszkodásuknak, nemes szivességüknek lépten-

nyomon jelét adják. A múlt évben részint készpénzben, részint az egyh. pénztár javára kifizetett számlákban több, mint 150 frtot áldoztak, adományoztak! Bizony, az isteni gondviselésnek egyenes bizonyítéka, hogy e férfit adta egyházunknak. E helyen számolok be gondnokunk és nejének egy új áldozattételéről. Ez év márcz. 15-én, midőn szabadságunk 50 éves évfordulóját ünnepeltük, egyházunk javára tett 1000 koronás alapítvánnyal lepette meg. E napot egyházilag is megünnepeltük. Azt hiszem, a nagytsízt Szerkesztő úr, meg e lap olvasói is elgondolják, különben is nagy lelkesedésünk fokozódását, mikor e hazafisággal párosult meglepő nemes lelkiségnek tanúi voltunk. Bizony dicsekedésünk tárgya lehet ez ember, mert a mint tapasztaljuk, nem csak szellemileg viszi előbb az egyház ügyeit, nem csak okos tanácsaival szolgál, hanem megbecsülhetetlen anyagi áldozatokat is hoz! Hő óhajtásom, hogy az Isten Kovács Józsefet kis egyházunk előmenetelére sokáig éltesse!

Van még kis egyházunknak több áldozatkész tagja, kik szegény anyagi körülményeikhez mérten mindig meg hozzák áldozataikat, s míg lesznek ilyenek egyházunk és vallásunk ügye veszélyeztetve nem lehet.

A vallásunk iránti elfogultság, mely eleinte hatalmas akadály volt érvényesülhetésünknek — mind inkább vesztit hatásából. Kezdi elismerni, hogy az igazságnak vagyunk harcosai; kezdi méltányolni kiskörű, de az erkölcsiség és szellemi haladás érdekében mégis hatásos működésünket. Többé nem „Isten tagadóknak,“ hanem a valódi Krisztusi elvek vallóinak ismernek. És ez nem kis értékű vívmány az előtt, kinek fogalma van pár év előtti helyzeteinkről. Létjogosultságunk elismerése — hitem és tapasztalataim útján nyert meggyőződésem szerint — a legfőbb alapkő, melyre a jövő egyházát kitartással és lelkesedéssel felfogjuk építeni!

A Nagytsízteleü Szerkesztő Úrnak

Nagy Lajos
missionárius.

Irodalom.

Dr. Vajda Emil tanár, több jeles mű szerzője „Az 1848—49. szabadságharcz vértanúi“ (Batthányi Lajos és a tizenhárom) cz. műre hirdet előfizetést. 10 ívre fog terjedni és fűzve 70 kr. lesz az ára. Melegen ajánljuk figyelembe. A megrendelés az író nevére Győrbe küldendő.

Mintatervek kiseddóvódák és elemi iskolák felépítésére jelentek meg a vall. és közokt. ministerium kiadásában. A mű előfizetési ára (1-20 kr.) Lampel Róberthez küldendő Budapestre, Andrásy-ut 21.

Nők világa.

Mélt. *Petrichevich Horváth Gáborné* öngyásága egyll. alemnők Mélt. Ferencz Józsefné ívéen, belépett a Dávid Ferencz Egylet alapító tagjai közé 20 frttal. Szívesen üdvözljük!

Az *unitárius lelkésznek* között a D. F. E. választmánya nőtagjai felhívása mind szélesebb körben kezd visszhangot kelteni Mult számunkban megemlékeztünk a *kidei* lelkészne *Fülöp Mózesné* leveléről. Azután érkezett a főtiszt. püspöknéhez *Firtos-Váraljáról Máté Lajosné és József Jánosné* együttes levele, melyben üdvözlík az eszmét, mely a komoly és szent ügyet a papnék és mesternék által is felkaroltatni akarja. Megvagyunk győződve — írják — hogy ha minden unitárius papné és mesterné egyszersmind papnő és mesternő is lenne: csakugyan hegyeket mozdíthatnánk ki helyökből. Az erők egyesítése szükségesebb ma, mint valaha. Az egyháztársadalmak vallás-erkölcsi nívója, mint a polgári társadalmaké, sülyed. Korunk fő bűne a *hitetlenség* kezd erőt venni a lelkeken. Ennek mi nem lehetünk tétlen szemlélői. Ki ne sorakoznék hát a zászló alá, melyet a D. F. E. választmánya nőtagjai kibontottak s magasra emelve lobogtatnak. Mi szívvel lélekkel sorakozunk. Munkálkodásunkról egy következő levelünkben.

Derzsből Sándor Gergelyné irt levelet a főt püspöknéhez, melyben jelzi, hogy a konfirmáló ifjakkal egy szép bársony urasztal terítöt vettek, mely arany rojttal van szegélyezve s a nevek arannyal varrva. Ezért viszonzásul adták a konfirmációi emléket.

Demeter Dénesné tiszt. asszony levelét jövőkor méltatjuk.

Indítvány.

Az „Unitárius Szószék“ II-ik kötetének kiadása ügyében Simó János barátunk által megindított mozgalomból kifolyólag szükségesnek találom az alábbi indítványomban foglalt intézkedések megtételét.

Miután az „Unitárius Szószék“ I. kötete, úgy a II-ik is az unitárius papság nagy többségének műveiből telt és fog kitelni, azért úgy tekinthető, mint a papi testületnek minden egyes tagját s a szolgálati viszonymál főgva az általános unitárius egyházat közvetlen közlelről érdeklő cselekvény. Nagyon természetes tehát az a követelés úgy a papi testület, mint az egyház egyeteme részéről, hogy úgy forma, mint benső tartalmát tekintve is a mű megfelelő és a várákozást kielégítő legyen.

E feltétel lehető legvalószínűbb biztosítékát már előre tudniok kell azoknak, a kik műveikkel és nevökkel a mű létre hozásán készek munkálni. Az én véleményem szerint más biztosíték nincs — de nem is kell, mint a papi testület által választott bíráló — illetőleg kiadó felelős bizottság. Egy ember nem elégséges. Minden hiányt, fogyatkozást nem veszen észre s ha meg is látná személyi okokból, s azért is, hogy túl tegye magát a dolog odiumán — el nézné; de egy nagy testületnek az sem biztosíték, hogy ha vannak ugyan választott illetőleg felkért bírálók a tagok nagytöbbsége tudtán kívül, mert ezek csak az egynek, nem pedig az egésznek felelősök. Indítványozom tehát, hogy az „Unitárius Szószék“ II. kötetének kiadására választassék egy felelős bíráló — kiadó bizottság.

Miután ez az irodalmi vállalat mingnyájunk előtt egyformán kedves és kívánatos, s egy lélekkel és szívvel karoljuk föl a nekünk adott tehetségek szerint, hiszem, hogy nem csak vallás-erkölcsi hatásában hozand gyümölcsöt, de — ha sokat nem is — a szegény asszonynak pár fillérjét, bár anyagiakban is megtermi. Azt is tudom, hogy e pár filléren sem egyik, sem a másik osztzkodni nem akar. Hogy a legkisebb gyanu se ébredhessen fel senki előtt, mintha valaki anyagi hasznót húzna belőle; indítványozom, mondassék ki, hogy az Unitárius Szószék II-ik kötetének tiszta jövedelme, a belső emkerek nyugdíj-intézete alapjának gyarápítására fordittatik.

Szükségesnek tartottam elmondani és megtenni indítványomat az I. kötet utólagos bírálataiból vett figyelmeztetés és a II. kötet előkészítésére megindított mozgalom alkalmával hallott vélemények és megjegyzések indításából.*

Lőrinczi István.

* Az unitárius irodalmi vállalatok ügyét mi is közérdeknek tekintjük s óhajtjuk, hogy a mi nyilvánosságra kerül, az lehetőleg az unitárius fölfogást és közvéleményt fejezze ki, de mindamellett is az egyéni kezdeményezést a legnagyobb mértékben tudjuk méltányolni. Az „Unitárius szószék“ megindítása egyéni buzgóság és vállalkozási bátorság eredménye

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Berde Mózes hagyatéka perében a kolozsvári kir. törv.-szék ápril hó 15. és 16. napjain tartott nyilvános ülésben újból ítélte. Az ítélet érdeme ugyan az, mint a múlt évben volt, felperesek elutasíttatnak és kötelesek az unitárius vallásközönségnek, mint elsőrendű alperesnek 4084 forint perkoltséget megfizetni; felperesi ügyvéd díjai 6785 forintban, alperesi ügyvédé 7658 forintban állíttatnak meg. Az ítélet indokolása meglepően gondos, körültekintő és szép, melyben kiván mondva a bizonyítékok alapján, hogy a végrendelet íve nincs kicserélve; Berde Mózes sem végrendelete tervezeténél, sem aláírásánál elmeztartott nem volt. Ez iránt kiválóan megnyugtató az igazságügyi orvosi tanács véleménye, mely szerint a végrendelet a legerősebb bizonyíték arra nézve, hogy Berde Mózes a nevezett időpontban teljes öntudatban és teljes szellemi épségben végrendelezett. Az ítélet és indokolása nyomtatásban 3½ ívet foglal el.

— Jó hír. Régi idő óta most van alkalmunk jó hírt mondani arról, hogy a magas kormány a székely-keresztúri unitárius középiskola felé fordította áldozatkész figyelmét. Igenis, örömmel jelezzük, hogy jelenlegi ministerünk, a minden üdvös és hasznos iránt annyira fogékony Wlassich Gyula ömga a tanári kar fizetése némi pótlására kegyeskedett 500 forintot utalványozni. Hálás elismeréssel vesszük ezt is.

— A Prot. Irodalmi Társaság vándor gyűlését a f. évben Kolozsvárt fogja megtartani. Legyenek melegen üdvözölve körünkben! Isten áldását kérjük munkájokra, a melyből, az a mi jó, átháramlik reánk is bizonynyal. A gyűlések pünköszt harmadik napján kezdődnek.

— Áldozat az Ur oltárára. F.-rákosi eklésiánkban a jelen évi virágvasárnapján tartott konfirmáció alkalmával az urvacsorai kenyeret és bort Andorkó András és neje Fitori Pál Anna ajándékozták. Legyen kedves az Ur előtt kegyes áldozatjuk. Baróthi illetőségű Pál István hitrokonunk már több mint 15 éve adja a husvéti urvacsora vételre f.-rákosi eklésiánkban az urvacsorai bort. Bár Baróthon a múlt év karácsonyi ünneppel kezdődőleg minden ünnepen isteni tisztelet és urvacsora osztás történik, mint rendszeres beszolgálásra megalakult filia eklésiában, Pál István kegyes hitrokonunk tovább is kész szívvel áldoz az Ur oltárán a felső-rákosi unitárius eklésiában. Ugyanis kegyes ígéretet tett, hogy a míg él minden husvéti ünnepen adni fogja a szükséges urvacsorai bort, sőt elhatározása, hogy halála utánra is biztosítani fogja egy megfelelő alap letétele, illetőleg az eklésiának ajándékozás által. Szép, nemes és követésre méltó példa.

— Tordátfalván Deák Miklós volt úrmösi lelkész ápril. 24-én köszöntött be. A jó székely nép ez alkalomra a közeli és távoli vidékről nagy számmal sereglett össze. A szülőfalu iránti meleg szeretet és a köztiszteltben, közbecsülésben álló beköszöntő lelkész iránt való szoros barátság az értelmi osztályból is sokat elhozott, köztük a köri papság és tanítótság számos tagját, mi az összetartásnak, a vallásos szeretetnek szép tanúbizonysága. Jelen volt Boros Sándor kolozsvári főgymnasiumunk érdemes igazgatója, a jó falusfél, az igaz barát is és az egyházköri gondnok, Gálffy Kálmán főszolgabíró.

volt. Erkölcsi sikerrel végződött, mindnyájunk elismerését érdemli. Jelen indítvány is oda irányul, hogy a felelősség osztassék meg. A célzat helyes s reméljük, nem is lesz félreértés belőle, de felfogásunk szerint az „Unitárius szószerék”-hez, mint irodalmi vállalat címéhez Simó János szerkesztőnek tulajdoni joga van, ez az indítvány tehát első helyen őt illeti. E helyen utalunk Simó J. lelkész urnak az „Unitárius Közlöny” f. évi 2-ik számában megjelent ide vonatkozó szövegére.

Szerk.

A köszöntő lelkész beszédje remek, megható, könnyekre fakasztó, költői szárnyalatu volt, lendületes szónoki előadással párosulva Meghatóan emlékszik vissza Ürmösön való megmaraszthatásáért mindent megtevő volt hivre, de szülővidéke iránt való forró szeretete mindent legyőzött, az ő rokonai közé jött hirdetni az evangéliumot, a nagy mester tanait: a szeretetet, az egyetértést.

A beiktatási tisztet Sándor Áron köri papságunk tiszteletben álló tagja teljesítette ékesen. Beszédjén a szép egyszerűség, tanulságos életfilozófia, gazdag tapasztalat vonul végig. Lelkesedve emlékezik meg szeretett püspökünkről is, kinek atyai szíve vallásközönségünk minden zugába elhat s elhatott a tordátfalvi papiszék méltóképpen, reményfeletti betöltéséhez is. A közös ebédén mondott pohárköszöntők közt első helyen hangzottak el a szeretet pásztorunkra és Boros György th. tanárra mondottak. A tordátfalvi, kicsinysége mellett is egyházi életünkben szép szerepet játszó ekkleziás Deák Miklós lelkészben méltó vezérre talált. E falu kicsiny hadserge, népe jó, vallásos, a szépen, jóban, nemesben előre tör. Velök van mindnyájunk tisztelete, szeretete — ps.

— **Lelkeszi fizetések kiegészí ésére vonatkozó törvényjavaslatot** a képviselőház már letárgyalta s harmadszori felolvasásban is elfogadta. A főrendiház minden bizonynyal hozzá fog járulni s a szentesítéssel rövid időn törvényerőre emeltetvén, a jövő évre, a mint tervezve van, életbe léphet. A képviselőházhoz az eredetileg benyújtott törvényjavaslatnak, melyet lapunkban mi is közöltünk, több pontja méltán aggodalomra adhatott okot. Ezen aggodalmaknak E. K. Tanácsunk is kifejezést akart adni a Minister urhoz már el is készített felterjesztésben. De mivel időközben a Miniszter urnak javaslatára, azon oly módosítások tétettek, a melyek aggodalmaink legnagyobb részét elenyészttették, E. K. T. minden további megjegyzés és észrevétel nélkül egy feliratban köszönetet nyilvánított a Minister urnak a benyújtott törvényjavaslatért, mely egyházunknak is egy égető sebét lesz hivatva enyhíteni. Részint a közoktatási bizottságban, részint a képviselőházi tárgyalás alkalmával a törvényjavaslaton tett lényegesebb módosítások a következők: a lelkészek fizetésének kiegészítésére szolgáló összeg a törvényjavaslaton tett lényegesebb módosítások a következők: a lelkészek fizetésének kiegészítésére szolgáló összeg a törvényjavaslat 11 §-ben foglalt alapelveknek megfelelő új kimutatás szerint fog megállapítatni s nemcsak a keresztelési, hanem az esketési stoladíjak sem fognak a lelkészi jövedelemhez hozzászámíttatni; továbbá a fizetés kiegészítéseért nem csak a lelkészek személyesen, hanem az egyházi hatóság is folyamodhatik; az állam-ellenes magatartás ruganyos kifejezése határozottabban körül lett írva az 1893. évi XXVI t. cz. 13. §-re való hivatkozással s a fizetés kiegészítésének ez alapon a minister által leendő elvonása esetére is fellebbezési jog adatott a közigazgatási bírósághoz; az anya egyházközségeknek s. lelkészi jövedelem csökkenése esetén filiásítása iránti rendelkezés is némileg enyhítve lett az által, hogy ez csak abban az esetben alkalmaztatik, ha azt ugyanazon felekezethez tartozó más hitközségnek közelsége indokolja. Mindezeknél talán még megnyugtatóbb ugyancsak a Minister ur indítványára a törvényjavaslat egy új pontjában történt kimondása annak, hogy a jelen törvény célja kizárólag lelkészi jövedelem kiegészítése levén, az nem érinti az eddigi egyházi és iskolai segélyeket, sőt az állam, pénzügyi helyzetéhez képest továbbra is feladatául tekinti a fejlődő méltányos igényekhez képest a bevett vallásfelekezeteket egyházi és iskolai szükségleteinek kielégítésében támogatni. Ez reményt nyújt arra, hogy az egyházközségek fenntartásával a hivekre nehezedő terheken is lassanként könnyíthetünk valamit. Sajnos, hogy a fizetések fokozatos kiegészítésére megszabott 9 évet rövidebbre szorítani nem lehetett. De valljuk

meg őszintén, hogy a lelkeszi fizetéseknek ily módóni kiegészítést sem reméltünk ez előtt talán egy évvel se, s lehetetlen a legmélyebb hálát nem éreznünk a jelenlegi vallás- és közoktatásügyi Minister úr ő nagyméltósága iránt, a kinek első sorban köszönhetjük mind a törvényjavaslatot, mind annak ily gyors elintéztetését. Hisszük, hogy az ő jóakarata az ügy iránt a végrehajtásnál a még létező aggodalmakat is eloszlatja. Hogy minő hatása lehet és lesz ennek a törvénynek s általában, hogy mennyiben tartjuk mi azt társadalmi és kulturális, egyházi és nemzeti szempontból üdvösnek, esetleg talán kétes értékűnek, arra most nem terjeszkedhetünk ki. Annyi bizonyos, hogy e törvénnyel egyházi életünkben egy új korszak nyílik meg.

— **Ny.-Szt.-Lászlón** virág-vasárnapján 20 növendék konfirmált, a kik mindannyian igen szép jelét mutatták készségüknek, a szülők e napot ünneppé tették, igen szép számmal vettek részt gyermekeik ezen ünnepélyes vallásos gyakorlatán. A konfirmált növendékek konfirmálások emlékeztére a hivek közadakozásából vettek egy szószerk takarót, mely sötét-kék bársony ezüst rojttal szegélyezve, ezen felirattal: „Közadakozásból véve, emlékül készítették a konfirmált növendékek Isten dicsőségére 1898,“

— **Barla Eszter** Barla Domokos egyh. tanácsos leánya hosszas szenvedés után meghalt Tordán élete 33-ik évében. A derék nőt kis fia Gál Miklós, szülői és számos rokon meg jó barát gyászolja.

A barothi unitárius leány egyházközség részére „urasztali felszerelések“ beszerzése céljára tett kegyes ajándékozások. 1. Özv. Szentiványi Károlyné született Gálfalvi Mária gyűjtőívén: Lengyel Józsefné 50 kr., dr. Tibáld Miklós 1 frt, Német József 50 kr., Simon Eszter (ev. ref.) 50 kr., Balázs Mária 20 kr., Szép Mihály (róm. kath.) 20 kr., Borbát Ferencz (r. kath.) 20 kr., Dániel Ferencz (rom. kath.) 50 kr., Pál Mihály 20 kr., dr. Solymosi István (ev. ref.) 1 frt, Zathureczky Gyuláné (ev. ref.) 1 frt, Dánér Ferencz (róm. kath.) 1 frt, Nagy Elekné 50 kr., Zöld Sándorné (ev. ref.) 50 kr., özv. Szentiványi Károlyné 50 kr., Ambrus István 1 frt, Féminger Zsuzsa 50 kr., Kászoni Györgyné (róm. kath.) 20 kr. — Összesen 12 frt 20 kr., azaz tizenkettő forint 20 kr (Folytatása követk.)

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Brassai emlékét megújítani készül a Dávid Ferencz Egylet és annak mindenik fiók egylete. Junius 24-ik napja körül, ugy Kolozsvárt, mint a vidéken emlékűnnepélyek fognak tartatni. A nagy és nemes lélek emléke hasson át mindenkit az egyetértés és hálás kegyelet érzelmével, hogy hozzá méltók lehessünk gondolatban és cselekedetben egyaránt.

Dr. Brassai Sámuelnek a D. F. E-ben felolvasásai a „Nézetek a Vallás Eszméjéről“ czímen már ma-holnap kikerülnek a sajtó alól, mint a a Dávid Ferencz Egylet legújabb kiadványai. A 10—12 ivre terjedő könyvet az egylet és a fiók-egyletek közösen adják ki, ára 1 frt lesz. A könyv megrendelhető az egyleti pénztárnoknál Kolozsvárt. Vidékiek postadij fejében sziveskedjenek még 5 krt küldeni.

Pályázatunk eredménye. Lapunk novembri számában hirdetett pályázataink eredménye a következő: Beérkezett egy ima, gyermekek számára; az énektanításban követendő eljárása pályázatán lapunk zártaig 2 pályamű érkezett. A határidő május -só napja lévén, a végső eredményt még nem tudjuk.

A nyári tanítás érdekében lapunk mult számában kibocsátott felhívásra a t. lelkész urak figyelmét újból is felhívjuk.

A gyermekek köszönete. A „Dávid Ferencz egylet“ központi választmánya kedves meglepésben és emlékezetes ajándékban részesítette a konfirmándus növendékeket a „Konfirmacioi Emléklap“ által. A főpásztor izenetét, keneteljes megáldó szavait fölolvastam a templomi gyülekezet és a növendékek előtt. Láttam a lelki öröm megjelenését az arcokon s mintha hallottam volna a gyermekek szívéből a fogadástételt: hívek leszünk mindhalálíg. Ez a mi 19 növendékünknek s mindnyájunknak — köszönete. Lőrinczi J.

A torda-aranyosi fiókkörből. A torda-aranyos-köri Dávid Ferencz Egylet április 23-án Csegezi Mihály tábla bíró elnöklete alatt tisztújító közgyűlést tartott. Elnöknek egyhangulag megválasztatott Csegezi Mihály, tiszteletbeli elnököknek Albert János ny. lelkész, Csegezi László esperes és Szigethi Cs. Sándor ny. polgármester, tiszteletbeli inspector kurátor. Alelnökök lettek: Tóthné-Zsigmond Gizella polg. leányisk. tanítónő és Simó János tordai lelkész. Pénztárnok: Adorján Domokos, titkár: Józán Miklós toroczkoí lelkész. A választmányban 24 férfi és nő tag választatott. Elhatározta a közgyűlés, hogy június 26-án Toroczkon Brassai emlékünnepelet rendez, mely alkalommal imát Józán Miklós, emlékbeszédet Simó János lelkészek tartanak.

Tordai vallás-ünnepély. Szép és kellemes napjuk volt a tordai unitáriusoknak április 24-én, a mikor a Dávid Ferencz Egylet egy szépen sikerült ünnepélyt rendezett a városi nagy teremben. Az ünnepélyt Csegezi Mihály elnök egy gyönyörű beszéddel nyitotta meg, melyet közlünk. Jól esett e derék világi férfi ajkairól a vallásosság ígét hallanunk. A női énekkar Adorján Domokos jeles énektanító vezetése alatt a „napsugárnak fénye ömlik“ kezdetű éneket szépen adta elő. Tóthné-Sigmond Gizella urnő „a vallásos és erkölcsös nevelésről“ sok tapasztalatból, élénk előadással tartott felolvasást. Ismét a női énekkar énekelt. Ezt követte Solymosi Emília k. a. szavalata, előadva a feltámadásról egy szép költeményt. Kellemes hangon, lelkesen előadott szavalata nagyon kedvesen lepte meg a közönséget. Ezután Simó János tartott a Torda várossa által az 1563-iki országgyűlésről festett képről egy gondosan megírt, nagy figyelemre méltó felolvasást. Az ünnepély a női énekkar „egy Istenünk, egy magyar hazánk“ cz. darabjával s Csegezi Mihály elnöki bezárójával ért véget. A közönség a nagy termet zsufolásig megtöltötte s a szereplőket élénk tapsolással jutalmazta. Elismerés illeti a derék nőket, hogy felolvasással, énekeikkel oly kedvesen forgolódnak a hitélet kertjében. Jól esik remélnünk, hogy a női énekkar a megkezdett szép nton lelkesedéssel fog működni. Segitse az Isten. Az ünnepély bevégezése után a közönség nagy része felvonult a városi díszterembe, hol a kép elhelyezve van s ott Simó János közvetlenül magyarázta meg és ismertette meg a kép alakjait s a kort, melyből vétetett. — Jelen volt

Értesítés. A Dávid Ferencz Egylet torda-aranyosi fiókkörének tagjait tisztelettel kérem, sziveskedjenek tagsági díjaikat hátraléaikkal együtt alólírotthoz, mint az egylet ez idő szerinti pénztárnokához befizetni s hogy a tagdíjak összegyűjtése megkönnyíttessék, a köri tisz. lelkész urakat tisztelettel kérem sziveskedjenek a községekben lakó egyleti tagoktól díjaikat bevenni s hozzám juttatni. Torda. Adorján Domokos.

Az egylet pénztárába f. é. márczius 23-tól április 18-ig rendes tagsági díjat fizettek: Gulyás János H.-M.-Vásárhely 96—97-re, Önképzőkör K.-Demeterfalva 96—98-ra, Zsigmond Ferencz Sinfalva 98-ra, Bíró János, Bedő Sándor Segesvár, Puchmann József Szigetvár, Berde István Szolnok 98-ra, Derzsi Gábor Kis-Solymos 97—98-ra.

Előfizetői díjat fizettek : Doby Antal Homonna, Szigethy Miklós Kolozsvár, Szigethy Sándor Torda, Killyéni Etelka Brassó, Deák Farkas, Zádor Géza Kolozsvár 98-ra. Bors Albert Szind 97—98-ra, Egyed József Maros-Csapó, Kiss János Nagy-Várad, Árkosi Béla Selmeczbánya, Puchmann József Szigetvár. Polgár L. Pótp Budapest, Sikó Géza Medgyes 98-ra, Komjátszegi Pál Ar-Rákos 97-re.

20 frt Alapító tagsági díjat fizetett P. Horváth Gáborné Kolozsvár.

Kedvezményes díjat fizettek : Nőképezde unitárius növendékei Kolozsvár 97 re, Simó Aron Csik-Szereda 98-ra, Lichtmann Jenő és Gálfi-Zsigmond Kolozsvár 97-re.

Az udvarhelykőri fiók-egylet pénztárába fizettek : Tibáld József, Deák Mózes H.-Ujfalu; Pál Ferencz, Sándor Márton, Dózsa Aladárné, Unitárius egyházközség H.-Oklánd; Unitárius egyházközség, Demeter Dénes H.-Karácsonfalva; Unitárius egyházközség, Ajtay János, Péterfi Áron, Kriza Sándor, Siménfalvi Sándor, Barra Lajos, Sándor József (kicsi) H.-Almás; Unitárius egyházközség, Sándor Gergely, Kiss Mózes, Gergely Mózes Abásfalva; Kovács Imre, Lőrinczi Béla, Lőrincz Péter H.-Keménfalva; Kádár Lajos, Nagy Sándor Gyepes; Unitárius egyházközség, Vári Albert, Vida Sándor, Sándor Mózes Kénos, Vida Géza Lókod; Unitárius egyházközség, Dombi János H.-Szt-Márton; Unitárius egyházközség Recsenyéd; Unitárius egyházközség, Egyed Ferenczné, Bencze Dénes, Szabó Mózes, Dimén Domokos, Özv. Dimén Sándorné, Lőrincz Jánosné, Kiss Ferencz H.-Szt.-Pál; Dr. Egyed Balázs Daróc; Mátyás János, Zsakó János Muzsna; Unitárius egyházközség, Sándor Gergely, Ifj. Kiss Jakab, Szathmári Miklós Derzs; Vass István, Nagy Gyula H.-Szt-Péter; Unitárius egyházközség, Máté Lajos Városfalva; Kiss György, Unitárius egyházközség Jánosfalva; Unitárius egyházközség, Kisgyörgy Sándor, Máté János, Kiss Tamás, Lőrinczy Berta, Tarcsafalvi Albert, Önképző olvasókör Vargyas 98-ra.

A kereszturkőri fiók-egylet pénztárába tagsági díjat fizettek: Györfi Ferencz Sz.-Mihály 98-ra, Benczédi Ferencz Benczéd 96—98-ra, Gábor Albert Mártonos 98-ra.

Az egylet perselyébe ajándékozott Gyulay László úr 2 frtot, mltszs Hajós János egyt. elnök úr 1 frtot, Árkosi Béla úr Selmeczbányáról 80 krt. Fogadják az egylet köszönetét.

Kolozsvár, 1898. április hó 23-án.

Gálfi Lőrincz,
egyt. pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Gálfalvi M. k. a. Köszönjük, ki fogjuk adni, talán már a következő számban. — Szentmártoni B. Közölni fogjuk, ha lehet a jövő számban.

TARTALOM: Isten dicsérete. (Költ.) Nagy Lajos. 81. l. — Elnöki megnyitó beszéd. Csegezy M. 82. l. — A mai kor szelleme. Pollák L. 84. l. — Mindennapi jótékonyosság. 88. l. — Darkó Sándor. (Arczképpel.) Egyed Ferencz. Vas István. 89. l. — Emléklül (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 91. l. — Az angol unitárius lelkes. Boros György. 92. l. — Missioi levél. Nagy Lajos. 94. l. — Irodalom. 97. l. — Nők világa. 98. l. — Inditvány. Lőrinczi István. 98. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 100. l. — Egyleti élet és munkásság. 101. l. —

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 2.)

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

A tejút legendája.

Ott kékellett már az égbolt,
 Rajta uszott a nap és hold,
 De az isten ugy találja,
 Nem elég szép a munkája.
 »Behintem — szól — fényes maggal,
 Ragyogó szép csillagokkal,
 Ha felnéz az ember rája,
 Gyönyörködjék sugarába.«
 Kötényét felkötöi menten,
 S megindul a kéklő egen,
 S mint jó gazda egyre szórja
 Fényes magvát rendbe, sorba.
 De a kötény — régi jószág —
 Az angyalok bár foldozták,
 Mégis maradt egy lyuk rajta
 S azon kihullt az apraja.
 Nyoma látszik, ott van, ott fenn
 A kéklő magas egen,
 Ha nem hiszed, nézz fel rája,
 Ott a tejút barázdája.

Fogarasz, 1898. márcz. 29.

Végh Mátyás.

Az élet örömei.

2.) *A tiszta lélek.*

A miramarei kastélynak (Triest közelében) van egy gyönyörű díszkertje. A kert utai rendesek, tiszták, rajtok sehol egyetlen gyom. Virágtáblái, bokrai, fái, füve, mindene valami olyan szép, olyan kivételes hogy csodálunk mindent és keressük a kezet a mely azt ápolja. Mintha varázslat eredménye volna, mintha a tenger tündérei ültették volna ide!

A tenger széléhez érünk, bele tekintünk fénylő tükrébe és nézünk alább, meg alább. Több méter mélységben, hol a mi közönséges vizeinkben mar elérjük hol az iszapot, hol a követ, a vizen átlopózott napsugaraktól bearanyozott halak uszkálnak. Kisebb nagyobb, ezernyi ezeren szeldelik a csendes vizet. Mintha egymáson járnának, mintha egyik a másik útját keresztezné, úgy képzeljük, de valóban soha egyik sem érinti, nem bántja a másikat.

Ez a boldogság tengere. Ez a tenger a tiszta lélek tüköre. Ilyen a fiszta lélek belseje. A ki belé tekint csak fénysugarakat lát benne, melyek a magas égből az isteni lélekből ide be lövelnek. Fénysugarakat melyek itt benn, a lélek otthonában fölmelegednek, megtermékenyülnek és árasztják szét sugaraikat környezetükre. Az ily lélek hatása először bámulatba ejt, aztán tiszteletet követel és végül élettársunkká lesz, melyet soha el nem hagyunk, soha meg nem tagadunk és mindig tisztelünk.

A nagy és tiszta lelkek kultusa az egyedül változatlan és bizonyos. Az élő vagy száraz fa, a nyers vagy faragott kő, a mozgó állat, vagy a műhelyben készült bálvány, és mindazok a szent jelvények, a melyek akár az Istent, akár az isten fiát vagy isten anyját fejezik ki, mind el változnak, elis enyésznek éppen mint az a kéz a mely csinálta, ellenben az a lélek a mely a művész lelkét ihlette, az a mely a gondolatot táplálta, a mely a szeretet tüzeit élesztette, nemcsak megmarad hanem tökéletesedik. Sőt többet tesz: hódít, országokat foglal el, birodalmakat vesz tulajdonába.

Örökre nevezetes és meglepően szépnek marad a lélek erejének az a megnyilatkozása mely az első kereszténység megalapítását az első pünkösztör végre hajtotta. Akár hol olvassuk

a róla szóló tudósítást sehol sem találjuk meg benne azt a mihez a közönséges, az emberi társaságokban szokva vagyunk. A tüzes nyelv, a megnyilatkozó ég, az égből leszálló galamb mind olyan kifejezések a melyeknek nem szavaiban, hanem jelen-tésében keresendő az igazság. Tudjuk hogy a tűz tisztít, érezzük és hisszük hogy az égből, hova hitünk Isten tronját helyezi száll alá az igazság. Mások is tisztában vannak azzal hogy midőn ilyen szavak jönnek ajakunkra kívül állunk a kö-zönséges érzelme-k határain, hol a test és annak hiu vágya beszél.

Ez egy másik világ, a lélek világa melyben csak a tiszta lelkek találhatnak otthont.

Tüköre szép, belseje vonzó, édeni, be is lehet jutni mély-ségébe, de csak a tiszta a megtisztult léleknek.

Kevés örömet kínál az élet ehez hasonlót, de ezt az egyet ha megadta, el nem veheti sem itt sem a más világon.

B. Gy.

Ima.

Lelkek lelke, mindenütt jelen való Isten! téged kerésünk, mert lelkünk megtisztulni óhajt. Ünnepe van a születésnek, a halálnak, oh tedd ünneppé ezt a napot a léleknek, hogy tisztuljon meg a köznapok terhétől és salakjától. Földi lények vagyunk, de lelked országába vágyunk, a hol szent és igaz minden, s önzetlen a szeretet. Hallottuk a jó mester szavait, láttuk megtört testét s mégis hitetlenség környezett, mert a mi földből való, földhöz ragaszkodik. A lélek ünnepén önsd ki reánk szent lelked tisztító tűzét, hadd szabaduljunk meg attól, a mi tőled elválaszt, hadd legyünk szentek a jónak akarásában, a hűségben és a szeretetben; hadd legyünk egyek szívben, lélekben a lélek szent ünnepén, melyet hálával ünneplünk neked lelkünk üdvéért, jövő boldogságunkért és evangéliumod terjedéséért, most és minden időben. Ámen.

A mai kor szelleme.

(Második közlemény.)

A vallásosságnak azt a nemét, a mely felebarátunk igazi szeretetében, Isten iránt érzett rendithetlen hitünkben áll, -- a jótékonságnak azt a módját, a mely sokszor egy részvétteljes szó, egy szívből eredő vigasz, egy tányér meleg étel képében nyilvánul s a melynek teljesítése igazi nemes örömmel képes

betölteni, egy lelkében vallásos ember szívét — *ezt sajnos, sokan nem ösmerik.*

S ha eljutunk a végecélhoz, oda, ahol szegény s gazdag egyforma mérték szerint lesz elbirálva, itt kell majd hagynunk a vagyont, a jólétet s mindent, mi kellemessé, széppé tette a földi létet, mit viszünk majd magunkkal a másik szebb hazába, ha nem tölt el egy hosszú életen át hiven teljesített kötelességtudata — Isten — s felebarátaink iránt föltétlen szeretetünk érzete.

S e nagyravágyó, e fenhéjázó, e lenéző emberiség jövőjében mégis van egy föltétlen, egy elkerülhetetlen igazság: a *halál.*

Ez az, ami a földi nagyságot megalázza, s az elbizakodott embert megtanítja arra; miszerint mindnyájan testvérek vagyunk az Urban és egy Atya fog itélni fölöttünk a szerint, ki hogy élt, cselekedett és meghalt.

De mielőtt a halál megszületett volna, „Isten a földből testet alkotott, halhatatlan lelket lehelt belé és az első ember meg volt teremtvé.”

Látván az Úr azonban, hogy az embernek nem jó egyedül lennie: mély álmot bocsájtott Ádámra, kivette egyik oldalcsontját és ebből alkotta Évát.”

Fölyuitva a könyvek könyvét, a bibliát, mindjárt annak első lapjain reá akadunk ezen itt idézett szavakra, a melyek évezrek óta apáról fiura szállottak, s a melyekben minden hívő lélek az emberiség eredetét látja. S látjuk belőle azt, hogy az Úr, á ki a világot az ő beláthatatlan bölcsességében megteremtette s annak uralására a legnemesebbet az embert, melléje *azért* teremtette az asszonyt: „mert nem jó az embernek egyedül lennie.”

Teremtette pedig *azért*, hogy osztályossa legyen bűben és örömben, társa a magányban, segítője a munkában, gondozója a betegségében, hűséges hitves társa az élet nehéz küzdelmeiben a férfinak. S mégis, ha végig tekintünk a mai társadalmi állapotokon, ha megfigyeljük a mai kor szellemét, ha szemügyre vesszük — megengedem talán kissé indiskrét szemekkel — a családi élet ötven percentjének belső világát, a megdöbbenéssel határos bámulattal szemléljük a férfi sportokat üző, gyermekeiket, saját tűzhelyüket elhanyagoló hölgyeket, kénytelenek leszünk belátni, hogy a 19-ik század végén élő nők, sajnos, egy tekintélyes része nem érti, és *nem érez* önmagában hivatást arra, a mire alkotva, teremtvé lett.

Férfi sportokat űz s azokkal vetélkedik, férfias akar lenni, mert nőiességre nem képes.

Orvos akar lenni — a nagy többséget akarja tudásával gyógyítani — *holott övéi épp úgy rászorulnának ápolására, gyöngédségére!*

A tanári pályáról álmodozik, az egyetemen akar majd előadásokat tartani *s ha lesznek majd kis gyermekei, azoknak az ápolását, nevelését . . . cselédeire fogja bízni!*

A gyógyszerészetre is készülnek sokan, meg akarják tanulni hogy s miként kell az orvosságot, — mérget — a szépitő szereket készíteni s e mellett a tudomány mellett elfeledik, hogy t. képpen minő vegyi összetételekből áll *egy jó leves, egy tápláló főzelék, sőt még azt is, hogy a mindennapi kenyérhez nem csak liszt, de víz is kell!*

Szóval: hivatalt keresnek, *a mikor hivatásukat sem képesek teljesen betölteni.*

Bár szavaim alapkövét még a vizözön előtti időkből szedtem, — még sem vagyok elég maradi arra nézve, hogy egészen elítéljem a nők azon törekvését, — a mely a kenyér keresetet, az önálló megélhetést biztosítja.

Sőt, tisztelettel hajlok meg mind azon nők előtt, a kik önjerejükből kívánnak megélni, ha a szükség azt úgy kívánja, vagy arra különös *hivatást* éreznek.

Hálával tartozunk mindazoknak, különösen mi anyák, *a kik hivatásszerűen* vállalkoznak arra, hogy leány gyermekeinket ok-tassák s azok helyes nevelésében nekünk segítenek.

De egy bizonyos nemével a félelemnek, a megdöbbenésnek nézek elé a mind inkább mániává fejlődő korszellem elé, a mely oda irányul, — hogy a nő *nem élet társa, — de iumár vetélytársa akar lenni a férfinak.*

S ha ez a túlságig elfog harapózni, ki lesz a hitves, az anya, a házi tűzhely gondozója s hova fog törpülni a házias élet poezissa?! a melyet már napjainkban is egy halálos betegség lázálmai gyötörnek!

A nők, a kik idővel tömegesen fognak a hivatalok s kenyérkereseti források után nyúlni — le fogják szorítani a küzdterről a férfiakat.

Úgy ezeknek mi sem marad egyéb hátra, mint a *felhár kötény és a főző kanál!*

S e mellett az ádáz versengés mellett el fogják feledni valódi hivatásukat, *el, hogy őket a Mindenható a férfiú élettársául, a jövő nemzedék nevelésére teremtette.*

S ez a veszély ma leginkább a közép osztályt fenyegeti, mert ez a társadalomnak azon rétege, a melyben a nő sok esetben reá szorul arra, hogy a lét küzdterére lépjen s önmagának a tisztességes megélhetést biztosítsa.

Az alsóbb osztályok részére többé-kevésbé meg vannak a tisztességes — sajnos, mentől kevesebb tisztességgel és erkölcsösséggel teljesített — kereset források.

A főúri körökben, ha férjhez nem megyen is, legtöbb esetben a családi vagyon biztosítja egy aggszűz, avagy korán özvegyen maradt nő megélhetését.

Sőt már vagyoni helyzeténél fogva is vigaszt találhat — életezelt egy csalódott remény helyett a jótékonyság gyakorlásában — a szép művészet iránt való lelkesülésben.

Több olyan tér van, a hol a nő magát egész belső értéke szerint érvényesítheti. De mind ehez többé kevésbé vagyon kell s ezzel a középosztályhoz tartozó családok 10 eset közül nyolczban nem rendelkeznek.

Pollák Lajosné.

(Vége következik.)

A népiskolai évváró vizsgákhoz.

Az évváró vizsgálatok a népiskolákban most vannak folyamatban május végén, június elején. Elég fontosnak tartjuk ezt arra, hogy egy pár észrevételünket nyilvánosan is elmondjuk.

Ugy tapasztaltuk a multban, hogy a tanító is, a szülők is, a gyermekek is fontosnak tartják, hogy a vizsgák jól sikerüljenek s a tanító sikeres fáradozásait oly irányban szokták elbírálni, ha vajjon növendék sereg elég jártasságot nyert-e a számtanban, a szavallásban, a földrajzban, az olvasásban, az írásban. Azt szeretnők, hogy a vallás és erkölcs igazságainak meg ismerését is bevegyék a siker teljességéhez.

Mert mi türes-tagadás, úgy tetszik, mintha a vallásos tárgyak az évváró vizsgálatokban csak az ötödik kerék volnának. S ezért legtöbb helyen elégnék tartják e tárgy kimerítésén azt a rövid félórát, melyet rendszeren a vizsga kezdetéből szakítanak ki. Kik a növendéksereg hitoktatására sulyt fektetnek, azok ez eljárással meg nem elégedhetnek. A vallásos tárgyaktól való vizsgát külön kell választani s ünnepélyesebbé tenni s lehetőleg a templomban vegezni, hadd érezze a gyermek is, hogy a hitről való tudomány mindenek felett való

A nagy mértékben tért foglaló állami iskolázás keveset,

sőt semmit sem törődik a hitoktatás eredményessége, vagy eredménytelensége felett. Ennek felügyelete az egyházzé, melynek vitális kötelessége minden alkalmat megragadni arra, hogy a hitoktatást a lehető legeredményesebbé, annak nagy fontosságát kellően méltánylottá tegye.

De ennek a megvizsgálásnak ne csak az legyen a célja, hogy fölülbíraltassék, hogy a gyermekek egyáltalán nyertek-e hitoktatást, hanem az is, hogy mire, minő irányban tanítottak.

Vajjon szent vallásunk igazságai meghamisítás nélkül öntettek-e a gyermeki szivbe? Vajjon kellően iskolázott hitoktatók vezetik-e a növendéket a hit és erkölcs utain? Mert semmiképpen nem békülhetünk ki némely tanító s hitoktató lelkész azon állításával, hogy bőven elég, ha a gyermeket megtanítjuk az általános keresztény elvekre. Nekünk a míg felekezetekre osztva vagyunk, elvünk, hogy unitárius keresztényekké kell nevelni gyermekeinket.

Azoknak az általános elveknek a hangoztatása és tanítása vallásbeli latitudinarismusba vezet.

A kizárólag általános elvek tanítása gyengíti az egyházhoz való ragaszkodás kapcsait s észrevétlenül bár, de kozmopolitává teszi a lelket. A felekezeti elvek és igazságok szorgos tanítása — a türelmetlenség kizárásával természetesen — teszi a gyermeket s majd a felnőttet az egyház ragaszkodó tagjává.

Az unitárius hitoktató nevelje unitárius kereszténynek; a református, református kereszténynek a maga növendékeit és ne világpolgárnak, kire egyáltalában közönyös dolog a vallásbeli hovatarozás kérdése! S mert ezeket az elveket vallom, nem tudnám semmiképpen helyeselni azt az eljárást, — a mit közlebből hallottam — hogy az áлами iskolában működő rómkath. vallásu nőtanító oktatta ki az unitárius növendékeket a hittanban. Pedig úgy mondják, van rá eset egyik egyházkörmünkben.

Ez állapot helytelenségét nem kell fölöttébb sok beszéddel indokolni. Ezért az évváró vizsgálat vegye figyelembe, hogy ki, minő irányban s vallásunk elveivel megegyezően hitoktatott-e?

S aztán nagyobb erőlylyel meg kellene vizsgálni a vallásos énekek tanításának mikéntjét is, mert az valóban elszomorító és botrányos dolog, hol sem a növendékek sem a felnőttek nem énekelnek a templomban, mert . . . nem tudnak. Pedig erre is van példa. Arra is van előnyös példa, hogy mily szép, midőn az egész gyülekezet énekel a templomban.

A vallásbeli évváró vizsgát tehát vegyük szigoruan minden irányban.

Bétai.

Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez.

Az „Unitárius Közlöny“ f. évi 4-ik számában ifj. Kiss Jakab úr tollából megjelent cikkhez, melyben véleményem szerint nincs meg a teljes megoldás és megokolás én is hozzá kívánok szólni.

Hitoktatásunk revíziójáról lévén szó arra kell törekedni, hogy az új tanterv könnyítve, célszerűen és módszeresen foglalkoztassa a tanítványt.

Hitoktatásunk eredményének főbb tényezői részéről a következők:

- a.) az egységes tanterv,
- b.) belső embereink együttes működése,
- c.) a heti órák száma és pontos betartása,
- d.) az anyag és tankönyv helyes megválasztása.

a.) Az egységes tanterv elkészítésénél sem a városi, sem pedig a falusi növendékek értelmi világa ne jöjjön tekintetbe, hanem fokozatosan szabná meg az anyagot osztályonként s szem előtt kellene tartani, hogy ne sokat, hanem keveset, jót és jól tanuljanak a növendékek.

b.) A lelkészek és tanítók együtt működését csakis felekezeti iskoláknál értem, oly községi és állami iskoláknál pedig, hol unitárius tanító van alkalmazásban, az énektanítást a lelkész és tanító közösen végezhetik, míg a hitoktatást egyedül a lelkész tanítsa az államtól, vagy községtől járó tiszteletdíjért.

Felekezeti népiskoláinknál az együttes működést következőképp értem: az első, második, harmadik osztályt tanítaná a tanító, mert ez osztályokban nem fordul elő oly nehézség, mit a csak képezdét végzett tanító ne tudna megérteni és megértetni. A többi osztályokat pedig tanítaná a lelkész s az egyházi-ének órán mindketten lennének jelen.

S hogy ez miért volna kívánatos, meg van annak a maga oka, mert sajnálattal és szégyennel kell felemlítenem azt, a mit mindannyian tudunk, ha nem is mindannyian tapasztaltunk, hogy ez a két fogalom „lelkész és tanító“ még ez ideig nem tudott baráti és szolgatársi kezet nyújtani egymásnak, példákat erre nem hozok fel, bárha nagyon is gyakoriak, általán véve mindenik vallás felekezetnél. Innen magyarázható meg az is, hogy fiatal tanítóink nem szívesen lépnek egyházunk szolgálataiba, hanem a lelkészek által be nem folyásolható állami iskolákba.

c.) A heti órák száma és pontos betartása is lényeges tényező. Én *részemről legalább* azt javasolom, hogy hetenkint tar-

tassék négy óra, melynek egyik óráján taníttassék az 1—3; második óráján 4—6; harmadik óráján az ismétlő iskolások és a negyedikén együttes egyházi ének tanulása lenne, mint fentebb említém a tanító és lelkész jelenlétében; véleményem szerint a buzgóság és vallásosság leginkább fokozható szép és érthető szövegű énekek által, mert az ének az érzelmeket felkorbácsolja s az abban foglalt ima a lelket Istenhez emeli.

d.) Az anyag és a tankönyvek helyes megválasztásától is sok függ, mert az észnek tulcsigázása később megboszulja magamagát. Ezekről pedig véleményemet osztályonkint a következőkbe mondom el:

I-ső osztály. Az első osztálynak tulajdonképpeni határozott anyagot szabni nem lehet, mert a felfogás, megértés gyengesége nem engedi meg, itt úgy szólva csak gépiesen öntjük bele a gyermekbe az Istenség hitét s mivel a fokon is már meg kell kezdeni a hit- és erkölcs-oktatást, a tanító úgy itt is mint a többi osztályokban mutasson mindenben nemes példát, mert e korban ez a fegyver, mi győzelemre vezet. A tanító ereje a módszerben és példaadásban rejlik.

Tananyaga lenne: erkölcsi szabályok, példázatok, a szülők, testvérek, rokonok és más emberek viszonyai. Reggeli, esteli; tanulás előtti és utáni, evés előtti és utáni imák, az Uri ima és a hiszekegy, persze rövidítve, úgy a mint a Ferencz J Unitárius Káteban.

Minthogy a rendkívüli események az érdekeltséget felköltik már itt nem lenne rossz bibliai csodás eseményeket is többször elbeszélni, mert a kis gyermek előtt a csodálatos természetes és a természetes csodálatos; a csoda pedig a hitnek legkedvesebb gyermeke.

II. osztály. Ez osztály növendékei is taníttatnának úgy, mint az első osztályé, azonban itt fel lehet venni még a Mózes „Tíz parancsolatját“, persze nemcsak bemagoltatva, hanem minden pontja magyaráztatnék meg.

Tankönyvet egyáltalán nem adnék kezükbe, mint ifj. Kiss úr, mert itt még a komoly, észtorő gondolkozás nincs helyén, itt még ugyszólva játszodva kell foglalkoztatni a gyermeket, nem értek ez alatt torna vagy más játékokat, hanem a tanítási módszer egyszerű, helyes és érthető módját

III osztály. Ez osztály a népiskola novicius osztálya más irányu tantárgyak is itt öltenek határozottabb alakot, vagy is itt kezd azon elemnek, mely észnek nevezetik, pozitív és negatív sarka egymásra nagyobb hatást gyakorolni.

Ez osztályban is az erkölcsi szabályok, imák és parancso-

latok gyakoroltatnának. Tankönyvül pedig használtatnék Boros Gy. „Jó Gyermek“ könyve, mert sokkal jobb ha nem sietünk. Ne ijedjünk meg azon, hogy ez osztály növendékeinek ne lenne elég e tankönyv, mert a rendes ismétlés elvégzése után nem soká várat magára a zárvizsga.

Vegyünk fel tehát keveset jót és jól, hogy annál biztosabb talajra építtessék Sionnak temploma.

IV. Ez osztályban még határozottabb alakot ölt a hitoktatás s kívánatos lenne, hogy itt a sokak által elítélt Simén D. „Szenttörténetek“ cz. tankönyv használtatnék, hogy a növendék ismerkednék meg az „ó és új“ szövetségi történetekkel és felsőbb osztályban majd könnyebben fogja megérteni Tarcsafalvi részletes bibliai történeteit; ennek állítására a tapasztalat indít, mert a IV. osztályban meglehetősen sikerrel használtam e könyvet, igaz, vannak hiányos és rövid feleletek benne, de ezek, nemkülönben a többiek is magyaráztassanak meg.

V. VI. osztály. Ezen osztályokban, mint a mindennapi iskoláztatás utolsó gradusaiban kívánatos lenne Ferencz József „Unitárius Káté“ cz. tankönyv teljes feldolgozása, ebből az első rész az ötödik, második rész a hatodik osztály anyagát képezve.

Következik most az ismétlő iskolások tananyaga és tankönyve.

Eltekintve attól, hogy ezen osztályok az általános ismétlések korszaka, az I-ső osztályban vétetnék fel a Tarcsafalvi „Biblia történetek“ cz. könyv egyszersmint tankönyvnek is, hogy miért kellene ezt itt és miért nem a III. IV. osztályban, röviden azzal indokolom, hogy minden történeti elbeszélést saját szavainkkal kell elmondjuk, már pedig erre a III. s még a IV-dik osztály növendékei sem képesek.

A második osztályban a tanító és tanuló által olvastatnék fel a bibliából egyes részletet és általuk értelmeztetnék a tanító segítségével.

A III-dik osztályban jöne a tanultak derekas ismétlése, különösen az „Unitárius Káté“ újbóli áttanulása, hogy a már 15 éves és nem 12 éves, mint Kiss J. úr írja — növendék, mint kész keresztény unitárius vallását is nézve — léphessen át a konfirmáció által még jobban előkészített és az első úrvacsora vétel által felszentelt serdülő tag — egyházunk — hitét megtartó buzgó és önfeláldozó tagjai sorába.

Ezeket akartam fenti tétel alatt elmondani, ha ugyan fi-

gyelemre méltók lennének, mert szem előtt tartottam azt, hogy a könnyebbről a nehezebbre és még egyet: „Non multa sed multum.“

Buzaháza, 1898. ápril. 6-án.

Szentmártoni Bálint,
népisk. tanító.

Nők világa.

H. Karácsonfalváról. Demeter Dénesné írja a választmányhoz: „A felhívásban közölt aggodás bizony karácsonyfalvi eklezsiánkra vonatkozik... Szerintem czélszerű volna, ha az egyház-főhatóság kötelezővé tenné a dalkörök létesítését s oda tartozását legényeknek és leányoknak. A templombeli kevésbbé éneklésnek oka egyrésztől, hogy a felnőttek közül sok nem tud olvasni, más részt kevés az énekeskönyv Valami módot kellene kitalálni, hogy két énekeskönyv lagalább minden padba jusszon. A katolikusoknál olvasót és ájtatos imádságos könyvet ingyen osztogatnak. Ha az egyház pénzviszonya engedné, azon kellene énekes könyveket hozatni s ez a templom tulajdona lenne*. . . Bizony sok a teendőnk, ha Isten segít megteszünk mindent mert nekünk szent vallásunk olyan kincsünk, melyet még áldozet árán is ápolni, ragyogó és örök életűvé tenni szent kötelességünk.

A tiszt. asszony közöl 40 nevet. Érdekes a megjegyzésre, hogy a 40-ből 23 nő, 23 lakik Brassóban, 1 Budapesten, 8 Bükarestben, 2 Zernyesten, 2 Zsomboron, 1 Miskolczon, 1 Sz.-Udvarhelyen, 1 F.-Boldogfalván, 1 Tövisen.

Mit mondott a pacsirta?

„Költözzünk el innen azonnal“ mondotta rémülten négy kis pacsirtafiú, midőn anyjuk haza érkezett. „Hallottuk, mikor a gazda mondotta, hogy elhívja a szomszédait, hogy segítsenek levágni innen a gabonát.“

„Még nincs veszedelem“ szólott az anya, „még maradhatunk itt nyugodtan.“ Mikor a következő este visszaérkezett, a fiókák ismét felváltak izgatódva.

„A gazda itt járt s nagyon haragos volt, mert a szomszé-

*) Ezt a gondolatot egészen helyesnek tartjuk s nagyon jónak látnók, ha mindenik egyház magáévá tenné és rendre megvalósítana. Szerk.

dok nem jöttek, hogy segítsenek a búzát levágni, hanem elment hogy hívja el a rokonait holnapra.“

„Még nincsen veszedelem“ felelt az anya. Estve a fiókák nagyon vigak voltak.

Semmi ujság? Kérdé az anya?

„Semmi nevezetes“ feleltek. A gazda nagyon dühös volt, mert a rokonok nem jöttek el, hogy segítsenek s kijelentette, hogy így már maga aratja le a gabonát.

„Az éjjel menjünk más helyre“ szolt az öreg pacsirta. Mikor valaki elhatározza, hogy valamit ő maga fog megtenni és hogy azt *azonnal* megteszi, akkor legyetek bizonyosak, hogy az úgy is fog lenni.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Arany kereszt egy unitárius lelkésznek** Ilyen is van már. Albert János ny. tordai lelkészt 50 évi hű és buzgó szolgálat után a legfelsőbb kegy a koronás érdemkereszttel tüntette ki. Első tekintetre sajátos hangzása van a kereszt szónak unitárius ember ajkáról s még sajátosabb jellege egy unitárius lelkész mellén, de a jelen esetben mindenki szívesen üdvözlí, mint az érdem jutalmát. Albert János tisztelői seregével együtt örömmel vagyunk eltelve és kívánjuk, hogy hosszú munkás élete napjának ezen aranyos sugarában még sokáig lelje örömét.

— **A főt. Püspök úr Nagy Lajos h.-mezővásárhelyi s.-lelkészt S.-Kőröspatakra, Varga Dénes papnövéndéket H.-M.-Vásárhelyre s.-lelkésznek, Ozsváth Gábor Esperes-lelkészt Ürmörsre lelkésznek kinevezte.**

— **Püspöki vizsgálat fog tartatni Toroczkón és Főt. püspök úr június 4-én fog elindulni Toroczkóra.** Az előkészületekből ítélve, valószínűs diadalút lesz. A püspök úrral Kolozsvarról többen fognak együtt menni. Utközben számosan csatlakoznak a vidék különböző részéből a kísérethez.

— **A lelkészi pálya** ezután egyike lesz a legkeresettebb pályáknak, mert eltekintve attól, hogy a fizetés már törvényhozásilag van rendezve, egyetlen pálya sem kínál oly nagy tért az önálló munkálkodásra és a független életre, mint ez. Míg a hivatalnok más pályán csak a hajlott korban, vagy még akkor sem jut el a főnökségig, itt egyenesen azzal kezd és seregét tetszése szerint vezetheti előre a művelődés útján a vallásos és erkölcsös élet kies mezejére. A „tiszteletes“ cím a legszebb cím, mert azt a tisztelet fejezi ki, a mely a lelkészt körül veszi.

— **A főiskola új épülete** papíron már készen van. Pákei Lajos főmérnök remekelt a tervek megkészítésében, miért a közökt. miniszteriumban is teljes elismerést nyert. Az épületben a gym tanhelyiségeken és könyvtáron kívül külön lesz elhelyezve a theologia, az internatus, az igazgató és az elemi iskola. Az épület két emeletes lesz, szép lesz, de az udvara igen szűk s e miatt a levegője kevés lesz már most is, hát majd 50–100 év múlva, a mikor a környezet csupa emeletes házakból fog állani. E régi aggodalom most újból kifejezésre talált és pedig az egyházunk egyik fejeénél. Jó, hogy még nem késő a legjobb helyet választani. Gondoljuk meg, hogy a jövő nemzedékek lelki testi jólléte attól függ, hogy milyen táplálékot ad a főiskola.

— **Lőrinczi Dénes** iklandi tanítót a hittani intézet vizsgáló bizottsága, miután az alap és szakvizsgálatokat sikeresen kiállotta, a papjelöltek közé fölvette.

— **Kelemen Alber** maroskőri esperes a papi fizetés kiegészítése érdekében hozott orsz. törvény életbelépése idejére előkészülés érdekében több, igen üdvös indítványt nyújtott be az E. K. Tanácshoz. Igen fontos kérdés, hogy a segélyalapjául felveendő fizetésbe mely jövedelmek és mekkora arányban számítandók be. A tárgy az E. K. Tanács munkaprogramjában is benne van s annál örömdetesebb, hogy egyik esperesünk véleményét is figyelembe veheti.

— **A tordai unitárius nők** az ottani templom szószékét egy csinos terítővel s az urasztalát egy szép takaróval díszítették fel. A két szép tárgy költségeinek fedezésére a következő urnók adakoztak. Csogezsi Mihályné 2 frt., Nagy Olivérné 2 frt., Székely Klára 2 frt., Kleinhempel Józsefné 1 frt 50 kr. Kleinhempel Samuné 1 frt 50 kr. Czakó Lászlóné. Toth Olivérné, Székely Dénesné, Kleinhempel Adolfné, Borbély Máténé, özv. Dávid Istvánné, Balási Ferenczné, Székely Lászlóné, Barla Erzsik. a. Lőrinczi Sándorné, özv. Májai Istvánné, Varga Dénesné, Kimpel Floriánné, Veress Ferenczné, Velits Károlyné, özv. Ambrus Miklósné, Székely Józsefné, Adorján Domokosné, Csongvai Béláné, özv. Nagy Béláné 1—1 frtot. Horváthi Józsefné 60., Székely Zsuzsa 50 kr. összesen 31 frt 15 Bardoncz Ferencz hitbéli afia és társai a tordai unitárius templom számára 26 drb enekes könyvet ajándékoztak. A templom belső szepítésére Dr. Pap Sámuel orsz. képviselő 10 frtot, Tóth Olivér 1 frtot, Czeglédi András 1 frtot ajándékoztak. Mindezekért az egyházközség halás köszönetet nyilvání. Örömdetes dolog, hogy tordai templomunk belső szepítésének kérdése felszínre került, mert valóban ideje, hogy oly városban, hol évenként több idegen megfordul, a templomunkat is megtekinti, díszes szép és jó benyomásmú legyen. Kiknek van e célra nélkülözhető fillérjök, vigyék áldozatul. A tordai hívek kik az eszmét örömmel fogadták, bizonyval elsőik lesznek az áldozat tételben. A cél megvalósítására a kebli Tanács egy 8 tagu bizottságot ki is küldött. — Építettek, szepítettek azt a Siont, honnan a ti hitszabadságok legszébb fénye származott.

— **Nyilatkozat.** Lőrinczi István barátomnak a Közlöny májusi számában az Unitárius Szószék II-ik kötetét illetőleg megjelent indítványát a magam részéről legnagyobb készséggel elfogadom, hiszen egy felelős kiadó-bíráló bizottság a legnagyobb biztositék egy könyv pénzügyi oldalát illetőleg Csak abban kételkedem, hogy vállalkozók akadjanak, kik a kiadás költségeiért vagyoni felelősséget vállaljanak. Ha akadnak, annál jobb. S hogy a II-ik kötet jövedelmét a nyugd. pénztár javára adjuk, azt is helyeslem. Azt tartom azonban, hogy egyházi könyv után anyagi hasznót is válni naivság. Bár a kiadás költségeit lehessen összehozni. Hogy az első kötet kiadási költségeit miképp hozhattuk össze, azt sokan nem is képzelik. Hisz még ma is vannak egyének és ekklesiák, kiktől azt a csekély összeget bekapni nem lehetett. S ha most egy több tagu bizottság veszi át a financiális felelősséget, azt nagy örömmel ragadom meg, mert érzem, hogy az első kötetnek ezer forintot meghaladott költségeiért a vagyoni felelősséget nekem egyedül hordozni mily kényelmetlen volt.

En tehát állok elébe a kiadó bíráló-bizottságnak, csak alakuljon meg.

Lelkésztársaimat pedig, kik a második kötetben dolgozataikkal részt kívánnak venni, kérem küldjék be azokat hozzám, mert személyes sürgető levelek írására vállalkoznom nem lehet.

Végül: némelyeknek azt a gyanuját, mintha az első kötetből nagy anyagi hasznót huzzam volna, kénytelen vagyok csendes mosolygással fogadni. Torda, 1898. május 11.

Simó János

unitárius lelkész.

— **Az ezredéves alapra tett kegyes adományok.** Harmadik közlemény. (A 2-katl. az 1897. évi 12. számban.) Kőváry László (2-szor) 20 frt, Csegezi László 5 frt, Orbók Mór 30 frt, dr. Vass Miklós 2 frt, Boér Gergely (2-szor)

10 frt, Péterfi Dénes 10 frt, Boros Albert 2 frt, Barabás Lajos 3 frt, báró P.-Horváth Kálmán (2-szor) 100 frt, Székely Mózes 2 frt, Darkó Gábor 2 frt, Varga Zsigmond (2-szor) a.) 3 veje, 5 menyé és egy hajadon leányáért 1 frt, b.) Albert János volt tordai lelkész 53 évi jeles papsága emlékéül 1 frt, c.) Jakab József egykori theol. tanára emlékére 1 frt, d.) Jakab Elek derék unitárius írónk emlékére 1 frt, dr. Brassai Sámuel dicsőséges emlékére 2 frt 50 krt. együtt 6 frt 50 krt, Albert Dénes (2-szor) 50 frt, Péter Sándor 1 frt, Bolgár Sándor 2 frt, Ferencz Albert és neje Cs Sebes Luiza 50 frt, Szt-Gericezi ekkla. 10 frt, Ürmösi Kálmán 1 frt, Májai Gábor 50 kr, Simó József 1 frt, Ákosfalvi ekkla. 5 frt, Incze Lajos 10 frt, Szathinári Sándor 2 frt, Fazakas József 1 frt, Fazakas Márton 1 frt; Jóvá irt kamatok a kolozsvármegyei takarékpénztárban 108 frt 34 kr. Ezen közlemény összege 435 frt 34 kr. A két előbbivel tesz az alap 1911 frt 09 krt

Midőn ez adományokat nyilvánosan nyugtázva, azoknak a kegyes adakozóknak szíves köszönetet mondok, nem mulaszthatom el kétszeres hálámat nyilvánítani azoknak, a kik már másodszor is hozzá járultak ez alap gyarapításához. Ebben újabb tápot nyernek ez alap iránt táplált reményeim s arra indítanak, hogy újból és újból felkérjem vallásközönségünk összes tagjait, hogy legyenek szívesek adományaikkal segíteni, hogy ez alap emlékéhez méltó helyet foglalhason el egykor egyházunk alapítványai sorában. Ne tartson vissza senkit az adakozástól az, hogy ha sokat nem adhat, a kevéssel úgy sem fogja jelentékenyen nevelni az alapot. Mert a tenger is csak cseppekből áll. Ime, előttünk a szép példa, hogy kétszer is megújíthatjuk adományainkat s ha csak 1—2 ezren találkoznánk, pedig találkozhathánánk, a kik feltennék magukban, hogy évensént 1—2 frttal hozzájárulnak ez alap gyarapításához, évenként ugyanannyi ezer frttal növelnők azt. Vajha e gondolat többeknek lelkében viszhángra találna.

Kolozsvárt, 1898. május 20.

Ferencz József
unitárius püspök.

— **A kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézet** igazgatósága a tanintézet konviktusában az 1898-9. tanévben betöltendő 9 állami alapítványi ösztöndíjas (ingyenes) helyre pályázatot hirdet. Ezek a helyek a tanintézetbe belépő 1-ső éves hallgatóknak vannak első sorban fentartva.

Az ezen helyek elnyeréseért való folyamodványokat következőleg kell felszerelni.

1. Iskolai bizonyítvány legalább 6 gymnasiumi, reáliskolai, vagy polgári iskolai osztályról, vagy a kereskedelmi iskola (akadémia) végbizonyítványa. A kik több osztályt végeztek, vagy érettségi vizsgát tettek, előnyben részesülnek. 2. Keresztelő levél a születési hely s betöltött 16 éves kor igazolására. 3. Szegénységi bizonyítvány. 4. Orvosi bizonyítvány az egészséges, ép testalkat és a himlő ellen való védoltás igazolására. 5. Szülői vagy gyámi nyilatkozat arról, hogy a folyamodó részére a 32 forintra menő összes díjakat leteszik és a folyamodó egyéb szükségleteiről (taneszközökről, ruházatról) kellőleg gondoskodik. A folyamodványokat f. év július hó 15-éig a m. kir. gazdasági tanintézet igazgatóságához Kolozs-Monostoron, posta ugyanott, kell benyújtani. A tanintézetre künlakó hallgatók is fölvetetnek és számukra a beiratkozási határidő folyó év október 1—8 ig tart. Az intézeti „Szabályzatokat“ kívánatra megküldi az igazgatóság.

— **Újabb adakozás a barothi unitárius filia ekklesiájáé.** Weisz Berthold orsz. gyűl. képviselő úr 50 frtot küldött a filia ekklesiájának, hogy a kezdettel járó költségek fedezését elő segítse. A filia ekklesia hívei tisztelettel köszönik kegyes ajándékát az orsz. képviselő úrnak.

A 4-ik számban közölt adakozók közül tévedésből kimaradtak: Pál István, Brandstädter Sándor 50kr. Tunyogi Andrásné 20 kr Boda Jánosné 15 krt, kegyes adakozók nevei, kik az özv. Szentiványi Károlyné uraszony gyűjtő ívében adakoztak.

— **Nagy Albert** az „Aranyos Vidék“ buzgó szerkesztője, mint hű tanítvány, egy odát irt Albert Jánoshoz, melyből átvesszük a következő versszakokat.

A hitet szóltad több mint ötven éve,
Lelked sugarát hintve szerte-szét:
Miként a nap, ha feljön a kék égre
Széjjel oszlatja mind azt, mi setét.
Tudást terjesztél, mint a muzsák papja,
Az ifju lélek védnöke valál, —
Írányt mutattál: a *forrást* hol kapja,
Mely *élet* annak, ki reá talál.

Szép ötven év! — a végtelen időben
Darabka rész csak, vagy tán annyi sem;
Egy villám sugár: tüzet gyújt a ködben,
Aztán kialszik s nem láthatja szem.
E szép időnek hűn végzett munkája
Szerzé neked az újabb koszorút, —
Királyi szívnek hő meleg sugára
A homlokodról oszlatván borut.

Elvezd soká még a tündöklő napnak
Most is feléd lövellő sugarát;
Emlékeidre, a melyek elhagynak
Kimélve tegyen az Idő mohát.
S ha eljövend a vég: a búcsu napja,
Mikor leked, mint fény a menybe száll:
Gyönyör legyen élted e pillanatja,
Angyal beszédek suttogásinál.

— **Házrtartás.** Ujból megemlítjük nő olvasóinknak a „Házrtartás“ czimű lapot, mert úgy tapasztaljuk, hogy annak egy bármilyen kis háznál is kiszámíthatlan hasznát lehet venni. Ajánljuk, hogy egy levelező-lapon megtekintésre kérjenek egy számot. Czím: A „Házrtartás“ kiadóhivatala Budapest, VIII. József-utca 45. sz. Ara negyedévre 1 frt 50 kr., félévre 3 frt. Jó szomszédok együtt járathatják.

— **Édes Otthon.** A sajtó véleménye: „Magyar Hirlap“: a házas élet örömeit írja le s arról beszél, hogy milyennek kell lenni a ház tájékának, meg a csöndes, boldog házas életnek. „Székes-*fehérvár és vidéke*: Az érzések egész sora, a gondolatok egész legiója van egy-egy fejezetben kifejezve, s az ember úgy van velök, mint mikor a rét tarka virágai közül nem tudja melyik kedvesebb, nem tud választani“. „Magyarország“: kedves poetikus modorban utasításokat ad az asszonyoknak arra nézve, hogyan tehetik otthonukat barátságossá, meghitté, széppé s benne az együttlétet kellemessé. „Köszvény“: érdekes, meleg hangon irt mű. „Ellenzék“: A fordító finom műérzékére vall, hogy ennek a kedves kis munkának fordítására vállalkozott s örömmel fogadjuk azt annál inkább, mivel ilyen fajta mű irodalmunkban még nem jelent meg... Igazán kedves hangulatba ragad ez a kis könyv, különösen az utolsó fejezet, mely értékében valamenynyit felülmúlja; a mély vallásosság, mely minden

sorát áthatja, a családi élet vonzó rajza annyira lebilincseli lelkünket, hogy nem hagyhatjuk félbe, míg el nem olvassuk. A *Aranyos-Vidék*: A füzetkének olvasása közben igazán mintha tündérek mézédés beszédét hallottam volna, a kik égi hazájukból tündöklő napsugáron szállottak földre le, hogy regét mondjának az édes otthonról s mindarról, a mi azt bűbájossá teszi, a költészet s dal állandó tanyát találván ott minden időtájt "Ara 1 korona Megrendelhető szerkesztőségünkél.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A D. F. E. női énekkara Iszlai Márton jeles vezetése alatt áldozó csütörtökön ismét sok lelki örömet szerzett a hívek nagy seregének, A karnak 28 tagja volt jelen. Fele része a nőképezde növendékeiből áll, a mi azt jelenti, hogy vidéki belső embereink és más hiveink leányai a kolozsváriakkal egyesülve élénkitik meg az anyateplom száz éves hajóit. Egy pár év múlva, midőn a kisasszonyok tanítók lesznek, mennyivel könnyebb lesz dalköröket szervezni ekklessiánkban. Iszlai karmesternek és az énekar tagjainak főt. püspöknénk ő méltósága a leányiskolában, hol a próbák tartattak, melegen mondott köszönetet a közreműködésért. Mi a felügyelet és vezetést gyakorló választmányi tagoknak Zsakó Istvánné, Boros Györgyné, dr. Engel Gáborné és dr. Lehmann Róbertné ö. nagys. mondunk hálás köszönetet. Az énekkar jövő szeptemberben fogja újból megkezdeni működését.

— **Nézetek a vallás eszméjéről.** Dr. Brassai Sámuel felolvasásai június 15-én már forgalomban fognak lenni a D. F. E. külön kiadványában. Ezt a könyvet a központi egyet a fiók-egyletekkel együtt fogja kiadni. Eddigél már beküldötték 15 frt illetményüket: az aranyos-tordai, udvarhelyi és marosi körök. Legkésőbb június 15-ig, azt hisszük, mindenik f. egyet beküldi és a megfelelő számu példányt kézhez kapja. Kérjük.

— **Az egyleti tagokat** újból is kérjük, sziveskedjenek rendezni hátalék tartozásukat, hogy kép mellékletünket (elnökség arczképei) minden akadály nélkül megküldhessük mindenkinek. Ezuttal csak az 1897-re s az előző évekre eső összegeket kérjük. Az egyleti pénztárnok azonnal megadja a felvilágosítást.

Teljes példánnyal mindig szolgálhatunk.

Kiváló kedvezmény. A D. F. E. választmánya újból fölhívja lelkészeink figyelmét a nyári tanításra és teszi a következő előnyös ajánlatot. A *Fiatalság Barátja* 6-ik számát adja csupán 4 kr-ért. Terjedelme két teljes iv. Tartalma: Ajánlás, költ. Csíffó Salamontól. Vallásunk örmösi Kálmántól, hat tanítás. Erkölcünk Ajtai Jánntól 5 tanítás. Buzdítás költ. Tárcsafalvi Albert, Egyházunk Simó Jánostól 7 tanítás; Krisztus és a szegény ember fia, költ. Végh Mátyás; Legyen a ti vendégeitek, Deák Miklós, végül költemények, talányok és a szerkesztők szava. A tartalom bőven elég egy egész nyári tanításra. A kedvezmény csak a lelkész és tanító urak útján tett megrendelésekre szól. A *Fiatalság Barátjából* megrendelt számok mellé ajándékkul megküldünk nymanannyi evangéliumot A megrendelések a pénz beküldésekor postai utalványon az egyleti pénztárnok Gálfi Lőrincz úrhoz intézendők.

TARTALOM: A tejut legendája. (Költem.) Végh Mátyás. 105. l. — Az élet örömei. 106. l. B. Gy. — Ima. 107. l. — A mai kor szelleme, Pollák Lajosné. 107. l. — A népiskolai évszáró vizsgákhoz. Bétai. 110. l. — Nepiskolai hitok. tatásunk kérdéséhez. Szentmártoni Bálint. 112. l. — Nők világa. 115. l. — Mit mondott a pacsirta? 115. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 116. l. — Egyleti élet és munkásság. 118. l. —

Nyomatott Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 2.)

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Brassai emlék.

Egy perczre megállj, rohanó korok árja,
Mit titkos erő szakadatlanul űz;
Ráér cz a föld még a szörnyü tusára:
Még forrhat a szív, még dülhat a tűz!
Egy perczre megállj, örök ifjú lélek,
A csillagok isteni sátra felett:
Bölcsöd szelid álmi nekünk ma regélnek,
Mig ünnepet ül Neked a kegyelet.

Oh, hol a sugárnak örömteli fénye,
Mely ennek a száznak hajnala lőn!
Oh, hol eleink nemes, ősi erénye,
A büszke király-sas a szikla-tetőn!
És hol van illat a völgyi virányon,
A melyen azóta száz tavasz élt!
És hol van a dallam a szívben, a fákon,
Mely százszor is elhala — s újra zenélt!

Borúl a vidékre bús alkonyi fátyol;
Bár még az a nap, de ma más a sugár,
Elröppene rég idegenbe — mi távol!
És lelked előtt, mint hirnöke jár.

Ám rezg az a fény a te tiszta szivedben
És glória vonja be fürteidet;
Nagy, szent az örömjaj az égi seregben,
Hogy enynyi homályban e fény született.

Eltörpül a nemzet, a szikla legördül,
A lég fejedelme ma szárnyaszegett,
Nem tud szabadulni az édeni tőrből,
Mit rá a világnak orv-keze vet.
Ám szárnyal a hit, ha te megnyitod ajkad,
És versenyez ő vele a tudomány:
Megnyugszik az Úr szeme, te rajtad,
És újra keresztes a régi pogány.

Elhervad a rét, letarolva virága,
A puszta vidéken — a puszta kebel...
Nem lengi körül tavasz-illatok árja,
Nem pezsdül örömrre a láz heve fel.
Ám terjed a balzsam a légben a tájon,
Ha intsz mifelénk gyerek-ifjú kedély,
Ki áthaladál ama földi határon,
De kedvre — dologra te vetekedél.

Elnémul a dal szava, játszi varázsa,
Elhallgat a lomb, el az őszi berek:
Oly rideg a sziv, kialudva parázsa,
Hogy dallani lopva, titokba merek.
Ám csendül a hang, zeng itt a te lelked,
És kél nyomain szelid estfüvalom,
A méla kobozt regeszóra te kelted
És nem marad ajk, fa ma hallgatagon.

Im, ott a nyárnak örömteli fénye,
Im, itt van az illat, im, itt van a dal
És itt eleink nemes ősi erénye,
S a lét koronája: a nagy diadal.
Mert fényt ragyogál te az árva hazára,
Fényt napnyugaton, fényt napkeleten,
Akkor kele fel, kilövelle sugára,
Hogy százados éj vala nemzeteden

És felvirul, im, veled a haza kertje,
Eloszlik a köd, vele tűnt a homály,
És csillog a szó, a magyar honi nyelve
A tiszta zománczba, mit arra vonál.

Nem volt idegen neked India lantja,
És otthon Olympon, a Tiberisen,
Beszélt neked annyit a mult köve, hantja,
Hogy áldva csodálja a büszke jelen.

Megnyílt neked itten a mély s a magasság
Es láttad a titkot, a mennyei jelt:
Ez volt a babér, a szellemi nagyság,
A melyre e száz riadozva felelt.
Az eszme köszönt, hogy bajnoka voltál,
Mert lánca lehulla, de fegyvere nem;
És áll a viharban az egyszerű oltár,
És lobban a láng a te kincseiden.

Egy perczre megállj, örök, ifjúi lélek
A csillagok isteni sátra felett;
Bölcsőd szelid álmi nekünk ma regélnek,
Mig ünnepet ül Neked a kegyelet.
Egy perczre mosolyg ide még az a gyermek,
Ki gondtalanul fut a lepke után,
Játékai egyre romokba hevernek...
És száll neve messze a hir ajakán.

Józan Miklós.

Brassai emlékünnepe.

Tisztelt gyülekezet!

Egy nagy halottunk emlékét akarjuk a mai napon és órában megújítani. Egy világhírű tudósét, a Magyar tudományos világ egy ritka ékességét, egyletünknek, a Dávid Ferencz Egyletnek egyik alapítójáét s nagy érdemű elnökéét, iskolai tanuló ifjuságunk egykori lánglelkű tanáraét, egyházunk buzgó hívéét, iskoláink áldozatkész pártfogójáét, a környezetében és magatartásában szerény, de a tudományos világ körében nagynevű *Brassai Sámuelét*.

E nagy név varázsa, azt hiszem a tisztelt gyülekezet becses figyelmét biztosítani fogja arra, a mit *csekély* tehetségemhez képest a *nagy emberről* elmondhatok.

Ha halottainkra gondolunk, egy fájó érzet rohanja meg lelkünket. A kezek, melyeken egykor a szorgalom ujjai játszottak, tétlenségük és mozdulatlanságuk által árulják el, hogy a belső élet és mozgalom megszűnt. A szív, mely egykor oly hön dobogott a hazáért, a tudományért, az egyetemes emberiségért és minden nemes célért, legkisebb jelét sem adja létezésének. És

a tudományok emlőjén gazdagon kifejezett elme és lélek, kivetközve működő erejéből, csak azon még soha meg nem fejtett kérdésnek nyújt gazdag anyagot: vajjon hová lett a tudomány és közhasznú ismereteknek ez agyban összpontosult drága kincse? és hová roppent az emberi alakot öltött emelkedett lélek és szellem? a nagy természetbe, a melyben semmi sem veszhet el? vagy vissza költözött a menybe, a honnan a láng kölcsönözve volt?

De mindezt hiába kérdezzük. E kérdések az óriási emelkedettségre is képes, de azért *véges* emberi értelem határait túl szárnyalják. S csoda-é, ha e nagy kérdések megoldása feletti tehetetlenségünk érzetében, de egyszersmind a vesztes fájdalma által gyötörve gúnyra fakadunk a teremtet világ csodás munkája ellen s a Vanitatum Vanitas nagyhirű költőjével azt kérdezzük és feleljük? Mi az élet tűzforgácsa? Hulló szikra melege. S a szenvedélyek zugása? Lepkeszárny fergetege. Avagy hibázunk-é, ha e kínos lelki helyzetben s nem ismerve határozottan az emberiség feladatát, nemcsak bámulattal adózunk, sőt igazat adunk ama nagy hirű római anya hideg bölcsesletének, a ki midőn ujszülött gyermekének elhunytáról értesíték, az anyai gyöngédség fájdalmas kitörései helyett az emberi élet hiába valósága, feletti hideg elmélet sugalmára, ridegen azt felelte: „tudtam, hogy halandót szültem e világra.“

Ily rémes pusztítást és gyászos eredményeket idéz elő az emberi élet örök és kérlelhetetlen ellensége: a halál. S csoda-é ha az emberi élet-jelenések hideg elbírálója s kivált a pessimistikus felfogás, Shakespeare örök szépségű tragoediájába, a dán hercegeknek a „lenni vagy nem lenni“ kérdését adja a szájába?...

Ámde tekintsünk az érem másik oldalára is s ott látni fogjuk, hogy az emberi életnek e könnyen elröppenhetése mellett is meg van a maga derűs és fényes oldala is, megvannak az emberi lélekre oly nagy behatást gyakorló szép és nemes tulajdonságai is, és meg van a maga, e világon semmi által nem pótolható becse és értéke, még pedig nem csak azon érzéki ingerekért, csábokért és élvezetekért, a melyekért Göthe Faustjában Mephisto a tanítvány előtt ugyszólva érzéki izlelőül e felkiáltásra ragadtatja magát: Szürke minden elmélet, ámde zöld az élet aranyfája.“

Hanem szép az élet kiváltképen a magasabb szellemi élvezetekért, melyekre a nemesebb lélek vágyik s azon szellemi munkákért és hatályért, melyeket úgy az emberi lét feladata magaslatán álló és kimivelt emberi ész, párosulva a nemesen érző szív mindenható erejével, a társadalmi élet különböző ágaira s általában az emberi nem tökéletesedésére befolyhat, a melynek

öntudata kedvesebb és értékesebb az ily nemes szellemi munkás előtt az anyagi világ minden kincseinél, akár a török hetedik menyország csábító érzéki ingereinél és élvezeinél.

Nékünk t. gyülekezet a mai napon és ez órában egy ily kimagasló ész és szív keserü elvesztése felett kell emlékezetünket fájdalmasan megújítani. Nehéz, és szóval ki nem fejezhető e fájdalom s méltán elmondhatná rá a nagy római költő: „infandum . . . jubes renovare dolorem.“

Ünnepelttünk a XVIII száz utolsó éveiben jött e világra s mit mutatnak élete főbb vonásai?

Szegény szülői házból lépett ki az élet útjára, de élete lefolyása élő bizonyosság arra, hogy az embernek nem szükségos bibor és bársony vánkossok puha melegébe születni avégből, hogy nemzedékről nemzedékre kiható s ugyyszólva örök nevet szerezzen magának.

Az ő élete példát adott a világnak egyfelől arra: hogy az élet aranyfájáról gyümölcsöket nemcsak az szedhet, a ki mohó vágygyal megszerzi és élvezi a jelen század azon érzéki gyönyöreit, melyek nem ritkán az élet árába kerülnek, hanem az is és még biztosabban, a ki a tudomány és művészet magasabb és nemesebb régióiban keres üdülést és élvezetet, és hogy másfelől a nemesebb élvezeteknél is követni kell a testi és szellemi élet egyik leghatódabb aranszabályát: az önmérsékletet, a mely egyszersmind egyik nyitja azon ritka szép jelenésnek, hogy valaki egy száz egész folyama alatt élvezheti az életet, mint Ő, és számos évtizeken keresztül válhatik tudománya és lelkének kimagasló ereje által az emberiség hasznára s a közjó előmozdítására.

Tanúságot tett az ő élete azzal, hogy a halandó ember, ki nem fáradó szorgalom és lelkének nemes ösztöne által mily magasra emelheti tudományos kimivelését, amelynek háttére egyszersmind arra is világosságot vet, hogy mily beláthatatlan terjedelmű a tudomány világa, vagy költői képben szólva, mennyire hasonlít a tudományos világ az öregék bűvös forrásához, melyből annál több fakad, minél többet meritenek belőle, de a melynek kimerítéséhez a leghosszabb emberi élet sem elég mert hiszen ünnepeltünknek 100-ik életévében is mindig kezében volt a könyv és a toll, mintegy jelezve, hogy e ritka példájú életkorban is még mindig van tanulni való.

Mint jó keresztény és felekezetének lelkes tagja, saját példájával megczáfoltá azon nem egyszer hirdetett állítást: mintha a tudományok előre haladása, illetőleg az értelem fejlesztése alá ásná az igaz Istenbe való hitet és megtámadná a vallásos hitélet ápolására alakult istentiszteleti formákat.

Ünnepeltünk lelkületének egyik fővonása volt az ember szeretet s e téren kifejtett nemes tényeivel kitüntette, hogy az igaz ember-szeretet nem oly önző, hogy csak a vérségi és rokoni kötelékben állókra szorítkozzék, hanem mint a szív nemességének közvetlen kifolyása kiterjed az egész emberiségre. Így ölelte fel ünnepelt halottunk különösen a tanuló *ifjúságot*, mint a szeretett haza jövő reményeit. S ez irányba tett működéséről mit mondhatnék meggyőzőbbet, mint azt a történelmi fényes adatot, hogy mint tanár szellemi tehetségének óriás erejével, de koronkint megújuló anyagi áldozatokkal is előmozdította az ifjúság lelki világának fejlesztését, sőt megtakarított vagyonát is a muzsák oltárára tette le, végrendeletében általános örököseül *két iskolát* jelölve ki.

E mellett nem csekély azon áldozat, a melyet nem egy jóra való ifju tudományos vagy művészi kiképzésére fordított.

Végül a mit itt legelől kell vala felhoznom, megemlítem ünnepeltünk élet-világának legfontosabb és legfényesebb vonását az ő sokoldalú tudományos működéseit, melylyel nevének örök becsét szerzett, de egyszersmind előmozdította a tudomány és közhasznú ismeretek fejlődését, terjedését és hasznára vált az emberiségnek, mely minden míveltségét és előhaladását ily nagyra törő elmének s a tudományok oly fáradhatlan buvárainak köszönheti, mint ő vala.

Azon térről azonban, melyet nagy halottunk a tudományok világában elfoglalt, valamint bölcselate irányáról éa közrehatásáról s különösen azon vezéreszméről, melyeket a Dávid Ferencz egylet gyűlésein tartott felolvasásaiban fejtegetett, a bővebb ismertetést az utánnam következő szónok úrra bízván, még csak azon beható működéséről teszrek említést, a melyet nagy halottunk ez egylet alapítása és anyagi támogatása körül kifejtett.

S e nézponon bírálva nagy halottunk életét, mindenek előtt azon fényes történeti véletlenre kell utalnom, mely abba nyer érdekes kifejezést, hogy az emberi művelődés történelmének két nagy férfja Dávid Ferencz és Brassai Sámuel neve egy fennkölt czél és szellemi irányba mily szépen egybetalálkozik.

A mi pedig nagy halottunknak ez egylet körében tett működését illeti: eltekintve attól, hogy már csak a neve is, mint egyletünk elnökéé, egyletünk jövőjének biztos reményével és lelki büszkeséggel töltötte el egyletünk tagjainak lelkét, ott kifejtett buzgalma és áldozatkészsége mind ujabb meg ujabb vonásait tünteti fel az ő lelki emelkedettségének.

A megdicsőültnek e fényes lelki tulajdonai után azt hiszem, szükségtelen indokolnom azon határtalan tiszteletet, hála és

kegyeleti érzést, mely tanuló ifjúságunkat, valamint egyletünket is, mely utóbbi a nagy halott emlékét évenkénti hála és kegyeleti ünnepélylyel határozta megújíttatni.

Ez ünnepélyen csekély tehetségemhez képest közreműködni annyival inkább indíttatva érzem magamat, mert e napon ünnepeltünk iránt nemcsak a kegyelet érzése vezet, hanem belévegyül ebbe az ő aransugáraival az emlékezet is.

Ez emlékeim egyike életemnek azon előttem igen becses mozzanata, hogy midőn 1837-ben Brassai Sámuel kolozsvári főiskolánkhoz tanárrá választották, az ő beköszöntője alkalmával, mely éppen a teremben tartatott, melybe most vagyunk, ez ünnepélyen ezelőtt 61 évvel ifju lelkem egész erejével részt vettem, a mire e teremben s tán e városon alig hiszem, hogy társat találhatnék.

De emlékem visszavezet azon előttem szintén kedves bajtársi viszonyra is, midőn az 1848-iki márcziusi napok után a kolozsvári nemzetőrség megalakulván, annak 10-ik századát, mint hadnagyok, ünnepeltünkkel együtt szolgáltuk több hónap át.

Valamint melegen őrzöm azom bajtársi viszony emlékét is mely szerint kolozsvári főiskolánk ügyei vezetésében, mint felügyelő gondnokok több éveken át részt vettünk.

De visszatérve ünnepélyünk főcéljára, szabad legyen még pár szót elmondanom.

A mult év e mai napján temettük el a *megdicsőültet*, de hangsúlyoznom kell, hogy csak hideg tetemeit, mert kivivott érdemei után neve és azon fényes példa, melyet élete fővonásaival az emberiség s különösen a tanuló ifjúság részére is követendőül fenhagyott, nem esik a halandóság köztörvénye alá, hanem fényével és jelentőségével fennmarad az idők végételenéig.

Mert igaza van egy régi s tán el is feledett költőnknek Virág Benedeknek, midőn azt mondja:

„Hiába tapsolsz rettenetes halál,
Kik érdemökkel nyertek örök nevet
Kik nem maguk hasznának éltek:
Büszke hatalmad alá nem esnek.“

S ezzel üdvözölve a t. hallgatóságot, mely becses megjelenésével megtisztelte ünnepélyünket s nagy halottunk emlékét az ünnepélyt megnyitottnak jelentem ki.

Brassai mondásai.

Unitárius atyámfiak örvendjenek, sőt legyenek egy kissé büszkéek is azzal, hogy oly tant vallanak, melyből a legméltatlanabb kritikus se tudna kikerekíteni, nem hogy bombát, de csak egy puska golócskát is, melyet amaz erő — az erkölcsügy — ellen lehetne irányozni. És ha a minek el kell jöni, egy erkölcsi vallás mennyországa eljön, bizvást elmondhatjuk, hogy az unitarizmus vetette meg az alapját. És ha kevesen vagyunk, ha szegények vagyunk, s ha a jelen között nem számíthatunk anyagi támaszra azért ne csüggedjünk, hanem tanaink s ezekhez szabott életünk igazi követése által éreztessük a világgal felekezetünk becsét és nélkülözhetetlenségét. (K. M. v. 227.)

Papi fizetések kiegészítése.

Az 1899-ik év január elseje új korszakot fog megnyitni a mi papságunk anyagi helyzetében is. Mert az immár kétségtelen, hogy a fizetések kiegészítésének processusa, mely 9 évig fog tartani, megkezdődik. A nyomorúságok és nélkülözések verestengerén átvonult papság el fog jutni arra az ígért-földre, melynek elérése után évtizedek, évszázadok óta sohajtozott. Sok szegény papi család homlokáról eltűnik az aggodalom évszázados gondja s a keserű kenyeret, valamivel édesebb, valamivel fehérebb fogja felváltani az asztalon. A szegény kopottas ruhát új öltönytől fogják kicserélni legtöbb parochián. A pap leteszi kezéből a földmives eszközeit. Letörli a naphevében homlokára jött verejtékcseppeket. Megkérgesedett tenyere többé nem törik meg a hozzá nem illő munka terhe alatt. Ezután nyugtát ír s készpénzben veszi fel munkájának bérét nagy részben. Gyermekének nevelésére több gondot fordíthat, több áldozatot hozhat. Az utca porát, hol eddig mezitláb játszott a szomszéd gyermekével, odahagyja a papfi. Szóval anyagi tekintetben határozottan lendületes jövőnek áll előtte a papság. — — — Nem kívánjuk az adandó és elveendő állami dotációval szembe állítani azt az áldozatot, mit az egész egyháznak és papságnak ezért meg kell hoznia. Nem feszegetjük azt a kérdést sem, hogy évszázados autonomiánkat, mely szabadmozgást adott — mennyiben érinti és nyirbálja meg a kárpótlásos segély. A papi

függetlenség vihartépte szárnyait sem akarjuk most kibontani, bár fáj arra gondolnunk, hogy megnyirbáltatik. Elcsúsztatjuk lelünk abbéli kesergését is, ha vajjon nem fog-e idő következni, mikor visszasíratjuk az eltemetett szegény, de független multat. E pillanatban és helyen csak azt a kérdést óhajtjuk egy két szóban felemlíteni, hogy a tagadhatatlanul fellendülő anyagi állapotnak, fizetésjavításnak meglesz-e a maga *erkölcsi eredménye is*, mely a papok nagyobb buzgóságában, a gyülekezetek vallásos és erkölcsös megújulásában fog határozódni. Mert ha a helyzet megjavulása csak magára a papra és családjára jelent előnyös változást; ha a fizetés emelés azt teszi lehetővé, hogy a pap valamivel jobb ruhában járjon, finomabb dohányt szívjon s egy órával tovább heverjen a diványon, akkor valóban célzott fog téveszteni a segély s elásott talénum minden fillér, mit az állam ad. Kiváncsiak vagyunk arra, hogy midőn kihull a papság kezéből a kapanyeke, felveszik-e egész erővel a bibliát, hogy annak igazságait teljes erővel ültessék át a nép szívébe, a nép életébe. Kiváncsiak vagyunk arra, hogy a társadalmi élet magasabb posztíót, honnan eddig leszorította a szegénység, visszahódítani, elfoglalni miként igyekezzenek. Kiváncsiak vagyunk arra, hogy a nép megromlott erkölcsi irányát, hanyatló vallásosságát miként igyekeznek s általában igyekeznek-e új kováccsal éleszteni meg?! Hogy a papság megrongált tekintélyét, melynek a közelebbi idők semmit nem kedveztek, miként fogják helyreállítani s visszavinni arra a piédestálra, hol mindenki lelkiatyának, belső barátának, jó akarónak tekinti a papot. Kiváncsiak vagyunk reá, hogy azt a megrozsdásodott pennát, melyet eddig csak keresztlevélíráshoz használt a pap, többször veszi-e elő, hogy imát, szent beszédet írjon vele. Kiváncsiak vagyunk arra, ha vajjon az a papság, mely eddig alig vehetett könyveket, hogy tudományát öregbítse. miként nyul ezután az önképzés fegyverei után. Kiváncsiak vagyunk arra, hogy az a papság, melynek ajkain mindig ott égett a panasz, hogy hiveivel szemben a fizetések kiszolgáltatása miatt szinte meghunyászkodnia, többször keserűséget szenvednie kellett, miként fogja ezután fenntartani a belső lelkipásztori kapcsolatot s megjavult helyzetében nem fog-e most ő a lenézés álláspontjára helyezkedni s népével

csak hat lépés távolságból érintkezni? — — Nem szeretnők, ha aggodalmaink valóra válnának s arról kellene fájó lélekkel meggyőződünk, hogy az állami segély, melyért autonomikus és függetlenségi nagy áldozatokat hoztunk, nem hozta meg sem a papra, sem a gyülekezetre, sem a hazára a méltán várt erkölcsi eredményeket. Kötelességünk már most szóvá tenni s a tartandó köri közgyűléseken elhatározni, hogy a nekünk adott összes tehetségekkel fogunk törekedni, hogy a papságnak megjavulandó helyzete teremtsen új hitet, új életet, új buzgóságot, új erkölcsöket a gyülekezetekben. Nem félünk ideirni, hogy a mely papnak az új helyzetben hivatásszerete fel nem buzdul, tevékenysége meg nem kétszereződik, arra mondja a szentírás „hitvány szolgálja”. Mindnyájunknak szól a szent parancs „meg kell újulnotok”! Az új bor az ó tömlőt szétrepeszti.

Bétai

Az embereket semmi sem egyesíti oly erősen mint a közös rokonszenv és a közös szent célra törekvés, s azok, a kik a lélek közösségében bármily kis mértékben is részesek úgy vonzódnak egymáshoz, mint testvér a testvérhez.

Dr. Drummond Jakab.

A mai kor szelleme.

(Folytatás és vége,)

Megélhetésüket a családfő keresete biztosítja. *Ebből a forrásból pedig vagyont szerezni ritka esetben lehet.*

S mi ennek a következménye? Nem egyéb, mint az, hogy minden szerető- és aggódó szüle, szeretne nemcsak fiu-, de leánygyermekének is egy menedéket biztosítani. Ahol keserű csalódások, sulyos sors csapások, vagy esetleg elhibázott életutak megösmérése után biztos megélhetést s ezekért való fáradozásában életcélt és kötelességeket találjon.

De mindezekről eltekintve azt kérdem, lehetséges-e, hogy leányainkat kétféle életcélra, — mindkettőre egyenként tökéletesen kineveljük?

A mai kor szelleme, úgy műveltség, — életmód — mint ruházat tekintetében hasonló igényeket támaszt a közép osztályhoz tartozó — mint a magasabb körök gyermekeivel szemben. Megkivánja, hogy leányaink elég tanultak legyenek, nyelveket

beszéljenek, zenéhez értsenek, szép kézi munkákat készítsenek, de a ruha varrás, főzés, kenyér sütés, gyümölcs berakás, mosás, vasalás mesterségének gyakorlati elsajátítása is időt igényel s minden okosan gondolkozó ember kénytelen belátni, ezek nagyon is prózai műveletek, de a családi általános jóléthez, a rend s kényelemhez föltétlen szükséges tényezők; s a mai rossz cseléd viszonyok között elkerülhetetlenül szükséges tudományok.

Ha fiainkat iskolába adjuk, — akik a tudósok állításai szerint már amugy is több agyvelővel rendelkeznek, mint leányaink, — csak azokat a tudományokat kívánjuk meg tőlük, a melyeket a gimnáziumban, jogon, egyetemen, szóval egyes szakösmeretnél szükséges, hogy elsajátítsanak. Legfőlebb egy kevés zenére taníttatjuk őket, a mi részben már egy neme a szórakozásnak.

De nem úgy van ez leányainknál!

Ők a mellett, hogy mindent elsajátítanak, a mit egy művelt nőnek, egy anyának, egy házi asszonynak tudnia kell, még szaktanulmányokat is végezzenek, az együtt teljes lehetetlen.

Két úrnak szolgálni egyidőben nem lehet s így vagy az egyik, vagy a másik irányban tökéletlenek lesznek.

Hiszen úgy a fiuk, mint a leányok részére egy nap csak 24 órát foglal magába.

Teljes lehetetlen, hogy vagy az egyik, vagy a másik kiképzés csorbát ne szenvedjen. És a mellett még az egészség is, amely a gyermekkor fejlődő éveiben szintugy megköveteli a magáét.

És ha az ember az élet küzd-terén meg akarja állani a helyét, tizszeresen szüksége van teste szívós egészségére.

Kérdés tehát most az, hogy a három követelménnyel szemben, melyik legyen az, a melyet büntetlenül szem elől téveszthetünk? Különösen, ha ahhoz még egy negyedik is csatlakozik

Már napjainkban is vannak nők által betöltött állások csakhogy ezek még ma, valóságos kutforrások a keserőségeknek

Legyünk őszinték: mindezen állásokban anynyira ki van téve a nő a nyilvános rágalmazás, arczátlan tolakodásnak, miszerint minden anya, a kinek leány gyermeke van, reszkető szívvel gondol gyermeke jövőjére s arra az eshetőségre, ha egy szerecsés és boldog házasság által nem látná azt biztosítva s kénytelen lessz őt a rossz akarat semmit nem kimélő rágalmazainak kitenni.

Vagy talán képes lessz a női gimnáziumnak megnyitása, e mely a nőnek a férfiúval szemben úgyszólván egyenjogúságot

biztosít, a férfiak nagyobb részére olyan átalakító befolyást gyakorolni, — kellő tisztelet a kivételeknek — s a lovagiasság nemes tulajdonát olyként fejleszteni, hogy a magános nőt a létért — sok esetben övéért becsületesen küzdő nőt, — kellően tiszteljék, nem pedig mint azt mai napság leggyakrabban tapasztaljuk, inzultálják, rágalmazzák!

Nézetem szerint nem lenne fölösleges fiatalabb nemzedékünket s értve a járdataposó gigerli urakat — de még néhányat az öregebb gárdából is — egy tisztességet tanuló tanfolyamra Angolországba küldeni, hadd tanulnák meg az angol gentlemantól azt, hogy ott minden fiatal leány s nő a biztonság teljes érzetével lép az utcára, mert él benne az a meggyőződés, hogy az utjában vele találkozó férfiuban, szükség esetén megvédelmezőjére számíthat.

Ha mindezen nehézségeket tekintetbe vesszük, egyedüli biztosítékot jövőjükre nézve a férjhez menés képezhetné, hozzátéve; ha van férj kandidálva, a ki a hymen rózsalánczait, avagy mint a mai arszlánok ezt mártiromságukban szivesebben nevezik: a házasság élet rabigáit hajlandó a nyakába venni!

Sajnos azonban, hogy arra a szomorú tapasztalatra kell jutnunk, — miszerint a leányokban ugyan meg volna a férjhez menési hajlandóság, — de annál kevesebb kedv van a mai házassulandó urakban — a nősüléshez.

Már pedig az rég bebizonyított tény, hogy: kettőn áll a vásár!

Magyarázatra szorul tehát azon elvitázhatatlan körülmény, hogy annak valami mélyen gyökeredző okánan kell lennie.

Bár a darázs csipéstől csak ember irtózik — ha nem is akarom éppen úgy mondani, hogy: fél — én mégis meg próbálom s bele nyulok, csak úgy kicsit, az ujjaim begyével, ebbe a veszedelmes darázs fészekbe. Eltökélve magamban jó előre, hogy nem fogom érezni, se észre venni a felém irányuló darázs csipéseket.

Első sorban ezen házassulandó *nem* kedvet, gyermekeink helytelen nevelésében — egyszer s mindenkorra tisztelet a kivételnek, — másodsorban a társadalmi irányban, annak mai szellemében, — a mely szellemben a helytelen nevelésnek nagy részében — keresem.

A családi élet, a mely külső anyagi érdekek befolyásaként jön létre, — és nem a szívek igaz, nemes vonzalma, a kölcsönös tiszteletből származik — *nem olyan, nem az, a minek lennie kellene.*

Nem egy kölcsönös, egymást megértő, támogató szövetség,

amely a megosztott örömben kétszeres örömet, a megosztott bán és gondban fél bán és gondot talál.

A mai modern, chickes társadalom — amely fő életcéljait abban látja, hogy a világ fogalmai szerint úgy éljen, a mint azt a *jó izlés* uriasnak talál — úgy él, hogy a házastársak külön-külön haladnak saját utjokon, nem keresik egymás társaságát, nem érzik jól magukat egymás körében.

A férj a kaszinó, club, kávéházak levegőjét jobban kedveli a felesége társaságánál, a vendéglő roszt-beaf-jét az otthon sült rosz-marha pecsenyénél. A feleség inkább kedveli a kellemes jourok szellemes, — ha nem is mindég ártatlan — pletykáit, a corzót, estélyeket, bálakat, gyermekeik sirásánál.

És ha az apa, az anya ebbeli hajlandóságukat a tulságig követelik, hogy maradna idejük gyermekeik gondos lelki világát tanulmányozó nevelésére.

Az ilyen gyermek fel nő anélkül, hogy egy éber szem, *egy szerető szív észre venné a felburjánzó gyomot s azt, ha fájdalom árán is, de biztos kézzel kitépné.*

Az ifjú családi kör hijján, szabad idejét czimboráinál tölti, ahol nem mindenkor szív magába erkölcs-nemesítő tanokat.

A leányok fölkeresik a nagy-kis leányok jourjait és sok esetben gyakorolják magukat az emberszólás nemes mesteriségében.

Ilyen viszonyok és körülmények között nagyra növe, értenek: a mulatozáshoz, az emberszóláshoz, a saját élvezeteik hajhászásához, de nem mindég a munkás, családias, kellemes együttéléshez.

A fiatal emberek egy része nem érzi szükségét annak, hogy családot alapítson, élvezetesebbnek találja a víg czimborák társaságát, a másik része fél a jourozó bálozó, bicikliző aszszonytól, harmadik része *megházasodna*, ha egy jó zsiros hozományra tehetne *mellékesen szert.*

Igy tehát egy kisebb hányad az, a mely valóban kedvet és bátorságot érez ahhoz, hogy elbucsúzzon a legény élet víg napjaitól és komoly érett szándékkal, igaz, tiszta érzésekkel óhajtson családot alapítani.

Ha mint leányt a mulatozás, tánczolás, korcsolyázás, lawn tennis, biciklizés, időt töltő s mentől fesztelenebb, szabadabb modorban folyó szórakozásainál kellemesnek találta is, — de feleségnek! Isten őrizz! hiszen ebédet főzni a *jégen*, varrni, foltozni a *biciklin* nem lehet.

Nem akarom én ezzel azt mondani, hogy ezen szórakozások mindenikét vonjuk meg leányainktól. Világért sem. Szóra-

kozzék, mulasson, amig fiatal. Ha az élet nehéz gondja esetleg a sors csapások sujtó keze reá nehezül, úgy sem fogja örömet találni az efféle bohóságokban.

De nem tartom helyesnek azt, hogy a mai fiatalság nagy része ezt minden megszorítás nélkül a tulságig menő nagy szabadsággal éljeze.

Elitélendőnek találom azt a modort leginkább, a melyben mai napság fiataljaink egymással érintkeznek.

Azt a per *maga* való beszélgetést, azt a czimboráskodást, a mely a régi magyar ember lovagias, tisztelettudó érintkezését a nővel szemben, maholnap a mesék országába fogja helyezni.

De ma a társadalmi szellem a tiszteletnek kevés formáját ösmeri.

A gyermek nem tiszteli a szüleit. az ifjú a tanárját, a fivér a nő testvérét s ezért egyik ember a másikat.

Az érdek, az anyagiakra való vadászás, a haszonlesés, az önzés hova tovább kiöli az emberi szivből a nemesebb érzéseket, az élet idealizmus utolsó azikráját.

Ha módunkban volna, egyesült erővel vállvetve, ezt a már félig holt, nagy beteget friss erőre és életre keltetni talán biztosabb erkölcsi alapokon nyugodnék a jövő ezred év épülete.

Mert csak az a család adhat tisztességes polgárokat, a hazáért lelkesülni tudó katonákat, jó honfiakat, lelkes honleányokat, szerető hitvest és önfeláldozó anyát a jövő nemzedéknek, a mely család egy puritán becsületességü apát, egy erkölcsiiben erős anyát, egy Istenében rendithetlenül bízó szülét mondhat magáénak.

Azon kérdét lebeg tehát szemeink előtt, a gondos gyermekkei sorsáért aggódó, tépelődő szüle szemei előtt, — vajjon hogy cselekszünk helyesebben?

Ha megragadjuk az immár kínálkozó alkalmat s általa biztosítékot nyújtunk leányainknak, hogy nehéz napjaikban legyen biztos megélhetési módjuk, avagy: megadással hajtjuk meg fejünket a sok nehézség előtt s neveljük őket csupán arra, a mire őket a teremttök Ura alkotta: hitvesnek, anyának!

Megnyugvást keresve azon rendithetlen hitben, amely arra tanit minpen embert, — de főképen minket nőket, — hogy!

„Az Úr a mi erősségünk s a ki benne bizik, soh'sem csatlakozik.“

Tompával szólva:

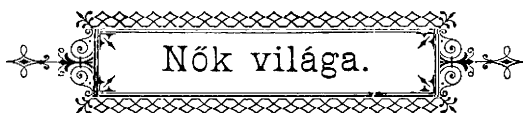
„Legyen némult, fagyos a láthatár, rólam le nem veszi az Úr kegyes kezét.“

Óh, áldassék az égi hatalom,
Melytől intézve van a habokon,
Vész idején az a kis deszka-szál
Min a szegény hajótört partra száll.
Az a csillag, mely fel-fel tünedez,
S az éjben a vándor vezére lesz.

Ki veszt sokat — mindent mi drága itt,
Hitét ha őrzi — őrzi *őt* a hit;
A panasz elhal, — tart az ima még,
Mig a föld ködös: fenn derült az ég!
Siralmak völgyén, vad kietlen:
Hol ember nincs már: *Isten van jelen!*

Kolozsvár, 1898. február 19.

Pollák Lajosné.

Fölvívás az unitárius lelkésznékhez!

Kedves Tisztelendő Asszony!

Választmányunk több ízben tüzetesen foglalkozott azzal az életbe vágó kérdéssel, hogy miképpen lehetne és kellene is a vallásos életet és tevékenységet a mi egyházunk hívei között éberségben tartani. Közelebbről arra a megállapodásra jött, hogy nekünk a Dávid Ferencz Egylet Választmánya nőtagjainak lehetne ezen a téren némi sikerre számitanunk, ha összes lelkész-néinket fölvívnók és megnyernők az ügy lelkes támogatására. Mi a megbízást örömezt fogadtuk el és fölvívó és kérő szavunkat abban a meggyőződésben juttatjuk a kedves Tisztelendő urasszony kezébe, hogy most mindnyájunknak munkához kell látnunk; mert

Megnehezült az idő fejünk felett,

Gond s aggódás szívünkben elterjedett.

Igy kell sóhajtanunk vallásunk szent dalnokával, mert úgy látjuk és tapasztaljuk, hogy szeretett vallásunk hívei a mi fiaink és leányaink, a mi hitbeli atyáinkfiai egyházközségeinkből kiköltöznek és elszélednek a világba, a hol legtöbbször úgy bolyonganak vezető és pásztor nélkül, mint az eltévedt báránykák.

Ellehet képzelni, hogy főleg az ifjak mennyi csábításnak, mennyi veszélynek vannak kitéve

Ellehet képzelni, hogy erkölcsük milyen könnyen indulhat romlásnak ott, a hol nem hallják a jószágos intő szót.

Ellehet képzelni, hogy hitöket, szent vallásunkhoz való ragaszkodásukat nemhogy nem erősíti senki, sőt ellenkezőleg néha még gúnyt és kicsinylést is kell hallaniok.

Ellehet képzelni, hogy a gyenge ifju ilyen körülmények között hamar megfélekedezik azokról a parancsokról és intésekről, a melyeket otthon hallott.

Ha így áll a dolog az ifjakkal munkájok közben, mennyivel inkább így van akkor, ha házasságra lépnek és hitestársuk nem a mi vallásunkat követi. Bizony alig fordul elő oly eset, hogy átállásra, vagy leendő gyermekeiknek idegen vallásban növelésére ne biztassák, sőt ne csábítsák ígéretekkal, szép szavakkal.

De nemcsak az ifjak forognak abban a veszedelemben, hogy hitöket elveszítsék, hanem meglett emberek, egész családok is, mert most az igazi belső hit, a vallás szent érzelmei helyett a világi örömöket, a könnyebb életet, a pénzt kínálják és elégségesnek is mondják az idvességre.

Joggal elmondhatjuk tehát: megnehezült az idő fejünk felett! Joggal kérdezhetjük, mi lesz a mi kicsiny seregünkkel, mi lesz azzal a szent örökséggel, a melyért őseink vagyónukat, lelki, testi nyugalmukat, sőt életüket is áldozták! Félnünk lehet, hogy elpusztul, idegenek prédája lesz, ha védelmére el nem készülünk, ha védő sánczokkal és az ujkori műveltség fegyvereivel el nem látjuk!

Kedves Tisztelendő asszony, férjeink mellett nekünk is meg van a szent hivatásunk. Ha ugy akarunk mi is a magunk körében lehetünk lekipásztörök.

Ebben a nehéz időben mi is tehetünk valamit a szent ügy érdekében, de tennünk is kell, mert a tűzhely védelme a mi kötelességünk.

Mi nem csüggeszteni, nem búsitani, hanem buzdítani kívánjuk a Tisztelendő asszonyt. Magunk nem csüggedünk, sőt inkább lelkesen használjuk fel az alkalmat. Elődeink is mindig cselekedtek, a mikor bajt és veszélyt éreztek.

Egyházunk és vallásunk történelme ékes példákat mutat az unitárius nők áldozatkész és buzgó kitartásáról.

Daniel Judit 1690 körül nemunitárius férje oldala mellett hetekig, hónapokig epekedik az idegenben, míg egy unitárius papot vitethet házához, hogy aggódó szívét megnyihitse az evangelium vigaszával.

Vilhelm Krisztina ezereit áldozza föl 1695 körül, hogy unitárius egyházának nyomdát szerezzen, mivel más nyomdák az unitárius könyveket nem akarták kinyomtatni.

1750 körül, midőn a róm. katolikus papok minden módon és eszközzel igyekeztek átállásra csábítani az unitáriusokat, a sinfalvi papné egy nyári napon, midőn a férfiak a mezőn voltak, a falusi unitárius asszonyok segítségével ügyesen és leleményesen megszabadította az egyházat a téritgető baráttól. Annak ugyan többször nem volt kedve oda menni.

A jelenben is, főleg angol és ámerikai nővéreinknél, láthatunk lelkesítő példákat. Lám Londonban azt a leányiskolát, melyben már több leányunk tanult, unitárius nők teremttették meg, azok is tartják fenn. Ámérikában az unitárius papnék vezetése alatt a nők egy hatalmas szövetkezetté alakultak az egész országon keresztül és oly sok jeles munkát végeznek, hogy egyházuk és vallásuk szépen virágzik és bámulatosan terjed.

Mind a multból azt tanuljuk, mind a jelenben azt tapasztaljuk, hogy a nők sokat tehetnek a szent vallás védelme és felvirágoztatása körül. Lehetetlen, hogy ezek hallattára mi is fel ne búzduljunk, munkára ne hevüljünk.

Jöjjön kedves Tisztelendő asszony, kössünk védszövetséget! Jöjjön álljunk szent vallásunk templomai mellé szívünk szeretetével. Jöjjön álljunk gyermekeink közé hitünk ígéivel. Jöjjön menjünk a házi tűzhelytől eltávozott gyermekeink, testvéreink hirokonaink után.

Jöjjön buzdítsuk őket, hogy egy is közülök el ne vesszen!

Ne mondjuk, hogy mi gyenge nők és szegények vagyunk, nem tudunk semmit tenni.

Jöjjenek szövetkezzünk kiki a maga körében, a lelkesznék a tanítónékkal, kántornékkal és a gyülekezetben levő buzgóbb nőtársainkkal és tegyük meg minél gyorsabban a követendőket:

1. *Látogassuk meg azokat a nőket, a kik templomba nem járnak.* Ha betegek: vigasztaljuk, gyógyítsuk, gyámolítsuk. Ha szegények: segítsük, bátorítsuk. Ha kételkedők: vigasztaljuk és nyugtassuk meg. *Éreztessek velök keblünk melegét, szívünk szeretetét, mert a szeretet sziklákat mozdit ki helyökből.*

2. *Hassunk férjeinkre, legyünk segítségükre.* Hogy **ha a gyülekezetben még nincsen olvasó társaság, énekkar, alakítsunk közösen.** Küldjük oda fiainkat és leányainkat.

3. *Alakítsunk kötő- és fonó-estélyeket, hogy társadalmi érintkezés után is ápoljuk magunk között az összetartás érzetét.*

4. *Járjunk végére, hogy egyházközségünkben kik vannak eltávozva, azok hol laknak, mivel foglalkoznak és hassunk rokonaikra, testvéreikre, szülőikre, hogy ne feledkezzenek el róluk, s különösen ápolják bennük a szent vallásunkhoz való ragaszkodást.*

5. *A konfirmációkra készüljünk el előre, hogy gyermekeinknek ez a nagy napja ünnepélyes, magasztos és feledhetlen legyen.* Ne csak elmenjünk a templomba, hanem gondoskodjunk annak feldiszipítéséről, gondoskodjunk a konfirmálóknak emlékről.

6. *Bármily szegény sorsban vagyunk is, ne bocsássuk el magunktól gyermekünket üres kézzel.* Ha akár tanulni, akár szolgálni, akár férjhez megy, egy vallási emléket adjunk neki az élet útjára védő paizsul. Az énekes könyv, imakönyv, biblia, vallásunk ismertetése, az „Unitárius Közlöny“ vagy a „Fiatalság Barátja“ legyen utitársuk, akár hová mennek.

7. Most pedig kiválóan arra kérjük, *szíveskedjék a legnagyobb gonddal végére járni és velünk közölni az anya- és leányegyházközségéből származott és idegen helyre a közelebbi husz év alatt kiköltözött unitáriusok névsorát: név, foglalkozás, lakás, utóposta (családtag) pontos megírásával.*

8. „Az „Unitárius Közlöny“ f. évi februári számában közöltük a *Dávid Ferencz Egylet összes kiadványai czimjegyzékét.* Ugyanott megírtuk, hogy kiosztásra milyen feltételek alatt adunk kiadványainkból. Azokon kívül ingyen való kiosztásra van több

bibliánk és új testamentumunk, melyekből kívánságára küldhetünk egy pár példányt, ha lesz kinek kiosztania.

Az Unitárius Közlöny „Nők világa” című rovatban közöljük nőink munkásságát. Arra is fölhevítjük becses figyelmét.

Bizony sok a munka és számos a feladat, de ne rettenjünk vissza. Mindent egyszerre elvégezni nem lehet, de rendre megvalósíthatunk mindent, a mit akarunk.

Belátására bizzuk tervünk keresztülvitelét. Nagy köszönettel fogadjuk, ha alólirottak közül bármelyiket szíves leendő értesíteni eljárásairól és az eredményről. Becses tudósítását jó reménységgel várjuk.

Az egy igaz Isten dicsőségére, a mieink lelki boldogsága és üdvössége érdekében jöjjön minden szív segíteni. Munkára föl!

A Dávid Ferencz Egylet Választmányának Kolozsvárt, 1898. január 29-én tartott gyűlése megbízásából

Ferencz Józsefné, s. k.

alelnök.

Boros Györgyné, s. k.

Koronka Antalné, s. k.

Dr. Engel Gáborné, s. k.

Dr. Lehmann Róbertné, s. k.

Fangh Erzsébet, s. k.

Dr. Nyiredi Gézané, s. k.

Haller Rezsőné, s. k.

Pataki Istvánné, s. k.

Zsakó Istvánné, s. k.

választmányi tagok.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A lelkeszi állást** ezentúl keresni fogják és valószínűleg versenyezni fognak érte a legjobb tehetségű ifjaink, mert nemcsak hogy jó fizetést biztosít, hanem olyan szép pályát is, a melyben a lelkes és buzgó emberek teljes erőme telik egész életében

— **Püspöki vizsgálat.** A mélt. és főt. püspök úr Mózes András kolozsvári lelkész kíséretében június 5. 6. 7-én püspöki vizsgálatot tartott toroczkói díszes eklézsiánkban. 4-én d. e. $\frac{1}{2}$ 12 órakor érkezett a torolai vasúti állomásra, hol a köri papság az érdemes esperes Csegezi László vezetése alatt csaknem teljes számban egybegyűlve s tordai eklézsiánk több tanácsosa szívből fakadó üdvözléssel fogadta az érkező főpásztort. Ezután megindult a menet. Utközben Várfalvánál diadalkapú felállítva, iskolás gyermekek, fehér ruhába öltözött leányok, felnőtt férfiak s asszonyok állták el a főpásztor útját, kiknek nevében Ferenczi Mózes énekvezér üdvözölte. A szeretetnek ez a nyilvánítása kedvesen lepte meg püspök urunkat s megáldva a kicsinyeket szívélyes szavakkal búcsuzott tőlük. Borévnél szép diadalkapu, lovas banderium, kocsi tömege s örömtől sugárzó arcok fogadták. Asztalos Gábor főszolgabíró meleg

szavakkal üdvözölte járása nevében, Létay Domokos egyházköri jegyző találó hasonlattal veszen búcsút a már innen visszatérő papság nevében. Délután 2 óra körüli Toroczkón tarackklövések, harangszó hirdeti a „Hozsannát“. A város végén Király István városbíró fogadja a magas vendéget l'olytonos „eljen“ kiáltások, harangzugás, tűzoltó zenegyület által rázendített induló kísérik a papi házhoz, hol az egyház nevében Józan Miklós lelkész fogadja. 4 órakor a lelkési háznál bizalmas jellegű ebéd; melyen a belső emberek s a szervező bizottság tagjai vettek részt. Másnap, vasárnap az iskola nagytermében püspök ő méltósága elnöklése alatt kezdetét vette a vizsgálat s ezután toroczkói templomozás volt. A szép és nagy templom zsufolva volt. A közönség együttes, majd a toroczkói daloskör sikerült éneke után Mózes András kolozsvári lelkész, az ékesszólású Áron erejével bilincselte le a hallgatókat. Püspök, Óméltósága felmutatja a hallgatóságnak az ember rendeltetését, melyszerint boldogságra vagyunk teremtve mindnyájan. Püspök Urunk atyai jó-tanácsait az egyház nevében Józan Miklós toroczkói lelkész köszöni meg. Templomozás után megint gyűlésezés, a kebli tanácsosok választása. Majd d. u. kőzebéd a püspök úr tiszteletére az iskola helyiségben; melyen részt vettek Csegezi Mihály s Székely Miklós körüli felügyelő gondnokok, vidéki papok s a helybeli értelmiség, mikor is szép pohárköszöntők között kedélyes hangulat uralkodott. Hétfőt és keddet a számadások átvizsgálása s az egyház mindennemű ügyeinek megtekintése foglalták le, melyeknek folyamán a püspöki vizsgálat örömmel győződhetett meg a felől, hogy toroczkói ekklézsiánk gyöngye vallásközönségünknek, erkölcsi és anyagi ügyei szép rendszerben folynak. A püspök úr látogatást tett Toroczkó-Szentgyöngyön is, hol Toroczkay Sándor úr fogadta vendégszerető házában.

—r.—s.

— **Unitárius püspök Debreczenben.** Gr. Kornis Zsigmondné szomorú halála püspökünket Ferencz József urat Debreczenbe hívta. A főúri, jótékony hölgy koporsója felett a családi udvaron felállított díszes gyászátorban óriási közönség előtt tartott halotti oratiót és imát a püspök úr Nemcsak a szokatlan püspök, hanem a remek szónok is fölőtte elragadta a debreczenieket annyira, hogy nagy meglepetésnek adtak kifejezést a szó és szív köztelensége felett. A beszédet végighallgatta Wolafka r kath püspök, Dicsőffi theol. igazgató, a polgármester és több más notabilitás. A városi dalárda énekelt, 40 diák (cantus) kísérté a koporsót és a sírnál a jót. négyzet szónoka tartott beszédet.

— **Az Unitárius hittani intézetben** junius 27-én az alapvizsgálatot jó sikerrel kiállották: Gálffy Zsigmond és Szabó Albert II. éves papnövédek Szakvizsgálatot tett jó eredménnyel Székely Ferencz papjelölt.

— **Évzáró ünnepély.** A theologiai és ifjúsági önképzőkör f. hó 19-én vasárnap d. u. 4 órakor együttesen tartotta meg évzáró ünnepélyét Kitűnő jelét adta az ifjúság ez ünnepélyen annak, hogy a lefolyt évben sokat haladt. Az ünnepélyen közreműködött a dalárda és az „Apolló-kör“ Az évi munkásság leginkább az elnökök jelentéseiből tűnt ki. Voltak az évfolymán mindkét egyletben szavalati versenyek és vitatkozások. Azonkívül rendes szavalati gyűlések és felolvasások Az ünnepélyen Nagy Béla (th.) és Úrmósi József VII. o. szavaltak. Az irodalmi pályázatokon a Mikó Lőrincz és Kriza János nevét hallottuk. Mint az egyletek elnökei Deák Ferencz és Kriza János is nagy munkásságot fejtettek ki, nagyban elősegítették Boros György theol. és Perédi József főgymn. tanár védnökök.

— **Abrudbánya jubilaris ünnepére** szombaton reggel indul a főt püspök úr. Hívei nagy tisztességgel várják minden felé A szép és nevezetes ünnepélyről jövő számunkban részletes tudósítást adunk.

— **In honorem solius Dei.** Ez a felírás díszíti a kolozsvári unitárius templom homlokát. Midőn a magyarországi evangélikus tanárok megtekintették, azt mondták: Szeretjük ezt a felírást, mert őszinte, nem mond sem többet, sem kevesebbet a valóságnál (az egy Isten tiszteletére).

— **Józanodik** hiveink gondolkozása. Ezt következtetjük abból a tudósításból, mely arról értesít, hogy a h-karácsonfalvi hiveink, kik eddig sereggel jártak a csik-somlyói búcsura a tornyai babonát bámulni, az idén itthon maradtak és a magok templomában dicsérték istenünket a kinek prófétája régen megmondotta volt „a bálvány semmi és nincsen más Isten hanem csak egy.“

— **Brassai emlékezete.** A középiskolai tanár-egylet kolozsvári körében június 17-én az unitárius főiskola dísztermében egy rendkívüli válogatott szép közönséget vonzott össze, melyen a helybeli tanintézetek képviselői, kezdve az egyetem rektorán, nagy számmal jelentek meg s azokon kívül a nők és férfiak száma volt nagy. Az ünnepélyt dr. Marki Sándor egyet. tanár elnök nyitotta meg egy nagybecsű elnöki beszéddel. Az emlékbeszédet Brassairól, miut tanárrol lapunk szerkesztője tartotta, a halgatóság állandó éber figyelme mellett, miért is lelkesen megéljenezték. A felolvasást közöljük, ha sor kerül rá.

— **Helyese,** hogy a lelkészhivatalok az egyházközségek régi pecsét-nyomóit kicserélték ujakkal és azokról elhagyták az egyházközség felképét?

— **Brassai-emlék.** Kolozsvár központtal egy országos bizottság alakult, mely azt a nemes czélt tűzte maga elébe, hogy a h-e. Brassai Sámuel sírját megfelelő siremlékkel lássa el. A felhívások már július hónapban ki fognak bocsátatni Olvasóink tájékoztatására egyelőre megemlítjük, hogy a bizottságnak elnökei: Gr. Eszterházi Kálmán az Erd. Muz. elnöke, Gyula'y Pál főrendiházi tag a M. T. Akadémia igazg. tagja, dr. Farkas Lajos a Ferencz József Tud. Egyetem proreктора és Ferencz József unitárius püspök. Alelnökei: Fekete Gábor kir. tábl. elnök, dr. Groisz Gusztav és Hegedűs Sándor orsz. gyűl. képviselő, Szvacsina Géza Kolozsvár város polgármestere. Titkár: Boros György theol. akad. tanár, pénztárnok: Merza Lajos EMKE főpénztárnoka, jegyző: Vass Domokos polg. isk. tanár és 100 bizottsági tag.

— **Konfirmáló és zárvizsga H-Karácsonfalván.** H-Karácsonfalvi derék egyházközségünkben az ez évi konfirmáció áldozó csütörtökön a délelőtti istentisztelet alkalmával nagy ünnepségek között tartatott meg. Az alkalomra felvirágozott templomot zsufolóság megtöltötte a közönség. Demeter Dénes pap kikérdezte a növendékeket. Megható urvacsorai agenda után feladatott az urvacsora. Szem köny nélkül nem maradt, mikor egy-egy találó bibliai íge mondása között 1. 1 evangeliumot, a püspök ur arcz, képét és emléklapot kiosztotta a lelkész és felolvasta az alapító levelet, mely szerint egy közczélra a konfirmálók 3 frt 37 krt adtak össze s melyhez minden áldozó csütörtökön személyenként 10 krt ígértek adni-egyházok iránt érzett hálájok lerovása czimén.

— **Székelv-kereszturi unitárius gymnasiumunk** jóltevői emlékére öt évenként rendezni szokott hálaunnepélyét nagyszámu közönség jelenlétében f. évi május 19-én d. e 11 órakor tartotta meg. A műsort az ifjusági dalkör kezdte meg. Az ünnepélyt a gymnasium buzgó felügyelő gondnoka, dr. Jankovich Pál nyitotta meg szép. tartalmas beszéddel. Barabás Vilmos V. oszt. tanuló csinos alkalmi beszédet mondott. Pap Mózes tanár a gymnasiumnál 50 évig szolgált. Koronka József igazgató-tanár életirataát olvasta fel. Az életirataát megelőzőleg ismertette hazánk és egyházunk, főleg kereszturi gymnasiumunk állapotát. Koronka József igazgató-szolgálat idejéből, 1813—1863-ig terjedő időből, az életére vonatkozó adatok felsorolása után Koronka J. nagy számu érdemeit, tetteit rajzolta az 50 évi hosszas, küzdelemteljes szolgálat idejéből. Az életirat felolvasását Götz Béla V. oszt. tanuló ügyes szavalata, ezt pedig dr. Jankovich P. gondnok bezáró beszéde követte lendületes szavakban. Az egész ünne-

pély gymnásiumunk jóltevői iránt való kegyeletnek, hálának méltó megnyilatkozása volt.

— **Toldi**, Arany János remeke sok magyarnak nyújtot lelki táplálékot. Mint már többször megírtuk lapunkban Ráth Mór budapesti könyvkiadó csaknem ajándékba adja Arany legszebb költői elbeszéléseit, mert Toldi könnyen olvasható tiszta jó betűkkel nyomva 64 lapon, tehát egy jó kis könyv 20 kr. „Szent László füve“, „Jóka ördöge“, „Első lopás“ csak 4—4 kr. Mindenik képpel van ellátva. Milyen kedves olvasmányok az árnyas fa alá, meg a családi asztal mellé. A ki olvasni tud olvassa mindenképpen. A pénz Ráthhoz Budapest Haas palota czimzendő.

— **Keresztetnek** a Keresztény Magvetőnek az 1886-ig megjelent kötetei. A kereső a 60-as években megjelent kötetekért ígér 1—1 frtot az azutániakért 50—50 krt. A ki hajlandó volna eladni akár egy akár több évfolyamot szíveskedjék szerkesztőségünk levelező lapon értesíteni. Csak ép és teljes évfolyamokat fogad el a kereső.

— **A székelykereszturi** gymnasium nyári vizsgálatain lapunk szerkesztője, mint az E. K. Tanács képviselője, vett részt. Örömmel észlelte, mily erőteljes és egészséges az ott tanuló székely ifjak kis serege. A tanulást szeretik, igyekezetük nagy.

— **Ferencz József** unitárius püspök jubilemi emléke 1—76 l, a püspök arcképével és 1885—895. évek egyháztörténelmi képével, megrendelhető szerkesztőségünkénél 1 koronával.

— **Felhívás.** Tarcsafalvi Albert Bibliai történetek cz. tankönyve, mint már jeleztük is, megjelent új átdolgozásban Betegh Pál udvarhelyi könyvkereskedő kiadásában, csinosan kiállítva. Bár az E. K. Tanács a tankönyvet vallástani kézikönyvvül elrendelte, sok helyen idegen és más tankönyvet használnak. Ugyanezt tapasztaljuk a „Jó gyermek könyvével is.“ Hogyan várhatni így azt, hogy tankönyveink javuljanak és jó tankönyvek kerüljenek piacra.

—r. —s.

— **A Székely-kereszturi** unitárius gymnasium ifjusága által az ifjusági zenekar javára 1898. június 19-én rendezett mulatságon felülfizettek: Varga András Bitáról 10 frtot, Nagy József ev. ref. lelkész Erdő-Szt-Györgyről 2 frt 80 krt., özv. Katona Józsefné 1 frtot, Szőke Károlyné 60 krt., Dr. Jankovich Pál 1 frt 50 kr., Hangel Géza 50 krt., Pap Mózes 50 krt., Gálffy Kálmán 50 krt., Jaeger József 50 kr., Elges Vilmos 50 krt., Nagy Fr. Elek 50 krt., Gál Imre 50 krt., Bálint Dániel 10 krt. Felülfizetőknek szíves köszönetet mond a rendezőség.

EGYELETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Brassai emlékünnepe. A Dávid Ferencz Egylet választmánya Kólozsvárt jun. hó 26-án d. u. 4 órakor néhai boldogemlékü elnöke temetésének évfordulóján háláünnepelet rendezett az unitárius főiskola dísztermében, melyet az ifjusági dalkör szép éneke kezdett meg és fejezett be. Az egylet áldozatkész és buzgó elnöke Hajós János ur szép megnyitó beszédét egész terjedelemben közöljük. Dr. Gál Kelemen tanár tartott emlékbeszédet, melyben méltatta dr. Brassainak egyleti felolvasásaiban kifejtett philosophiai eszméit és főleg a materialismus ellen folytatott harczát. Az alapos készütséggel és nagy gonddal irt beszédért dr. Gál tanárt és Gárdonyi Gézának a mult évben Brassaisoz intézett szép költői levelének nagyon sikerült előadásáért Gálfi Lőrincz tanárt lelkesen magéljenezte a szép számu közönség. Végül elnök mondott köszönetet a közreműködőknek.

Tordai vallás-ünnepe. Szép és kellemes napjuk volt a tordai unitáriusoknak április 24-én, a mikor a Dávid Ferencz Egylet egy szépen

sikerült ünnepélyt rendezett a városi nagy teremben. Az ünnepélyt Csegezi Mihály elnök egy gyönyörű beszéddel nyitotta meg. Jól esett e derék világi férfi ajkairól a vallásosság ígéit hallanunk. A női énekkar Adorján Domokos jeles énektanító vezetése alatt a „napsugárnak fénye ömlik“ kezdetű éneket szépen adta elő. Tóthné-Sigmond Gizella urnő „a vallásos és erkölcsös nevelésről“ sok tapasztalatból, élénk előadással tartott felolvasást. Ismét a női énekkar énekelt. Ezt követte Solymosi Emilia k. a. szavalata, előadva a feltámadásról egy szép költeményt. Kellemes hangon, lelkesen előadott szavalata nagyon kedvesen lepte meg a közönséget. Ezután Simó János tartott a Torda várossa által az 1568-iki országgyűlésről festett képről egy gondosan megírt, nagy figyelemre méltó felolvasást. Az ünnepély a női énekkar „egy Istenünk, egy magyar hazánk“ cz. darabjával s Csegezi Mihály elnöki bezárójával ért véget. A közönség a nagy természet zsufolásig megtöltötte s a szereplőket élénk tapsolással jutalmazta. Elismerés illeti a derék nőket, hogy felolvasással, énekeikkel oly kedvesen forgolódnak a hitélet kertjében. Jól esik remélnünk, hogy a női énekkar a megkezdett szép nton lelkesedéssel fog működni. Segitse az Isten. Az ünnepély bevégezte után a közönség nagy része felvonult a városi díszterembe, hol a kép elhelyezve van s ott Simó János közvetlenül magyarázta meg és ismertette meg a kép alakjait s a kort, melyből vétetett. — Jelenvolt

A torda-aranyosi fiókkörből. A torda-aranyos-köri Dávid Ferencz Egylet Csegezi Mihály tábla bíró elnöklete alatt tisztújító közgyűlést tartott. Elnöknek egyhangulag megválasztott Csegezi Mihály, tiszteletbeli elnököknek Albert János ny. lelkész, Csegezi László esperes és Szigethi Cs. Sándor ny. polgármester, tiszteletbeli inspector kurátor. Alclnökök lettek: Tóthné-Sigmond Gizella polg. leányisk. tanítónő és Simó János tordai lelkész. Pénztárnok: Adorján Domokos, titkár: Józsa Miklós toroczki lelkész. A választmányban 24 férfi és nő tag választott.

Vigyázzanak az őrszemek! Az unitárius lelkésznekhez megküldött és lapunk mai számában közölt levélre beérkezett feleletekből szomoruan látjuk mennyire szét vannak szórva hiveink. Egy-egy egyházközségünkben 50—100 ember van itt ott az országban, legtöbb olyan helyen a hol nincs a közelben sem unitárius templom sem unitárius lelkész. Mi vár ezekre most midőn az erdélyi r. kath. újság hétről-hétre dicsekedik az áttérőkkel! Valóságos hajsza foly a protestansok ellen! Az unitáriusok csak ritkán tévednek el, de a hozzánk érkezett tudósításokból látjuk mily erős ostrom alatt vannak, segítséget az elhagyottan élőknek! Lelkésznek kövessék társaik jó példáját! Gyűjtsék össze hiveiket és táplálják hitünk élő vizével, világosítsák a szent világossággal, óvják a sötétség ellen a mely kárhozzatrá visz. Vigyázzanak az őrszemek;

A „D. F. Egylet kereszturköri fiókja“ 1898. május hó 17-én Bözödön egy jól sikerült ünnepélyt tartott. Az ünnepély isteni tisztelettel kezdődött, melyen Németh István lelkész magas szárnyalású imát emelte I. Móz. 32.26. alapján egy mindenkinek tetsző ceszédet tartott. Dr. Jankovich Pál f. egyll. elnök a gyűlést megnyitotta. Szavaltak Péterfi Mihály szt-ábrahám lelkész és Gróf Lajos b-ujfalvi áll. tanító. E két szavalat közben Dr. Jankovich Pál „A tüdőgümőkör és az elleni védekezés“-ről tartott szabad előadást. Igen tartalmas és népszerű fejtegetéssel igyekezett meggyőzni e betegség veszélyes voltáról. melynek ismertetése után a védekezés módjait is felsorolta s a jelenvoltaknak figyelmükbe ajánlotta kérve azoknak megtartását, mert ez által üdvös dolgot tesznek úgy a magok, mint a társadalom jóllétéért. A tárgysorozatot Pap Mózes tanár „Századvégi gondolatok“ cz. felolvasása zárta be. A terjedelmes felolvasás, kelle-

mes és tanulságos vala. Titkár és pénztárnok választás, minthogy kevés tag van jelen, elnök ajánlatára jövőre marad. Elhatároztatott, hogy Pap Mózes tanárnak nyomtatásban megjelent „Miként nevelhet a tanító vallásos érzésű embert” cz. felolvasásának mintegy 150 példánya ingyen osztassék ki. Kevesen valának jelen a vidéki tagok, annál többen a helybeliek és B-Ujfaluból sokan. A tágas templom, valamint az iskola terem és udvara egészen telve volt. Tagadhatatlan, hogy minden egyes ilyen ünnepély jó hatással van a népre, buzgóságát emeli s kedves emlékeket hagy hátra ha nem is minden, de nagyon sok kebelben. Új tagok lettek ez alkalommal: Ádám Aladar, Ádám György, Burka Mózes, Máté Zsigmond és Osváth Dénes. A jövő gyűlés helye Bözöd-Ujfalú.

Péter Sándor,
h titkár

Képmellékletünket melyet a folyó hónapra ígértünk, csak később fogjuk közölni, hogy az alatt is minél többen fizethessék ki tartozásukat.

Értesítés. A Dávid Ferencz Egylet torda-aranyosi fiók-körének tagjait tisztelettel kérem, sziveskedjenek tagsági díjaikat hátralékaikkal együtt alólirotthoz, mint az egylet ez idő szerinti pénztárnokához befizetni s hogy a tagdíjak összegyűjtése megkönnyíttessék, a köri tiszt. lelkész urakat tisztelettel kérem sziveskedjenek a községekben lakó egyleti tagoktól díjaikat bevenni s hozzám juttatni.

Torda. Adorján Domokos.

Az egylet pénztárába f. e. ápr. 28-tól jun. 28-ig rendes tagsági díjat fizettek: M. Farkas Sándor Budapest, özv. Májai Istváné Kolozsvár 98-ra, Soly-mossi Iza Torda 98—99-re, Török Árpád Hosszuaszó 95—96-ra, Mikó Dezső, Abrudbánya, Ferencz József püspök, Ferencz Józsefné, dr. Engel Gáborné, Haller Rezsóné, Orbók Ferencz, Mikó Imre, Mikó Imréné, Bedő Dániel 98-ra, Orbók Mór 97—98-ra, Kolozsvár, Muzsnai József D.-Szt.-Márton, Tóth György Déva, Koronki János Homoród, Bartha Ferencz Verespatak, Nagy Elemer, Csáktornya 98-ra.

Előfizetői díjat fizettek: Komjátszcegi Pal Ar. Rákos 97-re, Balázs Ferencz Kolozsvár, Muzsnai József D. Szmárton 98-ra, özv. Nagy Tamásné V.-Szívan 97-re, özv. Borsos Imréné Kolozsvár, Ádám Domokos Bözöd, dr. Nádudvari Dezsőné Konyár, Balogh József Debreczen, Ebergényi János, Gál Ferencz Verespatak, Szabó Mihály Kolozsvár, Veress József Déva, Orbók Lajos Hajasfalva.

20 frt alapítói díjat fizetett br. Kemény Gézané Kolozsvár.

Az aranyos-tordai fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: Csegezi Mihályné 97—93-ra, Nagy Balázs, Székely Miklós, Simó János, Ambrus Miklósné 98-ra, Adorján Domokos 95—98-ra, Fodor Domokos 96—98-ra Torda Derzsi Domokot 8z-Mihályfalva, Gál Lajos Kővead, Gálfi Ferencz Torpa 98-ra.

Az egylet perselyébe ajándékozott Székely Klára Kolozsvár 50 krt. és özv. Nagy Tamásné V.-Sz.-lván 30 krt. Fogadják az egylet köszönetét.

kolozsvár, 1898. június hó 28-án.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok.

TARTALOM: Brassai emlék. (Költenény). Józán Miklós. 121. l. — Brassai emlékünnepe. 122. l. — Brassai mondásai. 118. l. — Papi fizetések kiegészítése. Bétai. 128. l. — A mai kor szelleme, Pollák Lajosné. 130. l. — Nők világa. 135. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 139. l. — Egyleti élet és munkásság. 142. l. —

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Az élet örömei.

A kötelesség.

A mindennapi események közé tartozik, hogy a kiszolgált és nyugalomba vonult katona, meg tisztviselő, a helyett, hogy a sok munka után a csendes tétlenség hintaszékébe ülne, új munkát keres, új hivatalt vállal. Ugy magyarázzák meg, hogy megszokta, vérébe átment, nem tud élni a nélkül.

Vajjon ha a vizet, vagy a követ sokszor, ezerszer földobnák, megszokná-e a fölfelé menést. Soha sem. Nem, mert a nehézség örök törvénye le a föld felé vonzza. Ezt közönséges nyelven így fejezik ki: nehéz nektek az ösztön ellen rugódozni.

De a kötelesség nem ösztön, nemis vonzó erő, nemis tehetlenség, hanem öntudatos lényünknek egyik, és pedig a job-bik része. Először is kell hozzá öntudatosság. Kell tudnunk, hogy mi vagyunk és azok vagyunk, a mikben az első az én. Kell tudnunk, hogy bennünk az, a kis valami olyan ur, a kinek szolgálattal tartozik minden egyéb. Ezt a szolgálatot szoktuk kötelességnek nevezni. Nem éppen hübérszerinti szolgálat, de kevésbé enyhébb, mert ha munkában kéri, meg kell adnunk, ha erzedelmességben követeli, meg kell hajolnunk, ha vért

kiván, bátor szívvvel kell szembe néznünk akár a halállal is. Életünk sem drága, mikor a kötelesség parancsol, mert a helyesen értelmezett kötelesség olyan felsőbb rendű tényezője erkölcsi lényünknek, a mely csak akkor szűnik meg, ha a lényünk megváltozott, vagy köznyelven szólva, ki vetközött önmagából.

Ez is meg szokott történni. Részesülünk néha abban a nem kedves meglepetésben, hogy nem ismerünk rá legjobb barátunkra, saját vérünkre, mivel elesett, kivetközött magából.

Arról a bibliai esetről, az első ember esetéről sok nagyon sötét színű predikációt mondtak a régi papok. Milyen szörnyű is, ha lelkileg bele gondolunk. Isten teremtette az embert saját képére. Az ember olyan lett, mint az Isten: tudója a jónak és gonosznak. De az ember gyarló is volt és engedett annak az ellenfélnek, saját rosszabbik felének, melyet az irás sátánnak, ördögnek nevez. Ez a fél nem ismeri a kötelességet, sőt esküdt ellensége annak. Ha rá hallgatunk, első dolga, hogy a tiltott almához csábit. Incelkedve mondja el, mily szép a színe, mennyivel jobb az ize. Fölkelti segítő társait az ingereket, melyek az ajak, az iny, a szem, a torok, a gyomor, szóval a test legjobb részeit, megszállják, ostromolni kezdik és száz közül egy-két esetben fordul elő, hogy ne győzzenek. Ha nem győztek, ha mi, ha az én győzött, akkor továbbra is biztos az erény útja, biztos az erkölcsi diadal, melynek fejére a mindent látó jó Isten teszi a helyeslés dicső koszoruját. Ekkor már úgy érezzük, hogy a kötelesség köteléke oly enyhe, terhe oly csekély, hogy mi vigan, játszian viseljük. E nélkül és másképpen lenni nemis tudunk. Ez szenteli meg életünket, ez áldja meg lépéseinket. Ez boldogit.

Ezt a lelki állapotot nem szabad szokásnak nevezni.

Vajjon a szokásnak hódol-e a kis gyermek midőn anyja emlőjétől oly boldogítóan néz azokba az anyai áldó szemekbe? Vajjon az öreg asszony csak azért imádkozik oly hiven minden reggel, mivel már megszokta? Vajjon a jó leány azért megy-e anyjához tanácsot kérni valahányszor egy életkérdésen fönn akad, mivel ösztöne sugalja? Nem, nem. Mindeniknek van valami mélyebb oka?

Ez az, a mit én szent kötelességnek nevezek. A mely akkor, midőn kezdődik, nem tetszik tehernek, a mikor végződik kellemes és boldogító.

Boros György.

Dr. Brassai Sámuel tanári pályája és irányelvei a középiskolában.

— Boros György theologiai tanár és dékán felolvasása az orszg. középiskolai tanáregylet kolozsvári körének június 19-én az unitárius főiskola disztermében tartott Brassai emlékünnepevényen. —

Lantom ha volna, húrját kifeszítve zengenék dalt annak a dicső alaknak, mely a magyar közoktatás tágas mezejéről oszlopként felemelkedve ott állt, homlokán e névvel: Brassai Sámuel. A kéz, mely idomitni kezdette, ott termett Toroczkó vasbányái közelében, honnan az emberi elme csupán a férfi kéz ügyességével hozta fölszínre mind azt a kincset, mit számára rejteget az anyaföld kebele. A kis patak, mely tagjait mosta s izmait edzé, onnan fakadt és szaladt le gyorsan mint szellő, hol tündérek és régi hősök építének várat,* csodás dolgok rejtegetőjét. A hegy,** mely tüvészi játszó kedvében kétszer jeleníti az áldó nap fölkelését a völgyben, most és mindenha csábítani fogja lábai alá a szépre fogékony lelket. A tudós és a hárfán játszó gyermek,*** ki alig tizenkét éves és már Cornelius Nepos biographiáit hiba nélkül szavalja Latium nyelvén és a bámulva tisztelt jóságos anya, ki maga is classicusan mivelt, bölcs tanácsot ad nemcsak a gyermek, hanem a 60 éves tudós fiúnak is, — mind méltó tárgyai lantnak és dalnak, de én természethez híven egyszerű nyelven és gyarlóságom gyengeségeivel küzdve újítom emlékéit Brassai Sámuelnek, kit most majdnem egy éve fájó könnyel kísértünk sirjába. Ha hallgatóim nem fogják fölismerni szavaimból azt a nagy férfit, kit mindnyájan bámulva tisztelünk, tulajdonítsák hibául nékem. Az ő megdicsőült szelleme, hiszem, meg fog bocsátani, mihelyt látja, mily nagy szivemben a hála és lelkemben a jóra kész akarat.

Gyümölcséről ismerjük meg a fát. Ez evangéliumi elvet követve elég is volna annyi a toroczkói tanító mesterről, később szentgyörgyi papról, hogy a nagy Brassaink az ő fia volt. de én a halás fiu példáját követve a természetes rendet

* Toroczkó Szt. György vára.

** A „Székelykő“ mely Toroczkó város fölött áll. Jókay „Egy az Istenében“ szépen írja le a nap kétszer feljöttét.

*** Brassai Sámuel Toroczkó Szt.-Györgyön tanult zenét. Egy öreg ember még él ott a faluban a ki Brassait hallotta hegedülni a papi ház előtt, hol Br. az ablak alatt, hol most az emléktábla áll, szokott volt üldögelni.

tartom és azt hangoztatom, hogy Brassainak e mester atyja s egyszersmind tanítója is volt. Az atya egyik volt a legkitűnőbb tanítók között. Püspöke 1810-ben a bámulás és tisztelet hangján így szólt felőle: „Kicsoda ma egész társaságunkban, a ki mind a belső, mind a külső rendben annyi volttanítványát tudná előszámlálni mint Brassai?* (Lázár István püspök levele P. Horváth Miklós főgondnokhoz. Eredetije az unitárius vallásközönség levéltárában.) A püspök biztosra tudja, hogy Brassai lábra állítja egy a toroczkó sztgyörgyi elalélt iskolát, hogy az vetélkedhessék rövid idő múlva a toroczkóival, hol Brassai Sámuel 1798-tól 1810-ig volt tanító.

A megdicsért toroczkói tanító betegség miatt egy pár évig nyugalomban volt és ez alatt gondoltak Sztgyörgyre áttételére. Toroczkó az apának szülőhelye volt s mint ezt egy érdekes iratból látjuk rajta is betölt ugyanaz a mi Nazarethben Jézuson, a miért elmondhatta: a proféta nem kedves a maga hazájában. Hivei panaszt emeltek ellene és eltevését kérték. Önérzettel, de mégis a fájdalom hangján védelmezi magát. „Minden ötet szerencsésebbé tehető külső állapotoknak megvetésével tanító mesterre lett, hazájának rész szerént, rész szerént pedig a Statusnak szembetűnőképpen szolgálni kívánó szerelméért. Sokakat ingyen tanított, hogy az iskolától elszakadni ne kényteleníttessenek, némelyeknek az ő szükségek pótolására megkivántató költségnek megszerzésére alkalmasságot szolgáltatott. A szüléket magok gyermekeiknek taníttatásokra s nagyobb iskolákban való vitetésekre unszolta, melyet hogy megnyerhessen, inkább tanításbeli fizetését is elengedte. Idegen tanulók éjszakai nyugodalmokra, hogy a szerint a tanító és a tanulóház tisztábbá, mind a tanulókra alkalmatosabbá tétessék, az iskola-ház mellé oldalházat építtetett; az ekklézsiát arra kérte, hogy megtekintvén a leánygyermekek valósággal lelkiismeret ellen való taníttatásokat, vegye méltóbb tekintetbe és azon czélnak elérésére utat és módot is javasolt.“

Fiát maga egyedül tanította 12 éves koráig ismerkedésünk alapján egészen eredeti módon. Nem magyaráztatott, nem praelegett neki, sőt órákat sem tartott vele, kivált midőn már jól olvasott s magán olvasásból Robinsont a gyermekek s ifjak Bibliotekáját, a Kisdedek tárházát a Hármas historiát megérteni birta. Ha a magyar nyelv szabályait akarta megtanultatni vele, egy rövid grammatikát adott kezébe; de nem tétetett vizsgát belőle

* Brassai Sámuel úgy látszik teljesen méltó volt azokhoz az unitárius tanítókhoz, a kiktől 1761-ben az államtanácsos azt jelentette a királynénak: „iskoláikkal minden többi felekezet felett kitűnnek.“ Idézve Molnár Alb. a közokt. tör. m.-orsz. a XVIII. száz. 596 l.

még maga előtt sem, hanem ha írásban hibát követett el a fiu, megjelölte s aztán kikerestette vele a könyvében minő szabályt nem tartott meg, s csak akkor mutatta és magyarázta meg neki, a netalán nem értett szabályt, ha fia a legjobb igyekezettel sem bírta fellelni. A miben s a mennyire okszerűen lehetett önerejére s figyelmére vala a gyermek utalva. (Egy falusi pap írta Dr. Brassai. Unitárius Közlöny 1888 1 sz.)

Az így oktatott gyermek 13 éves korában Kolozsvárt az unitárius főiskolában tette le első vizsgáját a tanári kart meglepő sikerrel. Azután is csak egy pár évet tanult benn az intézetben, mert a szükös papi fizetés nem futotta a városi élet költségeit, sőt otthon is, hogy egy kis pénzt szerezzen s szolgáljon falujának, a Toroczko és Sztgyörgy közötti útmunkájának felügyelését magára vállalta, miután a Torda melletti Dobogón az útkészítés módját eltanulta az ott dolgozó szakemberektől.

Midőn bent tanult a gymnasiumban, akkor is válogatott a tantárgyak között, mert főleg a szellemtelen, rideg statistikát és az évszámok halmazát nem szerethette. 18 éves korában megvált az atyai háztól és azután egészen önerején tartotta fenn magát 1818—1837-ig főleg Erdélyben még pedig Kolozsvárt és a vidéken. Egy pár évig Bécsben a gróf Bethlen és Kendeffy családnál házi nevelői tiszttel teljesített. Tanulási hajlamaival versenyt tartott a tanítói s így mialatt önmagát a tudományok minden ágában kimivelte, fölhasználván a családi könyvtárakat és a vidéki jelesebb tanárokat, a tanításban oly tökéletes módszert sajátított el, hogy hire az egész országrészben elterjedt. 1831-ben, mint meglett férfi íróink közé lépett s első tanulmányával feltűnt és 1834-ben az erdélyi arisztokratia már megbizta a megindítandó Vasárnapi Ujság szerkesztésével.

1836-ban találjuk az első adatot, mely arra mutat, hogy tisztelői és barátai megakarták nyerni a középiskolának. Az unitárius főiskolában megüresedett a történelem és földrajz tanszéke és az egyház főgondnoka e helyre ajánlatba hozta Brassait is. A tanári kar úgy látszik jobbnak vélte helyettesítéssel pótolni a hiányt, de egy fél év múlva oly világi férfiak tették az ajánlatot, a kik elől kitérni nem lehetett, miután a nagytékintélyű bölöni Farkas Sándor is úgy nyilatkozott, hogy Brassai tractabilis ember. 1837-ben febr. 8-án az unitárius egyházi Fő-Tanács Brassait megválasztotta rendes tanárnak és az intézet gyakorlata szerint rövid idő alatt be is iktatta. 1837. márczius 2-án nagy és előkelő közönség, részben a főuri rendből töltötte meg a főiskola disztermét. Az intézet vezetői, az új tanárral egyetértve, ezuttal magyar nyelven tartották a beszédek és a székfoglaló felolvasást. Így a Brassai legelső lépése

reformot hozott magával és rendkívül nagy lelkesedést. Mi addig nem történt és hihetőleg az óta sem még, az új és ismeretlen tanárt az ifjuság, nemes ösztönét követve, a tisztelet egyik legfelfűtöttebb módján fáklyás énekkel lepte meg. A mindig jó érzékű és tiszta itéletű ifjuság meglepő jelét adta ezzel, hogy a történetek fontosságát átlátja és az idők jeleit fölismeri. Az országgyűlésen forrongó reformeszmék, a magyar kultúrára már elkészült közszellem azon a kis részen, melyet az ünnepély tört, áradat képpen hatott be az iskola falai közé. Mily gondviselés-szerűleg találkozott össze itt a Brassai messze látó szeme a bölöni Farkas Sándor, Szentiványi Mihály, ar-rákosi Székely Sándor és Kriza János, Nagy-Ajtai Kovács István, Káli Nagy Elek és Mikó Lőrinczével. A Brassai székfoglalója „az időszakok és nemzet character befolyása a historia írásra“ és az a fölfogás és tudomány, a melyet ő minden iskolától függetlenül teremtett, egy harczy kürtzengés volt, mely előtt az ósdi classicismus és a zárdai élet sötét falai összeomlottak. A történelem és földrajz tanításával kezdi meg és azt, a mit mint ifju elkerült, mint tanár szabad előadásokban szárnyakra emelte föl, honnan halgatói látják a szellem munkáját, a mint az átalakítja és vezérli a népek sorsát mindig előre 1838-ban tárgyát a mathesis és természettannal cseréli föl. Ezek közül az első lesz tárgya a Ferencz-József tudomány-egyetemen is.

Brassai a férfi teljes erejével és érett gondolataival, a humánus ember áldozatkészségével dolgozik. A tanszék egyszerű asztala és a tanterem igen szűk tér neki. Azonkívül, hogy lapját mindig fokozódó gonddal szerkeszti, a középiskolai és népoktatás minden irányában olyan mozgalmat teremt, a melyet akkor joggal megilletett a „forradalom“ elnevezés. 1839-ben a gymn. oktatás átalakítására tantervet készít, melyben a humaniák mellett illő tért ad a reáliáknak is. Vitatja és be is bizonyítja, hogy a gondolatok közlésére és fölébresztésére nem oly alkalmas egyik nyelv is mint az anyanyelv: a magyar. Ennek eredménye lön, hogy 1841-ben a főiskolába tannyelvül a latin helyébe fölvétetett a magyar. A magyar ifjusági irodalom egyik becses terméke a „Remény“ is 1839-ben jelent meg s ha többet nem, legalább bátorságot köszönhet Brassainak, kit irodalmi érdemei éppen abban az évben juttatnak be a M. T. akadémia halhatatlanjai közé.

Tizennégy évig tartott Brassai első tanári működése. Mint a tavaszi nap sugaraitól a téli fagy elolvad s minden miben egy parányi élet van megindul, a Brassai szelleme és keze a középiskolai oktatás mindenik gyökérszálát megmozgatta és ágait tápláló lombozattal ellátta. A vegytan és physica tanítása

hiányos volt nem lévén kísérleti eszközök hozza. 600 frtot. ajánl föl a sajátjából olcsó kamat mellett tíz évi visszafizetésre. Nemcsak a kamatot engedte el, hanem a tőkének legnagyobb részét is és ráadásul a szállítási költségeket és koronként a javítást sajátjából fizette Erre a célra többet költött 1100 frtnál, s igen természetes, hogy többet fizetett az iskola hatóságánál is, mert az oly szegényesen állott pénzdolgában, hogy Brassai indítatva érezte magát gyűjtést rendezni a tanári és tanítói fizetések némi pótlására. Azért az áldozatért egyh. főhatósága elismerést nyilvánít. Ő az öt évre szóló s évenként mintegy 300 frtot tevő gyűjtést a saját erszényéből kipótolja az egyik köztanítónak fizetett évi tiszteletdíjjal.

Ásvány és növény gyűjtemény sem volt. Az első érdeklében javaslatot tett, hogy az erdélyi bányákból ismerősei útján beszerzi a megtalálható ásványokat. Növényeket ő maga gyűjtött, vagy gyűjtetett a tanulókkal

Földgömb nem volt s a földabroszok régiek. A kiadókkal való összeköttetései útján nem csak a kolozsvári hanem a kereszturi gymnasiumot is ellátja a legjobb kiadványokkal kevés pénzen.

A könyvtár kevés gondban részesült addig. Brassai rendezte és maga vette kezébe gondozását. Saját könyvtárából 500 drbbal gyarapítja s azzal megveti alapját annak a nagy, becsű gyűjteménynek, a mely ma a főiskolai könyvtár tudományos részének legfőbb kincse.

A harmonia tanítására nem volt semmi gond. Brassai 500 frtot gyűjtött össze egyik gondnokkal s a szép művészetek útját is ennyiben egyengetni kezdette. Két ízben volt igazgató két-két évig s azonkívül paedagogarcha. Az utóbbi tisztelet úgy töltötte be, a hogy csak egy ily universalista tehette. A végzett ifjakból kiválasztott osztálytanítókat megvizsgálta, a tanítandó tárgyakra és az elbánásra is betanította. Mindezek mellett saját költségén 1844-ben tanulság kedvéért meglátogatott egy néhány németországi gymnasiumot. (Közpeiskolánk ügye. Budapesti szemle 1874. 397 l.)

Honnan e bőkezűség kérdezzük önkénytelenül? Hiszen atyjától mit sem örökölt, édes anyja gondját 1837. óta ő viselte. Valóban nem fölöslegét költötte, hanem napi szerzeményén osztozott az előtte lebegett magas cél érdekében. Egy szent szenvedély, a tanítás javítása, a tanulás elősegítése, nála anynyira fölülállott minden egyéni és mellék tekinteten, mintha a názárethi mester szavait tartotta volna parancsnak: add el a vagyonodat és oszd ki a szegényeknek. Brassai szerette a

tanulást és a tudásra igyekezett, de saját szavai szerint, mindent azért tanult meg, hogy tudja tanítani.

Tudását és nemes intentioit nem rejtette csupán felekezeti intézete falai közé. Ő mindenkit tanítani óhajtott Ezért indította meg 1839-ben a „Kék könyvtár“-t, azt a nagybecsű és e nemből első vállalatot, mely az iskolai tan és olvasó könyvek egész könyvtárát bocsátotta közre Ebben jelent meg az első rendszeres magyar olvasókönyv és Brassai tollából a Kisderek számfejtése, Számító Socrates, Rajzminták, Okszerű vezér a német nyelvtanításhoz, (1845) két kötetben és ehhez olvasó könyv.

Később az algebrai gyakorlat könyvét (1853.), Logikáját (1858.), földiratát (1860. szerk. Kovácsi A. 1867. szerk. Buzogány Áron) és a latin hajtogatást külön adta ki Kéziratban maradt a Psychologia, Methaphvsika, Aestetica, Algebra és a latinnyelvtan két kötetete. Az utóbbi legelső tankönyvei egyike volt. A közszükség pótlására írta 1842-ben Kéziratban használni kezdték, de nyomdába nem jutott, mivel arra igen jó volt. Ennél a pontnál egy pár perczig meg kell állapodnom, mert itt látom legszembeötlőbben érvényesülni azt a titkos ellenáramlatot, mely a Brassai működésének sok alkalommal útját állani igyekezett. Brassai a maga jó indulatából és tegyük hozzá tudománya tárházából kidolgozta latin nyelvtanát, beadta a nev. bizottságnak bírálatra és az „megismeri a dolgozatnak philologiai becsét, azt sem tagadhatta, hogy az a szerinti tanulás a kívánt sikert éppen úgy képes előhozni, mint bármely más rendszer, a miről itteni főiskolánkban tett próbákból is meggyőződött, mindazonáltal tekintve azt, hogy ez azon mód-szertől, melylyel a nyelvtanok mindeddig szerkesztvék, s mely szerint a latin nyelv mind iskolánkban, mind pedig külföldön is taníttaték, oly annyira eltér, miszerint az eddigi módszer szerint tanult deákok, ekklézsiánkban levő papjaink és mestereink nem lennének képesek a latin nyelv tanításában kívánt sikerrel azon esetben közremunkálhatni, ha ezen új rendszer állapíttatnék s iskoláinkban az e szerinti tanítás határozottatnék meg, ezen nézetből kiindulva a Brassai nyelvtani rendszere bárminő okszerű legyen is, jelen körülményekhez nem alkalmazható.“

Nem is alkalmaztatott, hanem a helyett egy másik, a mely jó részt a bírálat tartama alatt készült, fogadtatott el s nyomtatott ki, máig is érzékeny terhével roskadozó könyvtárunk falainak.

(Vége következik.)

S magára is remek hasznót áraszt,
Legkisebb az, ha a szeme fáradt.
Előre; Ez jelszó legyen mindig,
Ki korán kel, az hamarább — *indit*.
Lázban égjen agya, lelke, szive,
Szárnyra is kel bizonynyal a hive,
S mondom, mondom, sok van még ily *pálya*,
Legalább is föltehetném százra.
S többet érnek, mint sok egylet itt-ott —
Őrizzék meg fönn a status-titkot.
Kinek a száz közül egy se tetszik,
Az aludjék jó reggeltől estig,
Ne kelljen a toll hegyére vennem
— Ne hogy az is *egyletezni* kezdjen.
Nála nélkül valahogy csak meglesz
Pár évig még az az árva egylet.
Mit is mondék? . . . Hogy volna az árva,
Mikor három, vagy négyis van — párja?
Kezdem is csak . . . ujjomon számlálom,
Dávid-egylet, Önképzőkör, három
Oda téve Brassai körét is,
Negyediknek veszem a *lelkészt*.
Partiális, ha ez nem is egylet,
Azt hiszem, hogy mégis befér *egynek*.
Brrr . . . ! Mégis sok . . . Szerkesztő úr kérem,
Egy gerendát látok a szemében! . . .

Gondolkozzunk jó uraim, hátha
Nem gerenda s talán nem is szálka.

Te is bájos Aphroditém, jöszte
Ne haragudj, csókolózzunk össze.

Taresafalvi Albert.

Főtisztelendő Ferencz József püspök ur utjai.

Közelebbről mind a három erdélyrészi magyar püspökről sokat lehetett hallani és olvasni. Bármennyire érdekesnek ígérkezik a gróf Majláth r kath. és Szász Domokos ev. ref. püspökök terveinek és munkáinak vizsgálása, mi olvasóinknak csak a saját püspökünkről kívánunk feljegyezni egy pár adatot. A főt. püspök ur jul. 2-án indult el székhelyéről abrudbányai és verespataki hivei meglátogatására. Kolozsvárról a püspök ural

mentek leányain kívül Szentiványi Gyula e. f. ü. gondnok, Mózes András lelkész leányával és lapunk szerkesztője.

Utközben csatlakozott Simó János tordai lelkész, majd Enyeden, Tövisen és Fehérvárt számosan. Egy diadalút volt ez Gy.-Fehérvártól végig.

A gyulafehérvári és Déva vidéki unitáriusok a szombaton reggel Kolozsvárról érkező gyorsvonattal várták szeretett főpapjukat. Csiky László kir. ügyész egyháztanácsos a gyulafehérvári állomásnál őszinte melegséggel üdvözölte a főpásztort azon a helyen, a hol egykor sok diadalt aratott az unitárius eszme. Biztosította hívei odaadó ragaszkodásáról Igyekezett meggyőzni, hogy bár nehéz helyzetük van azoknak, a kik kevesen és szétosztottan élnek azon a vidéken, de nem csüggednek el, sőt remélik, hogy a kedvező körülmények még szerencsés fordulatot is hozhatnak számukra a jövőben.

A püspök szép beszédben válaszolt az üdvözlésre. Kifejezte örömét, hogy ezen a helyen ily szép számu hívével találkozik, mert ebben bizonyosságát látja a testületi együttérzésnek, melyre a mai korban nagy szüksége van annak az egyháznak, a melynek oly kevés központja van, még országrészünkben is, hogy a természetes kötelékek hiányát, szervezett gyülekezeteket az egyének lelki buzgótsága és ellanálló képessége kell, hogy kipótolja a kicsiny seregben. Másfelől nagy örömét fejezte ki a püspök a mai kor eléhaladott szelleme felett, a melynek nyilvánvaló bizonyossága az is, hogy ott a hol ezelőtt 300 és egy néhány évvel az első unitárius püspököt, Dávid Ferenczet börtönre ítélték, ott a mai unitárius püspök szabadon és minden veszedelem nélkül szólhat

A gyula-fehérvár-zalatnai szárnyvonalon a püspök ur kíséretében híveinek igen szép száma utazott el. Zalatnán az abrudbányai unitárius egyház kiküldöttei várták a vasút-állomásnál. A zalatnai evang. ref. egyház tagjai és az ottani magyarság igen szép számmal csatlakozott a tisztelgőkhöz, kiknek nevében Mózes Mihály abrudbányai lelkész mondott beszédet, biztosítván arról, hogy itt, a hideg havasok közt, meleg keblek várják és fogadják. A püspök ur hosszas beszédben köszönte meg a nem várt figyelmet

A püspök és kísérei a zalatnai vendéglőbe vonultak, hol a zalatnai ev. ref. egyház-község nevében Ferenczi István lelkész üdvözölte.

A püspök ur a lelkes üdvözlésre nagyobb beszédben válaszolt.

A társaság d. u. 6 órakor érkezett meg Abrudbánya határára, hol Boér Béla polgármester üdvözölte Abrudbánya város polgársága nevében. Egy hatalmas lovas bandérium vezetése alatt

egy hosszú kocsisor kíséretében a püspök Boér Béla kocsiján tovább indult, miután a lelkes fogadást megköszönte. A város végén egy hatalmas diadalkapu várta ezen üdvözlő felirattal: Aldott legyen, ki jött az urnak nevében! A püspököt hatalmas éljenzés állította meg a kapunál, hol az unitár. egyházközség nevében Mózes Mihály üdvözölte. Mikó Dezsőné urhölgy vezetése alatt az unitár. leányok és fiuk diszes kis serege nevében a kis Gelei Juliska kedvesen elmondott szép szavak után átnyújtott egy diszes virágcsokrot a püspöknek. A püspök atyai szeretettel köszönte meg e kedves gyermekek szíves figyelmét. Innen harangzugás és a zenekar indulója mellett vonult be a Főtisztelendő ur szállására, az unitár. papi házhoz. Kevés pihenő után a tisztelgések történtek meg a hivatali testületek s különböző felekezetek részéről. Estve a város közönsége szép fáklyás-zenével tisztelte meg a püspök urat, mely alkalommal Bedő Árpád adótiszt tolmácsolta a város örömet. Másnap volt a templom száz éves jubileuma, mely alkalommal imát Mózes Mihály helybeli lelkész, beszédet „A mi urunk Istenünknek házáért kívánok neked jót“ (Solt. 122. 9.) alapján Mózes András pap és tanár mondott. Azután a Főtisztelendő ur magas röptű beszéde és végül Simó János agendálása mellett az urvacsora kiosztása következett. Templomozás után közebed volt, melyen mintegy 120-an vettek részt. A püspöki vizsgálat végeztével jul. 5-én Abrudbánya lelkes közönségének jókívánataitól kísérve indult a Föt. püspök ur Verespatakra. Verespataki hiveink már Abrudbányáig elébe jöttek s csatlakoztak az abrudbányai diszes kísérethez. Verespatak határán ott várt a küldöttség diszes banderiummal, nemzeti zászlókkal. A város végén nagy közönség és diszbe öltözött bányász-sereg meggyújtott mécsekkal sorfalat képezve fogadta a püspök urat, hol Jánky Kálmán üdvözlőre a főtisztelendő ur meleg szavakban válaszolt.

Feljegyezzük a vidékről megjelelentek közül — a már említeteken kívül — Gvidó Béla esperes és neje D.-Szt.-Márton, Pap László Tövis, Albert Dénes Ladamos, Albert Iván mérnök, Gálfi János tanár, Nagy Gergely, Péterfi Albert N.-Enyed, Marosi Ferenczné, Szigethy István Gyula-Fehérvár, Veress József, Koncz Gyula, Tóth György Déva, Gál Lajos Czelna, Józán Miklós Toroczko, Raffaj Zsigmond, Barabás Ábel, Barabás Sándor, Farkas Béla, Csukai főszolgabíró Verespatak.

Csak rövid vázlata ez a történeteknek; de a felekezet és valláskülönbség nélküli önzetlen szeretet oly szívből megnyilatkozását hiven leírni nem lehet. Ha valahol, úgy Abrudbányán és Verespatakon megértették a Jézus szavait: „Arról ismernek meg, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek.“

Emléket Brassainak!

Egy országos bizottság alakult azzal a nemes elhatározással, hogy a dr. Brassai Sámuel sirjához emléket fog emeltetni. Szükséges-e magyaráznunk olvasóink előtt a szándék jelentőségeit? Szükséges-e buzditni lapunk olvasóit arra, hogy teljes lélekkel karolják föl, tegyék magukévá ezt a magasztos czélt és rójják le kegyeletük adóját az iránt, a ki egész lényével mienk volt A bizottság felhívását egész terjedelemben közöljük:

Gyűjtőív Brassai Sámuel síremlékére.

Ki páratlanul hosszú életét egészen nemzete közművelődésének szentelé, ki a magyar irodalomnak 67 évig volt állandóan szorgalmas mivelője és a ki 78 évig szünetlenül tanított az elemi iskolától föl a tudomány-egyetemig és mindenütt valahol hallgató fülre és figyelő szemre talált: *Brassai Sámuel*, a magyar tudományos világ nesztora már sirjában pihen a kolozsvári temetőben. Az a sir mindnyájunké, az egész magyar nemzeté úgy, a mint Brassai Sámuel egész lelkével és annak minden gondolatával azé volt.

Ennek a köztudatnak és a vele együtt megnyilatkozó hálás érzületnek emléket akarunk állítani a magyar nemzet fiai és leányai kegyeletéből.

Teljes bizalommal fordulunk azért igen tisztelt czimedhez azzal a szives kéréssel:

Méltóztassék jelen íven gyűjteni a Brassai Sámuel síremlékére. A legkisebb adományt is hálás köszönettel fogadjuk.

Reméljük, sőt meg vagyunk győződve, hogy a magyar társadalom, a mely nagyjait mindig megtudta becsülni, Brassaijához is hű lesz.

A pénzküldeményeket szíveskedjék *Merza Lajos* pénztárnokhoz Kolozsvárra küldeni. Minden adományt hirlapilag és az emlék leleplezésekor kiadandó emlékkönyvben fogunk nyugtázni.

Hazafias üdvözléssel.

Kolozsvárt, 1898 június hó.

Bizottsági elnökök: *Gróf Eszterházy Kálmán*, az Erdélyi Muzeum-Egylet elnöke; *Dr. Farkas Lajos*, egyet. prorektor; *Ferencz József*, unitárius püspök; *Dr. Gyulai Pál*, a M. Tud. Akadémia ig. tagja. Alelnökök: *Fekete Gábor*, kir. táblai elnök; *Dr. Groisz Gusztáv*, orsz. képviselő; *Dr. Hegedüs Sándor*, orsz.

képviselő; *Szvacšina* Géza, Kolozsvár város polgármestere. Titkár: *Boros* György, theol. akad. tanár. Pénztárnok: *Merza* Lajos, EMKE főpenztárnok. Jegyző: *Vass* Domokos, polg. fiu-isk. tanár
(Ezután következnek a bizottsági tagok nevei összesen 77.)

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Carpenter** tanár, kinek arcképét lapunk januári számában közöltük, az oxfordi Manchester College-ből melynek már 25 év óta tanára készül megválni az intézet nagy kárára. Sajnálattal vesszük e hirt már csak azért is, mivel Carpenter tanár a magyar ifjaknak mindig a legjobb barátja volt.

— **Értesítés.** Azok a kik előtt talán feltűnik hogy a Sz.-keresztúri unitárius egyházközségben az évi rendes egyházközségi közgyűlés a jelen évben kivételesen még mind ez ideig nem tartatott meg, szíveskedjenek tádomásul venni, hogy bizonyos elháríthatatlan okok közbejötté miatt Aug. 20 előtt nem is fog megtartatni. *Raffaj Domokos* esperes.

— **Sepsi-Köröspataki egyházközségünk** július hó 9-én új lelkészt kapott Nagy Lajos hódmező-vásárhelyi volt segéd-lelkész személyében. Nagy Lajost jó híre már régen megelőzte. Július 9-én érkezett meg a sepsi-Syentgyörgyi vasut-állomáshoz, a honnan ünnepies fogadás után nagy kísérettel vitték Köröspatakra. A vasutnál Csifó Salamon, mint köröspataki adminisztrátor fogadta az új lelkészt. A község végén diszkapu állott, itt Kádár Sándor tanító, és a lelkészi lakásnál Bedő András egyh. gondnok és az iskolás növendékek nevében Bedő Zoltán tanuló intéztek hozza beszédeket, melyekre mind szépen válaszolt az új lelkész. Július 10-én volt a beköszöntő és beiktató ünnep különböző felekezeteket és intézeteket is képviselő diszes nagy gyülekezet előtt. Az új lelkész beköszöntőjét amaz igék alapján tartotta: *akarjuk pedig tudni hogy minő értelem-ben vagy?* A beszéd telve volt szép hasonlatokkal, költői gondolatokkal, s oly programot adott, a mely valóban illő a Jézus követőjéhez. Előadásaiból a tűnik ki, hogy Nagy Lajos afia nagyon jó szónok, igazi meggyőződéssel szól, magatartása és az emberekkel való bánásmódja megnyerő. A beiktatást Csifó Salamon végezte, néhány tanácsot adván és kötvén lelkére az új lelkésznek és híveinek. A beköszöntés és beiktatás után kis ebéd volt, a melyen a különböző hatóságok és felekezetek szép számmal voltak képviselve. Az új lelkész nagy öröm és ünneplés központja volt. Részünkről is üdvözljük Nagy Lajos fiát és sok szerencsét kívánunk új pályáján.

— **Végh Mihály** ravai lelkész és neje Gothárd Ida az urasztali kellékek beszerzésére buzgóságukból indítatva 100 frt alapítványt tettek méltánylásául annak a nagy ragaszkodásnak melyet hívei Tordára történt kineveztetése alkalmával ott maradása érdekében iránta tanusítottak.

— **Augustinovich Pál** a nagy alapító atyjának porai a kadácsi köztemetőben nyugsznak, hol a sirt az egyházközség gondozza.

Értesítés. Azon lelkésztársaimat, kik az Unitárius Szöszék második kötetében dolgozataikkal részt kívánnak venni, kérem szeptember 1-ig küldjék be hozzám, hogy a további munkálatokat megtehessek. A személyes sürgető levelek írásától a pontos beküldés által felmentve lennék. Ment-senek is fel lelkésztársaim.

Torda, 1898. VII. 20.

Simó János,

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A D. F. Egylet Udvarhely egyházköri fiókja június hó 21-én Gyepesben gyűlést tartott. Az egyleti tagokon kívül jelen voltak gyepesi hiveink — férfiak és nők — szép számmal, kikre való tekintetből nemcsak az istentiszteleti rész, de az elnöki megnyitó és felolvasások is a templomban tartattak meg. A gyepesi székely daloskör Nagy Sándor helybeli tanító buzgó vezetésével énekelt. Szépen kidolgozott imát és egyházi beszédet Mátyás János muzsnai pap tartott. A nemzeti örvendezés hullámverése ragadta magával fiókegyletünket is, indítván ünneplésre a 48-ki eszmék diadala felett. Ennek adott kifejezést szónok. Ezt tolmácsolta igen szépen, lelkesülten elnök is terjedelmes és hatásos megnyitójában. Emlékezés a mult dicsőségére — alapja a jövő dicsőségének. Emlékezetében a hála hervadhatatlan koszoruját tette le ismételtén néhai elnökünk: Brassai Sámuel sirjára, valamint e tavaszon elhalt Darkó Sándor esperes s fiókegyletünk t. elnöke sirjára is. Örömmel emlékezett meg méltóságos Hajós János ny. min. tanácsos urnak elnökké választásáról s ennek hatása alatt megbízatást nyert gyűlésből, hogy a fiók-egylet örömet és háláját tolmácsolja elnök ur ő méltóságánál. Felolvasást tartottak: Vas István A jelenkor irányeszméiről; megjelölve komoly megfigyelések nyomán, hogy ezek: A béke és emlékezés; Derzsi József Istenkáromlás, átkozódás, szemérmetlen beszédek czimen, bemutatta ujabban is szelleme frissességét, a midőn az életből meritett tapasztalatait ily megkapó alakban tárta föl. Bizony méltó volna ez a munka, hogy minden községben, minden esztendőben fölolvastassék a nép előtt. Író nem jöhetvén el a gyűlésre, Pál Ferenczet bízta meg a felolvasással. E két felolvasás közben szavalta Demeter Dénes ez alkalomra Koldus czimen irt szép költeményét Kis Jakab derzsi tanító. Író és előadó egyaránt méltán érdemelték ki gyűlés által nyújtott elismerést. Keblügyek templomozás előtt és után az iskola teremben tárgyaltattak. Ennek rendjén helyben hagyó tudomásul vétetett elnök azon jelentése, hogy a választmány felhívására — a Brassai műveinek s elnöki leveleinek kiadására — a f. egylet pénztárából 15 frtot kiutalt. Felolvastatott a választmány jan. 29-én kelt leirata s kimondotta, hogy fiókegyletünk mindent elfog követni, az egylet nemes céljait megvalósíthatása érdekében s a választmányt üdvözlő a buzgó kezdeményezésért. A Brassai kötet terjesztését kötelességül veszi f. egyletünk. A jun. 24-re jelzett gyászünnepélyre nézve kimondatott, hogy miután f. egyletünk már a mult ősön s így a nagy nevű elnöke halála utáni első gyűlését erre szentelte, az újból való gyászünnepély tartás alól felmentettnek érzi magát. Örvendetesen vétetett tudomásul a választmány nőtagjainak a vidéki belső asszonyokhoz intézett felhívása s midőn annak sikerét óhajtja f. egyletünk szíves örömmel küldi üdvözlét a buzgó munkában előjáró kolozsvári nőknek. Nemkülönb a Konfirmáció-émlék is, mely igen jó hatással volt növendékeinkre, méltán indította gyűléseinket a választmány iránti hálára. Ki mondatott, hogy a nyáron tartassék egy egyleti hangverseny multság s ennek rendezésére 15 tagból álló bizottság alakított. Ezekben van gyűlésünk szűk keretbe foglalt képe. Hisszük, nem hasznónélküli volt összejövételünk. Gyűlés után helybeli pap barátunk házánál ültünk vidám lakomát, hol köszöntőkben emlékeztünk meg érdemeinkről.

Jelenvolt.

A Háromszékköri Dávid-Ferencz fiókegylet augusztus végére nagy szabású Dávid Ferencz ünnepélyre készül. Az ünnepélyt Arkoson fogják megtartani: a program már meg van állítva gazdag tartalommal. Férfiak és nők egyenlően fognak közreműködni felolvasás szavalat és énekdarabjaikkal. Néhai Brassai Sámuelnek mint egyletünk volt első elnökének is ekkor fog az emlékünnepele megtartatni.

Nézetek a vallás eszméjéről. Ez a czime annak a csinos kis könyvnek melyben a Dávid Ferencz egylet a Brassai Sámuel egyleti leveleit és felolvasásait kiadta. A könyv ára 1 frt, Megrendelhető szerkesztőségünkénél. Azt hisszük hogy nemcsak a Dávid Ferencz Egylet tagjai hanem mindazok kik a vallás főbb kérdései iránt érdeklődnek igyekezni fognak megszerezni maguknak ezt a becses emléket.

Szerkesztői üzenetek. Talabor urnak. Az új névhez gratulálunk. Ön valóságos fölfedező, de velünk így is kevésre megy, mivel mi semmi szín és cím alatt nem vagyunk barátai a kerékkötésnek. Tudhatná tisztelt Talabor ur hogy a modern világ nem ismeri a talabort. Azt ma már csak a csiki hegyek oldalain használják a fátcsuztató székely és nem székely honpolgárok. Hát ott a havasi úton megjárja, de a modern közlekedő eszközök szekerét megkötni nem szabad, hogy ne rontsa az utat és ne vásárolja el a szerencsétlenül alul kerülő küllőt. A forgás lassításának emberei vagyunk mi is, de a kerék hadd forogjon s hadd mozogjon ha lassan is. Miután ön a székely kultúra kereke alá akarja betenni ezt a talabort nem lehetünk szolgálatjára. Gondoljon valami okosabbat. — **Kérdés.** Az egyháztanácsosság fölhatalmaz-e valakit arra, hogy az ekklesia keblit tanácsának tagja legyen? Nem. Egyház-tanácsos is csak akkor lehet a keblit tanács tagja, ha megválasztják. Hivataluknál fogva csupán a belső emberek egyszersmind tagok is. Szóval K. Czikkét köszönettel vettük, de annyira el vagyunk halmozva, hogy ígéretet nem tehetünk — Keresztlevél, szakbizonyítvány, szolgálati bizonyítvány és folyamodás nyújtandó be. **G. Gy. Tisztgy.** Levelemre várom a választ. — **Vass István** lelkész urnak A „Felelet“ Bétai cikkére jul. 27-én érkezett, minőn már a Vári urét is kénytelenek voltunk félre tenni. Azt hisszük egy válasz bőven elég is, mivel lényegileg ugyan azt tartalmazzák. A Tiszt ur cikkében az van mondva hogy a pap is hibázhatik mint más ember, de a papság zöme, tulnyomó többsége eleitől fogva hiven, lelkiismeretesen és kellő bölcses-séggel hirdette a Jézus evangéliumát Sőt munkálta az irodalmat is. Tiszt. ur meri állítani hogy „meglesz az anyagi megjavulásnak erkölcsileg is a kellő eredménye.“ A fizetés javítása a tanári kar buzgóságát sem csökkentette A több képzettség, a jobb fizetés a papokat is csak sarkalni fogja az inia és beezéd írására is. Az erkölcsök romlását nem szabad a pap hibájának tudni be. Végül Tiszt. ur ajánlja hogy ha Bétai ur a papságnak vezére ohajt lenni ragadja kezébe a zászlót mint 48-ban Petőfi, s minden jóra való pap követi „E tekintetben — írja — igen szép példát adott Simó János tordai fiatal lelkész társunk.“ Mindezek után Tiszt. azt kívánja hogy Bétai — ha jó barát — áljon ki nyílt homlokkal. Ez egészen tőle függ. A szerkesztő tudja a kötelességét, s reméli hogy a V. J. lelkész ur és a lelkészeti iránti tiszteletének is bár cikke az utolsó órában jött, eleget tett. midőn azt ennyiben ismertette. Még csak azt jegyezzük meg, hogy a beérkezett három válasz érdekesen illusztrálja mennyire érzékeny a mi lelkészletünk és mily nagyon félti tekintélyét. Az öregebbek, a középkor-ruak és az ifjak részéről is érkezett egy egy tiltakozó szó, még mielőtt vád emeltetett volna. Ez így van jól. Legyen is így mindig!

TARTALOM: Az élet örömei. Boros György. 145. l. — Dr. Brassai Sámuel tanári pályája és irányelvei a középiskolában. 147. l. — Nők világa. (Költ.) Tarcsafalvi Albert. 153. l. — Papi fizetések kiegészítése. Ürmösi Kálmán. Bétai 154. l. — Levél a szerkesztőhöz. (Költ.) Tarcsafalvi Albert 157. l. — Főtisztelendő Ferencz József püspök úr utjai. 161. l. — Emléket Brassainak. 164. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 165. l. — Egyleti élet és munkásság. 169. l. —

M. Á. V. Menetrend.

Nagyvárad - Predeal				
Állomások	*Sz. v. I—III	Gy. v. I—II	*Sz. v. I—III	Gy. v. I—II.
<i>Ind.</i> Budapestről keleti p. u.	830	215	545	915
<i>Érk.</i> Budapestre keleti p. u.	710	750	620	150
<i>Ind.</i> Szolnok	1131	423	927	1119
<i>Érk.</i> Szolnok	322	532	325	1136
<i>Ind.</i> Püspök-Ladány	200	555	1153	1255
<i>Ésk.</i> Püspök-Ladány	1254	356	112	959
<i>Ind.</i> Nagyvárad	358	714	206	218
<i>Érk.</i> Nagyvárad	1044	231	1117	838
<i>Ind.</i> Csucsá	631	906	453	416
<i>Érk.</i> Csucsá	832	1252	919	709
<i>Ind.</i> Bánffy-Hunyad	716	937	532	452
<i>Érk.</i> Bánffy-Hunyad	754	1220	837	640
<i>Ind.</i> Kolozsvár	818	1110*	840	611
<i>Érk.</i> Kolozsvár	524	1046	645	—
<i>Ind.</i> Aranyos-Gyéres	1016	1233	1050	727
<i>Érk.</i> Aranyos-Gyéres	337	923	512	225
<i>Ind.</i> Kocsárd	1054	102	1140	752
<i>Érk.</i> Kocsárd	256	849	433	215
<i>Ind.</i> Tövis	1224	254	130	837
<i>Érk.</i> Tövis	129	800	259	318
<i>Ind.</i> Kis-Kapus	213	—	346	945
<i>Érk.</i> Kis-Kapus	1114	654	101	212
<i>Ind.</i> Segesvár	347	—	547	1058
<i>Érk.</i> Segesvár	935	546	1133	106
<i>Ind.</i> Héjasfalva	409	—	615	1113
<i>Érk.</i> Héjasfalva	912	532	1116	1252
<i>Ind.</i> Agostonfalva	613	426	836	1258
<i>Érk.</i> Agostonfalva	702	353	922	—
<i>Ind.</i> Brassó	800	—	1025	209
<i>Érk.</i> Brassó	508	245	748	1026

* Kolozsvárról – Tövisig személyvonat közlekedik

Nők világa.

Nők világa.

Szép világ a nők világa,
Sok melege, száz varázsa,
Égő szempár bűvös napja,
Abból árad köny-patakja.

E pataknak édes titka:
Minden habja kristálytisza,
Csöpp belőle földre hullna
Drága gyöngygyé alakulna.

Azt hiszem, hogy ki-ki látott
Oly ragyogó szép gyémántot,
Fényt lövelve, hintve, szórva
— S szive volt a foglalója.

Szép világ a nők világa,
Mérhetetlen egymagába.
Kit szárnyára büszke hir vett,
Az se mért meg női szivet.

Sima fátyol van körülte,
Ezer kezü angyal szötte

Mind más színben valahányat,
Patyolatnak, haloványnak.

Varázsszóra kinek-kinek
Szive benn egy zengő liget,
Aranyáldás minden fáján,
Dalos madár minden ágán.

Mi jót, szépet rejt magában
Az ég fényes sátorában,
Mit napból szó s csillagokból:
Van egy rész a nőkben abból.

A segély ily gyöngé kézből:
Istenáldás magas égből.
Angyalujjak minden útja:
Eredményes, dicső munka.

Hogyha egy nő kezd beszélni,
Már a kezdet a célzt éri,
Szivnek, ajknak száz varázsa —
Szép világ a nők világa.

Tarcsafalvi Albert.

Lelkésznéink között még mindig tart hatása a választmány nőtagjai fölhívásának. Ujabban *Ny.-Szt.-Lászlóról* tiszt Nagy Jánosné írja: Én csekély tehetségem szerint egyházunkban a felhívás szellemének megfelelőleg óhajtok eljárni. Igyekszem ápolni és erősíteni a vallásosságot és erkölcsi életet, de abbéli ténykedésemben sajnosan tapasztaltam, hogy a megélhetés igen sokakat eltávolított születése helyéről olyan helyekre, hol unitárius vallásunkról keveset hallhatnak, istenitiszteleten részt nem vehetnek.

„Papi fizetések kiegészítése“.*

E czimen az Unitárius Közlöny legközelebbi. tehát a juli-usi számában Bétai aláírással egy cikk jelent meg, melyet én legalább, megvallom, méltó megsértődéssel, hogy ne mondjam megbotránkozással olvastam. S éppen ezért elővéve azt a Bétai úr által említett, csúpán a keresztlevel írásra használt s minthogy erre is ritkán van szükség, e miatt megrozsdásodott pennát, megsértődésemnek kifejezést kívánok adni e sorokban.

Bétai úr elmondja, hogy 1899 január 1-ével egy új korszak fog a papság anyagi helyzetében megnyílni, mely ugyan elég hosszú idő, mert 9 év alatt fog teljesedésbe menni, de ha meglesz, az a 9 év is eltelik a többi után s akkor már urak lesznek a papok is, mert már „fejérebb kenyeret esznek,“ gond-barázdák a homlokukon kisimulnak, „a kopottas ruhát új öltöny váltja fel a legtöbb parochián“, (miért nem mindeniken?) „a pap leteszi kezéből a földmives eszközeit“, letörli a naphevében homlokán kigyöngyözött verejtékcseppeket, „megkérgesedett tenyere nem törik fel többé a hozzá nem illő munkaterhe alatt“, ezután nyugtát ír (tehát nemcsak keresztlevelet) s készpénzben veszi fel munkájának bérét vagy egészen (?) vagy részben, gyermekei nevelésére több gondot fordíthat, több áldozatot hozhat s az utcza porát, hol eddig mezitláb (minő borzasztó dolog!) játszott a szomszéd gyermekével, odahagyja a papi (hát a papleány nem?) szóval anyagi tekintetben határozottan „lendületes“ jövőnek áll előtte a papság.

Igaz, hogy ezekért, a mint szavaiból sejtenünk lehet, Bétai úr szerént áldozatul esik eddigi erősségünk, sértetlen autonómiánk s függetlenségünk, melyeket kitudja később nem kellend-e visszasíratnunk, a mikor már késő lesz? No de az későbbi dolog, hagyjuk, ugysis velünk együtt belementek ebbe a veszedelembe a többi autonomikus egyházak is. Ennél fontosabb

* Ürmösi Kálmán barátunknak a Bétai cikkére adott ezen választ közöltem Bétaival és e kettőt együtt úgy adom a szerzőik megírták. Vári Albert kénosi lelkész urtól is érkezett egy válasz Bétainak, de miután lapunk már készen volt s terünk sem engedte, azt nem adhattam, habár jóval nyugodtabb hangon van irva mint az Ürmösié. Én mint szerkesztő előre s most utólag is több ízben elolvastam a Bétai cikkét, de abban vádat nem sőt még föltevést sem látok, hanem igenis olyan aggodalmat, a milyenre a megújult viszonyok és az ismeretlen jövő méltán adhatnak okot. Az Ürmösi cikkében a sértett önérzetnek az a bizalma nyilatkozik meg, a mely jót mer állani még mások helyett is. Bétaitól rossz néven veszi az aggodást. Legyen neki igaza, mert akkor a Bétai célja lesz elérve, az a cél, a mely mindnyájunkké, hogy lelkész-karunk az anyagi viszonyok javultával megfogja kétszerezni eddigi működését úgy a szószéken mint a társadalomban. szerk.

aggodalmai vannak Bétai úrnak, mert „ha a helyzet megjavulása csak a papra és családjára előnyös, ha a fizetés emelése azt teszi lehetővé, hogy a pap valamivel (csak valamivel) jobb ruhában járjon, finomabb dohányt szivjon, s egy órával tovább heverjen a diványon (hát erre is ráérték eddig azok a kerges-tenyerű, naphevétől verejtékező papok? s éppen diványon heverészni, nem a kopasz földön?) akkor a segély czélt tévesztett (nemde jobb lenne, ment volna ez is ágyukra, puskákra?) akkor elásott talentum minden fillér, mit az állam ad“.

Mindezeknél fogva Bétai úr arra kíváncsi, hogy „a midőn kihull a papság kezéből a kapanyele, felveszik-e egész erővel a bibliát?“ „hogy a társadalmi élet magasabb posícióit, honnan eddig leszoritotta a szegénység, visszahódítani, elfoglalni miként igyekeznek?“ „Hogy a nép megromlott erkölcsi irányát, hanyatló vallásosságát miként igyekeznek új kovásszal élesíteni meg?“ „hogy a papság megrongált tekintélyét miként fogják helyre állítani s visszavinni arra a piédestálra, hol mindenki lelkiatyának, belső barátának, jóakarónak tekinti a papot?“ „hogy azt a *megrozsdásodott pennát*“ melyet addig csak keresztlevírlásra használt a pap, többször veszi-e elő, hogy imát, szent beszédet írjon vele?“ „hogy az a papság, mely eddig alig vehetett könyveket, miként nyúl ezután az önképzés fegyverei után?“ „hogy ezután, ha eddig megkellett hunyászkodni, miként fogja fenntartani a benső lelkipásztori kapcsolatot s megjavult helyzetében nem fog-e most ő a *„lenézés álláspontjára“* helyezkedni s népével csak hat lépés távolságról érintkezni?“ Bétai úr már nem csak kíváncsi, hanem most már bátorsága is van leírni, hogy feltett kérdéseire az új helyzetben sem mozdul fel a papság, hivatás szerűleg megkétszerezni tevékenységét s akkor rá kell mondani a bibliával a nehéz ítéletet „hitvány szolga vagy“.

Nos hát tisztelt paptársaim, kik e cikket figyelemmel olvastátok, nem tudom rátok azt a benyomást tette-e? de én ezekből a sorokból ránk papokra egy óriási meggondolatlan sértést, vádat látok, azt t. i. hogy mi a mai napig kötelességeinket nem, vagy csak úgy akárhogy teljesítettük, bibliáinkat porosodni hagytuk s nem sokat foglalkoztunk, népeinket erkölcs-telenségbe süljedni s elvallástalanodni engedték, a társadalmi élet magasabb pozícióitól leszorultunk (ezt igaz nem tudom mi az?) papi tekintélyünket elvesztettük s nem voltunk a népnek lelki atyái, belső barátai, jó akarói, pennánkat elrozsdásodni hagytuk s nem írtunk bár egy imát vagy szent beszédet, csupán hébe-korba egy-egy keresztlevelet, (pedig bizony legalább segély nyerhetése iránti kérést is évenként egyik-másikunk írt a keresztlevél mellett); csak panaszkodni, sápitozni tudtunk a

nem élhetésért stb stb. Ezekre nézve pedig én ezennel egyenesen és határozottan visszautasítom a vádat, úgy a magam mint általában többi paptársaim nevében s azt mondom, hogy az unitárius papság úgy a régebbi, mint az újabb időben nem a jutalomra való tekintetből, hanem benső kötelességérzetének indításából kifolyólag a meunyre emberi erőből kitelhető volt mindenütt megfelelt kötelességének; építette egyházát, tanította hiveit, gondozta a rábizott nyáját, vigasztalta a megszomorodottakat, bátorította a csüggedőket s a mért szegénysége miatt világ elé nem bocsáthatta irodalmi dolgozatait, sok papi asztalfiókba lehetne találni értékes munkákat, minek kicsinybe elég bizonyossága a talán Bétai úr által is ismert Unitárius szöszék melyben az úgy leszolt unitárius papok munkáit a sajtó egyhangulag méltányoló elismeréssel fogadta.

Hogy ezek mellett a részünkre jutott földeket is miveltük izzadtunk, kezünk feltört s nem jártunk parádésan mindig, sőt uram bocsá, gyermekeink mezítláb is futkosnak a porban, akár csak a szomszéd gyermekei, hogy mindazokat a könyveket meg nem szerezhettük, miket ohajtottunk volna s melyekkel Bétai úr tán szerencsés rendelkezni, mindezek nem bűneink sem Isten sem a világ előtt; hogy aztán majd a kilencz év leletével, a mikor tán megvalósul tényleg az állami segélyezés, még többre fognak jutni s több eredményt felmutatni paptársaink, az önként s a dolog természetéből következik. De már előre ekzaminálni az eddig is hűséges kitartással küzdő papokat, hogy aztán meglátom majd mint fogjátok megérdemelni az autonomiánk árán szerzett magas állami segélyt: erre sem Bétai urnak sem senkinek úgy hiszem nincs joga, legalább jelkiismeretes ítélet szerint nincsen.

Ez az én véleményem.

Ürmösi Kálmán.

Megjegyzés a fennebbi czikkre: Minekutánna a szerkesztő úr szives volt a fennebbi cikket velem közölni, hogy esetleges megjegyzéseimet megtehessem, azt a következőkbe foglalom rövidesen. Ha az Ürmösi Kálmán barátom kézírását nem ismerném, nem hinném el, hogy azt valóban ő írta. Mert hogy azt a cikket, melyre reflectál, *teljesen* félreértette, az bizonyos. Czikkem semmi egyéb, — legkevésbé papságunk lerántása — mint egy elfogulatlan szemlélet papságunk szegényes anyagi multja és küzdelmesnek ígérkező erkölcsi jövője felett. Azt az elfogulatlan olvasó belátja. Nem is egyéb különben az Ürmösi czikke, mint az enyémmnek szószerinti reprodukálása, megtoldva

egy kis indoktalan keserőséggel. A mit én kifejeztem, azt ismétli Ürmösi is e szavakban „hogya még többre fognak jutni s több eredményt felmutatni paptársaink, az önként a dolog természetétől következik.“ Én éppen erre a dolog természetéből folyó következményre vagyok kíváncsi cikkemben és semmi egyébre. Azon kérdések feltevésére, melyhez a jogot Ürmösi megadni nem akarja senkinek — nemcsak nekem, de senki ember fiának, — kinek szívében fekszik a jövőendő idők sikere utáni vágy, határozottan joga van. Hogy a papságtól a multban tanusított kitartó küzdelmet megtagadtam volna, arról egy szó sincs cikkemben. Soraim a szegényes anyagi multat érintik, a kétes erkölcsi jövőt tárgyalják s kifejezik a reményt a jobb jövő iránt. Semmi de semmi oka nincs tehát Ürmösi K. barátomnak hogy soraim olvastán oly méltán megbotránkozzék s „a papokra egy óriási meggondolatlan sértést, vádat lásson“ azokban. Anyyira nincs sértés, hogy cikkem szavait százszor is nyugodt lelkiismerettel ismételném meg. Kérem Ürmösi barátomat, olvassa el még egyszer, többször is cikkemet s befogja látni, hogy méltatlanul felháborodó cikkét — bocsásson meg — de nagyon is elhamarkodva írta. Még egyet. Azt mondja Ürmösi, hogy nem tudja, ha vajjon paptársai úgy fogták-é fel, mint ő s mégis a maga és paptársai nevében tiltakozik. Biz' azt jobb lett volna előbb megtudni s csak azután tiltakozni, ha ezen jogot megadták reá.

Bétei.

Levél a Szerkesztőhöz.

Édes uram, Szerkesztő úr kérem,
Egy gerendát látok a szemében.
(Gondolhatná talán egyik-másik:
Be nagy lehet, hogy oly messze látszik.)
Tyűh ez arasz, nagy a távol, mégis
Mintha érném a nagyobbik végét . . .
Százszorosan volna kisebb, hátha
Ráfoghatnám akkor, hogy csak *szálka*.
Ej, de így én esném bajba kérem —
Ön gerendát látna az enyémben. —
Ide-oda, mit kimondtam, tartom
Mint Laczibá hálóját a parton,
S bőrig ázik, mégse hagyná félbe,
Hogy valaki gunyolódva kérdeje,
Összelapult tarisznyáját látva:
— Talán bizony halászni volt bátya?
Ma este, vagy kora reggel holnap
Köszön-e a pálinkás zsidónak?

Édes uram, sárba estem, sárba,
Letörött a Pegázusom szárnya.

Feleségem morgolódik szörnyen.
S mivel üssön? — tanácsot kér tőlem.
De nem várom a dolognak végét,
Fris reggeli harmat leszek én is.
Persze, áztán vissza is kell térni,
Hanem ő a régi marad, régi.
Ha este van, ha reggel va: annyi,
Unja a szót mindjárt abba hagyni.
Bosszantja a borus ég homálya,
A kelő nap rátűz ablakára.
Beáll olykor jövendőmondónak,
Zsimbel rám, hogy mért lesz eső — holnap?
Nem maradhat az mához egy hétig?
— Az áldás is jobb, ha olykor *késik*.
S bűnhődésre ha engem nem ér el,
Rám kancsalít mind a két szemével.
Eleintén gondolkoztam róla:
Hát én vagyok ennek okozója?
De az asszony annyit s annyit mondott,
Mind kiverte fejemből a gondot.
S igaza van, meggyőződtem szépen,
Az ő szava: mély meggyőződése.
S hajtók is én mindig a jó szóra,
Kiváltképpen a — laskanyujtóra.

Sokan mondták rólam azt, hogy: *jól járt*.
Ő is üti a mások zsidóját.
E hasonlat csakugyan nem üt bé —
Ha ő is az én zsidómat ütné! . . .

Édes uram, szerkesztő úr kérem,
Egy gerendát látok a szemében.
Tyűh, ez amaz, nagy a távol, mégis
Billegetem a nagyobbik végét.
Volna csak ily jó mintaférj, látja,
Sokat bíró, alapos a háta,
Ugy fordulna csak a sorsa jóra —
Szemében egy kis szálla se volna.

Ön gondolá (s ez nem is rossz kezdet)
Ne csak sirjunk Déva vára mellett,

Ne legyünk mind a siralmas részen —
Magunkat is eltemetjük szépen.
Küzdelemre álljon ki-ki sorba,
Csurogjon a veriték is róla,
Hogy helyette, a nagy helyett, lássák
Eszméinek szent föltámadását.
Uram! ön tán ismeri e földet,
S látott is itt égre nyuló tölgyest.
Vén, kidült fák haló törzse mellett —
Nagy köszönet azért, a mit kezdett.
Szép s nagy a cél, mely reménynyel eltölt —
Épülő hit, izmosodó erkölcs.
Hogy a lelken, mely bizni nem áttal,
Tiszta eszmék szűrődjenek által.
A jó szándék akkor érjen véget,
Ha átgurta valóvá az élet.
Múló napok cselekvése, vágya
Olvadjon egy szép harmóniába.
És köszönet annak is, ki márma
Békén nyugszik elhaló porába,
S nincsen semmi, a mi neki fájjon --
Csak neve zeng a magyar határon.
És köszönet, százszoros, a nőknek,
Erős szívvvel, kik előre törnek,
S meghordozták, a szerint: ki hol járt,
Isten-eszménk tiszta lobogóját.
Köszönet, ki míg sorsunk el váltott,
A halottnak hült helyére állott.

Édes uram, szerkesztő úr kérem,
Egy gerendát látok a szemében.
Miért is már annyi egylet itt-ott —
Őrizzék meg *fönn* a statustitkot.
Hagyjanak meg könnyű fővel állnunk
Mért görbüljön épen a mi vállunk?
Az önöké odafenn, ha görnyed,
Majd dobunk rá egy-két kapa földet,
S szerkesztő úr legkiváltkép önre —
Miért nem hagy mindent jobb időre!
Nap nap után, ha mulasztást lát lenn,
Buzgóságból mennyi jelzöt ránk ken,
Hogy ilyenek, meg amolyak leszünk,
Ha csak hátra s nem előre megyünk!
(Szerkesztő úr, szép vörös a rák is,
Habár mindig hátrafelé mászik).

S hogy egy dolga se maradjon félben,
A *Közlönyt* is ránk zuditja kérem,
S hogy járassuk azt kívánja tőlünk,
(Látom, mi nem egy malomba őrlünk).
Pedig ezt már csak nem lehet várni,
Saját lábán nem tanult még *járni*?
S még ön szól le: Urak, buzgóságot,
Kiket Isten ép ésszel megáldott!
Ha mindnyájan megértenők, kérem
Le is vernők egymást a nyüzsgésben.
Majd gondolja: lesujtok én rátok
(Nyiltan aztán szerzi a *Barátot*.)

Édes uram, ne zsémbeljen vélünk —
Végre is ön nem a — feleségünk.
Hadd éljünk mi félig alva ébren
Illatos hárs árnyékos tövében,
S ha a népnek int a pásztor óra,
Hallgassunk mi a furulya szóra.
Édes e dal, mondhatom hogy éltet,
Többet ér, mint száz *egyleti-élet*.
S ha akarunk télen erdőt látni,
Hadd menjünk el pisztrangot halászni,
Égő zsupot tartva le a lékre —
Szép passzió, áldozhatunk érte.
S ha Laczibá egyszer oda toppan,
Kettesével parolázunk ottan.
De aztán ez legyen csak a kezdet,
Sétáljunk majd karcu agár mellett.
(Sovány kosztón, mintha nem is nőne,
Csoda ha nem kopó lesz belőle.)
Barna lányok, szőke lányok látnak,
S szólnak is tán: be szép a vadászat!
Van ki dicsér, van a ki felrótta —
(Sok most a vad, kiváltkép a — *róka*.)
Ha *igy* nem megy, találjunk egy ujat,
Bicziklivel fogjuk el a nyulat.
Azután is járunk csak mind jóba',
Menjünk (ha van) úrikaszinóba,
S egyelőre ne eresszünk többet
Éjfélig csak tiz-tizenkét „csöndes“-t,
Hisz a ki így egy pár évet töltött,
Ébresztgeté szörnyen az erkölcsöt,

*) Fiatalság B.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Jakab Elek emléke.

1820.—1897.

Egy éve már, hogy *Jakab Elek* Budapesten a kerepesi temetőben nyugossa örök álmát s piheni munkás életének fáradsalmait.

Mert *Jakab Elek* a munka embere volt, a ki nem csak ismerte, hanem követte is ama latin közmondást: „*nulla dies sine linea*“.

Mint a jó termő földből a különböző hasznos növények: úgy nőttek ki az ő munkaszeretetéből is lelkének mindazok a nemes tulajdonságai, a melyek őt, szintén a római író szerint: jellemben ép és egész emberré tették.

Jakab Elek 1820. febr. 13-án született Szent-Gericzén, Marosszéken, Erdélyben. Tanulását ugyanott az egyházközség elemi iskolájában megkezdve, előbb sz.-kereszturi közép-, majd kolozsvári főiskolánkba lépett, a hol a gymnásiumi tanfolyamot kitűnő eredménynyel végezte s írói tehetségének már mint tanuló ifjú kezdi szép jelét adni egy néhány költeményben, a melyek a tanuló ifjuság által 1839-ben kiadott „*Remény*“ című, azon időben első ilyenmű zsebkönyvben jelentek meg. A jogot is Kolozsvárt végezte, a róm. katolikusok lyceumában akkor fennállott jogakadémián. Mint jogász s később is, mint joggyakornok a m.-vásárhelyi kir. táblánál, hol az ügyvédi vizsgát letette s marosszéki táblabírónak megválasztatott és mint 1843-ban az erd. kir. kincstárhoz kinevezett tisztviselő egy ideig inkább a szépirodalommal foglalkozott, e téren használván tollát a különböző hirlapokban. De nemsokára a történelmi, politikai tárgyak tanulmányozásába merült el, mi által még fokozódott természeténél fogva is rajongó honfíui lelkesedése, a melynek csakhamar oly széles — fájdalom — egyszersmind oly véres mezőt is nyitottak az 1848—49. évi események.

1848. május 31-én Kolozsvárt kimondott unió-hírt *Jakab Elek* vitte meg, mint az ellenzék küldötte, Budapestre a magyar ministeriumnak. Ezt követőleg a képviselővé választott Ocsvay Ferencz helyett ő lett az „*Erdélyi Hiradó*“ szerkesztője. De a toll már nem lévén elég a szabadság kivívására, ő is kardot fogott a kezébe s kinek nevét a nemzet hódolata vette körül: Kossuth-huszárrá lett. Mint ilyen részt vett a piskii győzelemben, mely után hadnagy, később főhadnagy, utóbb másod százados lett. Részt vett Bémnek erdélyi és bánsági hadjárataiban, míg a dévai fegyverletétel után orosz fogságba jutott és Szebenben záratott el, a honnan egy évi súlyos fogság után szerencsésen kiszabadult ugyan, de úgy, hogy szülőföldjét elhagynia nem volt szabad.

Ketté törvén a kard a *Jakab Elek* kezében, az ekevashoz fordult. Gazdáskodni kezdett éppen azzal a kitartással és szor-

galommal, a mely őt minden munkájánál jellemezte. De történelmi tanulmányait e közben is nagy előszeretettel folytatta s leginkább „*Agricola*“ név alatt számos gazdasági és társadalmi cikket írt a lapokban. E cikkek különösen a gr. *Mikó Imre* figyelmét magukra vonván, *Jakab Elek*et 1854-ben titkárának hívta meg Kolozsvárra, hol együtt buvárkodott a nemes gróffal, kinek megbízásából végigbuvárolta a m.-vásárhelyi, n.-szebeni, gy.-fejérvári és a bécsi könyv és levéltárakat s ez uton szerzett gazdag ismereteivel egy kiváló publicista és történetíró nevét szerezte meg magának.

Ennél azonban még nagyobb szerencsét is hozott *Jakab Elek*-nek Kolozsvárra történt letelepedése, mert itt ismerkedett meg *Mike Rózá*-val, Mike Sándornak kiválóan művelt lelkü és nemes gondolkozású leányával, a kivel 1855-ben házasságra is lépett. Ez volt életében a legszerencsésebb lépés. Mert egyebekben vajmi sokszor és sokat csalódott! Szép álmait és nemes törekvéseit hányszor látta szétfoszlani s a kívánt eredmény nélkül maradni! De a mit ebben a szövetségben keresett: egy boldog családi életet, ebben az azzal járó küzdelmek között sem csalódott meg: megmaradt ez neki, mint amaz evangéliumi kincs, melyet az irások szerint a lopók el nem lophatnak, ki nem áshatnak.

Nem lehetetlen, hogy e házassága volt egyfelől indoka annak is, hogy az alkotmány helyreállításának hajnalderültével 1861-ben az erd. kir. főkormányshéknél levéltári szolgálatba lépett, hol ipjával együtt dolgozhatott s folytathatta tovább levéltári kutatásait, Mike Sándor levén a levéltár igazgatója, a melynek 1863-ban *Jakab Elek* aligazgatója, 1867-ben pedig igazgatója lett.

Kolozsvárra telepedésével kezdett *Jakab Elek* tevékenyebb részt venni az egyház ügyei körül is, annak központi igazgatásánál, mint egyházi tanácsos. Időközben pénztárnoka is volt a vallásközönségnek. Az egyház levéltárában eszközölt kutatásaival szintén ez időben kezdette meg, részünkről eléggé nem méltányolható, egyházirodalmi munkásságát is, a minek nagy részben az ő közreműködésével alapított „*Keresztény Magvető*“ című folyóiratunkban számos életrajz s más becses dolgozat, egyháztörténelmi adat és okmány köszöni megírását és nyilvánosságra hozását. Ha szokásban lenne egyházunkban a „*hitvédő*“ cím, azt teljes mértékben megérdemelné. Mert vallásunk minden megtámadására készen volt annak védelmére s nem merülhetett volna fel vallásközönségünket illetőleg oly kérdés, a melynek érdekében ő tollát igénybe ne vette, tudását fel ne használta volna. Háza az egyházközség lelkészeinek s a főiskola tanárainak

mindig nyitva állott. A templom gyakorlást, az isteni tiszteletekben való részvételt a maga és családja példájával nagyban előmozdította. Buzdított, a hol kellett, oktatott, a mikor erre az alkalom kínálkozott, a tanuló ifjúságnak meleg keblü barátja volt, dicsérte a jókat, szorgalomra és tanulásra serkentve a hanyagokat s akár az egyház, akár az iskola áldozatokat kívánt, mindig az elsők között volt áldozataival.

1873-ban az erd. kir. főkörmányszék levéltárának is Budapestre az országos levéltárba áthelyezése rendeltetvén el, *Jakab Elek* költöztette fel. Ő rendezte és állította fel azt ott a legnagyobb gonddal és szakértelemmel. Ugyanekkor ő maga is családjával együtt Budapestre költözött. Ez idő óta aztán állandóan ott lakott s mint az országos levéltár alkönyvtárnoka, nap nap után megszűnés nélkül folytatta irodalmi munkásságát, részint a napi lapokban és folyóiratokban megjelent cikkeiben és dolgozatokban, részint önálló művek írásában. Korábban megjelent művei mellett, melyek közül főbbek: „A magyar korona feletti küzdelem a XVI. században.” (Kolozsvár 1861.) „A Segesvári Bálint krónikája”, „Az erdélyi apátságok története.”, „A királyföldi viszonyok ismertetése” (Pest 1868) stb. stb. Budapesten írta meg, vagy részben végezte be: „Az utolsó Abafi.” (Bpest 1875.) „Emlékek a szabadságharcz idejéből.” (Bpest 1879.); „Fiume”(u. o. 1881.) czimű műveit s „Kolozsvár története” 3 kötetes nagy monographiáját; ahoz tartozó 2 kötet oklevéltárral és 1 kötet világosító rajzokkal. (Bpest 1870—1888.) És folytatta az egyház ügyei körüli tevékenységét is ugyanazzal a buzgalommal Budapesten is, mint Kolozsvárt. Budapesti egyházközségünk megalapításában a lelkesítő állás szervezése és a templomépítés érdekében küzdő hitsorsosaink reá mindig bizalommal számíthattak Mert Jakab Elek szívének két kamarája közül egyikben a haza, másikban az egyházszereket laktak. Egyik a másiktól elválaszthatatlan volt. A Ker. Magvetőnek a napi renden levő kérdések fejtegetésével, valamint „*Virasztásain*” czim alatt egyházunk történelmére vonatkozó nagybecsű adatok közlésével állandó munkatársa maradt. Megírta 1879-ben „Dávid Ferencz élete” czimű művét, melylyel egymagában halhatatlan nevet szerzett magának egyházunkban. Halála is, mondhatni tollal a kezében, Udvarhelyvármegye monographiája írása közben találta 1897. júl. 22-én, családjának örök bánatára, a magyar nemzeti- és unitárius egyházi-irodalom nagy kárára s aránylag kevés barátainak annál őszintébb és mélyebb fájdalmára Mert miért tagadnók, hogy bár a *Jakab Elek* neve országsszerre ismeretes volt, tudományos képzettségét s irodalmi munkásságát a M. Tud. Akadémia 1870-ben a leve-

lező-. 1889-ben pedig a rendes tagsággal tisztelte meg, tagja volt még több bel és külföldi tudományos társaságnak, ezek között levelező tagja a Brit és külföldi unitárius társulatnak, melynek 1875. évi közgyűlésén ugyancsak néhai dr. Gyergyai Árpáddal vallásközönségünket is képviselte és bár önmaga mindenkinnek szolgálatára állott, a ki hozzá valami dolgában tanácsért, segítségért folyamodott, neki mégis nemsok őszi és igaz barátja volt. Nyílt, egyenes, szó-kimondó természetéért sokan nem szerették. Meggyőződését a mások kedvéért nem adta fel. A Klikk-rendszernek nem volt barátja. De azért megvagyok győződve, hogy a ki *Jakab Elek*et akár személyesen, akár csak műveiből ismerte, halála felett őszinte részvétet érzett s fájlalja most is.

Ez a *Jakab Elek* 77 évre terjedt életének kerete. Nem kétlem, hogy megfelelő életrajzzal is kifogják azt többen is tölteni, nemcsak azért, mivel ő azt megérdemli, hanem azért is, mert az ő életrajza jellemképzésre is szolgálhat, a mire soha sem volt nagyobb szükség, mint korunkban, melynek fénye mellett annyi az árnyék, midőn mindinkább fogy a száma azoknak az embereknek, a kik a társadalomban, a hazai és nemzeti, az egyházi és vallási életben az eszményiségnek szolgálnak, eszményi célokért küzdenek és lelkesülnek.

Egy életrajzba azonban nagyobb térre levén szükség, mint a mennyit e lap nyithat, én csak egy néhány vonással kívántam mintegy megeleveníteni *Jakab Elek*nek e lap jelen számában magával vivő, s megvagyok győződve, hogy a t. olvasók által szívesen fogadott arczképét. S jól esik lelkemnek, hogy éppen halála évfordulója alkalmából e néhány sorral tiszteletem, hálám és szeretetem soha el nem enyésző érzelmeit emléke iránt is kifejezhettem.

Ferencz József.

Dr. Brassai Sámuel tanári pályája és irányelvei a középiskolában.

(Vége)

Ha kartársai osztatlan barátságával és bizalmával nem is dicsekedhetett, tanítványai mély szeretete, bámuló tisztelete bőv kárpótlás volt. Az ifjuság erkölce nemhogy dicséretet érdemelt volna, midőn Brassai közéjük jutott, de sőt a legrosszabb hirben és színben állott mind benn, mind künn a városban. Néha hetekig tartó processus folyt a forumok előtt egy néhány féktelen deák ellen és a tanárok, meg tanulók oly messze állottak egymástól, mint a földnek ellentétes két sarka. Brassai, kiről midőn

belépett — nem tudni miért és ki, ilyen stilusban szólott: habemus professorem barbosum mistacosum et stultorem illum Samielem Brassai Az erkölcsöket megszelidítette, a plágát eltörölte, a börtön ajtóit záratlan hagyta. Új szellemet, új életet, szeretetet és ezekkel benső barátságos viszonyt teremtett tanár és tanuló között. Hálásan emlegették és emlegetik ezt azok a férfiak, kik büszkén sorozzák magukat tanítványai közzé. (Gyöngyösi István: Emlékeimből. Unitárius Közlöny; Kővári László: Brassai Sámuel emléke Külön kiadás 1898.)

Egyik ma is élő tanítványa az elragadtatás szavaival így szól: „Az egész kollegiumi ifjuság előtt (1842—1848-ig) úgy tűnt fel Brassai, mint egy félisten, ki mindent tud s főiskolának sőt tanártársainak is vezére, utmutatója, kit semmiféle működéseiben megfogni, meggátolni nem lehet!

Hatalmas tanár és igazgató volt. Hatalma nem a szigorú fenyték — korbács és pénzbüntetés stb. — a mi használatban volt az akkori nyers idők szerint, hanem széles tudományában, bölcs tapintatában, öntudatos lelkiismereti jóságban, jóra készült és elszánt; szigorú, szilárd akaratában és ezeket végrehajtó elodázhatlan teendőiben állott

„Az ő többnyire komoly, de élénk, friss gondolkozású, sokféle eszmékkel tömött feje biztató jósággal villogó kék szeme, bizalmas arczája, mindig derült homloka, kissé sebesen habaró, de tisztán érthető nyelvezete, erős testi és lelki erőt mutató magas alakja, lecsüngő hosszú haja és még hosszabb félig fehérre vált szakálla — mindezek oly méltóságos patriarchalis tekintélyt szerzetek neki, hogy a ki őt látta, ismerte, vagy hallott róla megbámulta s nemcsak tanár társai, hanem ellenei is respectálták; a nyers és pajkos kollegiumi ifjuság pedig Stand-állott meg előtte, nehogy valami gyöngéjükért sujtó vicceivel kefélje róluk a hibát“. (Varga Zsigmond nyug lelkész leveléből 1898. febr. 19-ről)

Nemcsak fékezni és szelidíteni, hanem tüzelni is tudott, a mit ismét egy másik tanítványa rajzol ilyen szavakkal: „1848. martius 20-án reggel Kolozsvár még egészen csendes volt. Az akkori közlekedési viszonyok miatt a pesti események híre még nem hatott volt hozzánk. Reggel 8 órakor előadása volt Brassai igazgatónak a VIII. osztálylyal, melyhez én is tartoztam. Menyynyire elbámultunk, midőn a helyett, hogy tantárgyával foglalkozott volna, elkezdte nekünk beszélni a Párisi eseményeket; hogy jött a tűz Olasz s Németországon keresztül Bécsig; mi történt ott 13-án, Pesten 15-én, s egy félórai előadás után lapját felvévén, mintegy távozása közben így szólott: jegyezzék meg uraim, hogy a szabadság lobogóját első sorban minde-

nütt az ifjúság ragadta meg és hordozta körül, remélem, hogy önök miatt sem kell megszégyelnünk magunkat. A hatást, mit ez reánk tett — folytatja a tanítvány — nem tudom leírni, de következményeit elbeszélhetem

„A hirrel széjjel futottunk a városon s már néhány óra mulva a fiatalsági gyűlés volt egybehíva a három főiskolából a ref. kollegiumban. Itt egy barna fiatalember felállott egy padra s egy költeményt szavalt el: Nyugat felől testvérink ajkiról a szent szabadság menydörgése szól. A szavaló Gyulai Pál volt. Ez alatt megtudták, hogy a katolikus gymn. tanulókat nem bocsátották ki; elvannak zárva: kiszabadították. Azok követték őket s együttesen megrohanták a Guberniumot, kiáltván legyen országgyűlés! Azután az ifjúság századokká alakult s miután a szabadságharcz kitört Brassai is részt vett velök, mint nemzet ör. Nagy befolyást gyakorolt arra is, hogy ifjúságunk tömege-sen soroztatta be magát honvédnek. Lelke egész hevével ragaszkodott az eszméhez, de a féktelenkedők ellen mindig élesen kikelt.“

A szabadságharcz alatt és azután notázva volt, mint rebel-lis, főképpen lapja a „Vasárnapi Ujság“ miatt, melyben a hazafias kebel teljes melegségével jelzi, nemcsak a megtörtént dolgokat, hanem a bekövetkezendő eseményeket is. Kolozsvári tanársága úgy vágzódott, mint akkor legtöbb tanáré, egyszer azt vette észre, hogy nem volt kit tanítson. Az első felelős magy. ministerium Brassai tanári talentumait igénybe akarta venni Perczel kinevezte a Ludoviceum tanárává. Fölment Budára, de akkor az események már annyira előre voltak haladva, hogy a tanítását nem kezdhette meg, jöllehet fizetését még 1849-ben is több ideig élvezte. Lapját megújította az 1848. év második felére, de novemberben a sajtó alá elkészített utolsó számot kénytelen volt kinyomatlan hagyni Elmenekült. Pesten, Debreczenben és másutt több ideig biztos fedezet alatt, gyakran ál-néven és álruhában bujdokolt. A szabadságharcz lezajlása után meghívást kapott Kecskemétre tanárnak. Egy ifju ember B. M. az ellenjelölt, gyanuba hozta Brassait, mint notázott embert s a vége az lett, hogy Brassai nem nyerte el ezt a tanszéket, de a Szőnyi később a Gönczi-féle intézetben 1851-ben meghívták s 1859-ig pesti lakos lett.

Irodalmi, főleg kritikai munkássága ebben a korban rend-kivül sok oldalú és gazdag. 1857-ben az Unitárius főiskolához hívták vissza, de még mindig nem érezte magát biztosnak. Csak 1859-ben jött le Ez a pálya csak három évig tartott, mert 1862-ben az Erdélyi Múzeum igazgatójává választatott, honnan egyetemi tanárságra lépett. Csak két jellemző adatot említek

meg középiskolai tanársága utolsó idejéből. A papnöveldében a héber nyelv tanítását is egy évig rábízták, ő meg a saját tanszékének 1000 frt alapítványt adott és félfizetését elengedte. Semmi körülmények között nem tagadta meg magát. A tanszéken is, a reform terén is, az irodalomban is minta-tanár volt, a kit eszményképnek bizalommal elfogadhatunk.

És most e vázlat befejezéséül vizsgáljuk meg röviden az ő eszményét, helyesebben eszméit a középiskoláról. Csak válogatva és a lehető tömörített alakban szólok, mert hiszen alapelvei nevelésével és működésével a legbensőbb viszonyban állnak. Ő self-made-man volt. A ki ember akar lenni, maga magát kell, hogy emberré tegye. A középiskolai oktatás feladata és kötelessége a növendékek tehetségeit minden nemű ismeretekre fogékonyokká és megszerzőkre alkalmasokká tenni.

Önálló munkásságra kell szoktatni a növendéket. (Buda-pesti Sz. 372.) Az ismertről jussanak az ismeretlenre és azt ennek segítségével kell elsajátítani. A tanításra fordított időnek a tanítvány eszét untalan erősítő, ennél fogva önálló munkásságra levő czélszerű használása a feladata. Ellenben a szájba ragás időpazarlás és célelles.

A kívülről fogadandó tárgy eszméjét szükségkép szóval kellvén megadni a tanítványoknak, ez a tanítót hallgatásra nem kárhoztatja, se az acromatismust merőben kiküszöbölni nem akarja, de czélszerűen használtatni igenis. A Brassai tanulója jól tudja, hogy „az önálló munkásságra is másoknak kell vezetniök a növendékeket“. De ezért ő nem praelegal, hanem elővéve Phaedrusból egy mondatot kimutatja példában, mikép kell értelméhez rend és módszeresen jutni s azután más könyvekben is próbáltatja, míg meggyőződik, hogy felfogták a módszert. (B. Sz. 1874. 373.)

A memorizálás ha tulságos és helytelen, hibáztatja de alapjában nem, mert önálló tanulmányra és hasznos értelmi munkálkodásra csak úgy juthatni, ha az emlékezetet gyakoroljuk. Az ítélet dús emlékezet nélkül csak olyan mint a szakács rakott élés kamra, vagy piac nélkül. Senkinek sem ártott a memorizálás, pedig voltak a kik Phaedrúst, olyanok is a kik Virgilius Aeneisét, vagy Horatius ódáit szóról szóra tudták, de egyiknek sem nyomorékult meg az esze (U. o. 371.)

A tanítványban legyen meg a jó akarat, a tanárban az ügyesség a tanuló figyelmének lekötésére és már tud eredményhez jutni, még rossz módszer mellett is. De a tanügyi rendszerek és intézkedések sem mutatnak kellő méltánylást a tanítói ügyességre. E helyett, nem embernek, hanem gépnek tekintve elsőben is egy tankönyvet adnak a kezébe, a melyhez adni,

vagy a melyből elvenni szintugy nem szabad, mint a törvény betűiről meg van írva, s a mely ugy nehezedik a szabad működésére, mint a zsurlódás a kerék forgására. Azután kiszabják neki a teendőit félévről-félévre, hónapról hónapra, óráról órára, hogy csak ugy mozoghat, mint a kengyelfutó a zsákba; végre részletes útasításokat adnak neki, melyek a járatlan tanítónak semmit sem használnak, a jártast pedig csak gátolhatják, szóval lenyűgözik Mindezekben csak árnyéka sincs a tehetségbe vetett bízalomnak. (Modszer 21, 22 l.) Ellenkezőleg, az emberi elmét egy határtalan mekkoraságu szivacsnak képzelik, melyre csak elegendő vizet kell különböző csatornákon vzzetni, hogy határtalan mennyiségben igya bé (U. o. 25) Ezzel az éles hasonlattal azt hibáztatja Brassai, hogy az iskolában mindent akarnának tanítani. A reális és humanus tudományok harcza közoktatásunkban még ma is foly. A görög nyelvre már jó ideje ki van mondva az ítélet; végrehajtása is megkezdődött. A latin kérdés hullámszásban van. A gymnasium erősen tartja magát s a reáliskola szeretné is nem is, s még a polgári iskola is itt-ott kacsingat feléje

Brassai 1874-ben azzal a merésznek látszó propositioval lépett föl, hogy szüntessük meg a classikai nyelvek kötelező tanítását s pótoljuk helyét a modern nyelvekével. Abból indult ki, hogy minden jó tanító működése csak ugy sikerülhet, bármily derék rend- és módszernek kívánt eredménye csak ugy lehet, ha a tanulóban a tanulandó tárgyakra nézve a jó akaratnak valamely foka meg van. Midőn valamely tárgy irányában a tanulónak ellenszenve van az a legszerencsétlenebb, javíthatatlanabb állapot. Miután pedig a magyar ifjúságban a latin és görög iránt ellenszenvet észlelt, minek kétségtelen bizonyítványa, országszerte általánosán csekély, sőt mondhatni semmi eredménye, ezért ajánlotta a classicus nyelvek kötelező tanítása kihagyását.

A Brassai módszerében, de tanításában és írásában is a fő erő mindig a szoros és tiszta logikai következetességben áll. Biz' az egy kissé nehéz feladat kivált a tanulóban, a ki rendszeren az általánosításhoz van szokva és ahhoz a nélkül hogy meg volna hozzá a biztos alapja a fogalmak tisztázásában. Eből indul ki midőn a gymnasiumi tanítás módszerét megírja. Csak egy pár szót erről.

Alaptétel ez: *keveset és jól*. Ezt el lehet érni a tantárgyak megválasztásával. A választásnál folyamodjunk elvekhez és válasszunk: a célzt legjobban megközelítő tanulmányokat. Mint hogy a cél a tanítvány szellemi tehetségének felébresztésében s bizonyos irányban való működtetésében áll, itt rejlik a tudo-

mányok megválasztásának kulcsa. Ezt követi a czélszerű tanítás vagyis az elmének a szellemi mag befogadására és a czélba vett eszmék, ismeretek érlelésére alkalmassá tétele gyakorlással. Minthogy a tanítás a miveltség eszköze s az egyik tanulmány az egyik, a másik a másik részét segíti elérni az egy célnak, a tanulmányok között rangfokozatot állítani akarni, nevetség. A középiskolai tanulmányok közt *egyetlen egy sincs*, a melynek a jövőendő bárminemű pályán *egyenest* hasznát venné a tanuló. Brassai azt is tagadja, hogy a középiskolai tanulmányok, mint egyenes előkészületek szükségesek a szaktudományok későbbi tanulhatására. Ebből ismét csak az következik, hogy válogatni kell. Brassai első helyen választja a *nyelvet*, mint a minden oktatások ösanyját. A nyelvtanítás ugyanis a módszer tökélyeinek a legteljesebb képviselője, az emberi elme minden tehetségeit foglalkoztatja. Ha a tanulót annyira vittük, hogy az irodalmat is élvezni tudja, minő kincses bányáit nyitottuk meg számára az ismereteknek, melyeket ő már önerején mivelhet, mert az egyedül helyes oktatás az, mely az oktatottat alkalmassá teszi művének önerején való folytatására. (m. sz. 49) Valamint a tanulmányok között a nyelvtanítástól, úgy a nyelvek között is a classiciaktól az elsőséget elvitatni nem lehet.

A nyelvek után legfontosabb tanulmány a *matematika*, mely a nyelvtanításban legkevésbé gyakorolt tehetséget fejtvén, azt a szellem gymnastikában mintegy kiegészíti.

Harmadik sorban jó a *historia*, melytől tehetségeink értelmi csoportjában csak az emlékező és képzelő tehetség gyakorlását várhatjuk, de a mely annál gazdagabb bányája a kedély rovata alá tartozó eszméknek.

Negyedik és utolsó helyen állanak a *természeti tudományok* mivel ezeket sem mint panergont, sem mint előkészítő tanulmányt jól és sikeresen tanítani nem lehet. Azok mint ész és tehetség fejtő gyakorló tanulmányok nemcsak sokkal alsóbb fokon állanak, mint az előre bocsátottak, sőt a gymnásiumi tantervbe befoglalni nem lehet és nem is kell; úgy hogy *kötelező tanulmányok ne legyenek*. Nem zárja ki ezeket sem ha van rájuk pénz és idő, de nélkülözhetőnek véli.

Midőn Brassai meg mondja mit kell tanítani azzal sem marad adós, hogy *hogyan kell tanítani*. Módszerét középiskolai oktatásunk katechezisének tekintem és csak azért nem mondom evangeliumnak, nehogy tulzással vádoltassam. Ebben az aránylag kis könyvben benne van Brassai egész lelke. Ne fogadjuk el szöszörint, ne legyünk szolgálai, hanem alapelvét követve próbáljuk meg és a mi jó benne azt tartsuk meg és alkalmazzuk tanításunkban alapigéül, középiskolai oktatásunkban irányadóul.

És ezzel végezzük is megemlékezésünket!

Éppen most egy éve történt, s talán éppen ezen a napon. A tanítók és tanulók serege özönlött a vöröskereszt kórház kicsiny szobájához nagy betegünket tisztelni. Gyöngé volt már és kevés jót tehető, de midőn tanártársait látta mégis megszólalt és szíve szerint mondotta: „Nehezen tudom összeszedni gondolataimat, de annyit mégis mondhatok, hogy nagy örömet okoztak nekem az én kedves kollegáim a megemlékezéssel, a kiket én mindig nagyon szerettem. Ha jobban leszek más módon fogom meghálálni.“

Nem lett jobban, de hálával nem ő, hanem mi tartozunk: a magyar közoktatás munkásai és velünk együtt a műveltségre vágyó magyar nemzet. Hálás szívvel áldjuk emlékezetét, tiszteljük életét, melyet egészen nekünk szentelt.

Emlékezzünk!

Boros György.

Köri közgyűlések.

A *háromszéki* unitárius egyházkör évi rendes közgyűlését 1898. augusztus 2-án tartotta Laborfalván. A közgyűlésen a kör hivatalos tagjai: lelkészek, tanító-énekvezérek, gondnokok teljes számban; egyházi tanácsosok és érdeklődők is többen. Délelőtt 9-kor nyílt meg. Szentiványi Miklós köri felügyelő gondnok és Lőfi Aron esperes elnökölték. Esperes megleghangu beszéddel üdvözlöi a megjelenteket s terjedelmes jelentésében az egyházkör egy évi működéséről számol be. Közgyűlés örvendetes tudomásul veszi A kör Kriza Sándor 1898. évi február 19-én elhunyt lelkész emlékét jegyzőkönyvileg örökíti meg.

Az 1897–98. tanévi hitoktatás eredményéről s a körben levő két felekezeti iskoláról a nevelésügyi bizottság nevében Vaska Béla tanügyi előadó teszi meg jelentését. A körben levő 700 tanköteles — egy pár kivételével — mind iskolába járt. A kör területén a nevelésügy, a hit- és erkölcstani oktatás teljesen rendben van, a múlt évihez képest haladás mutatkozik.

1848. márczius 15-nek évfordulóját, és ápril 11-ét hazafias ünneppel ülték meg. Jóllehet a legtöbb helyen, mind állami vagy községi isk. növendékek vettek részt az unitárius gyermekek ez ünnepélyeken, de lelkészeink, hitoktatóink azok rendezésébe nagy mértékben befolytak, sőt szerepeltek is.

A nevelésügyi bizottság javasolta és a közgyűlés a javaslatot kimondotta, hogy Brassóban és S.-Szentgyörgyön már a felsőbb és többféle iskolákban tanuló s 100-on felül levő unitárius növendékek hitoktatása céljából is rendes lelkézségek

felállítása szükséges, hogy az ismétlő tankötelesekről szerkesztendő jelentések és eltanított tananyag részletezendő, a statisztikai kimutatások rovatai áttekinthetőbbé teendők s a konfirmálandó ifjúság tanítása módosítandó.

11 órakor templomozás volt.

Nagy Lajos s.-kőröspataki új lelkész Jer. 6. 16. 17. alapján egy eszmékben gazdag beszéddel gyönyörködtette a hallgató közönséget. Lőfi Áron esperes mondott egy üdvözlő beszédet, mely minden szembe könyeket csalt, sőt magát a beszélőt is zokogásig megindította.

Kelemen Albert marosköri esperes indítványára a belső emberi nyugdijalapba fizetendő évi tagsági illetékek 12 forintra emelése tárgyában a kör véleménye az, hogy belső emberek és theologiai tanárok nyugdíjintézete egyesíttessék, új nyugdíjszabályzat dolgoztassék ki s annak alapján az illetékek is oda emeltessenek, hogy 40 évi szolgálat után mindenki teljes fizetésével legyen nyugdíjazható.*

Kelemen Albert esperes indítványát „szeretetház“ megvalósíthatása céljából közgyűlés elfogadta, bár kijelenti, hogy a nyugdíj-ügynek kör véleménye szerint rendezése által ez felesleges lesz, de maga a gondolat oly szép, humanus, hogy bűn volna hozzá nem járulni.

Háromszéki kör, minthogy az államsegélyből a szegényebb javadalmazású papok részére adott összegből 5% levonatott a nyugdíjintézet javára, ezt a cél érdekében helyesnek tartja, de nem tartja méltányosnak azt, hogy ez alapot a csekélyebb javadalmazású papok neveljék csak rendkívülig, mivel azok is éppen annyi tagdíjat fizetnek, mint a kik fizetésük magassága miatt államsegélyben nem részesülnek, indítványozza, hogy az 5%-nak megfelelő összeg befizetésére mások is köteleztessenek.

Tekintve, hogy a zsinattartási költségek az illető körök anyagi erejét igen nagy mértékben terhelik s némelyik egyházközséget éppen erején felül sujtják, egyházkörünk indítványozza, hogy jövőben a kör csak elszállásolásról és vállalkozóról gondoskodjék, az ellátást fizesse mindenki, a hivatalból jelenlevők költségeit pedig számla szerint hordozza a közpénztár.

Az egyházkör indítványozza, hogy a Fő-Tanács határozatai és intézkedései évi értesítő alakjában minden egyes egyházközségnek küldessenek meg.

A kiosztandó segélyekre Szentiványi Miklós körü felügyelő gondnok elnöke mellett egy 3 tagból álló bizottság tette meg a javaslatot

* No ezen az úton bajos lesz teljes nyugdíjhoz jutni, hiszen a tanári alap a rajta levő néhány özvegy és tanár nyugdíját sem fedezi. Ez indítvány tehát csak elődázása a lelkészi nyugdíj-kérdés megoldásának. Szerk.

Köri felügyelő-gondnok és esperes urak a gyűlés vezetésében kitűnő jelét adták, hogy mily méltók arra a fontos positiona, melyet oly jelesen betöltenek.

—a. —a.

—

A *felső-fehéri egyházkör* évi közgyűlését július 23-án tartotta Felső-Rákoson. Az esperesi jelentésben körünk buzgó és tevékeny esperese egyházi életünk nevezetesebb eseményeinek hű képét adja. Vallástanítás — iskolában és templomban — és templomgyakorlás minden eklésiánkban lelkiismeretes buzgósággal volt teljesítve; a hű munkások közül elveszítette körünk: *Zoltán* Miklós hévizi énekvezért, a ki 42 évi fáradságos és több esztendőn keresztül nyomoruságos küzdelem, kitartó lelkiismeretes munkálkodás s alig egy félévi igazán kiérdemelt nyugalomba vonulás után elköltözött; *Deák* Miklós ürmösi lelkész és köri jegyző a tordátfalvi eklésiánkba ment, hogy ékes szavaival a rokon sziveknek hirdesse a szeretet evangeliumát; a papi jövedelmek államilag való kiegészítését elhatározó törvényjavaslatot, mint régen megérdemlett munkabért, de egyszersmind mint a jövőnek egyik biztosítékát örömmel üdvözlük körünk papjai. Hévízi eklésiánk Péterfy Gyula afiában új énekvezért kapott.

A tárgyalás rendjén az Egyh. Fő- és Képviselő-Tanács leiratai, rendeletei nagyobb részben örvendetes tudomásul vétetnek. Örömmel jegyzi fel, hogy Baróthon rendszeres beszoigálással bíró leány egyházközség alakult. Egyik köri f. ü. gondnoki állásra a gyűlés egyhangulag megválasztja *Daniel* Elek földbirtoos afiát. Szerencsés választásnak kell mondanunk, ismerve a Daniel család unitárius anyaszentegyházunkkal szorosán összekapcsolt életét, történetét; Daniel Elek már is bizonyoságot szolgáltatott arra, hogy ebben a kitüntetésben részesüljön. Jegyzőnek megválasztotta a gyűlés egyhangulag *Lőrinczi* István felső-rákosi lelkész afiát.

A jelentések során a nevelésügyi bizottságnak a vallás-vizsgálatok és nyári vasárnapi tanulásokról szóló jelentése örvendetes tudomásul vétetik, valamint a gyámoldai pénztár állását feltüntető pénztárnoki számadás is. Gyámoldai segélyben részesülnek: özv. Péterfi Sándorné és özv. Zoltán Miklósné. A segély iránti kérések tárgyalása során a kérelmezők mind pártolólág ajánltatnak az Egyh. Főtanács kegyébe.

Isteni tisztelet alkalmával imát és egyházi beszédet mondott Ütő Béla a.-rákosi lelkész afia. Tanulságos beszédjét a szép számu közönség élvezettel hallgatta. A gyűlést Tibáid Mihály f. ü. gondnok és Osváth Gábor esperes-elnökök vezették.

Jelenvolt.

—

Az udvarhelyi egyh. kör évi rendes közgyűlését aug. 14-én nagy érdeklődés mellett Hom.-Szt.-Mártonban tartotta. Szülte pedig az érdeklődést főképpen azon körülmény, hogy néhai Darkó Sándor esperesi székének betöltése volt ez alkalomra kitűzve. Az elnöki tisztet László Domokos f. gondnok, kir. törvényszéki bíró ur vitte.

Elnök jól átgondolt s a kör helyzetét alaposan feltüntető beszéddel nyitja meg a gyűlést. Hálásan emlékezik meg a lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló törvény megalkotóiról stb. E beszédnek jegyzőkönyvbe írása meghatározott. Ezt követte a tagok számbavétele és a tárgysorozat megállapítása. Mely után a bizottságok kiküldése következett. A minek megtörténte után elnök elrendelte az esperes választást. A beadott 48 szavazat összességével az egyházkör esperesjévé *Kisgyörgy* Sándor vargyasi lelkész és egyházköri jegyző választott meg. Riadó éljen követte az eredmény kihirdetését, jeléül annak, hogy a választásban az általános közóhaj jutott diadalra. A köz öröm szülte lelkesedés csillapultával elnöklő f. gondnok üdvözölte — igaz melegséggel a megválasztott esperest, a ki mélyen meghatva a közbizalom ily spontán megnyilatkozása által — viszonozta az elnök üdvözlő szavait s mondott köszönetet — körvonaloza röviden programját is.

A megüresedett jegyzői szék betöltése idézett fel hosszabb vitát. Azonnal való választást óhajtott az egyik rész. Ennek szabálytalan, sőt törvénytelen voltát állította a másik. Közben idézeteket hallottunk Mikó egyházjogtanából s békeséggel hallgattuk az E. K. Tanács — e tárgyban küldött leiratát is, mely világosan mondja, hogy egyházi törvényeink — a jegyző választást, jelen gyűlésben — meg nem engedik, nem lévén a jegyzői szék megüresedve mindaddig, a míg az ez alkalommal esperessé választott jegyző — új állásában — a felsőbbség által is meg nem lesz erősítve. Ezek meghallgatása után is a vita csak folyt tovább s mert a szó-ár egyetértést nem szült: elnök szavazásra bocsátotta a kérdést. A mi felállással megtörténvén, elnök kijelenti, hogy a többség nem akarja a választást jelenleg végrehajtani. Következett volna, hogy az elnökség — valakit a jegyzői tisztre a jelen gyűlésre alkalmazzon. E helyett újabb szó-ár s újabb szavazás, újabb elnöki enunciació és az előbbi többség kisebbséggé leve s így elrendeltetett a jegyzői állás betöltésére a szavazás... A beadott 50 szavazatból 27-et a Vári Albert kénosi lelkész kapott.

A tárgysorozat rendjén a nevelésügyi bizottság nevében Vári Albert előadó az iskolai vizsgálatokról, Gál József b. jegyző pedig a bizottság évi működéséről tettek jelentést. Gyűlés meg-

nyugvással vette tudomásul a jelentésekből, hogy körünkben — bár felekezeti iskola nincsen is — kellő gond van fordítva növendékeink vallás-erkölcsi oktatására.

Ezt követte az esperesi levéltárról szóló jelentés, melyel kapcsolatosan esperes jelzi, hogy a levéltár rendezést vár. A gyűlés e feladattal megbizta Pál Ferencz, Vári Albert és Demeter Dénes lelkészeket.

Az esperes teszi meg ezután évi jelentését, melyben miután sok örvendetes eseményt sorol fel, fájdalmas részvéttel emlékezik a veszteségekről, melyek érték egyházkörünket Darkó Sándor esperes és Máté Sándor városfalvi pap elhunytában. Fájdalmas volt a megemlékezés...!

Felsőbb leiratok olvasása vette igénybe — továbbra — a gyűlés figyelmét. Ezekkel kapcsolatosan pedig megalakított ez egyházkörben eddig hiányzó nyugdíj-bizottság Tagjai lettek Daniel Lajos e. tanácsos, mint elnök, Vári Albert és Gál József lelkészek. Elfogadtatott Kelemen esperes nyugdíj ügyi indítványa azon hozzáadással, hogy egyuttal az egyházközségek is, a lelkészekéhez hasonlószeeggel járulanak évenként az alaphoz. Örömmel mondatott ki a hozzá járulás Kelemen esperesnek a szeretetház ügyében beadott indítványához is stb.

Végzetül a segély iránti kérések láttattak el.

Hiányos lenne tudósítatunk, ha meg nem emlitenők, hogy az istentiszteletet Demeter Dénes fiatal pap barátunk végezte. Ján év. 3. 7. alapján szép sikerrel bizonyítá, hogy mennyire szükséges megújulni különösen a *hitben* és *cselekedetben*. Az istentisztelet végén pedig Kisgyörgy Sándor esp. helyettes üdvözölte melegséggel, ugy a közgyűlést, mint a hom.-szt-mártoni egyházközséget. Megemlitjük azt is, hogy a helybeli székely daloskör Györfi tanító vezetése alatt sikerrel működött közre az istentiszteleten.

xy.

Maros körben az egyházi közgyűlés f. hó 9-én tartatott meg Kaálban Filep Albert felügyelő gondnok és Kelemen Albert esperes elnöklete alatt, nagy részvét és érdeklődés mellett Ünnepeýlessé tette a gyűlést *Csongvai* Lajos felügyelő gondnoknak hivatalába beiktatása Eskü letétele után lelkes és lelkesítő szép beszéddel foglalta el székét s örömmel fogadtatott azon ajánlata, hogy a vallásos és erkölcsös élet ápolása czéljából évenként az egész körbeli konfirmáló növendékeket emlékképpen kis bibliával látja el.

A Fekete Gábor tiszteletbeli felügyelő gondnok által évenként adni szokott jutalmat a következő jeles tanítók nyerték el: Andrási Gyula 10 frt, Boros György 5 frt.

Elismerés illeti felügyelő gondnokainkat, kik egyház iránti szeretetüket tettel is megmutatják.

Örömmel értesülünk az esperesi jelentésből, hogy a vallásos, erkölcsös élet egyházközségeinkben evangéliumi tiszta hitünknek megfelelő és megnyugtató. Az évi kegyes adományok és alapítványok összege 1150 frt. Vagyon gyarapodás: fekvőben 595 frt., építkezésben 2099 frt., pénzben 1952 frt., gabonában 98 hl Hét kántortanítónk ötödéves korpótlékának államsegélyből való fedezéseért történt folyamodás.

Csongvai Lajos helyébe fegyelmi bírónak megválasztatott Schuller József pótbíró és pótbírónak Gyöngyösi Béla egyh. tanácsos.

A köri nyugdíj bizottság akként egészítettett ki, hogy annak egyházi tagjai mellé megválasztatott Csongvai Lajos.

Az E. K. Tanács által leküldött ügyekben a következő vélemények nyilvánítottak: gyűlésre menő lelkészek fuvardíjáról az intézkedés halasztassék el, mert ez a lelkészi fizetések kiegészítése rendén megoldható különben is. A lelkészi nyugdíj-alapba az évi befizetésnek 12 frtra emelése elfogadtatik, valamint a lelkészi árvák szeretetház alapjának létesítése is.

Közben istentisztelet tartatott, a melyen Fazakas Lajos lelkész mondott szónoki hévvel, eszményiséget hirdető szép beszédet ez igék alapján: „Kitöltöm az én lelkemet minden emberre és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok; a ti véneitek álmokat látnak és a ti ifjaitok látásokat látnak.” Mely után esperes üdvözölte a hiveket, fejtegetvén beszédében az egyházi gyűléseknek minden más gyűlések felett való hasznát.

Még számos helyi érdekű ügy letárgyalása után, a jól végzett munka megnyugtató érzetével zárult be a délelőtti órákban lefolyt gyűlés.

— Kedves vendégünk volt Kolozsvárról dr. Gál Kelemen tanár.

A kaáli atyafiak vendégszerető társaságában vidám hangulatban elköltött ebéd után lett apostolok oszlása.

Angyal.

Sir, nyöszörög a bölcső lakója,
Mint őszi szél pusztá rom felett,
Szólj! mi bajod kedves kis magzatom,
Szólj! mit adjon éd's anyád neked?

Hisz szívesen adnék bármit kedves,
Csak tudnám, hogy javadra lesz-e.
A kis baba csak tovább nyöszörög,
S nyöszörgése elhallszik messze.

El, el messze az anya szívébe,
Melyet miként tör, úgy marczangol,
Csak hallgatja, nem érti a kicsit
S könnybe lábad szeme a jajtól.

Nézi, nézi a kedves beteget,
Mint küzködik élet s halállal
S miként hervad szívének virága,
S csititgatja édes szavával:

Beli kicsi, beli kis baba,
Kedves, kicsi, beteg gyermekem,
Legyél jobban és majd játszadozunk
Kinn a kertben, a szép zöld gyepen.

Mesét mondok sok-sokféle mesét
(Te hallgatod s gyönyörködsz benne)
Tündérekről, szép kis angyalokról
S te nem mondod: »Bár csak így lenne.«

És im, mozdul a bölcső lakója
S meg inog a bölcső is belé.
A a szólal az ártatlan kised
S kis karjait nyújtja fölfelé.

Angyalt akart szólani kis ajka,
De ennyit még nem tanula meg.
S gyöngye karja lomhán hullott alá
S egy mosolylyal ajkán, hala meg.

Szentmártoni Kálmán.

Nők világa.

A nt. lelkésznek kiváló tisztelettel kérem, sziveskedjenek a választmány nőtagjai fölhívására beküldeni becses válaszkardat, hogy titkári tisztemböl kifolyólag a közgyűlésen teendő jelentésben tájékozhasam az egyletet.

Kolozsvár, 1898 aug. 15.

alázatos szolgájuk

Boros György,
egyl. titkár.

Brassai-Emlékek érdekében nyílt kérés.

Brassai Sámuelnek számos más sajátságai mellett az is meg volt, hogy élete mozzanatairól naplót nem vezetett, cselekedeteit nem jegyezte föl, sőt ha valakivel jót tett, még azt sem szerette, ha mások emlegették. Ezt a szokását szerencsére nem tartotta meg irodalmi munkássága közben, de bizony mégis dolgozatainak egy tekintélyes nagy része álnév vagy egy-két betű alatt jelent meg s e miatt nehezen ismerhető föl.

Alólirott, mint a ki az unitárius egyházi Tanács megbízásából a b. e. Dr Brassai Sámuel életrajza rendkívül nehéz feladatára vállalkoztam, ezen az uton is tisztelettel fölkérem Brassai nagyszámú ismerőseit, sziveskedjenek közölni velem az élet vagy jellemrajzi adatokat, epizódokat, anekdotákat, sajátságos mondásokat, melyeket alkalmilag megjegyeztek, hallottak Brassairól.

Egy szűkebb körben kibocsátott mult évi fölhívásomra oly sok becses adatot kaptam, hogy — a cél érdekében — bízom ezen nyílt kérésem sikerében is.

Kolozsvár, 1898. augusztus 20.

Boros György
theol. tanár.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Kisgyörgy Sándor vargyasi lelkészt az udvarhelyi egyházkör egyhangu lelkesedéssel esperessé választotta. Nem előlegezett semmit, csupán méltányolta azt a kiváló papi jellemet, a mely Vargyast vezeteti és a jelestollat, melyet mint köri jegyző több év óta fáradhatlan buzgalommal forgat. Őszintén gratulálunk az új esperesnek és a körnek is s kívánjuk, hogy sok éven keresztül élvezzék azt a szövetséget, melyre léptek!

— Nyilatkozat. Esetleges személyi félreértések kikerülése szempontjából s Vas István lelkésztársamnak azon kívánságához képest, „hogy ha Bétai jó barát, álljon ki nyílt homlokkal“, ezennel kijelentem, hogy „A papi

fizetések kiegészítése" című s Bétai aláírással a Közlönyben megjelent, s teljesen ártatlannak hitt cikket én irtam Irtam pedig lelkész-karunk szegényes multja iránti teljes loyaltással, jövője iránti legjobb reménységgel s általában a papi testületünk iránt érzett hamisítatlan tisztelettel. S ha itt és amott mégis félre értették, azt csak sajnálni tudom. Egyébaránt cikkem bármely kifejezéseért bármikor helyt állok s ha igényeltetik akár e lap útján, akár az őszön tártandó lelkészköri értekezleten cikkem szavainak bővebb magyarázatát is szívesen adom. E nyilatkozatommal — azt hiszem, a nyilvánosság előtt eleget tettem a méltányosság minden kívánalmának. Általában különben csudálatos, hogy némelyek annyira mennek az érzékenység túlhajtásában, hogy azon is megbotránkoznak, ha valaki szegényes multjáért a kegyelet, kétes jövőjeért az aggodalom könynyeit hullatja. Cikkem egy könny volt a multért és jövőendőért. Könnyezni pedig multon és jövődön, az én nagy mesteremtől, a Jézustól tanultam, ki Jeruzsálem jövőjén sir vala.

Jól esik éreznem, hogy a kik Bétait kikaczagták s félreértvén elítélték, a papi testület egyik igénytelen tagjával állanak szemben-

Torda, 1898. augusztus hó 15.

Simó János

unitárius lelkész.

— **A lelkészi államsegély** ki van utalva. A nyugták esperesi uton küldendők be.

— **Máté Sándor** városfalvi unitárius pap aug. 5-én meghalt. Bár hosszas volt betegeskedése, még is megrendítőleg hatott a halálhír. Még most volt legjobb korában s munkás igyekezetére oly igen nagy szűksége lett volna árván maradt családjának. Az özvegy és árva gyermekek leszujtva, megtörve. Osztóznak bánatukban az egyházközség és a jó barátok nagy serge. Teljes lelkiismerettel élt hivatásának. Komoly szorgalommal, példás étellel törekedett ékesíteni hivatalát. Az életet nélkülözéssel kezdte. Sokat küzdött s mikor már élhetett volna — összeomlott... Mint kántortanító Hom.-Szt.-Mártonban kezdette szolgálatát 1877-ben. Innen választotta papjává az ujfalvi egyházközség s később — apja halála után — a városfalvi jónövű gyülekezet. Mindhárom helyen szeretet környékezte, mely megnyilatkozott koporsója mellett is. Temetése nagy részvét mellett aug. 7-én ment végbe. A háznál imát mondott Vári Albert, a sirján beszédet Dombi János.

— **Elhunytak:** Borbély Margit, Borbély György zalaegerszegi tanár három éves kedves leánykája július 1-én. A csapás annál lesujtóbb, mivel közelebbről a második. — Doby Antalné, Homonnán elhunyt jul. 9-én. 42 évig boldogította férjét, ki hazánkban páratlan buzgóságot fejt ki az ősi nemes családok történelmé és a család tagok életrajza összegyűjtésében. — Toth Károly n.-szebeni tanító meghalt aug. 14-én Kolozsvárt, neje Gyulay Etelka, apósa Gyulay László, öt kis árva és a tanügy gyászolja a korán elhunyt derék férfit. — Özv. Kelemen Lajosné sz. Elekes Erzsébet, aug. 10-én élete 51 ik évében Alvinczen. Nemesen érző szívű nő volt, minden jó ügynek pártolója. Benne a D. F. E. egy buzgó tagját gyászolja. Kénosi Sándor József dévai kir. közjegyző hosszas gyengélkedés után aug. 15-én Az unitárius egyháznak áldozatkész tagja volt. Örökségül bírta azt az egyházas szellemet, mely a Kénosi nevet oly nagygyá tette. Halála nagy veszteség nemcsak családjának, hanem az egyháznak is. — Oszváth Márton egyháztanácsos, nyug. körjegyző 71 éves korában Kobátfalván Jó hazafi, munkás ember, pontos hivatalnok volt Szép család és köztisztlet kísérete sirjába. Oszváth Gábor esperesünk benne édes atyját gyászolja. Részvétellel jegyezzük föl e szomorú híreket.

— **Nemesített unitárius.** Nemrégben egy unitárius társaságban egyik jelenlevő fölállott és pohárköszöntőjében bizonyos büszke önérzettel fejtegette hogy ő jobb unitárius mint a többi jelenlevők mert azoknak az

elődeik is unitáriusok voltak ő pedig beöltés által lett azzá, már pedig tudva levő hogy az oltás nemesít. A társaság nem tudta megcáfolni a szellemes köszöntőt, de egy közbeszóló tetszést aratott ezen megjegyzésével: gyümölcséről ismeritek meg a fát.

— **Germanizálás a zenével.** Derzsi József volt kolozsvári lelkész-tanár a „Székely Udvarhelyben“ azt írja hogy Udvarhelymegyének főleg Homoród vidékén hol 1818. előtt német katonaság tanyázott, a német tánczok annyira ráragadtak az egész vidék népére, hogy a legujabb időkg magyar tánczot nemis tudtak nem is jártak. Az idegen ezeket látva megesküdhetik hogy „a székely cseh és osztrák.“ „Most az a baj hogy zenekarok alakulnak fuvó hangszerrel német és cseh karmesterrel s csak a régi nótát tanítják.“ — Felhívjuk erre a veszélyes állapotra a szakértők s legkivált a megyei tanfelügyelőség és a megyei közigazgatás figyelmét, mert ha a dolog így áll, rosszul áll

— **A ki unitárius.** Egy civíl ur egy katona tisztí társaságban a feleketekről beszélgetett. Egyik tiszt kijelentette hogy ő tényleg unitárius — No tiszt ur, ha civíl volna annyit érne az unitáriussága mint a katonaságnál a báróság vagy grófság, mert az unitáriusság olyan ajánló levél, hogy avval mindent kitudnak vinni.

— **Szíves figyelembe.** Az „Unitárius Közlöny“ szíves olvasói, kik vallásos érzésükből kifolyólag minden jónak előmozdítói, bizonyára nem veszik rossz néven, ha Tarcsafalvi Albert barátomnak „Bibliai Történetek“ cz. tankönyvének II-ik bővített kiadására én is felhívom b. figyelmüket. Ezt, mint a jelesen megszerkesztett s nemcsak az iskolában, de bármely családban is hasznos sikerrel forgatható tankönyv kiadója a tanév előtt teszem s szabad legyen hinmem, hogy e könyv csinos, hibátlan és a nyomdai kiállítás terén is versenyképes közrehocsájtásáért és a reá fordított áldozatkészségem fejében kellő méltánylásban részesül azáltal, hogy a most már olcsó könyv a következő tanévben minden iskolában meg lesz szerevezve. Legzélszerűbb egyes példányokért az összegnek (35, és 5 kros) postabélyegekbén való beküldése, mely esetben a könyvet bérmentve küldi Betegh Pál könyv- és hírlapkiadó, a „Székely-Udvarhely“ szerkesztő-kiadója Székely-Udvarhelyről.

— **Jakab Elek emléke.** Irják nekünk, Szent-gericzéről, J. E. szülő-falujából, „nagy nevű tudósunk már csak néhai Jakab Elek életrajzát és arczképét birni mi is óhajtjuk. Ő mindnyájunk kedves emlékében él s községünknek mindenkori büszkesége lesz, úgy is mint író és tudós, úgy is, mint hazafi és 48-as hős honvéd és úgy is, mint tiszta jellemű igaz ember és hitéhez ragaszkodó unitárius keresztény.

— **Ráth Mór könyvkiadót** az iskolai év kezdete alkalmából újból is a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe főleg azért, mivel meg vagyunk győződve, hogy a magyar klasikus írók népszerűsítésére oly áldozatot hozott, melynek párja csak külföldön található. Hogy ezt igazoljuk, elég megemlítettünk Arany Toldiját, melyet 3 képpel díszítve 8 krért ad. Szent-László füve, Első lopás, A Jóká ördöge csupán 4—4 kr. Miután mindenik könyvárusnál kaphatók, nem volna szabad, hogy legyen magyar ifjú, a kinek ne legyen meg.

Az egyikből ide írjuk ezt a pár sort izlelőül, buzditól:

De ha nehéz munka testit legörnyesztí
Főlemeli lelkét egy magasztos ének,
Melylyel bizodalmát táplálja, élesztí
Könyörög s hálát ad a jó istenének;
A munkája halad, jobban mintsem várta,
Bizvást néz előre, örömmel néz hátra.

— **Kegyes adományok.** Boldizsár Menyhért a szentmihályi egyházközségnek a harangalap javára 100 frtot hagyott, özvegye Csendor Rebeka kifizette. — Dr. Lehman Robertné Kolozsvárról a szentmihályi egyháznak egy 25 frt értékű kenyértakarót ajándékozott.

— **A pihenés vége** közelg, már itt is van A muzsák hajléka üres volt és néma. Csupán az a 3—4 „nyári diák“ mozgott az avult falak között. Egy régi „nyári ember“ is volt ott, az öreg szépitő mester, kinek hűségét ezekhez a girbe-görbe falakhoz az a kalap symbolizálja, a mely fejének örök hűséget esküdött. Az öregnek végtelen sok panasza van a diáknépség ellen, mert igen számos örökséget hagynak rá. Ha beszédesebb volna az öreg, sok diák-csinyt mesélhetne el a falak hieroglifjeiből. No még a falak belső titkai is tanulságosak lehetnek! Hány családi idillt zavar meg, hány kicsiny fajzatot választ el övéitől kegyetlen kézzel. Mintaszerű az a pontosság, a melylyel ő mozog föl és alá s a kitűzött időre mindig készen van. A fehér, tisztult falak már készen várják a zajongó ifjúságot. A boltok sarkán a hirdető táblák, ablakaikban az iskolai könyvek nekik szólnak. Jöjjetek. Hozzon Isten! Muzsák barátjai, jövő reményei megizmosodva és nyílt készséggel a munkára!

— **Olvasóink figyelmébe** ajánljuk, hogy Kolozsvárt Ütő Árpád és Futó István ifju szabó mesterek arra az üdvös elhatározásra jöttek, hogy üzletükben (b. magyar-utca 24. szám) honi gyártmányu szövetekből raktárt rendeznek be. Szerkesztőségünk örömmel győződött meg erről a hasznos vállalatról s miután hazafias kötelességünknek ismerjük a hazai termékeknek a külföldi elébe helyezését, olvasóinknak ajánljuk, hogy tekintsek meg a raktárt Arról értesülünk, hogy vidéki megrendeléseket is, ha pontos méretet kapnak, készséggel fogadnak el és hiba nélkül teljesítenek. Ezt a szülők is vegyék figyelembe. A raktáron a mellett bármily igénynek megfelelő külföldi szövet is kapható.

— **A jó gyermek könyve** a népiskola 1 és 2-ik osztályai számára elfogadott vallási tankönyv ára 20 kr. Megrendelhető szerkesztőségünknel.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A maroskőri Dávid Ferencz fiók-egylet 1898. augusztus 8-án Kaálban tartotta meg évi rendes gyűlését nagy számú érdeklődő közönség és az egyleti tagok csaknem teljes száma jelenlétében. Az ülésen tekintetes Schuller József kir. törvényszéki bíró úr elnökölt, a ki mint ilyen, először volt jelen az ülésen s ez alkalommal megtartott elnöki megnyitójában, míg egyfelől rendithetlen bizodalmit fejezte ki az egylet jövője iránt s e szent cél szolgálatára szerényen ajánlta fel összes tehetségeit, másfelől kérte a tagok kipróbált ügybuzgalmát, mely lelkes szózatra válaszul a tagok kitörő éljenzéssel tüntettek szeretett elnökük mellett.

Jelen voltak a többek között kőri felügyelő gondnokok: mlts. Filep Albert és tekt. Csongvai Lajos urak; továbbá tekt. dr. Gál Kelemen tanár és méltsgs. Kaáli Nagy Gábor urak és még számosan.

Az ülés csaknem kizárólagos tárgya volt néhai nagynevű tudós elnökünk: dr. Brassai Sámuel emlékezete.

Egyházköri jegyző, Ürmösi Kálmán afia tartott emlékbeszédet. Majd ezután Szentmártoni Bálint buzaházi tanító szavalta el ez alkalomra irt „Brassai emlékezete“ czimű költeményét. Hogy mennyire sikerült felolva-

A világ legnagyobb dolgai.

A természetnek és az emberi észnek is megvannak a maga csodái. Egy néhányat bemutatunk az „Every Other Sunday” után, főleg ifju olvasóink kedvéért.

A világon legnagyobb térkép Anglia ordnance áttekintő térképe, a melyben több van 108.000 lapnál, 2,500.000 frtba került husz éven keresztül minden évben. Méretei 10 láb = egy mérföldtől kezdve le. $\frac{1}{10}$ hüvelyk = 1 mérfölddel. A részletei oly aprólékosak, hogy a nagyobb méretű térképeken minden kerítés, fal, épület sőt még a fák is láthatók. Az épületeken minden kapu, minden lépcső sőt még a lámpa is kivehető. —

A legnagyobb lánczhid (függőhid) a Brooklyn hid Amerikában. Hossza 4.989 láb, sulya 6.470 tonna. Többe került 30,000 000 forintnál. A hid kocsijain évenként átszáll 45,000.000 ember

Legnagyobb csatorna a Suezi csatorna, mely 1876. nov. 18-án nyílt meg. Hossza 95 mérföld, mélysége 26 láb, került 200,000.000 forintba. Utja nyolcz percz hiján 20 órát tart. A csatorna megmélyítése 80,000.000 frtba került. Ezt hosszúságban felülmulja a Császári Csatorna Chinában, a mely 1000 mérföld hosszú.

A világ legnagyobb városa London. Négy megyére terjed ki és a népessége 4,250.000, vagyis mint Páris, Berlin. Szt.-Pétervár és Róma népessége együttvéve. Utai, utczái, sikátorai és átjárói bejárása tiz éven keresztül mindennap tiz mérföld utba kerülne. Ha utczáit egyhosszában kinyújtánák a világot körül érnék s azonkívül Londontól Sanfranciscoig nyúlnának.

A világ legnagyobb gaysere Yellowstone Parkban van. Öblének kereszt metszete 200 láb s mélysége 330 láb. Medenczéje tele van forró vízzel, melyből a gőz szüntelenül úgy emelkedik ki, mint valami felhő. Néha a víz 50—300 láb magasra szökik fel belőle.

A világ legnagyobb kratere a Sandwich szigeteken Kalea-kalában van. A krater kerülete 20 mérföld, mélysége néhol 2000 láb.

A világ legnagyobb könyvtára a párisi, melyben a könyvszekrények hossza 40 mértföld és elfér benne 1,400.000 könyv. Van benne 175.000 kézirat.

Elnöki meghívó

a Dávid Ferencz Egylet tagjaihoz.

Elnöki minőségemben első meghívásomat intézem a Dávid Ferencz Egylet igen t. tagjaihoz. Kérem úgy a közelben, mint a távolban levőket intézzék úgy dolgaikat, hogy f. évi *október hó 29-én* egy kedves és mindnyájunkra lelkesítően ható találkozásunk legyen Kolozsvárt, hol ez évi közgyűlésünket fogjuk tartani. Már csak a személyes érintkezésnek is nagy előnyei vannak mindnyájunkra, de mennyivel nagyobb eredmény várható akkor, midőn egy szent célért lelkesedünk és eszméinket bizalommal közöljük egymással. Lelkesedni és lelkesíteni is kell, hogy tudjon az, a ki társadalmunknak hasznos tagja akar lenni. Kérem tisztelt tagtársaimat közgyűlésünkre jöjjenek el minél számosabban.

A rendes tárgyak között leendő felolvasás, melyet eszmecsere fog követni. A felolvasásról részletes tudósítást lapunk jövő számában adunk. Nevezetes tárgy leendő irodalmi pályázatunk eredményének kihirdetése.

A fiókegyletek t. elnökségeit kérem, a fiók-egyletek évi működéséről szóló *jelentést*, a *tagok díját*, a tagok és a választmány *teljes névsorát szeptember 15-ig* az egyleti titkárhoz, a közgyűlés elébe szánt *indítványokat* stb. hozzám legkésőbb október 10-ig szíveskedjenek beküldeni.

Kelt 1898. augusztus 15

Hajós János,
elnök.

TARTALOM: Jakab Elek emléke. (Képpel.) Ferencz József. 169. l. -- Dr. Brassai Sámuel tanári pályája és irányelvei a középiskolában. Boros György. 173. l. — Köri közgyűlések. 179. l. — Angyal. (Költ.) Szentmártoni Kálmán. 185. l. — Nők világa. 186. l. — Brassai-Emlékek érdekében nyílt kérdés. Boros György. 186. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 186. l. — Egyleti élet és munkásság. 189. l. — A világ legnagyobb dolgai. 191. l. — Elnöki meghívó. Hajós János 192. l.

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában, Kolozsvárt.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 fjt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ.

A felhőtlen tiszta égről váratlanul lecsapott egy villám, iszonyu dörgés robaja töltötte be a léget, az emberi elme gondolkozása megakadt, a sziv verése megszűnt és midőn szörnyű rémületéből magához tért, azt látta, hogy egy angyallal szegényebb a föld:

Erzsébet királyné Magyarország védangyala nincs többé!

Milyen iszonyu, milyen megfoghatlan! Milyen hitetlen és mégis való.

Igy találkoznak össze a legnagyobb ellentétek!

Gyarlóságunk első megnyilatkozása a jaj, második az imádság!

Fájó könnyeket hullatva imádkoznak a népek milliói egy koporsó fölött, mely az emberi gonoszság és az angyali szentség titkait zárta magába!

Néma zokogás moraja vonul végig Magyarország bércein, rónáin, mert a ki egy államéletnek nemtő angyala volt azt is le tudta rántani a gonosz ármány pokoli karja.

Egy nemzet reménysége a félelem ideges karjai között reszket s mintha a hitet is kárhoztatni akarná!

Szünjön el most az elme, ne gondolkozzék az agy! Sirjon a sziv és imádkozzék az ajak. Könnyek zápora eredjen meg, áradjon és folyjon minden szemből. Ázzék, mosuljon meg minden kebel, s majd midőn megtisztul a sziv, megvilágosodik a szem és fehér lesz a kebel, csak akkor kezdjen gondolkozni az elme.

Imádkozzuuk!

Kiapadhatlan isteni kegyelem adj nyugtot a kiszenvedett királyasszony hült porainak; üdvösséget megdicsőült lelkének.

Gondviselő mennyei Atya! Királyok Királya, erősítsd meg szeretett királyunk nagy lelkét, óvjad drága életét és tartsd meg ennek a sokat szenvedett hű magyar nemzetnek és abban kicsiny seregének!

B Gy.

Népeimhez!

A legsúlyosabb, legkegyetlenebb megpróbáltatás ért engem és Házamat

Hitvesem, trónom ékessége, hű társam, a ki életem legnehezebb óráiban vigaszom és támaszom volt, kibem többet vesztettem, mint azt kimondhatnám — nincs többé! Egy rettenetes végzet elragagta őt Tőlem és népeimtől.

Egy gyilkos kéz, azon örvöngő szenvedély eszköze, mely a fennálló társadalmi rend megsemmisítését célozza, a nők legnemesebbike ellen emelte törét és vak, célátalan gyűlölettel átdöfte azon szivet, mely gyűlöletet nem ismert és csak a jóért dobogott.

Azon batártalan fájdalom közepette, mely Engem és Házamat ért, szemben ama hallatlan tettel, mely borzalomba ejti az egész művelt világot, mindenek előtt szeretett népeim hangja az, mely enyhítően hat szivemig. Midőn az isteni végzés előtt, mely oly súlyos és felfoghatatlan csapást mért Reám, alázattal meghajlok, hálát kell adnom a gondviselésnek azon nagy kincsért, melyet számomra fentartott: a milliók azon szereteteért és hűségeért, mely a szenvedés órájában Emgem és Családomat környez.

Közel és távol, fent és alant, ezernyi alakban nyilvánult a gyász és fájdalom az Istenben boldogult Császárné és Királynéért. Megható összhangban cseng minden ajakról a panasz a pótolhatatlan veszteség felett, mint hű viszhangja annak, a mit lelkemben érzek.

A mint Én forrón szeretett hitvesem emlékezetét szentül őrzöm holtiglan, úgy népeim hálája és tisztelete maradandó emléket emel Neki minden időkre.

Sajgó szívem mélyéből köszönetet mondok mindenkinek az odaadó részvét ezen újabb zálogáért.

Midőn az ünnepi hangoknak, melyeknek ezen évet kísérni kellett volna, el kell némulniok, a ragaszkodás és hű együttérzés e számtalan tanúságaira való visszaemlékezés, azon legbecselesebb adomány marad számomra, melyet Nekem népeim nyújthattak.

Fájdalmunk közössége újabb, benső köteléket fűz a trón és a haza közt. Népeim változhatatlan szeretete megerősít kötelességem nemcsak azon fokozott érzetében, hogy a Reám bízott küldetésben kitartsak, hanem megerősít egyszersmind a siker reményében.

Esedezem a Mindenhatóhoz, a ki oly nehezen sujtott, adjon még erőt, hogy véghez vihessem azt, a mire hivatva vagyok. Imádkozom, áldja meg népeimet és világosítsa fel őket, hogy megtalálják a szeretet és egyetértés útját, a melyen viruljanak és boldogokká legyenek.

Kelt Schönbrunnban, 1898. évi szeptember hó 16-án.

Ferencz József, s. k.

Az unitárius egyház részvétirata.

Császári és apostoli Királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Az ajak elnémul, a toll nem képes kifejezni azt a veszteséget, a mely Királyi Felséged szívét érte a Feléges asszony megrendítő halálával. E megmérhetetlen csapás által okozott sebet emberi kéz meg nem gyógyíthatja; de fájdalmát talán csilapítani fogja az, hogy abban milliók szive s ezek között a ma-

gyar nemzet, a mely a dicsőült Felséges asszonyban védangyalát siratja, a legmélyebb részvéttel osztozik.

Mint a gyászba öltözött magyar nemzetnek egy kis családjá, az unitárius vallásközönségnek összes tagjai is, nemcsak mint hűséges alattvalók, hanem mint egy jó Atyát forrón szerető gyermekek sajtó keblünk enyhe leheletét és bánatos könnyünk záporát küldjük Királyi Felséged vérező szívére.

Rajongásig szeretett Erzsébet Királynénk hitünk szerint csak a földi életre nézve halt meg. Mint védő angyal ott fog örködni szerető népei fölött az idők végtelenéig. Áldott emléke szivünkbe van vésve és velünk fog élni a míg csak egy magyar él e földön.

Királyi Felségednek alattvalói hűséggel adózunk.

Az Unitáriusok Egyházi Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1898. szeptember 11-én tartott üléséből.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Dániel Gábor,
főgondnok.

Nagy Lajos,
főjegyző.

Báró Petrichevich Horváth Kálmán,
főgondnok.

Boros György,
közleg. jegyző.

Ima

Erzsébet Királyné Ő Felsége halála alkalmából.*)

Világoknak Ura! Szivek Alkotója! Végtelen hatalmu Isten! a legmélyebb fájdalomtól lesújtva, hitünkben is csaknem ingadozva borulunk le előtted a gyásznak e szomorú óráján, a melyen Felséges Asszonyunknak, Erzsébet Királynénak, hazánk és nemzetünk e jószágos nemtőjének halálát megsiratni, emléket áldani s a rettentő csapás által feldult lelkünknek nálad, habár egy pillanatra is, enyhét keresni gyültünk egybe imádsodnak e szent helyén.

Megmérhetetlen, oh Uram, a veszteség, melyet e halál okozott, mindenek felett Felséges Urunknak és Királyunknak, ki annyi megpróbáltatásai után életének, most szívének koro-

*) Elmondattott a kolozsvári unitárius templomban 1898. szept. 18-án tartott gyász istentisztelet alkalmával.

nájától fosztatott meg; de mélységes gyászt borított az az ő dicső jogara alatt élő népek millióira szintugy, mint más idegen népekre és nemzetekre, a kik előtt a megdicsőült Fejedelelnő nemcsak koronájának fényével, hanem lelkének föntségével és szívének angyali jóságával is utolérhetetlen fényben tündökölt és a kinek nincs szüksége arra, hogy mások által avatassék szentté, mert azzá avatta Ő önnön magát páratlanul szép tettei és — fájdalom — páratlanul nagy szenvedesei által egyaránt.

Egy hete már, oh enyészetet nem ismerő Isten, hogy a rémes halálhír, mint futó tűz terjedt szét országokon és birodalmakon s ott ül ma is annak rémsége a lelkeken mindenütt, hol a föld kerekségén emberséges szív dobog. Mert ha a halál magában véve nem is döbbsentene meg minden lelket, tudva, hogy a te igéd, Uram, „por vagy és porrá kell lenned“, minden halandónak egyaránt szól s a halál nem ismer különbséget Ur és szolga, korona és koldusbot között, lehetetlen, hogy föl ne lázadjon minden szív, a melyben a jobb érzésnek csak egy paránya is meg van, midőn egy angyalt egy ördög sujt le és a gonoszság oly diadalt ül, a melyhez hasonlót a történelem nem tud fölmutatni.

Mi Urunk Istenünk! Ime ez teszi kétszeresen fájdalmassá és megdöbbsentővé rajongásig szeretett Királynénk szerencsétlen halálát; hogy e nemes, ez angyaltiszta nő, ki soha egyebet a jónál nem tett, kinek a rossz még gondolatában sem fordult meg egész életében, a ki évek óta már csak mint egy szenvedő Magdolna járt az emberek között, tiszteletre, hódolatra indítva mélységes bánatával még a kösziklákat is, a legelvetemültebb orgyilkosságnak esett áldozatul Ez növeli országról országra a jaj-kiáltást egy tomboló viharra, megrázva, megdöbbsentve minden érző szívet a föld egyik részétől a másikig, annyira, mintha magának a földnek tengelye zökkent volna meg s nem éreznők azon többé biztosnak járásunkat.

De ha e nagy csapás és megmérhetetlen veszteség ily jajkiáltásra indíthat más népeket és nemzeteket, más országokat és birodalmakat is, mennyivel több okunk van erre nekünk, mennyivel súlyosab teherként nehezednek azok reánk, a magyar nemzet fiaira és leányaira, a balsors által annyiszor megtépett

szegény hazánkra? Te tudod, oh Mindentudó, hogy mi volt nekünk Felséges asszonyunk, hiszen, te adtad volt Őt hazánknak és nemzetünknek jó kedvedből a legszomorubb, a legválságosabb időben, akkor, a mikor a magyar nem lelte hazáját saját honában, a mikor apáink és mi is csak bujdosok voltunk az Árpád vére által nekünk szerzett szent földön, a mikor Hunnia rabbilincsbe verve sirt és zokogott a zsarnokság igája alatt, a mikor már-már azt hittük, hogy te is, oh népek és nemzetek Istene, rólunk teljesen megfejtkeztél, minket végképpen elhagyta. E szomorú és kétségbeejtő időben adtad te nekünk ez angyali nőt, mentőnkül. Légy áldva ezért, nemzetünk nagy Istene! És legyen áldott, ezerszer áldott az Ő emléke is időtlen ideig nemzedékről nemzedékre. Mert Ő kezdte gyöngéd kezeivel megtapogatni és beheggeszteni sebeinket. Ő egyengette meg a nő finom érzékével és a jövőbe belátó ihlettségével az utat, melyen a nemzet és Királya ismét egymásra találta. Ő segített szeretetének melegével összeforrasztani a trón biztonságára és a nemzet szabadságára ezredéves alkotmányunk szent lánczát, melyet a félreértés és ármány darabokra tört volt. Az Ő angyali titkos és nyilvános közbenjárásával lett e hon ismét a magyarok hazája És a mikor a balsors csapásai az ő tevékenységét is megzsibbasztották, a mikor anyai szívének mély fájdalma, hogy egyetlen fiát, a trónörököszt szintén végzetes halál által elveszté, örök gyászba öltözteté, a mikor az emésztő bántattól zaklatott lelkének enyhületet keresve, országokról országokra járt-kelt vagy az embereket kerülve, a magányba vonult: szívében akkor is ott ápolta hazánk és nemzetünk szeretetét, ennek szent lángját a lelkét tépő bubánat és fájdalom hervasztó szele sem tudta kioltani, mint Vesta-tűz ott égett az szenvedéseinek legsötétebb éjjelében is. S hisszük, hogy e szeretetet a halál sem emésztette meg. Hisszük, hogy az lelkével maradt s lelke azzal szállt fel égi honába is, hogy onnan is időről időre kiárasztja reánk jótékony, áldó melegét

Lelkeknek lelke! Hitünknek Istene! e hitünkben kívánunk enyhületet keresni szeretett királynénk halála feletti mély és igaz bánatunkra. E hitünkkel igyekszünk fölszáritani könnyeinket, a melyeknél tisztábbak és önkénytelenebbül soha sem hül-

lottak királyné után. Jöjj és segits te is, irgalomnak és kegyelemnek Atyja, elhordozni a reánk mért nagy csapást. Ne engedj kételkedni különösen a te Gondviselésedben, a melynek utjait bizony, bizony mint most is, sokszor elrejtéd előttünk. Ne engedj kételkedni a te Gondviselésedben: mert e nélkül hiába imádkozunk; e hit nélkül a Golgotha is elveszitené minden varázsát s az Ur Jézusban sem a megváltót üdvözölők, hanem csak az áldozatot siratnók. Nyugtass meg azzal, hogy a te kifürkészhetetlen bölcseséged e legnagyobb rosszról is jót hozhat ki s végtelen hatalmad még a keserűt is megédesítheti. Mint a nagy viharban a fák ágai egymásra hajolva védik egymást: talán a különböző népeket és nemzeteket egyaránt megóvó e végzetes esemény is egymáshoz közelebb simulni indítja azokat, hogy végre valahára testté váljék az ige: ti mindnyájan Isten gyermekei, testvérek vagytok. Talán szeretett Királynénk gyászravatala is egyik eszköze lesz annak, hogy a jók és igazak szövetkezzenek a gonoszság és álnokság ellen s a különböző országok és államok közös erővel igyekezzenek védekezni azok ellen, a kik minden isteni és emberi törvényt megvetve, a társadalmi rend felforgatására törnek s akadályul szolgáltatnak az emberiségnek, hogy a mivelődés útján a maga haladását és boldogulását munkálhassa. Talán — de ki tudja kitálatni, hogy miért kellett ennek megtörténni? Mi ajkainkra téve kezeinket, elnémulunk s csak arra kérünk, hogy ne vigy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól. Csak arra kérünk, hogy ne hagyj el minket.

Vedd oltalmadba legközelebből a mi jó, a mi áldott, a mi nagy Királyunkat, a kinek élete most még jóval becsesebbé lett reánk nézve. Oh Uram, mily félve és remegve gondolunk arra, hogy vajjon lesz-e elég ereje ezt a keserű poharat is kiüríteni, azzal a rendíthetetlen hittel és bizalommal, a melyről oly sokszor bizonyosságot tett előtted? Vajjon e súlyos kereszt alatt nem roskad-e ő is össze? De nem — Te vele leszel és légy is Vele lelkednek erejével, a mint megmérhetetlen fájdalmában Vele van a föld összes népeinek és államainak benső és igaz részvéte. A közrészvétnek emez egyetemes nyilvánulása mellett engedd szívéhez jutni főleg hazánk és nemzetünk legmélyebb

és legfájóbb részvétét, hogy látva azt a gyászt és könyhullatást, mely a Kárpátoktól az Adriáig egy siralomvölgygyé tette hazánkat, találjon magának ebben is némi enyhületet és vigaszt és e közrészvét és gyász szolgáljon újabb zálogául egyszersmind annak a hűségnek és hódolatnak is, melylyel nemzetünk az Ő legmagasabb Személye iránt viseltetik.

Isten! Királyok Királya! Oltalmazd és tartsd meg nekünk nagy és nemes Királyunkat az éveknek még hosszú során át. Terjeszd ki gondviselésedet az uralkodó családnak gyászbaborult minden tagjára. Állj őrt hazánk és nemzetünk sorsa felett s tedd e gyászt is, melyet felejthetetlen királynéjáért magára öltött egy újabb kapcsává a trón és nemzet közötti viszornak. Áldott emlékü Királynénk haló porainak pedig adj csendes pihenést a nagy ősök sirlakában, lelkének örök üdvöt szent egeidben.

Szent Fiad, az Ur Jézus nevében kérünk, hallgass meg könyörgésünkben. Ámen.

Ferencz József.

Iskolás gyermekek imája

Erzsébet Királyné halála gyászos alkalmával.

Mennyei édes atyánk, jó Istenünk! itt az iskola termében, a mi templomunkban, hol annyi sok szépet tanulunk, összegyűlünk, hogy imádkozzunk s hogy sirjunk mi is a mi jó Királynénk rettenetes halála felett

Oh édes Istenünk! mi úgy megborzadtunk, mikor jó tanítóinktól meghallottuk, hogy Királynénkat, a mi felséges Nagy asszonyunkat — egy elvetemült rossz ember meggyilkolta, megölte . . .

Hát azt a rossz embert soha senki sem tanította semmire? . . . Nem volt-é neki édes apja, édes anyja, vagy tanítója, hogy *imádkozni megtanítsák?* . . .

Oh édes Istenünk! ha az az elvetemült ember vallásos lett volna, ha lett volna hite benned: bizonyosan nem merte volna cselekedni azt a rettenetes nagy bűnt! . . .

Hála néked jó Istenünk, hogy nekünk jó szülőket, jó tanítókat adtál, kik *megismertettek* bennünket *veled mennyei édes atyánkkal*; megösmertettek a vallás igazságaival, hogy *a bűnt utáljuk és irtózzunk gonoszt cselekedni.*

Szegény jó Királynénk! sok jót hallottunk mi rólad! Olyan voltál te mint egy angyal: egész életedben csak jót cselekedtél. Mindenki iránt jósággal viseltettél, de leginkább szeretted a magyart, mert a magyar is leginkább szeretett téged. Végtelenül szerettünk mi tégedet megboldogult jó Királynénk: a te örömed a mi örömünk is volt, a te bánatod a mi bánatunk is. . . . Nem csak a tisztelet, nem csak a szeretet, hanem *a hála is* hozzád kötött, mert *jóltevőnk, védő angyalunk voltál* . . . Hogy ne fájlalnók hát a te gyászos halálodat? . . . Egész Magyarország sir éretted. Mi is éppen úgy siratunk, mintha édes anyánk lettélnél volna, mert az is voltál . . . Nincs már nekünk Királynénk, nincs már nekünk édes anyánk . . . a ki minket úgy szeressen, védelmezzon, a mint te szeretted és védelmeztél . . . Árvák, elhagyatottak lettünk! A mi könnyeink össze ömlenek a nagy emberek könnyeivel; hiszen ha kis gyermekek vagyunk is, még is érezzünk a veszteséget s azt a nagy csapást, mely minket s magyar hazánkat ért! . . .

Édes jó Istenünk! gyermeki zokogó tohászunkat hallgassd meg és szenteld meg a mi fájdalmainkat, hogy bánatos könnyeink *a hála virágait* neveljék a mi jó Királynénk gyászos sirhalma felett. Mi ötet és az ő sok jó tetteit soha sem felejtjük el. Emléke szent lesz előttünk a míg élünk . . . Hálánkat azzal mutatjuk meg, hogy igyekezni fogunk minden erőnkkel Magyar hazánkat oly lángolón szeretni, mint Ő szerette . . .

Vigasztald meg édes Istenünk a mi jó öreg Királyunkat, ki Magyarország fényes arany koronáját hordozza fején, -- vigasztald meg őt az ő nagy keserűségében, nehogy királyi szíve megrepedjen a veszteség faldalmában. Alattvalói siralma enyhítse megrendült lelke zokogó keservét . . .

Minket pedig taníts jó Atyánk, hogy mikor látjuk, hogy még a hatalmas királyok sincsenek kivéve a bánat és csapások alól: ne zúgolódjunk, ha betegségekkel, fájdalmakkal, vagy csapásokkal látogatna meg, — hanem nyugodjunk meg szent akaratodon s keressünk vigaszt azon édes hitben, hogy *te édes Atyánk vagy s még a fájdalmakkal is a mi javunkat munkálsz* . . .

A mi jó Királynénk lelkét pedig idvezítsd a menyben szent angyalaid között A szenvedések koronáját, melyet földi éltében hordozott: vedd le oh Uristen a te kezeiddel és tedd megdicsőült homlokára a halhatatlanság égi koronáját.

Ezekben kérünk, hallgass meg szent fiad nevében. Ámen.

Rédiger Géza.

Az unitárius egyház gyásza.

Az Unitáriusok E. K. Tanácsa Erzsébet királyné halálhírének bebizonyulta után azonnal gyűlést tartott szeptember hó 11-én. Ferencz József püspök mélyen megrendülve tett előterjesztést a hihetetlen csapásról. Az E. K. Tanács jegyzőkönyvében megörökítette a forrón szeretett Felső Asszony drága emlékét és részvétiratot intézett királyi Ő Felsőségéhez.

Az unitárius egyház gyászünnepélyei vasárnap szeptember 18-án délelőtt 10 órakor tartattak meg mindenik egyházban.

Kolozsvárt a nagyszabásu anyateplom hófehér falait fekete gyászposztó takarta alatt egész körül, a szószéken az orgonánál és a homlokon. Meghatóan felső volt a magasra törő hatalmas fehér hajók hatása. Mintha most még főnőbb emelkedtek volna, mintha most még szilárdabban állottak volna. Az utolsó zúgot is megtöltő gyászoló közönség csendes megnyugvást érezett az ég urának ezen hatalmas sátorában. Midőn a susogó némaságot megtörte az orgona síró hangja minden arc egyszerre még halványabb lett és a szemek málázva merengtek hol a gyászlepel leomló fodrain, hol az égbe induló szilárd oszlopok nagy arányain. Ezt a merengést, egyhangúságot egyszerre megtörte az ifjúság ajkairól elszálló fejedelmi gyászhymnus.

A hymnus után a polgári dalkör megható éneke közben meglebbent a főpásztor nehéz palástja és egy perc múlva minden szem a szószékre irányult. A főpásztor méltóságteljes papi alakja, gyönyörűen csengő hangja és vigasztaló igéi mint balzsam olaj gyógyítólag hatottak a sajgó szívekre. A ki ezt végig hallgatta boldog lelki megnyugvást kapott.

A dalkör második éneke után Péterfi Dénes lelkész lépett a szószékre. Költői lendületű szép oratióban méltatta az elhunyt felső Asszony fénylő erényeit

Midőn végül az ifjúság vegyes kara elénekelt a hymnust az óriás gyülekezet könnyebbült szívvel távozott.

Az idegen hivatalok képviselői szétszótlottak, az unitáriusok és mások a főiskola disztermébe és a leányiskolába vonultak. Az ifjúsági dalkör szép éneke után Perédi József tanár tartott alkalmi szép és gyakran könnyeket fakasztó beszédet. A szónok a páratlan alkalmat kiváló sikerrel használta föl, a közönség úgy érezte, hogy ez is oda tartozott a nagy gyászünnepélyhez. Csak akkor volt egészen teljes az ünnepély, a mikor Gálfi Zsigmond papnőv. az ömegnyerő, gyönyörűen csengő hangján előadta Sebestyén Károly szép költeményét és az ifjúság elzengett egy dásdalt. Ez is oda tartozott a nagyasszony életéhez és tragikus halálához. Már most nem veszi el ötöt tőlünk

senki. Már most a magyarok szívéhez gyökerezve él és uralkodik a jóság, a béke és a szeretet felséges védőangyala.

A leányiskolában a kis gyermekek szívéhez Mina Jánosné az iskola kedvelt tanítónője intézett szép alkalmi beszédet.

Az unitárius egyház összes tornyaiban egyszerre szólaltak meg a harangok és szept. 18-án egyszerre szállott föl az ima az egek urához. A hozzáuk érkezett jelentésekből azt látjuk, hogy mindenik lelkészünk és tanítónk lelke teljességéből végezte rendkívül szomorú kötelességét. Sajnáljuk, hogy az egészről nem nyújthatunk egy áttekinthető képet, de lapunk tere nem engedi épen most az egyleti év vége lévén.

A tordai templomban elmondott szép és emelkedett imáját *Simó* János lelkésznek hivei külön füzetben kiadták. Az ima 10 l. terjedelmű és kiválóan megfelel az alkalomnak.

Egyházköri közgyűlés.

Az *aranyos-tordai* unitárius egyházkör évi közgyűlését f. év augusztus 26-án tartotta tordai iskolánk disztermében. Egyház körünk világi és egyházi férfiai élénk érdeklődést tanusítottak. Jelen volt az egyházkör csaknem valamennyi lelkész-kántor-tanítója, a kör területén lakó egyházi tanácsosok és eklésiai gondnokok. A gyűlést Csegezi László, a kör ősz esperesse és Csegezi Mihály kir. táblabíró, felügyelő gondnok vezették. A világi elnök ur szívélyes szavakkal üdvözlőlvén a megjelent tagokat, örömmel jelentette, hogy egyházi Tanácsunk új felügyelő gondnokunkat, Székely Miklós törvényszéki bíró afiat, ezen hivatalában megerősítette s töle a hivatalos esküt be is vette. A gyűlés lelkes éljenzése után új f. ü. gondnok afia szép szavakban köszöni meg a bizalmas ovatiót s igéri hogy teljes szívvél áll szent vallásunk ügyeinek szolgálatába s örömeire fog mindenkor az egyházi ügyek előbbvitelére munkálkodni.

Ezután körünk derék esperesse tartott nagyszabású beszédet. Különösen hangsúlyozta, hogy a papságra, melynek anyagi jövője biztató, mily nagy, fontos és nehéz feladatok várnak a hit-erkölcs-tani oktatás tekintetében, úgy az iskolai tanteremben, mint a templomban. Ezután a nyugalomba vonult Albert János tordai lelkész-tanárról emlékezik meg. Közgyűlés nagy lelkesedéssel és kegyelettel járult hozzá az esperes meleg-hangu jó kívánataihoz s Albert János érdemeit a köri jegyzőkönyvben is szívesen megörökítette.

A tárgysorozat rendén felolvastatott Létai Domokos egyházköri jegyző levele, melyben jegyzői tisztéről, betegeskedésére való hivatkozással lemond. Gyűlés a lemondást Létai

működése iránti elismeréssel elfogadta, s helyébe köri jegyzőnek titkos szavazás útján 45 szavazattal 3 ellenében Simó János tordai lelkészt választotta meg.

Létai Máté előadása után a közgyűlés nagy érdeklődés között tárgyalta a köri hit és erkölcsi oktatás ügyét.

Kelemen Albert szeretetház iránti indítványa szívesen elfogadtatott. Elfogadtatott a nyugdíj illeték felemelése iránti indítványa is azzal a hozzáadással, hogy az ekklésiák illetéke is emeltessék fel, azonban csak egyszeres illeték fizetésére köteleztessenek, még ha mindkét belső embertagja is az intézetnek. A kántorok illetménye is felemelendő, mert a felemeléssel járó előnyöket csak is így élvezhetik. Azonban a kántorok s azon lelkészek fizetési többletét, kik államsegélyben nem részesülnek, hordozza az 5000 frt. államsegély. A nyugdíj is aránylagosan felemelendő és pedig a már nyugalomban levőkre is, az özvegyek és árvákra nézve is

A köri énekvezérek fizetésök rendezése tárgyában egy memorandumot nyújtottak be s az pártolásra találván, felterjesztése egyhangulag kimondatott.

Biró Lajos köri közügyigazgató azou indítványa, hogy a közgyűlések helye rendre az ekklésiákban legyen, kiadatott az ekklésiáknak véleményezés végett. A bányai és mészárosi énekvezérek a közgyűlés előtt hivatalos esküt tettek. A segély iránti folyamodványok felterjesztése mindenkiére kimondatott. Az enyedi unitárius tanulók hitoktatására nézve kimondatott, hogy a tanítással valamelyik ott lakó s arra alkalmas világi hitrokon a fia bizassék meg, miután a beszolgáló lelkész a távollás miatt hetenként be nem járhat.

A köri nevelésügyi bizottság, valamint a fegyelmi bizottság is újra választatott. Rendes világi birónak megválasztott Barla Domokos nyug. megy. főpénztárnok egyh. tanácsos a fia. A többiek újra választattak.

Általában az aranyos-torda körök gyűlése egész lefolyásában ügyesen vezetve egy komoly és tanulságos gyűlés volt. Csak egy nagy hiánya volt. Az előző évi gyakorlat szerint istentisztelet nem tartatott. Reméljük, hogy ezután mindig leszzen Lenni is kell, mert e nélkül nagyon hiányos az egyházi gyűlése s még a világi testületeké is.

Közgyűlés után közebed volt, hol ősi szokás szerint szívesen pohárköszöntöztünk a mi egyházi előljáróinkért.

Felenvolt.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A mi erőnk** mindig abban állott és jövőben még inkább abban fog állani, hogy a hívek tekintélyes része, a falusi székely kisbirtokosok is olyan mivelte emberek, a kik még a vallási, sőt, mondhatni dogmai dolgokban is józanul tudnak ítélni s nem csábulnak el az üres szavakra. Ez nagy szerencsájök lelkészeinknek, mert így mindig van kikre támaszkodjanak a gyülekezetben. Az elszórt hívek gondozásában is nagy segítség híveink intelligentiája és velük született ragaszkodása a valláshoz. Reméljük, hogy ez a tőke nem ingadoz, sőt gyarapodik.

— **Üdvös eszmét penget** az Ev. Egyh. és Isk. lap, t. i. hogy a lelkészek is, mint a tanárok a szent földre utazzanak; a biblia helyeit tanulmányozzák, mert így a közetlenségben sokat nyernek, a tudományban gyarapodnak s ez által tanításuk hatásosabb, eredményesebb leend. Ezt az eszmét ajánlja a prot. egyh. főhatóságok figyelmébe. Nagyon üdvös eszme, mi is fölötte kíváncsiak tartjuk. Majd ha a közlekedési viszonyok még javulnak, ez is közelebb jó a megvalósuláshoz. Addig is szeretnők, hogy egyetlen ifju is ne lépjen rendes lelkészi szolgálatba, míg legalább egy fél évi tanulmányutat nem tesz hazánkban és a külföldön, hogy megismerjen egy pár nevezetes theológiát, megjárja azokat a modern szent helyeket, hol a protestantismus martirjai éltek és meghaltak, s hol az egyház történelmében döntő események történtek.

— **Egy özvegy asszony fillerjei.** A tordai unitárius egyházközséget özv. Gáspár Józsefné szül. Szaniszló Zsuzsánna asszony abban a kedves meglepetésben részesítette, hogy a templom belső színpítésére 500 (ötszáz) frtot ajándékozott, mely szép összeget megfelelő levél kíséretében az ekklesia pénztárába be is szolgáltatott. Ötven év óta tartó özvegyiségében hű munkálkodása által összehordott filléreit, életének alkonyán elhozta a legszentebb oltárra, hogy így mutasson be hálaáldozatot a kegyelem Istenének. Az ujkor Máriái így borulnak, így boruljanak Jézus lábaihoz. Csak igaz marad az — ugymond szent vallásunk főpásztora, — hogy nem attól függ az áldozatkészség, ha van-e az embernek arra inódja, hanem egyedül attól, hogy van-e szívében valami iránt szeretet. Mert a mit igazán szeretünk, azért áldozni is tudunk.“ Özv. Szaniszló Zsuzsánna — mint annyi nemes előde — szent vallását híven szereti s im áldozni is kész vala. Legyen kedves ez áldozat Isten előtt. Szent ekklesiánkban pedig fényes példaadás arra, hogy hogyan kell szeretnünk vallásunkat, melyért őseink annyit áldoztak és annyit szenvedtek. A szép adományt a tordai szentekklésia nevében azon óhajttással köszönjük meg e helyen is, hogy az Isten kegyelme sokáig ragyogjon hű özvegyünk életén, s szentegyházunknak sok hozzá hasonló szívet adjon. Torda, 1898. szept. 9-én. Simón János, unitárius lelkész.

— **Simonfi Márton** lelkészjelölt, hittani intézetünk bizottsága előtt szept. hónap 1-ső és 6-ik napjain tette le a szigorlatot és Marchester Collegba szóló felvételi vizsgát. A bizottság teljesen meg volt elégedve az eredménnyel s reméli, hogy Simonfi a lelkészkarnek agyik disze fog lenni. Külföldi útjára e hónap végén indul el és három évet fog tölteni Oxfordban, hol a theologiai ét egyetemi előadásokat is fogja hallgatni. Áldásunk kíséri a hosszú utra.

— **Köszönet.** Örömteljes kötelességemnek ismerem Veszprémmegye vilonyai unitárius fiók egyházközségünk nevében tekintetes Keresztes Pál ur afiának hálás köszönetemet nyilvánítani azon buzgó áldozatkészségeért, hogy az államvasutak igazgatósága által $\frac{1}{3}$ árban eladásra engedélyezett vasuti harangokból három darabot szíveskedett e kicsiny fiók-egyházköz-

ség részére megvásárolni. Isten áldása legyen rajta és áldozatkészségén. Pálffy Ferencz, polgári unitárius s. lelkész.

— **Lelkesi szakvizsgálat** tartott szeptember első napján, midőn Símónfi Márton és Nagy Béla; szept. 12 én midőn Kelemen György a szakvizsgálatot kiállották és a lelkészjelöltek közé fölvétettek.

— **Új lelkész** A főt. püspök ur Nagy Béla lelkészjelöltet kinevezte Bethlen-Szt.-Miklóstra rendes lelkésszé. Benne a lelkész kar egy szorgalmas és munkás ifju erőt nyert.

— **Egy előfizető** kérdést intézett a szerkesztőhöz: „Megtudná-e mondani milyen lesz az idő a jövő hónapban?” A szerkesztő így felelt: „Azt hiszem, hogy a jövő hónapban az idő nagyon hasonló lesz az ön előfizetéséhez.” A kérdező egy óráig törte fejét a furcsa válaszon, mignem végül rájött hogy: „rendetlen”, s az előfizetést azonnal beküldötte.

— **Kovács Irén** kisasszony, Kovács János tanár szép műveltségű leánya a jövő évet is Lonbonban fogja tölteni. Gratulálunk.

— **„Szívemet hozzád emelem”.** A „nők világa” rovatában közölt előfizetési felhívást t. olvasóink figyelmébe ezen a helyen is ajánljuk abban a reményben, hogy azzal örömet szerzünk némelyeknek.

— **Id. Kanyaró Ferencz** főiskolánk hasonló nevű derék tanárának édes atyja meghalt Tordán szept. 4-ik napján 80 éves korában. Részvéttel vagyunk a nagy család iránt.

— **Gyöngyösi Dénes** volt ny.-szt.-lászlói nyugalomban élt lelkész szept. hó 20-án végelgyengülésben meghalt szülőhelyén Kálnokon.

— **Osztálytalálkozás.** Az 1887/88. isk. év végén kolozsvári unitár. főgymnasiumunkban érettségizett ifjak f. évi szept. 2-án tartották tiz éves találkozójukat. Sajnos, a megváláskor a tiz évre való találkozásra aláírt kötelezvényt csak öten váltották be. Megjelentek a találkozón: Lőrinczi Dénes, Pap Mózes, Sándor Balázs, Vári Albert és Ürmösi Jenő. Levélben igazolták távollmaradásukat: Ekárt Andor, Gálffy János és Péter Sándor. Találkozókról hiányzó kedves jó barátok, egykori kedves osztálytársak, nagy lett volna örömünk, ha tiz év múltán viszont láthattuk volna egymást, ha a több évi együttlét alatt kötött baráti viszonyt egymás közt ismét felelevenítettük volna. Fájdalom, nem tehetjük. Reméljük, nem a baráti viszony, egykori kedves intézetünk, tanáraink, előjáróink iránt való tisztelet és hála meg-lazulása az oka. Annyit azonban mégis meg merünk kockáztatni, szerettük volna, ha találkozóink iránt a ti részletekről egy kissé nagyobb lett volna az érdeklődés. Fogadjátok igaz baráti üdvözlötünket, mi igaz baráti érzést táplálunk keblünkben mindnyájatok iránt. Tiszteletünk, igaz barátságunk jeléül határozatainkat, megállapodásunkat ez úton is közöljük veletek.

Ime, ezek megállapodásaink: 1. „A kolozsvári unitárius főgymnasiumban 1887/88. isk. évben érettségit tett ifjak alapítványa” czimen egy alapítványt teszünk, melynek kamatját annak idején az alapítványozóknak a nevezett főgymnasiumba járó gyermekeik, felfelé menő egyenes águ rokonaik kapják. Ez ala-

pitványhoz részünkről hozzájárultunk: Pap Mózes 25 frt, Sándor Balázs 20 frt, Ürmösi Jenő 15 frt, Lőrinczi Dénes 10 frt, Vári Albert 10 frttal. Ez összegek 1899. jan. 1-ig befolyandók Pap Mózes barátunkhoz, Székely-Kereszturra az unitár. vall. közönség pénztárnokához, Benczédi Gergely tanár urhoz való beszolgáltatás végett. Ismételten kérünk, kedves barátok, e szent célra nyissátok meg tárczáitokat, velünk együtt áldozatok. Az emlékezet, a háládatosság, igaz baráti szeretet, nemes célra való áldozatkészség legszebb dolgok. Nemes adományotokat ti is Pap Mózes barátunkhoz küldjétek. 2. 1908. szept. 2-ára ismét egy második 10 éves találkozót tűztünk ki. Ezek után Isten veletek, kérjük és várjuk kedves adományotokat.

Pap Mózes.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A D. F. E. közgyűlésén felolvasó lesz Gvjd ó Béláné Hadházi Julia esperesné. A lelkésznek s általában a nők vallásos feladatait fogja tárgyalni. Vidéki nőink közül és a lelkészi párochiáról ez lesz az első női hang, mely iránt hisszük a vidéki tagtársak is épen annyira fognak érdeklődni, mint a kolozsváriak.

A Dávid Ferencz Egylet közgyűlése napján október 29-én estve az egyleti tagok egy kedélyes összejövetelt fognak tartani, melyre előre is főlhívják főleg a vidéki tagok figyelmét.

Deák Ferencz pap és tanárjelöltet, ki a mult évben főiskolánkban vallástanítói tiszttel teljesített, Vallás és közokt. ministerő nmélt. kinevezte a fogarasi áll. gymnasiumhoz tanárnak. Örömeztobb üdvözlöttük volna lelkészkarunk seregében, de e kinevezéshez is készséggel gratulálunk, mert Deák bárhol is meg fogja tenni a szolgálatot, mit tőle egyháza kíván.

Szerkesztői izenet. Egy kedves kéz ből levelet kaptunk. Sürgeti a „Nők világa“ folytatását mivel az a vidéki és bizonynyal más unitárius nőknek is sok kedves órát szerzett. Nagyon köszönjük a biztató szép szavakat Legyen meggyőződve, hogy nem fogjuk félbe hagyni Még abban is bizunk, hogy nőink gyarapítani fogják e rovat tartalmát dolgozataikkal is. A mit Ibolyka megtehetett, miért ne tennék meg mások is. Az ígért közleményt várjuk és kérjük legkésőbb október 10-re. A jövő számunk is korábban fog megjelenni. — V. B., M M., F L., a küldött becses dolgozatokért köszönet. Sort keritünk rájuk. Szives türelmet kérünk.

A nt. lelkésznekét kiváló tisztelettel kérem, sziveskedjenek a választmány nőtagjai főlhívására beküldeni becses válaszu-

katokt 15-ig, hogy titkári tiszteből kifolyólag a közgyűlésen teendő jelentésben tájékozhasam az egyletet.

Kolozsvár, 1898. szept. 15.

alázatos szolgáluk

Boros György,
egyl. titkár.

Értesítés

az unitárius nőknek.

Egy régi vágyamat, többszöri ígéretemet — Isten segedelmével az év hátralevő részében meg fogom valósítani. *Az unitárius nők számára kiadok egy imakönyvet*, melynek főcíme: „*Szivemet hozzád emelem*“. A könyv tartalmaz elmélkedéseket, mindennapi és alkalmi imádságokat. A hajadon leányra, az édes anyára, az árvára, az özvegyre, a boldogra és a szerencsétlenre, az örvendezőre és a bánatosra, a betegre és az öregre is gondoltam. Mindenik darabban a hívő szól. Vajjon eljut-e a szivekhez, fölfogja-e emelni Istenhez, lemos-e egy-egy könnyet, enyhíti-e a fájdalmat, erősíteni fogja-e az egyszerű unitárius hitet, a melynek történelme annyi szép női jellemet mutat föl, az író nem tudhatja, mert a bírói szerep az olvasóé. A munkásé a munka és a reménység, Istené az áldás és a segedelem

Tájékozásul a következőket hozom a szives olvasó becses tudomására: az imakönyv gondos kötésben jelenik meg

Egy példány ára csinos kemény kötésben 1 frt 20 kr; szép angol kötésben meritett papíron 3 frt; díszes bársony kötésben 5 frt és művészi kivitelű bőrkötésben 7 frt.

A kiadás terhét és felelősségét is magamra vettem és *az előfizetéseket f. évi november 15-ig elfogadom*.

Kolozsvárt, 1898. szeptember 15.

Boros György.

TARTALOM: Erzsébet királyné. B. Gy. 193. l. — Népeimhez. Ő felsége a király. 194. l. — Az unitárius egyház részvétíratá 195. l. — Ima. Ferencz József. 196. l. — Iskolás gyermekek imája Rédiger Géza. 200. l. — Az unitárius egyház gyásza. 202. l. — Egyházköri közgyűlés. Jelen volt. 203. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 205. l. — Egyleti élet és munkásság. 207. l. — Nők világa. Boros György. 207. l.

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

A Dávid Ferencz Egylet elnökei.

Hajós János elnök.

Ferencz Józsefné alelnök.

Fekete Gábor alelnök.

三
五
七
九
一
二
三
四
五
六
七
八
九
十
十一
十二
十三
十四
十五
十六
十七
十八
十九
二十
二十一
二十二
二十三
二十四
二十五
二十六
二十七
二十八
二十九
三十
三十一
三十二
三十三
三十四
三十五
三十六
三十七
三十八
三十九
四十
四十一
四十二
四十三
四十四
四十五
四十六
四十七
四十八
四十九
五十
五十一
五十二
五十三
五十四
五十五
五十六
五十七
五十八
五十九
六十
六十一
六十二
六十三
六十四
六十五
六十六
六十七
六十八
六十九
七十
七十一
七十二
七十三
七十四
七十五
七十六
七十七
七十八
七十九
八十
八十一
八十二
八十三
八十四
八十五
八十六
八十七
八十八
八十九
九十
九十一
九十二
九十三
九十四
九十五
九十六
九十七
九十八
九十九
一百

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS
ÉLET ÉBRESZTŐJE.

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 fnt 20 kr.) Egyes szám ára: 14 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 1 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

A Dávid Ferencz Egylet elnökei.

(Képekkel külön melléketlen.)

Mindig hálás tisztelettel emlegetett nagy Brassaink halála a Dávid Ferencz Egylet elnökségében lényeges változást idézett elő. Az üresen maradt elnöki széket Hajós János lelkes és buzgó alelnöknek ajánlotta föl az Egylet. Az alelnöki székbe, melyet először Berde Mózes a nagy alapító, azután Hajós János foglalt, sikerült megnyerni Fekete Gábor kir. táblai elnököt, a ki társul állott érdemes püspöknénk Ferencz Józsefné ömeltősága mellé. A f. évre tett ígéretünket im ezennel beváltjuk, bemutatván a három elnök arczképét is.

Hajós János elnök.

Egyhangu, őszinte bizalom vitte Hajós Jánost a Dávid Ferencz Egylet élére. Ismert ember, lelkes, áldozatkész, munkás férfiú, éppen olyan, a milyenre ennek az Egyletnek szüksége van. Hivatkozunk az egylet tagjaihoz intézett szójátjára. A ki olvasta, (Unitárius Közlöny X 12. sz.) bizonynyal kiérezte minden sorából, mekkora akarat-erő és mily készség van e férfiuban. Ilyen volt egész élete, minden munkássága.

Midőn arczképét bemutatjuk, egy kissé tüzetesebben foglalkozunk életével, mint társaiéval, mert, ha szabad lesz elárulnunk a titkot, a mi különben az alábbiakból is megtetszik. Hajós János a közelgő december hónap 13-án 80-ik jubiláris nagy esztendőjét fogja megérni. Első elnökünk Dr. Brassai már

84 éves volt és mégis ifjui buzgalommal vezette ügyeinket. Nálunk a nagy számok az elnöki székben mindig jó jelnek vehetők. Kivánjuk, hogy Hajós János sok évig diszitse a Dávid Ferencz Egyletet.

Hajós János 1818 december hó 13-án született, Udvarhelyszékről Vargyasról Kolozsvárra származott székely családból. Atyja János rendőrbiztos volt Kolozsvárt, hol kiváló tevékenységeért maig is eleven emlékezetében áll a városi lakosságnak; anyja Csikszentiváni Koronka Borbála, e század elején az úttörő magyar színésznők egyik jelese, előbbi férje néven Sáskáné.

Hajós János iskolai tanulmányait az unitáriusok kolozsvári főiskolájában nyerte, s mint szorgalmas és törekvő ifju volt ismeretes. A tanuló ifjuság szellemi mozgalmaiban élénk részt vett, mindennapi érintkezése volt az ez iskolából később hirnèvre jutott jelekkel: Szentiványi Mihállyal, Kriza Jánossal, Gálffy Sándorral, kik ez időtájt alapították az akkori iskolák körében ritka, tán egyetlen olvasó társaságot, melynek működésében később mint jegyző és elnök buzgóan részt vett. Kriza János vezetése alatt szerkesztette az 1839-ben kiadott s irodalmi körökben is feltűnt „Remény“ czimű szépirodalmi zsebkönyvet, melyben Hajós Jánostói is több eredeti költemény és néhány fordítás jelent meg Schiller és Hugó Victor költeményeiből.

Az 1848-ik év, mint okleveles ügyvédet, már megkezdett életpályán találta. E politikai mozgalmak első heteiben beválasztatván a városi képviselő tsztületbe, előbb mint ilyen, tevékeny részt vett, később mint jegyző és utóbb mint tanácsos, Kolozsvár városi ügyei intézésében, a szabadságharcz korszakában a nemzetőrségnél mint hadnagy és az Erdélyre nézve 1849 februárban felállított országos fellebbviteli törvényszéknél előadói minőségben szolgált a közügyet. A szabadságharci mozgalmak lezajlása után Kolozsvár városi közszolgálatában maradt 1861-ig, s ez idő alatt tisztviselői tevékenységének szeplőtelen jellemének, hazafiui érzületének, s a város javára irányzott munkásságának nem egy jelét mutatta fel.

Az 1861-ik évi alkotmányos ujja alkotáskor az újból felállított királyi kormányzékhez szükséges levén egy a városi közigazgatási ügyekben jártas tisztviselőre — a Felség által kir. kormányzékhi titkárrá neveztetett ki.

E munkakörben több irányban tett jeles szolgálatai közt különösen az erdélyi földtehermentesítés ügyében kifejtett tevékenységeért a Felség királyi tanácsosi czimmal tüntette ki. Később osztálytanácsossá s az utóbbi időben valóságos miniseri

tanácsossá neveztetvén ki, e minőségben szolgálta az országos földteliermentesítés nagyfontosságú ügyét az 1889-ik évig, mikor nyugalmomba vonult.

E közben azonban Kolozsvár város ügyeiben is, mint több évig városi bizottsági tag, szintén élénk tevékenységet fejtett ki. A Kolozsvárt akkor megalakult takarékpénztár megalapítási munkáiban kiváló részt vett.

A kolozsvári nemzeti színházi épület főbejáratánál elhelyezett „Gyulai Ferencz“ emlékszobrot Gróf Eszterházi Jánossal és Bányai Vitálissal egyetértve indítványozta és az alap gyűjtése és nevelése körül egy évtizedig fáradozva, létesítette.

Ez idő-zakra esik a 26 évig fennállott „Kolozsvári kör“ nevű társalkodó egyesület létesítése körül tanusított buzgalma, melynek elismeréseül azon egyesületnek több évig igazgató, s Kolozsvárról Budapestre lett felköltözésével tiszteleti elnöke lett.

E több oldalú munkássága és szülővárossa érdekei körül tett sikeres szolgálatok folytán az 1872—75. országgyűlésre Kolozsvár városa egyik orsz. képviselőjévé választatott, mely elhívatásában is a helybeli politikai pártok egyhangú elismerésével és méltánylásával találkozott, de az 1875-ik évi orsz. törvény cikkelyel életbe léptetett összeférhetlenségi rendszer miatt, mint állami tisztviselő, újabb mandatumot nem vállalhatott.

Az egyházi téren szintén jelentékeny tevékenységet fejtett ki mint egyházi tanácsos, a kolozsvári unitárius főiskolának felügyelő gondnoka, a Baldachi protestáns alapítvány igazgató tanácsának több évekig egyik tagja, s az ő hathatós közremunkálásával megalakult budapesti egyházközségnek 14 évig buzgó, s az ottani unitárius templom létesítése körül fáradhatlan munkásságot kifejtett főgondnoka, kilépésekor örökös tiszteleti főgondnokká választva.

A hetvenes években élére állván azon mozgalomnak, mely a székely művelődési és közgazdasági egyesületet, a székelyföldi lakosság anyagi és szellemi érdekei fejlesztése céljából létrehozta, az egyesület megalkotása, szervezése fenntartása körül a legbuzgóbb munkások egyike volt, s eluöklő választatván, fáradhatlan igyekezettel vezette 14 éven keresztül, kilépésekor ezen egyesületnek is tiszteleti elnökévé választatván.

Ugyanezen érdeken »Maros-Vásárhely« szabad királyi város — mint székely főváros érdekei előmozdítása, s különösen az ottan később diszes épületbe elhelyezett „Székelyföldi iparmúzeum“ létesítése körül kifejtett érdemeiért 1885-ban említett város *diszpolgárává* választatott.

Ugyan e kitüntetésben részesült volt még 1868-ban »Kolozs« rendezett tanácsu város közönsége részéről a város közérdekében teljesített szolgálataiért.

»Sepsi-Szent-György« városa pedig, azon városnak tett szolgálatát — azon város törvényhatósági bizottsága tiszteletbeli tagjává kinevezésével jutalmazta.

Mindezen polgári és hazafi kitüntetések azután Ő Felsége a magyar király koronázta meg az 1886-ik évben, Hajós Jánost érdemteljes hosszú közszolgálat mellett a közügyek terén kifejtett munkásságaiért a Lipót-rend lovagkeresztjével disztívén fel.

1889-ben 41 évi közszolgálat után a királyi legfelsőbb elösmerés kijelentése mellett nyugalmaztatván, azóta sem szünt meg a közügyek körül érdeklődni és közremunkálni Kolozsvár városát illetőleg. Tagja a törvényhatósági közigazgatási bizottságnak, a városi torna-egyletnek alelnöke, alapító és választmányi tagja az ottani kertészeti egyesületnek, alapító tagja az E. M. K. E.-nek. 1892 óta vallás- és közoktatásügyi ministeri kinevezés folytán tagja a kolozsvári állami tanítóképző intézet igazgató tanácsának, 1893 óta a maros-vásárhelyi keresk. és iparkamarának (melynek létesítésén a székely-egyleti elnöksége idejében sokat fáradozott) — levelező tagja; végül az egyházi élet terén hitfelekezetének egyházi tanácsosa és főiskolai felügyelőségondnoka, s a vallásos és erkölcsi élet fejlesztésére alakult „Dávid Ferencz Egylet“-nek előbb alelnöke, a néhai Brassai Sámuel halála óta pedig elnöke. S ezen működési téren, jelenlegi hajlott korában is, érvényesíteni törekszik tehetségét és élettapasztalatait a közjó előmozdítására.

Részletes életleírása, arcképével együtt, megjelent volt a „Vasárnapi Ujság“ 1881. évi 50 számában, valamint a „Tisztviselő“ című szaklapban is és a Székely-egylet képes naptárában

— s.

Ferencz Józsefné alelnök.

A Dávid Ferencz Egyletnek — más hasonló jellegű egyletek fölött — az a kiváló előnye van, hogy benne a férfiak mellett a nők egyenlő joggal, egyenlő szerepet vihetnek. A D. F. E.-nek nemcsak tagja lehet minden nő, hanem föl is van hívva, hogy dolgozzék benne, sőt vezérszerepet is vigyen.

A központi Választmányban a helyek fölött egyenlően osztoznak a férfiakkal a nők.

A két alelnök közül egy, a 18 választmányi tag közül 9 nő. Az alelnöki egyik széket az egylet alakulásától kezdve haláláig, 1895-ig a nagy nevű Kriza János püspök özvegye töltötte be.

1896. év őszén Ferencz Józsefnét a D. F. E. közgyűlése nagy lelkesedéssel alelnökké választotta. Azóta nemcsak egyik földszé az egyletnek, hanem lelkes vezetője is Felolvasás, köz- és választmányi gyűlés egyaránt melegen érdekli. Mióta alelnökünk, azóta lakása a Dávid Ferencz Egylet központja, mert a választmány gyűléseit rendszeren ott tartja. Oly aprólékos gondot csak nő tud fordítani egy ügyre, a milyennel Ferencz Józsefné ő méltósága a Dávid Ferencz Egylet ügyei iránt viselkedik Alig van fogalmuk a lelkésznéknek arról a nagy aggodalomról, a mellyel az unitárius nőkhez intézett felhívás sikerét kísérte. Még mindig reményli, hogy az unitárius lelkésznék között még fog erősödni az a körültekintő gondosság, a mely az egyházi és vallásos szellemet nemcsak fenntartja, hanem valódi nagy tényezővé teszi.

Ferencz Józsefné nemcsak a Dávid Ferencz Egyleté, hanem az unitárius egyházé is. Ha Ferencz József „a mi püspökünk“, neje „a mi püspöknénk“, a kire büszkék vagyunk, a kit oly tisztelettel veszünk körül a milyent magas állásán is csak kiváló szívjósága, a tiszta nőies jellem és a hitvesi hűség tudnak biztosítani

Ferencz Józsefné mirta lehet úgy is mint körültekintő, gondos házi asszony, ugyis mint önteláldozó jó anya. Hat derék gyermeke volt. Egy kedves leányán kívül, kit zsenge ifjú korában veszített el, ötöt fölnevelt s a nevelést most már az unokákkal folytatja.

Kolozsvárt a nőegyleti mozgalmaknak is élén áll. Néha napokig, sőt hetekig fáradoz, hogy a szegények részére egy néhány forintot összegyűjthessen.

Egyháza és annak tagjai szívéhez legközelebb hozza az a kiváló szép helyzete, hogy az unitárius püspök neje. A főpásztor körülvevő szeretet átháramlik a püspöknére is. Mindenki látja, hogy ez a derék nő tartja kezében az unitárius püspök élete foralát. 1895. óta már nyilvánvaló ez a tény, mert 1895-ben, midőn az unitárius nők a püspököt egy szép selyem paláttal meglepték, ő maga a püspök mondotta, hogy „papi és püspöki pályája sikerében nem csekély része van szeretett nejemnek“

Ezeket a szép és nagyjelentőségű szerepeket viselje sok, sok éven keresztül.

B. Gy.

Fekete Gábor alelnök.

Az elnöki kar harmadik tagja Fekete Gábor kir. táblai elnök. Lapunk mult évi folyamában röviden ismertettük volt élettrajzát (U. K. X. 62 - 64 l.), midőn a kolozsvári unitárius

főiskolában elfoglalta felügyelő gondnoki tisztét. Ott már kifejeztük, hogy a hová a közbizalom helyezi, mindenütt egész ember.

Rendkívül gyors és éles belátó és ítélő tehetsége egy tekintélyes bírói kar élén oly szeretetteljes tiszteletet vívott ki számára, a melynek párját alig lehet találni. Fekete Gábor nemcsak vezérszellem, hanem amalgamáló tehetség is. Az a nagy testület, a melynek főnöke az ő befolyása alatt egy teljes egész lett, a mi kiválóan emeli különbenis nagy tekintélyét.

Fekete Gábor a főisk. gondnoki székben tapintatos és gondos vezető. Mindenki véleményét és fölfogását tiszteli s a saját nézeteit finom tapintattal juttatja érvényre.

A mult év őszén, midőn Hajós János a Dávid Ferencz Egyletben elfoglalta a nagy Brassai helyét, a közvélemény egyenesen Fekete Gáborra irányult, a ki már régóta elnöki tisztet tölt be a marosi fiók-egyletben. A mit mindenki akart, azt Fekete Gábor nem akarta, mivel agódott, hogy nem lesz ideje az egylet ügyeivel is foglalkozni. A közóhaj előtt meg kellett hajolnia, és a Dávid Ferencz Egylet már egy év óta büszkén sorozza elnökei közé. A rá eső munkát teljes készséggel és teljes buzgósággal teljesíti, s jó tanácsaival mindig készen áll szolgálatra.

A három elnök képét mellékelve veszik olvasóink, úgy a mint ígértük volt. Kérjük ne csak a képet vegyék szívesen, hanem azt a szellemet is, a mely az elnökséget áthatja. Tőlük mindenki tanulhat lelkesedni a közügyek mellett. Férfiak, nők és ifjak, a kik még távol vannak, sorakozzanak e derék emberek körül teljes bizalommal és buzgósággal.

B. Gy.

Brassai Sámuel emléke érdekében.

A „Csalad és Iskolá“-ból ekitünően szerkesztett tanügyi lapból vesszük át a következő meleg sorokat, melyek a jeles szerkesztő, Fazakas József tollából kerültek ki.

Dr. Brassai Sámuel, a magyar tudományos élet dísze, a hazai közoktatás egyik legkimagaslóbb s leghasznosabb munkása mult 1897 évi június 24-én reggel 7 órakor meghalt Kolozsvárt. Neve minden művelt magyar ember előtt ismeretes. Áldásos működése elévülhetlen nyomokat hagyott a nemzeti művelődés tág mezején. Brassai a tudományok majdnem mindenik nemében kitünő szolgálatokat tett a nemzetnek. Ő a nevelés-oktatás ügyet egy minden részeiben összefüggő szerves egésznek tekintette s azt tartotta, hogy a közoktatásügy csak úgy fejlődhetik egészségesen, ha a tanügy munkásai nem kü-

lönözik el magukat egymástól az iskola foka szerint. A néptanító a kölesönös érintkezés útján bizonyosan tanul az egyetemi tanártól, de nem kevésbé bizonyos az is, hogy a figyelmes egyetemi tanár is talál megszívlelni valót a néptanító munkássága körében. Brassainak ez a felfogása, s ily irányu munkássága megbecsülhetetlen volt a nemzeti művelődés érdekében. Valóban a Brassai szellemi hatása a magyar nemzeti művelődésre sokkal több, mint a mennyi különben nagyszénu fenmaradt munkáiból kimutatható.

A mai művelt nemzedék tudva vagy nem tudva, közvetlenül vagy közvetve sokat tanult a megboldogulttól. Neki a tudomány diszjelei nem fényelgésre, hanem arra valók voltak, hogy az azok által is emelt tekintélynél fogva annál több sikerrel működhessék a közoktatás minden ágazatában. Ezért osztatlan tisztelet környezte őt nemcsak a tudósok között, hanem a népoktatás összes munkásai részéről. Mint ember a legnagyobb egyszerűségnek volt barátja s mérsékelt jövedelméből a legutolsó fillért is megtakarította. De a mit így, ugyyszólva, magától elvont, azt a szegény tanulók felsegélésére fordította. Soknak nyújtott évi járandóságot, s még többnek alkalomszerinti segítséget. Végrendeletében is a kolozsvári unitárius főiskolát tette vagyona örökösévé.

Ennek a férfinak most a kolozsvári temetőben, a hol porai nyugosznak, egy emléket akar emelni egy bizottság.

Ennek figyelembe ajánlása mellett kérjük t. olvasóinkat legyenek szivesek az ügyet felkarolni s filléreikkel annak előmozdítását eszközölni

A Család és Iskola bármily csekély adományt szívesen fogad, azt nyilvánosan nyugtázza s az illető helyre eljuttatja. Az aláírást ezennel öt forinttal megnyitjuk.

A Cs. es I. szerkesztősege.

Ha valaki nem boldog, az ő hibája kell hogy legyen, mivel Isten minden embert boldognak teremtett.

A D. F. fiókegyletek működése.

A torda-aranyosköri Dávid Ferencz fiók-egylet 1898. évi működéséről.

Egy pár év óta az a panasz hangzott fel ismételten a központi D. F. Egylet őszi nagygyűlésén, hogy fiók-egyletünk, a torda-aranyosi kör, nem adott életjelt magáról. Nem terjesztett be jelentést, mert nem igen volt miről. Most azonban, a

midőn az úttörő munkásság kétségbevonhatlan jeleivel találkozunk, helyén való, hogy azokkal úgy magunknak, mint másoknak beszámoljunk. A helyett tehát, hogy az eddigi eredménytelenség felett vitatkoznánk s annak bibijét kutatók, barátkozunk meg azzal a gondolattal, hogy bizony Torda-Aranyos körből is támadhat valami jó s vessünk egy futó pillantást arra a mezőre, a melyet feltörtünk, megboronáltunk és jó reménység fejében el is vetettünk.

A torda-aranyos köri Dávid Ferencz fiók egylet a jelen év folyamán tartott két közgyűlést, két felolvasó ünnepélyt, a maival együtt két választmányi ülést. Valamennyi gyűlésezésnek székhelye Torda volt, míg az ünnepségek közül az egyik Toroczkón ment végbe.

Az első közgyűlés 1898. ápril 2-ára volt egybehiva; de mivel az egyleti tagok nem jelentek meg kellő számban, a közgyűlés valódi tárgya, a tisztujtás, egy következő közgyűlésre, ápril 23-ára napoltatott el, s a jelenvoltak csak a teendők barátságos megbeszélésére szorítkoztak. Már ekkor szó volt a következő közgyűlést követő vasárnap délutánján Tordán tartandó nyilvános vallásos fellolvasó ünnepélyéről is, a melyen a fiókkör női énekkara is működjen, bemutatkozzék az érdeklődő közönségnek. Szó volt a központi választmány felhívásáról, a melynek értelmében a fiókkörök is járuljanak hozzá az Egylet néhai nagynevű elnökének Dr Brassai Sámuelnek az Egyletben tartott beszédei és elnöki levelei kiadási költségeihez, valamint e körben ünnepeltessék egy vagy más módon a néhai b e elnök halálának évfordulója f. év junius 24-én, vagy azt követő vasárnapon, Mindezen kérdéseknek végleges megoldása s illetve a tisztujtás megejtése is egy közelebbiről összehívandó közgyűlésre bízott. Ez a közgyűlés aztán április 23-án meg is tartott, mindamellet, hogy a megjelentek száma most sem multa ielül a multkoriaké. Az eddigi tisztviselők mandatura lejárván s az illetők leköszönvén, a tisztujtás a következő eredményel ejtetett meg: elnök Csegezy Mihály táblalabíró, tiszteletbeli elnök Albert János ny. lelkész; alelnök Simó János, pénztárnok Adorján Domokos, titkár Józau Miklós. *Választmányi tagok:* Varga Dénesné, Velits Károlyné, Solymosi Miklósné, Borbély Máténé, Székely Miklós, Gál Mór, Derzsi Károly, Bíró Lajos, Nagy Albert, Kanyaró Mihály, Gál Lajos, Varga Dénes, Székely László, Pálfi János, Létai Domokos, Csép Gyula, Derzsi Domokos, Módi Mihály, Létai Máté, Benczédi Domokos, Dali Ádám, Siménfalvi György és Székely András. Ugyanekkor a közgyűlés elnök ajánlatára, választmánnyá tömörülvén, magáévá tette a központi Választmány ama javaslatát, hogy Dr.

Brassai Sámuelnek egyleti beszédei tervezett kiadását anyagi és erkölcsi támogatásban részesítse, s felhatalmazta az új pénztárnokot, hogy addig is, míg a fiókkör részére eső 30 példányra előfizetőket gyűjthetne, a 15 frtnyi hozzájárulást az egyleti pénztárból fedezze és juttassa a központhoz. A fiók-egylet ebben másfelől jövedelmi forrást talál, a mennyiben a példányokat forintjával árusítva, jó kelendőség esetén 15 frt tiszta haszna lesz, a mi, azt hiszem, eddig már be is következett. Szintén a választmány, a június 26-án tartandó Brassai emlék-ünnepély érdekében Simó János alelnököt és Józan Miklós titkárt kérte föl, hogy ünnepély helyéről és programjáról együtt értekezzenek és az eredményt közöljék az Elnökséggel. Az ünnepély színhelyéül már ekkor Toroczkó tüzetett ki. Csak a felett oszlott meg a vélemény, hogy vajjon az ünnepély a templomban vagy az iskolában tartassék. A mint később ki fog tűnni, a templombeli requiemszerű tervezet csakugyan mellőztetett, mivel a szervező bizottság nem akart precedenst teremteni. Választmány még megragadta azt az alkalmat, hogy felhívja a köri tagokat, hogy díjaikat ne a központba, hanem a fiókkör pénztárnokához fizessék be; a mi méltányos is, mivel a mai világban a kérdés anyagi oldalával is mindig számot kell vetni.

Az első ünnepély Tordán 1898. ápril 24-én vasárnap d. u. tartatott meg előkelő közönség jelenlétében, bár a fiók-egylet czéljaival inkább megegyezne, ha ott a polgári elem is megfelelő arányban képviselve lett volna, annyival is inkább, mivel a megjelenés teljesen díjtalan volt, s csak az unitárius templom belső színpítésére folytak be önkéntes adakozások. A dús program iránti érdeklődést növelte az a körülmény, hogy a fiókkör női énekkara, Adorján Domokos afia buzgó vezetése mellett, szintén közreműködött, és biztosította időnként ismétlődő számaival a figyelmet pihentető változatosságot, valamint az egész ünnepély összhangzatos voltát, erkölcsi sikerét. A főszereplők is derekasan működtek: Tóthné Sigmond Gizella felolvasásával „A vallásos és erkölcsös nevelésről“, Solymosi Emilia szavallatával, Simó János felolvasásával a Torda városi milleniumi képről, mindvégig lekötötték a hallgatóságot; őket pedig fáradságukért megjutalmazta az általános érdeklődés, a mellyel egy rokonszeuves közönség sohasem szokott fukar lenni.

A második ünnepély, Dr. Brassai Sámuel emlékével kapcsolatban és az ő halálának évfordulóján, Toroczkón ment végbe, a hová ekkorra a közelből és a távolból számosan seregelték, hogy megjelenésükkal megtiszteljék annak a férfinak halhatatlan emlékét, a ki örök időkre büszkesége nemcsak az unitárius egyháznak, hanem az egész művelt világnak. A toroczkói

völgy ez alkalommal másodszor ünnepelte százados szülöttjét, a ki míg élt, ha szerét tehette, kikerülte az ünnepeltetést. Mi sem tolakodtunk annál a fényforrásnál, a melyet az ő szelleme gyújtott meg. A toroczkói dalkör szolgáltatta az énekszámokat a résztvevők általános öröme és tetszésére. Emlékbeszédet tartott Simó János, méltatva Dr. Brassai érdemeit, kiből az ész és szív ritka összhangja mellett óriási arányokat öltött a hit és a tudomány. Józan Miklós szavalta „Brassai Emlék” című ódáját és Siménfalvi György értekezett a Dr. Brassai apjáról, id. Brassai Sámuel lelkésről, a kire vonatkozólag sok érdekes és figyelemre méltó adatot ölelt fel, a melyekből meggyőződhattunk, hogy csak „sast nemzenek a sasok”. Az ünnepélyen, a mely az iskola udvarán tartatott, a toroczkói hivek is szép számmal jelentek meg s így hát a cél el volt érve, mert a polgári elem is képviselve volt. Csak ünnepélyet, csak összejövételt, ha mindjárt tarisznyát és botot is kell magunkkal vinnünk, mert nem akadunk elyau községre, a melynek végén annak lakói ellen lekellene ráznunk a lábunk porát. „Elmenvén, tanítsatok minden népeket”

Józan Miklós titkár

Ez évi ápril 23-ától tagsági díjakból befolyt 24 frt.

A Brassai Emlékmű árából 17 frt.

Összesen . 41 frt.

Kiadás volt a Brassai emlékműre 15 frt 11 kr.

A tagok fizetésének nyilvántartása végett

egy betűsoros napló 1 frt 55 kr.

Brassai gyászünnep meghívóért a nyomdának 2 frt — kr.

Tagsági díjak 60% a főpénztárnak 14 frt 40 kr.

Posta költség ennek időnkénti beküldéseért — frt 21 kr.

Összesen . 33 frt 27 kr.

Marad . 7 frt 73 kr.

Ezen hét frt 73 kr. a 7205. számú kisegítő-takarékpénztári közzeveksével elhelyezett 37 frt 98 krral együtt tesz 45 frt 71 krt

Fiók-egyletünk tagjainak ssáma Tordáról 44, vidékről 49, összesen 93.

Ezekben van szerencsém pénztári jelentésemet megtenni, minek utánna vagyok a tek. Választmányának kész szolgálja

Adorján Domokos f.-e pénztárnok.

Megvizsgáltatott és helyesnek találtatott.

Torda, 1898. október 1-én.

Simó János
f.-e alelnök.

Nők világa.

Lapunk múlt számában egy fölhívást kaptak olvasóink a szerkesztőtől egy női imakönyvre „Szívemet hozzád emelem“. Most már a könyvről adhatunk tudósítást. Az imakönyv megjelent és november 15-re, meddig az előfizetés jelezve volt, szét lesz küldve. Az alább következő előszó és tartalomjegyzék ezuttal elég tájékozást nyújt. Még csak azt említjük meg, hogy főt. Ferencz József püspök úr javaslatára, az Egyh. Képviselő Tanács az esperesek útján ajánlani fogja nőinknek. (Az imakönyvből vászonkötéssel 1 pld 1 frt 20 kr., bőrkötéssel 3 frt, bársonyban 5 frt és bőrmunkával (dermatagrafia) 7 frt. — Tájékozásul bemutatjuk az előszót és a tartalmat.

Előszó.

„Imádság a szív legőszintébb kívánsága“ Ienn a szív legmélyén van. Egy sóhaj, az égre tekintő szem, az összekulcsolt kéz, legegyszerűbb és legönkéntebb megnyilatkozásai.

Ezekkel nem mindig elégszik meg. Többet kíván. Szólani óhajt, de ritkán talál szavakat. Segítségért folyamodik. Elmegy az Isten házába, vagy előveszi imakönyvét.

Az imakönyv tehát segítség a szív kívánságainak kifejezésére, Istenhez fölemelésére.

Ez a kis imakönyv is erre a segítségre vállalkozik. A női szív érzelmeinek és kívánságainak határtalan tengeréből összegyűjtött egy nehányat és azokat megszólaltatta.

Rendszere könnyen áttekinthető. Elmélkedéssel kezdi. Az emberi szív nem áll mindig készen az imádkozásra. Az elmélkedések arra vannak szánva, hogy előkészítsék a hangulatot, megzendítsék az érzelmeket, hogy a mindennapi foglalkozás, az élet viszonyok, a szomorú vagy ünnepi alkalmak szerint egy-egy imában nyilatkozzanak meg.

Mind az elmélkedések, mind az imádságok, rövidek, egy-két csöndes pillanatra valók; egyszerűek, hogy bárki is könnyen saját szavaira ismerjen bennök.

Távúlról sem fejeznek ki mindent. Nem is erre czéloz a szerző, hanem arra, hogy fölébbressze, a talán csak lappangó, vallásos áhitatot és fölemelje a szíveket Istenhez. Az élet sokféle gondja és fájdalma között vigasztalásra, megnyugvásra, s a jó napokban hálaadásra buzdítani igyekszik

Szerző reméli, hogy a tiszta vallásos érzés hasonlót ébreszt föl Óhajtja, hogy azok, kik e könyvet olvasgatják, vele együtt érezzék át, hogy az élet közdelmeiben megszentelő az Istenben vetett hit, az evangéliumból táplálkozó buzgóság és az igazság diadalában helyezett rendithetlen bizalom.

Tartalom.

Olvasóimhoz.		Lap
<i>Elmélkedések.</i>		
Imádkozni vágyódás	Lap 3	Anyai imája, midőn gyermeke 101
Az imádkozás mestere	7	konfirmál 101
Egy láthatatlan hatalom	10	Hitünk védőjéért 103
A szeretet hatalma	13	Leány imája 105
Egyedül	17	Jegyes imája 107
Temp'omban	22	Anyai reménykedés 109
Van vigasztalás	25	Anyai hála 111
Vigasz a kedvetlenségben	28	Szülei hála 115
A nő lelki ereje	32	Bűnbánó nő Isten előtt 117
Az öreg asszony könyve	37	Összel 120
Igyekedj jól tenni	40	A hazáért 123
Husvétkor	43	A szív jóságáért 126
A tiszta lélek	48	Lelki világosságért 131
Az árva	52	Ima hosszas távollét után 134
<i>Imádságok.</i>		
Fohász	59	<i>Szomorúságban.</i>
<i>Imádságok minden napra.</i>		
Hétfőn reggel	60	Csalódott fohásza 136
Estve	62	Beteg imája 141
Kedden reggel	63	Éjjel beteg mellett 144
Estve	66	Betegség után 147
Szerdán reggel	67	Haldokló mellett 148
Estve	69	A haldokló gyermek 151
Csütörtök reggel	70	Gyermekek halálakor 152
Estve	73	Több gyermek halálakor 155
Pénteken reggel	75	Temetés után 157
Estve	77	Boldogok a halottak 159
Szombaton reggel	78	Özvegy imája 160
Estve	81	Édes Atyám 164
Vasárnap. Ott a hol nincsen imaház	82	Kedves halott emléke 165
Vasárnap este	85	Ima erőért 167
Vasárnap, midőn elgyengülés miatt templomba nem mehet	88	Szegénységben 169
Szálj Istenhez	92	Fohász békességért 173
<i>Az élet útján.</i>		
Templomba menéskor	93	Könyörgés aggodalmak között 177
Vasárnapi ima	94	<i>Ünnepekre.</i>
Konfirmatiokor	97	A buzgóság óráiban 180
		Uj évkor 184
		Ima nemzeti ünnepen 189
		Nagypénteken 193
		Husvétkor 196
		Ima a lélek diadaláért 199
		Pünköstkor, Elmélkedés és ima 202
		Pünkösti ima 207
		Hála az áldásért 209

	Lap		Lap
November 15-én. Dávid Ferencz		Urvacsora vétel után	229
halála évfordulója	211	Urvacsora vételkor. Háznál	331
Karácson estve	216	Urvacsora vétel után. Háznál	235
Karácsoni ima	219	Ó évkor. Elmélkedés és ima	237
Karácsoni ima leányoknak	223	Hozzád Uram	242
Urvacsora vétel előtt	226		

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A főisk. ifjúság** a theol. ifjúsággal egyetemben szép ünnepélyt rendezett okt. 6-án az aradi vértanúk emlékére, melyen könyörgött Bölöni Vilmos papnöv, szavaltak Gálfi Zsigmond és Raffay Károly, emlékeszédet mondott Pap Domokos. Énekelt a főisk. dalkör és végül az „Apolló-kör“ zárta be az ünnepélyt egy szép indulóval. A szereplők mindannyian jól megfeleltek kötelességöknek és a közönség dicséretét kiérdemelték, mely nem is maradt el.

— **A főtiszt. püspök** Ur Kelemen György papjelöltet kinevezte rendes lelkésznek Datkra, Ürmösi Károly lelkészjelöltet rendes lelkésznek H.-Jánosfalvára. Gratulálunk új lelkészeknek is, az egyházaknak is, mert derék ifjú erőket nyertek.

— **Ürmösi Károly** volt budapesti s. lelkész e hó első felében tette le a papi szigorlatot igen szép eredménnyel.

— **Murányi Farkas Sándor** alapítványra szept. 30-ra hirdetett pályázaton 50 frt palást díjat nyert Nagy Bélasz-t-miklósi ifju lelkész. Gratulálunk.

— **Simó János** tordai lelkész megírta av unitárius vallás történetét főbb vonásokban az unitárius ifjságnak iskolai és magán használatra. Addig is míg bővebben ismertethetnők. Melegen ajánljuk a lelkészek, tanítók és szülők figyelmébe. Erőteljes nyelvezettel, unitárius melegséggel és egyszerűséggel írott kis könyv, melyet a ki megtanul, tudni fogja miért kell szeretni vallását és egyházát.

— **Gvidó Béla** esperes lelkésznek az Erzsébeth királyné halála alkalmából Dicső Szentmártonban elmondott szép imáját és beszédét az egyházközség kinyomatta. Megérdemelte.

— **Hódmezővásárhelyt** f. évi szept. 18-án d. e. megható gyászisteni tiszteletet tartottak a hódmezővásárhelyi unitáriusok Erzsébet Ő Felsége tragikus halála alkalmából. A nagyszámu közönség megtöltötte a fekete posztóval ez alkalomra bevont imaházat. A hallgatóság között ott volt a város küldöttsége a főjegyző vezetése alatt és még sok más felekezeti is részt vett a szomorú emlékezésből. A gyászbeszéd alapigéje Jóel 1. r. 14. v. „Hirdessetek gyászt! Hívjátok össze a népet. Gyűjtsétek össze a véneket is és e földnek minden lakóit a ti Uratoknak, isteneteknek házába, ezeket mondván: Jaj nekünk e nap!“ Varga Dénes lelkész meghatással fejtette ki, miért jaj nekünk, magyaroknak e nap.

— **Az oklándi unitárius egyházközség** Erzsébet királyné Ő Felsége megrázó halála feletti mély fájdalomnak adott kifejezést, hogy e hó 11-én a mint az első hír megérkezett, azonnal kitűzte a gyászlobogót tornyára. Azonnapi délből harangozással is hírül adta a gyászbeszédet s később is mindennapi egyszer, a temetés napján pedig négyszer összehuzatta harangjait. E hó 18-án gyászistentiszteletet tartott — gyászba öltöztetett templomában, a melyen résztvettek a helyi hatóságok és testületek. Ott volt a kir. járásbíró és szolgabírói hivatal személyzete teljes számmal, mindkét olvasókör, csendőrség, tűzoltó-egylet, községi előjáróság, áll. isk. gondnokság és az iskola növendékserge. Valamint minden rangu és vallásu

nagyközönség. Pál Ferencz helybeli lelkész mondott imát és tartott alkalmi beszédet ezen evangéliumi igék alapján: „Szomorú az én lelkem mind halálig.“ Az egész gyülekezet együtt érzett és együtt könnyezett. Ugyanaz nap d. u. tartatott az iskolai gyás-ünnepély is az áll. iskolában, szintén a jelenlevő nagy közönség részvétele mellett. Itten imát mondott a helybeli pap Pál Ferencz gondnoksági elnök. Bedő József tanító gondos összeállításban adta elő e nemzet nagy gyászának okát s irta le tanítványainak lelkébe feledhetetlen fenséges királynénk nagy nevét. Négy növendék alkalmi költeményeket szavalt. Végül pedig gondnoksági elnök buzdította a növendék sereget, hogy emlékezzenek kegyelettel e napra és a jó lelkű Erzsébet királynéra. Ünnepély kezdetén és végén Bedő tanító vezetésével a növendékek gyászdalokat énekeltek.

— Nyilvános köszönet. László Péter alsó-siménfalvi birtokos, a medeséri unitárius egyház iránt tanusított jóakaratából, papi kapu építésre 5 frt értékű cserefát ajándékozott, melyért a nyilvánosság terén, szíves köszönetét nyilvánítja. Medeséren, 1893. szept. 21. Ferenczi Áron lelkész.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Üdvözlét! Mindazokat, kik most tartandó gyűléseinken megjelentek, szívélyesen üdvözljük. Hisszük, hogy meleg érdeklődés, úgyszeretet hozta, reméljük, hogy a szent ügyek iránti buzgóságban megerősödve, azzal az elhatározással térnek vissza, hogy a lobogóhoz hívek lesznek mindig, nemcsak munkás kézzel, hanem áldozatra kész szívvel is. Tárgyaljunk higgadt komolysággal, részrehajlatlan kritikával, hogy a szentügyek előre haladjanak. Fogadják a Dávid Ferencz Egylet meleg kézszorítását és az Unitárius Közlöny üdvözlét!

Isten hozta!

Képeink. Az elnöki kar képeit csak azzal a föltétellel ígértük lapunk olvasóinak, ez egyleti tagoknak és előfizetőknek, ha nem lesznek hátralékban. A szerkesztő a maga felelősségére elküldette mindenkinek, még a hátralékosoknak is. Noblesse oblige. Reméli, hogy nem fog csalódni abban a föltevésben és bizalmában, hogy a ki ezt a számat kézhez veszi és hátralékos, kötelességének fogja ismerni a hátralék tartozást azonnal beküldeni! Vajha ugy lenne!

Az egylet pénztárába f. é. júl. 1-től okt. 25-ig rendes tagsági díjat fizettek! Gyöngyösi Károly S.-Sz.-Király, Vécsei Sámuel, Farkas Vilmos, Janki Ernő, Benkő Mihály, Adánck Jánosné, Biluska Józsefné, Macskási Lajosné Lászlóczky Dániel, Nik Antalnő, Zsakó István, Molnár Sándor, Debreczeni Sándornő, Müller Gyula, Jelen Józsefnő, Kozma Ferencz, Puskás Lajosné, Mina János, Ulár Pál, Ambrus Gerő Rác, Mihálynő, Finta József, Mozes András, Gulay Árpád, Hirschfeld Sándor, Stadler Károly, Pálfi Márton, Lehman Róbertné, Abrudbányai Belánő, Benczédi Gergely, Boér Gergely, Enstrasser Benedekné, Kővári László, Magyar Géza, Dr. Nyíredi Gézánő, Perédi József Kolozvár, Balázs Ferencznő, Darkó Mihálynő, Dávid Istvánnő Torda. 98-ra. Török Árpád Erzsébetváros 97-98-ra. Kovács Dénes Zilah, 98-ra, Toth Pál Bodrogvécs, 97-98-ra. Szentiványi Gyula Tarnos, 97-98-ra, Szentpáli János M. Ludas Utó Dániel Kálnok, Gálfi János N.-Enyed 98-ra, Dr. Székely Ferencz Budapest 97-98-ra, Ürmössy Tivadarnő N.-Enyed 96-98-ra, Szuhay János, Pálfi József Vespatak 98-ra, Mozes Mihály Abrudbánya 93-94-re.

Előfizetői díjat fizettek; Péterfi Lajos Páncsova, Kisgyörgy Márton N.-Enyed, Csegezi Pál Dobrest, Nagy Károly A.-Gáld, Gyarmathy Mózes Orsovai

98-ra, Dr. Hankó Domokos Sz.-Gothárd 97-98-ra, Moricz György Kassa 98-ra, Szegedi Árpád Budapest 97-98-ra, Buzogány Gyula N.-Váradi, Pálfi Károly Sz.-Udvarhely, Csongvay Géza Versecz, Bálint János Brassó, Szász Domokos, Weisz Miksa Kolozsvár, Dr. Demeter Lőrincz Sz.-Udvarhely, Kálmán Mózes Kis-Kede, Dr. Simándi István Torda, 98-ra Alapítói díjat fizettek: Dr. K. Bedő Albert Budapest és Dániel Lajos Vargyas.

A Brassai Nézetek stb. munkáért 15 frtot befizettek a háromszéki, kereszturi, udvarhelyi, aranyos-tordai és marosköri fiók-egyletek.

Az egylet perseljébe ajándékoztak: Dr. K. Bedő Albert 10 frtot, Hajós János egyl. elnök ur 7 frt 50 krt.

Az aranyos-tordai fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek; Albert János Torda 97-93-ra, Józán Miklós Toroczkó 98-ra. Sófálvi Sándor Torda 93-94-re, Ferenczi Mózes Várfalva 98-ra, Kleinhempel Sámuelné és Kleinhempel Adolfné Torda 97-98-ra, Geley Gyula Torda 98-99-re.

A háromszéki f e pénztárba fizettek: Kádár Lajos 96-ra, Szentiványi Miklós, Barabás Ferencz, Hosszu Ferencz. Lőrinczy Dénes, Kökösi, Kálnoki. S.-Sz. királyi, S.-Köröspataki Unit. Egyh. községek, Csifó Salamon 97-re, Tana Sámuel Varga András, Kisgyörgy Tamás, Szentiványi Miklós, Lőfi Áron. Kiss Sándor Sükösd Zsigmond, Hosszu Ferencz, Nagyajtai Unit. Egyh. község, Veress György Zsigmond Aron, Csifó Salamon, Albert Lőrincz 98-ra.

A küllőköri f. e. pénztárába fizettek 11-en, neveik azonban nem küldettek be.

Kolozsvár, 1898. okt. hó 26-én.

Gálfi Lőrincz,
egyl. pénztárnok.

TARTALOM: A Dávid Ferencz Egylet elnökei. 209. lap. — Brassai Sámuel Emléke érdekében. Cs. és I. szerkesztősége. 214. l. — A D. F. fiók-egyletek műhódése. 215. l. — Nők világa. 219. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 221. l. — Egyleti élet és munkásság. 222. l. —

Menetrend.

Érvényes 1898. évi október hó 1-től.

Kolozsvárról indul Budapest felé:

Gyors v. reggel	5 óra 23 percz.
Szem. v. reggel	7 " — "
Vegy. v. délután	2 " 10 "
Szem. v. este	6 " 13 "
Gyors v. éjjel	11 " 01 "

Brassó felé:

Gyors v. reggel	6 óra 11 percz.
Vegy. v. reggel	8 " 40 "
Szem. v. este	8 " 43 "

Csak Tövislg menő:

Vegy. v. délután	2 óra 05 percz
Gyors v. este	11 " 10 "

Deés felé:

Szem. v. reggel	7 óra 25 percz.
Vegy. v. délután	4 " 38 "

Kolozsvárra erkezik Bánffy-Hunyadról:

Vegy. v. délután	6 óra 58 percz.
------------------	-----------------

Budapestről:

Szem. v. este	8 óra 33 percz.
Gyors v. este	10 " 37 "
Gyors v. reggel	5 " 55 "
Szem. v. reggel	6 " 59 "

Csucsáról:

Vegy. v. délután	6 óra 14 percz.
------------------	-----------------

Kolozsvárra Brassóból :

Szem. v. reggel 6 óra 45 percz.
Vegy. v. délután 5 " 24 "
Gyors v. este 10 " 46 "

Tövisről :

Szem. v. reggel 4 óra 35 percz.

Deésről :

Szem. v. délelőtt 9 óra 14 percz.
Vegy. v. délután 3 " 50 "

Szamosvölgyi vasut.

Kolozsvárról indul :

Szem. v. délelőtt 7 óra 14 percz.
Vegy. v. délután 4 " 39 "

Deésre érkezik :

Szem. v. délelőtt 9 óra 14 percz.
Vegy. v. este 4 " 04 "

Deés—Zilah.

Deésről indul :

Vegy. v. délelőtt 9 óra 30 percz.

Zihlára érkezik :

Vegy. v. délután 1 óra 59 per z.

Deés - Besztercze.

Deésről indul :

Vegy. v. délelőtt 9 óra 45 percz.
Vegy. v. este 7 " 24 "

Beszterczére érkezik :

Vegy. v. délelőtt 12 óra 25 percz.
Vegy. v. este 9 " 56 "

Besztercze—Zilah—Kolozsvár.

Beszterczéről indul :

Vegy. v. délután 12 óra 48 percz.
Vegy. v. éjjel 4 " 29 "

Deésre érkezik :

Vegy. v. délután 3 óra 18 percz.
Vegy. v. reggel 6 " 48 "

Zilahra indul :

Vegy. v. délelőtt 11 óra 60 percz.

Deésre érkezik :

Vegy. v. délután 3 óra 33 percz.

Deésről indul :

Szem. v. délután 3 óra 50 percz.
Vegy. v. reggel 7 " 03 "

Kolozsvárra érkezik :

Szem. v. délután 5 óra 40 percz.
Vegy. v. délelőtt 9 " 03 "

Elágazások.

Marosvásárhelyről Kocsárdra indul :

Vegy. v. reggel 2 óra 30 percz.
Szem. v. délelőtt 8 " 10 "
Szem. v. délután 3 " 11 "
Szem. v. este 10 " 50 "

Maros-Ludasról Besztercze felé indul :

Vegy. v. reggel 4 óra 00 percz.
Tv. sz. sz. délelőtt 8 " 10 "
Tv. sz. sz. délután 4 " 20 "

Aranyos-Gyéresről Tordára indul :

Szem. v. délelőtt 7 óra 33 percz.
Vegy. v. dé. előtt 11 " 00 "
Vegy. v. délután 5 " 00 "
Szem. v. este 10 " 21 "

Aranyos-Gyéresről Tordára érkezik :

Szem. v. reggel 7 óra 55 percz.
Vegy. v. délelőtt 11 " 22 "
Vegy. v. délután 5 " 00 "
Szem. v. este 10 " 43 "

Tövisről Arad felé indul :

Szem. v. délután 2 óra 00 percz.
Vegy. v. este 8 " 11 "
Gyors. v. reggel 3 " 32 "
Szem. v. reggel 3 " 43 "
Vegy. v. délelőtt 8 " 55 "

ez csak Gyulafehérvárig megy — azon-
tul megszűnik.

**Küküllőszögről D.-Szt.-Mart. Bonyha
felé indul.**

Vegy. v. reggel 3 óra 23 percz.
Vegy. v. délelőtt 9 " 20 "

Kiskapusról Nagyszeben felé indul :

Szem. v. éjjel 2 óra 20 percz.
Tv. sz. sz. reggel 4 " 43 "
Szem. v. délelőtt 11 " 25 "
Vegy. v. este 7 " 10 "

**Szegesvárról Székelyudvarhely felé
indul :**

Vegy. v. reggel 3 óra 22 percz.
Vegy. v. délelőtt 11 " 08 "

**Braesóból Seps-Szentgyörgy, Kézdi-
vásárhely felé indul :**

Szem. v. reggel 5 óra 19 percz.
Vegy. v. reggel 8 " 50 "
Szem. v. délután 3 " 15 "

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

A Dávid Ferencz Egylet részvétirata.

Császári és Apostoli Királyi Felség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Azon átkos gyilok, mely hűn szeretett királynénk Ő Felségének, hű alattvalóiért és az egész emberiségért hűn dobogó szívét átjárta, nem csak egy nemes életet oltott ki, hanem elrabolta azon édes Anyát, kire a szeretet legmelegebb érzelmével tekintett föl a Magyar Nemzet

Ha e lesújtó csapás felett a Nemzet millióinak szemébe gyász-könyült és kifejezést keresett, mennyivel inkább kell, hogy indítatva érezze magát fájdalmának kifejezésére, Egyletünk, melynek czélja, hogy a vallásos és erkölcsi életet elő mozdítsa, az Isten és ember iránti szeretetet támogassa s hasonló merénylet lehetőségének már a csiráját kioltani igyekezzék.

E nemes feladat tudatában és a mélyen érzett fájdalom ösztönzésére, bátorságot veszen magának Egyletünk e legaláztosabb sorok útján, Császári és Apostoli Királyi Fenséged trónja zsámolyánál legmélyebb hódolattal és tisztelettel kifejezni, hogy Felséged megmérhetlen fájdalmában Egyletünk is osztozik, s

egy szívvel és lélekkel könyörgünk a Menyei Gondviseléshez, hogy Császári és Apostoli Királyi Felségednek, megsebzett szívére balzsamot hintsen és áldja meg lelki erővel e nagy fájdalom elviselésére.

Kelt a Dávid Ferencz Egyletnek Kolozsvárt, 1898. szept. 29-én tartott évi közgyűlésében.

Hajós János,
elnök.

Ferencz Józsefné,
alelnök.

Fekete Gábor,
alelnök.

Boros György
titkár.

Fölhívás előfizetésre.

Az „Unitárius Közlöny“ XII-ik évi folyamára nyitjuk meg az előfizetést. A lap célja annyira ismeretes már, hogy azt nem ismételgetjük. Ma a miveltség fokmérője a lapolvasás. A ki lapot nem járát, elmarad a világtól.

Az „Unitárius Közlöny“ az unitárius világ dolgait közli olvasóival. Sokat nem ígérünk, mert ha egy ívnyi terjedelemben kell mozognunk, felét sem tudjuk beváltani ígéletünknek.

Csak egyet ígérünk: azt, hogy ha a Dávid Ferencz Egylet mostani tagjai rendbe hozzák hátralék tartozásaikat és ha mindenki egy új tagot vagy előfizetőt jelent be az újévre, minden hónapban *két (2) teljes íven fog megjelenni* egész éven keresztül. Ebben az esetben a „vidék, a „külföld,“ az „irodalom,“ az „ima és elmélkedés“ „nők világa“ rovatát állandóan megtartjuk.

»*Tizenkét cikk az unitarizmusról.*« Ez lesz a jövő évi Unitárius Közlöny főérdekessége. Nem akarjuk elszalasztani a XIX. század a nélkül, hogy vallásunk és egyházunk fővonásait, azokat, a melyek legjellemzőbbek, a melyek jogosultságát igazolják — be ne mutassuk. Minden hónapban egy cikk fog megjelenni. Az újévi számban fogjuk közölni az egész tervet.

Az „Unitárius Közlöny“ ára:

Alapítóknak 20 frt egyszer s mindenkorra.

Rendes tagoknak 1 frt (5 évre kötelező).

Előfizetőknek 1 frt 20 kr.

Tanulóknak 60 kr.

Jó reménységgel üdvözli régi és új olvasóit

Boros György,
szerkesztő.

A Dávid Ferencz Egylet XIII-ik közgyűlése.

Tartatott Kolozsvárt 1898-ban október 29-én. Elnökök: Mélt. Hajós János egyll. elnök úr és Ferencz Józsefné alelnök ömélt. Jegyzett Boros György titkár. Jelen voltak: Dáuiel Gábor, Ferencz József, Br. P. Horváth Kálmán tiszt elnökök, Fekete Gábor alelnök, Ajtai János H.-Almás, Boros Györgyné Kolozsvár, Deák Miklósné Tordátfalva, Daniel Lajos Vargyas, Czakó József Kolozsvár, Dézsi Mihály Szováth, Fazakas Lajos Ny.-Szt.-Márton, Ferencz Zsuzsa, Fülöp Mózes Kide, Gyulay Árpád, Gyulay Árpádné, Gyulay László Kolozsvárt, Heinrich Jozsa Kolozsvár, Kisgyörgy Sándor Vargyas. Kelemen Albert M. Vásárhely, Dr. Gál Kelemen, Gálfi Lőrincz, Iszlai Márton, Iszlai Mártonné Kolozsvár, Györfi Ferencz Szt.-Mihály, Kanyaró Ferencz, Dr. Lehmann Róbertné, Márkos Albert, Máté Béla Kolozsvár, Nagy Béla B.-Szt.-Miklós, Kelemen Árpád Kaál, Nagy György, Nagy Piroska, Dr. Nyiredi Gézánné Kolozsvár, Németh István A.-Siménfalva, Pálfi Márton Kolozsvár, Raffaj Domokos, Raffaj Domokosné, Raffaj Irma Uj-Székely, Schuller József M.-Vásárhely, Szentiványi Gyula Farnos, Ürmösi Kálmán Szt.-Gerice, Vaska Béla S.-Szt.-Király, Dr. Veress Lajos, Dr. Veress Vilmos, Zsakó István, Zsakó Istvánné, Mikó Imre Kolozsvár. A női énekkar tagjai és még számos érdeklődő, kik a termet teljesen megtöltötték.

1. A női énekkar Iszlai Márton vezetése alatt egy egyházi éneket ad elő.

A közgyűlés teszését zajos tapsban nyilvánította.

2. Egyleti elnök úr teszi a következő indítványt:

Tisztelt Közgyűlés!

Mielőtt a napirendre térnénk, szabad legyen Felséges királyasszonyunk gyászos elhunytá alkalmából azon, úgy hiszem mindnyájunk érzelmével találkozó javaslatot tennem, hogy

1. a nemzetünket ért legsúlyosb veszteség fölötti fájó érzését ezen mai gyűlésünk jegyzőkönyvében örökítsük meg.

2. Fájó érzésünknek a Felséges Császár és Apostoli Király előtt egy részvét-feliratban adjunk kifejezést

Ha méltóztatnak elfogadni e javaslatot, mint egyhangulag elfogadott határozat fog a mai gyűlés jegyzőkönyvébe első helyre beiktattatni, a részvétírat pedig az elnökség által meg-szerkesztve, az E. K. Tanács útján fog ő Felsége elébe terjesztetni.

Az indítvány egyhangu, általános helyesléssel elfogadtatván, a Dávid Ferencz Egylet közgyűlése fájó érzéssel és az emberi indulatnak ily szörnyű elvadulása fölötti

megütközéssel ad kifejezést azon mély bánatának, a melyet a legremekebb magyar királyné, a női erények megtestesülése, Erzsébet Királyné, halála fölött érez és kéri a gondviselő Istent, hogy Királyunk ő Felsége bánatos szívére küldjön enyhítő balzsamot népei szeretetében és hűségében.

Ezen érzelmek kifejezésére intéztessék egy részvét. irat. Megszerkesztése és felküldése az elnökségre bízatik.

3. Hajós János egyleti elnök felolvassa elnöki megnyitó beszédét, melynek a királyné Ő Felségére vonatkozó részét a közgyűlés fennállva hallgatta.

Az elnöki megnyitó elhangzása után Szeutiványi Gyula egyl. tag indítványozza, hogy a megnyitó beszéd egész terjedelmében a közgyűlés jegyzőkönyvébe iktattassék

Közgyűlés a nagy tetszéssel fogadott elnöki megnyitó beszédnek jegyzőkönyvbe iktatását meghatározza, mihez képest az ide bevezettetik úgy, a mint következik:

Elnöki megnyitó.

Az ókori római és görög mythologia, ha nem csalatkozom, Saturnust, mint az idő képviselőjét, öreg ránczos arczczal, de szárnyakkal ruházta fel, az elsővel soha el nem fogyó végtelenséget, az utóbbival a gyors elmulást ábrázoltatván. És ebbe igaza is volt. A napok oly gyorsan tűnnek el, a más alig észleljük, s már beköszönt a holnap, azaz lejár gyorsan, mintha szárnyakon kelne tova, s nem egyszer keserű nyomokat hagy maga után, melyekkel meg kell birkoznia az emlékezetnek s az emberi léleknek.

De e gyors eltűnés arra is emlékeztet, hogy munkáinkkal gyorsan végezzünk, mert, mint a latin mondja: fugit hora. Így van ez az egyletek életében is. Im alig tartók meg ezelőtt 12 hónappal egyletünk XII-ik gyűlését s már előállott a mai nap, hogy megtartsuk a XIII-ikat.

És e nap egyszersmind a számadás ideje, mert be kell számolnunk azzal, mit működött választmányunk e 12 hó alatt? bevallott és kitűzött feladatának melyik ágát s mily sikerrel fejtette ki vagy oldotta meg?

De e kötelesség teljesítésének mozzanatairól a választmányi jelentés fog értesítést adni. Én csak általában jelezhetek annyit, és pedig a tényekhez híven, hogy választmányunk és az egylet egyes tisztviselői feladatuknak minden irányban megfelelni igyekeztek, megtéve mindazt, a mit egyletünk belső életének fejlesztésére a rendelkezésekre álló anyagi erő csekély voltahoz megtehettek.

S ez igyekezet egyes részletei alkotják munkásságunk legközelebbi multját, melyet azonban egy e körben felmerült iszonyatos és fájdalmas esemény tett szeretett hazánkra s annak minden egyes hű fiára nézve örökre emlékezetessé.

Imádott királynénkat — kit nemes szívjósága, emberszerete, emelkedett szelleme, és azon gyöngéd, de szíve mélyében gyökerező meleg érzés és hajlandóság, melylyel a magyar nemzet iránt viseltetett, nemzetünk őrangyalává, védszentjévé avatott fel, mondom, e felséges asszonyt a XIX-ik századnak egy elvetemedett szörnye, a jelen kornak új Herostratusa, elrabolta szerető és szeretett népétől, gyilkos törrel halálra sebezvén azon nemes szívét, mely csak a szépért, jóért és nemesért dobogott és csak népei szeretetében és boldogságában lelte örömét, mihez nemzetünk igazságos történetírójának hozzá kell adnia: hogy e nemes emberszeretetével milliók fölé emelkedett lelkületű nőben a magyar nemzet a király és népe közötti bizalom és egyetértés helyreállításának egyik ihletett főmunkását tisztelte, mely tisztelet a hála elévülhetlen érzelve a nemzet millióiban imádozottá emelte.

Hogy az elvetemedettség e szörnyű ténye mily megdöbbentő és velőtrázó hatást gyakorolt a magyar nemzet minden hű fiára és hogy e kipótólatlan vesztés feletti mérhetlen fájdalom érzésében, mily óriási mértékben versenyzett a kínos közbenat, annak a közelebbi mult napokban hű és együttérző szemtanui voltunk mi is s méltán elmondhatta volna rólunk is Antonius: „óh nép, ha vannak könnyűid, most ontsad,“ mert a minket ért vesztéség könnyeid tengerárjával sem válik pótolhatóvá.

Áldozunk hát mi is közgyűlésünk ezen visszaemlékezés által megszentelt perczeiben forró könnyeket drága nagy halottunkért, azon királynéért, a kiben, a mint őt egy jeles írónk jellemzé, „a fejedelmi előkelőség nemes női igénytelenséggel párosult, a ki nem avatkozott a politikába, de azért nemzetünk iránti meleg hajlamával egy korszakalkotó politikai fordulatot teremtett, azon királynéért, kinek arczán egyszerre tükröződött az angyali jóság az emberi szenvedéssel, az a napsugaras varázs, mely milliók gyászát tudta felderíteni, avval a sötét felhővel, mely a gyászoló anya örökké vigasztalhatatlan fájdalmát tolmácsolja “

S midőn emlékezetünk e fájdalmas, de meleg sugarát e dicső alakra fordítjuk és érette forró könnyeket ejtünk, áhitattal esedezünk a mennyei Gondviselésnek, hogy a fenséges hitvesnek, kit legközelebről sújtott ez iszonyu csapás, a mi áldott jó és alkotmányhű királyunknak, nyujtson vigaszt és balzsamot

lelkének égető sebére és áldja meg őt hosszú élettel, hogy anyátlan árvává maradt nemzetünknek továbbra is, mint eddig, édes atyja lehessen, s így imádkozva, mondjuk el hű alattvalói érzésünk egész melegével: Éljen az áldott jó király!

Ha azonban fájó könnyeinket visszatartva s értelmünket véve igénybe, a hideg elmélkedés útjára térünk, lehetetlen fel nem vetnünk azt a kérdést: hát a felvilágosodás jelen századában s a kivívott emberi jogok mai magas emelkedettsége, valamint a művészet, ipar és tudományok oly nagy foku fejlettsége mellett, mely a jelen század minden nevezetesebb alkotásán visszatükröződik, miképpen lehetséges egy emberi kebelbe egy oly szörnyű bűn megfogamzása és elkövetése, mely éppen egy oly angyali érzületű földi lényt sujtott le, a ki szíve nemességében, a nyomor és szenvedés iránti részvételében, az állami és társadalmi törvények iránti tiszteletében, az Isten iránti hitben és lelki buzgalommal folytatott ájtatosságában, az igaz keresztényi érzületet és az erény útját minden irányban és oly fokon birta és gyakorolta, hogy egy nemzet millióinak osztatlanszeretététől s ugyyszólva imádásszerű tiszteletétől környezve élt, elhunytával pedig e milliók szemében gyászköny ült.

Igen kérdeznünk lehet:

Vajjon az elvetemedettséget minek lehet betudni?

A kor áramlatainak-e, vagy az egyéni szabadság iránti felfogás téves voltának és kárhozatos irányának?

Vagy az erkölcsi világ és a társadalmi élet feladatait nem ismerő egyes gonosztevők féktelen, ugyyszólva állati brutalitásának?

Vagy a miveltség gyarapodásával és a kor haladása útján felkeltett és megszaporodott élvezetek utáni vágy és sovárgásnak?

Avagy tán a társadalmi élet is szükségképpen követi a physikai természet örök törvényét, mely szerint a fejlődést a rombolás s ezt az újjászületés váltja fel, minek a századokon át egymást felváltó világkormányzati elvek és eszmék csaknem folytonos harcának folyamánya közt, a világtörténelem nem egy példát mutat fel azzal, hogy akárhány kifejlett és virágzása tetőpontján álló ország és nemzet elbukott, megsemmisült.

De távol legyen tőlem a jelenkori miveltség és szabadság e ferde kinövését, vagyis azt a veszedelmes és átkos mótelyt, mely „anarchismus“ név alatt igyekszik a közélet felszínére jutni s mely, a mint szeretett királynénk és a francia köztársaság egyik derék elnökének szomorú példái mutatják, a koronás főket, illetőleg állami életvezéreit vette első sorban célba, általában pedig az állami és társadalmi rend teljes felforgatására

törekedik, egy ily nemes forrásra, a természet örök törvényére akarnék visszavinni, mert e veszélyes mételynek, a mint később érinteni fogom, más a származási oka, hanem csakis annyiban említém meg, mert végeredményképpen a dűlás és rombolás eszméjében találkoznak, de oly végtelen nagy különbséggel, hogy míg az örök physikai természet okszerű rombolását az ujjászületés hajnala deríti fel, az anarchismus pusztítása egy rémes sötét chaotikus éj, melynek nincs viradata, nincs feltámadása.

Mindezek a kérdések, melyeket a nemzetünket ért nagy és gyászcsapás alkalmával előbb érintettem, bizony, elég anyagot nyujtanak a gondolkodásra.

S ha e némely származási okokra egy-egy feleletet kívánánk, feltehető ugyan, hogy e felelet az emberi felfogások végtelen nagy különbözőségei szerint egymástól ugyan eltérő lenne, de tán nem csalódom, ha azt hiszem, hogy a legvalódibb és legtöbb igazsági alappal bíró vélemény abba összpontosulhat, miszerint ily kebellázító merényletek és vakmerő bűnök fölforrása az erkölcsi és vallásos élet meglazulásában s a társadalmi rend és törvények iránti tisztelet hiányában keresendő.

Ez pedig nagy veszedelem az államokra és az emberi társadalomra. A világtörténelem nem egy példát mutat fel arra, hogy legfényesebb társadalmak bukását az erkölcsi élet meglanygulása és ennek felszínre jutása készítette elő és hajtotta végre.

És az erkölcsi világnak e révén a kérlelhetlen logikája erre figyelmeztette volt ezelőtt szinte 100 évvel egyik classikus költőnk, a magyar nemzet benső romlásán merengő odájában ezt mondván: „Tiszta erkölcs nélkül Róma ledűl és rabigába görnyed“.

De hát mit kellene tenni ez irányban s különösen a napjainkban mind nagyobb mértékben terjedő anarchismus ellen?

A jelenlegi államok uralkodói, kormányai és törvényhozó testületei, áthatva a helyzet komolyságától és a veszély fenyegető voltától, a mint a kezdeményezés mutatja, minden lehető elkövetnek e métely terjedése ellen, az emberiség és a társadalmi rend érdekében, tehát melegen üdvözölhetjük őket, de ez intézkedések első sorban a jelenlegi helyzet javítására vonatkozhatnak és inkább megtorló természetűeknek tekinthetők, a jövő tekintetében azonban e veszélyes irányzatot is, mint minden betegséget gyökerében kell — nézetem szerint — megfojtani, illetőleg a betegség keletkezését megelőzni, erre pedig hatalmasabb és sikeresebb gyógyszer alig lehet más, mint a vallásos

és erkölcsi élet támogatása s minden lehető eszközökkel minél erélyesebben való fejlesztése.

Meglehet, hogy ez kissé lassu gyógyszer az oly sebesen terjedő méreg ellen, mert e gyógyszer leghatalmasabb alkalmazása mellett, ugyszólva egy új nemzedék előállításában fog a végeredmény összpontosulni; de azért e védekezés értéke és sulya nem kicsinylendő, sőt a legnagyobb figyelembe részesítendő.

S mert ez ugy van, lám, ki hinné, hogy e fontos működési téren e gyógyszer alkalmazásában csekély erejével szerény együletünk is befolyhat.

Igen is befolyhat, mert együletünk éppen ily célra, a vallásos és erkölcsi élet fejlesztésére alakult.

És alakult azon reményben, hogy e fontos cél, vagyis együletünk nemes feladata megvalósíthatásában segélyzőkre és közreműködőkre fog találni tán kifelé is, de mivel egykori nagynevű első püspökünk nevét viseljük, különösen hitfelekezetünk minden ekklésiájában és önálló egyes tagjaiban. Ez ugyan még nem vált be a szó teljes értelmében, de legyen szabad reménylenem, hogy kiáltó és buzdító szavam, melyet ez irányban a t egylet tagjaihoz első felhívásomban intéztem és ezenel is hangsúlyozok, sőt további működésem rendén is fejtegetni fogok, nem fog a pusztában elhangzani, mert láthatják hiveink, mily magasztos feladatot kíván együletünk, nemcsak felekezetünk szűk hatása közt, hanem az egész emberiség javára szolgálólag megvalósítani, valamint láthatják azt is, ha csak egy futó pillanatot vetnek évi számadásainkra, hogy mily csekélyek eszközeink, vagyis a gyermeket igaz nevéen nevezve, mily csekély anyagi erő áll rendelkezésünkre a nagy s ugyszólva óriási feladattal szemben.

Ezek után benső örömmel üdvözölve együletünk itt megjelent tagjait, valamint az érdeklődő tisztelt közönséget, — e gyűlést megnyitottnak jelentem ki.

4. Egyleti elnök előterjesztésére

a közgyűlési jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldetnek Czakó József és Gyulay Árpád egyl. tagok.

5. Egyleti titkár Boros György felolvassa a Választmány évi jelentését, mely a következő:

Titkári jelentés a Dávid F. egylet XIII-ik egyleti évéről.

Érdemes új elnökünk vezetése alatt most tesszük az első jelentést. A nagy szellem, ki a földi életre nézve megvált tőlünk, benne egy lelkes tanítványát hagyta nekünk. A védő

szellem itt van körülünk, a lelkes akaraterő megkétszerezte nemcsak az új elnök, új alelnök és új választmányi tagok, hanem az egész választmány buzgóságát is. Reméljük, hogy ezen jelentésünk, ha egyébről nem is, arról meg fogja győzni a mélyen tisztelt közgyűlést, hogy mi szívünkre vettük, a mit boldogult elnökünk minden tagnak szívére kötött volt, „hogy az egyület törekvéseit siker kísérje nélkülözhetlen feltétel a tagok szenvedélye, lelkesültsége, erős akarata, állandó kitartása.”

Első választmányi gyűlésünkön, melyet elnökünk egy programmszerű beszéddel nyitott meg, szervezkedtünk az évi munkára. Alakítottunk négy szakbizottságot: 1. missioi, 2. pénzügyi, 3. rendezői, 4. irodalmi bizottságot. Mindenik bizottság kezébe egy szabályzatot adtunk, melyben úgy az általános elvet, mint a részletes föladatokat körvonaloztuk.

A *missioi bizottság* elnöke Ferencz Józsefné, társelnöke Fekete Gábor, tagok: Koronka Antalné, Fangh Erzsébeth, Gálfi Lőrincz, Árkosi Lajos, Dr. Veress Vilmos, Boros György. *Pénzügyi bizottság*: elnök Haller Rezsőné, társelnök Pataki Istvánné, tagok: Dr. Nyiredi Gézané, Hajós János, Gyulai László, Mikó Imre, Koronka Antalné, Gálfi Lőrincz, a titkár. *Rendező bizottság*: elnök Zsakó Istvánné, társelnök Boros Györgyné, tagok: Hajós János, Engel Gáborné, Dr. Lehmann Róbertné, Árkosi Lajos, Dr. Gál Kelemen, Iszlai Márton, a titkár. *Irodalmi bizottság*: elnök Hajós János, társelnök Kozma Ferencz, tagok: Köváry László, Orbók Mór, Dr. Gál Kelemen, Gálfi Lőrincz, a titkár.

Működésünk főbb vonásokban a következő volt: Elnökünk az egyleti év kezdetén egy lelkes szózatot intézett a fiók-egyletekhez és az egyleti tagokhoz. Ennek alapján Választmányunk fölhívta a fiók-egyletek elnökségét, hogy hassanak a fiók-egyletek czélszerű berendezésére; az érdeklődés ébresztésére, a tagok gyarapítására, a tagdíjak pontos befizetésére, állandó taggyűjtő bizottságok szervezésére.

Ezt követőleg, a missioi bizottság indítványára, elhatározta a Választmány, hogy a választmányi összes nőtagok aláírásával bocsáttassék ki egy felhívás a lelkeseknek. A felhívás kiküldetett. Lelkesznéinket fölhívtuk és buzdítottuk, hogy állasuknak megfelelően a hiveket látogassák, vallásos buzgósagra serkentsék, a távollevőket a rokonok útján, hasznos olvasmányok küldésével erősítsék hitökben és óvják az erkölcsi romlástól. A lelkes felhívás nem volt hatás nélkül. Többen irták össze a községből kiköltözöttek névsorát, lakását, többeket buzdítottak az együletünkbe lépésre. A Közlönyt kívánatra több névre ingyen küldöttük szét.

Ugyancsak a missioi bizottság indítványára egy felhívást bocsátottunk ki a Közlönyben, melyben felajánlottuk a Közlöny múlt évi köteteit előállítási árban. A Közlönyre felhívást intéztünk a tanuló ifjakhoz és felajánlottuk a lapot egész évre 60 krért. Főleg kolozsvári főiskolánkban több tanuló lett előfizető.

A rendező bizottság sokat töprenkedett a legnehezebb feladat, a hátrálékok begyűjtésén. A pénztárnok és titkár felhívásának volt némi eredménye. Ez a bizottság indítványt tett az iránt, hogy a felolvasó gyűlésekre perselyt tegyünk ki s más uton is használjuk a perselyes gyűjtést, de a Választmány nem tartotta elég czélszerűnek s nem léptette életbe.

Az irodalmi bizottság a Dr. Brassai felvasásai kiadása ügyében tett javaslatot, melynek alapján a fiók-egyletekkel együtt 500 példányban adtuk ki „Nézetek a vallás eszméjéről“ czim alatt. Egy pld ára 1 frt. A fiók-egyleteknek 15 frtjáért kiadtunk 30—30 példányt, melyeket öt kör már kifizetett. Ezen a helyen is a tisztelt közönség szives figyelmébe ajánljuk e nagybecsű könyvet. A könyv szerkesztését egyleti titkár végezte. Kiadványaink között kiadtuk Simó János lelkes beszédét, minthogy az oly eszméket tartalmaz, a melyeket Egyletünk óhajt hirdetni.

A rendező bizottság egy házi-estélyt rendezett márczius 5-én a Központi szálló emeleti termeiben. Az estély vonzó erejét nagyban növelte, hogy az Egylet iránti szivességből közreműködtek *Rigó* Anna kisasszony zongorajátékkal, *Hadházi* Sándor ur szavalattal, *Girsik* Gyula ur énekkel, *Gyulay* Ilonka kisasszony zongora kísérete mellett *Popini* Nándor úr czimbalomjátékkal. Mindenik előadás kiválóan jól sikerült, nagy tetszést aratott. Ezt követőleg táncmulatság volt. A terem annyira zsúfolva voltak, hogy ahhoz hasonlót ritkán lehet látni. A siker minden képpen teljesen jó és szép volt. A Választmány köszönetet nyilvánított a rendező bizottságnak lankadatlan buzgalmaért. A rendező bizottság nőtagjai sziveskedtek figyelemmel kísérni a női énekkart.

A női énekkarról csak elismeréssel szólhatunk. Sok lelki élvezetet szerzett a felolvasó gyűléseken és a templomban is. Köszönet és elismerés érte a tagoknak és fáradhatlan vezetőjüknek Iszlai Márton énektanár urnak.

Irodalmi irányú működésünk a Brassai könyv kiadásán kívül legkivált az Unitárius Közlönyben összpontosult. A lapot szerkesztőnk igen gyakran meg kell bővitse, s valóban kíváncs voltna, hogy legalább két (2) íven jelenjék meg minden hó-

napban. Ez megis történhetik azonnal, mihelyt a tagok és előfizetők mindnyájan megfizetik tartozásukat és évi tagdíjukat.

Irodalmi pályázatunk eredményének az énektanítás módjára vonatkozó ágáról külön fogunk jelentést tenni. A nyári vasárnapi tanításra nem érkezett dolgozat; az imára beérkezett egy pályázat, de a mértéket nem ütven meg, a pályadíj nem adható ki.

Rendes *felolvasásainkat* ebben az egyleti évben is megtartottuk, mindig fokozódó érdeklődés mellett. Felolvasóink voltak: Heinrich Józsa önsága a nőképezde igazgatója, Pollák Lajosné önagysága, Nagy Lajos és Nagy Gyula tanár urak, Pallós Albert polg. leányiskolai igazgató úr. Női énekkarunk közreműködött.

Junius 26-án néhai elnökünk halála évforduló napján egy ünnepélyt rendeztünk, mely a rendkívüli alkalomnak teljesen megfelelt. Közreműködtek egyl. elnök úr megnyitó beszéddel, Dr. Gál Kelemen tanár úr felolvasással, Gálfi Lőrincz tanár úr szavalattal és a főisk. ifjúsági dalárda. Mindazoknak, a kik egyletünk érdekében fáradozni sziveskedtek, háláját nyilvánítja Választmányunk.

Figyelemre méltó jelenség Egyletünk életében, hogy felolvasásainkkal elértük és elis hagytuk a 100-at. Ez is egyik bizonyíték a mellett, hogy az Egylet működése még a társadalomban is a közmívelődés érdekében is üdvös és jótékony.

A nyári tanítás érdekében a Fiatalság barátját leszállítottuk 4 krra és több százat kiküldöttünk lelkészeinknek.

Utolsó helyen említjük meg, habár nem utolsó munkája volt Választmányunknak egy „Konfirmációi emléklapnak“ teljesen ingyen való kibocsátása. Annyi elismerést és méltánylást talán egyetlen működésünk sem nyert, mint ez. Jövőben is hasonló teszünk, mert Választmányunk a jó munkában el nem fárad.

A fiók-egyletek működéséről

Általánosan csak elismeréssel és méltánylással szólhatunk. Oly általános buzgóság és munkakedv talán egy évben sem nyilvánult, mint ebben. Terjedelmes jelentéseik közlését most megjelent lapunkban már megkezdettük, e helyen csak a főadatok felsorolására szorítkozunk.

Az *aranyos-tordai* újra szervezkedett, Csegezi Mihály táblabíró ur elnök, Tóth Olivérné, Simó János alelnökök, Józán Miklós titkár, Adorján Domokos pénztárnok és nagyszámu, nők-ből és férfiakból álló választmány vezetése alatt. Két jól sikerült

ünnepélyt rendezett. Egyet ápril hóban, melynek egyik vonzó ereje volt a most szervezett D. F. E. női énekkar, melyet Adorján Domokos énektanár vezet. Felolvasott Tóthné Zsigmond Gizella önagysága; szavalt Solymosi Emilia kisasszony, felolvasott Simó János lelkész. Egyet Toroczkon Brassai halála évfordulóján. Közreműködött a toroczközi dalkör. Emlékbeszédet tartott Simó János, szavalt Józan Miklós, értekezett Brassairól Siménfalvi György lelkész úr. Bevétele volt 41 frt, kiadása 33 frt 27 kr. Elhelyezett pénze 45 frt 71 kr. A tagok száma 93.

A *marosközi* fiók egy választmányi és egy közgyűlést tartott. A közgyűlés Dr. Brassai emlékének volt szentelve. Lelkes beszédet tartott Schuller József törv. bíró egyleti elnök, szavalt Szentmártoni Bálint, Emlékbeszédet tartott Ürmösi Kálmán, melynek kinyomatása határoztatott. Felolvasott Tóth Károly tanító. Bevétel volt 55 frt 56 kr. Kiadás 55 frt 77 kr. A körnek van egy aránylag gazdag könyvtára.

A *küküllői* fiók-egylet tartott egy gyűlést, melyen Dávid Ferencz emlékünnepeit rendezett. Imát mondott Hadházi József lelkész, emlékbeszédet Gvidó Béla esperes. Elnökölt ifj. Pataky László, ki jeles elnöki beszéddel kezdette meg működését; felolvasott Iszlai László f. ü. gondnok saját szerzeményű ódáját szavalt Gálfi István lelkész, szavalt Szinte Sándor tanító. Bevétel volt 49 frt 09 kr. Kiadás 23 frt 68 kr. Pénzvagyon 107 frt 09 kr.

A *kereszturközi* fiók-egyletnek a múlt év nem tartozott a jobb esztendei közé. A tagok közönnyel voltak, a mit főleg a titkár időközi lemondásának lehet tulajdonítani. Volt egy választmányi és egy felolvasó gyűlés. Ezen közreműködtek: Németh István egyh. beszéddel, Dr. Jankovich Pál egyh. elnök és Pap Mózes tanár felolvasással, szavalattal Péterfi Mihály és Gróf Lajos. Évi pénzbevétele 73 frt 83 kr. Kiadás 53 frt 12 kr.

Az *udvarhelyközi* f. e. nagy érdeklődés mellett tartott közgyűlést máj. 21-én. Ez nemzeti jubileumi ünnep is volt. Egyházi beszédet Mátyás János, felolvasást Derzsi József és Vas István lelkész tartottak; szavalt Demeter Dénes lelkész és Kiss Jakab tanító. A f. egylet tüzetesen foglalkozott az elnöki szózáttal és intézkedéseit megtette. Bevétel volt 97 frt 28 kr. Pénzvagyon 55 frt. Tagok száma 74 frt. Hátralék csupán 2 frt. A könyvtárban van 394 kötet. E könyvtár a vidéknek kiváló szolgálatot tesz.

A *felsőfehérvári* f.-e tagokban tetemesen szaporodott és munkakedve fokozódott. Közgyűlésén Ütő Béla lelkész imát mondott Ozsváth Gábor esperes szavalt, Ferenczi Lajos tanító

felolvasott. A f.-egylet elnöke Daniel Elek f ü gondnok, al-
elnök Lőrinczi István, titkár Ütő Béla. A fiókkör vagyona 20
frt 95 kr.

A *háromszéki* f. e. nagyszabású ünnepélyt tartott Árkoson.
Itt is volt templomozás. Egyh. beszédet tartott Lőrinczi Dénes.
Az ünnepélyen elnöki megnyitót tartott Lőfi Áron esperes;
felolvasást Brassai Sámuelről Csifó Salamon lelkész, szavalt
Sükösd Anna tanítónő, duettet énekeltek Lukács Anna és Zsig-
mond Anna k a. Imreh Zsigmond harmónium kísérete mellett;
czimbalom szólót játszott Faluvégi Vilma; felolvasott Lukács
Anna tanítónő, szavalt Sükösd Vilma k. a. Énekeltek: Imreh
Zsigmond es Vitélyos Gábor, felolvasást tartott Vaska Béla lel-
kész, szavalt Hosszu Ferencz, záró beszébet tartott Szentiványi
Miklós gondnok. Az egylet vagyona 292 frt 44 kr.

A fiók-egyletek összes pénzvagyona mintegy 650 frt.

Fazakas Lajos egyleti tag indítványára

A közgyűlés a Választmánynak és Boros György tit-
kárnak elismerést nyilváníti a múlt évben tanusított nagy
buzgalomért és sikeres munkásságukért.

6 Gálfi Lőrincz egyleti pénztárnok felolvassa évi jelenté-
sét a pénztárról:

Pénztárnoki jelentés.

Tisztelt közgyűlés!

A lefolyt egyleti év pénztári forgalmáról jelentésemet a
következőkben van szerencsém megtenni:

Összes bevétele az egyletnek tesz 1353.68 frtot, melyből a
tisztá bevétel 1073.67 frt. Ez összeg a megelőző évi 881.90 frt
bevételt 191 87 frttal haladja meg, mely kedvező eredmény leg-
inkább a központi választmány által sikeresen rendezett házi
estély jövedelméből van

Az összes kiadás 1103.53 frt, melyből tényleges kiadás
1097.42 frt. Ez összeg a megelőző évi 820.42 frt kiadást
277 frttal mulja felül mely különbséget a néhai egyleti elnök
Dr. Brassai Sámuel felolvasásainak kiadása okozta

Az egylet jelenlegi vagyona 2400 frt tőkésített alap, 200
frt tőke, mint néhai elnökünk, Dr. Brassai Sámuel, alapítványa
és 150.15 frt pénztári készlet. Ez utóbbi összegből elkölthetlen
70 frt alapítói díj és az évi bevétel 5%-je 53.65 frt, összesen
123 65 frt. Egyletünk választmánya ajánlja, hogy ez összeghez
csatoltassék még 26 35 frt és így az elkölthetlen vagyon 2750
frtban állittassék meg.

Az évi bevétel részletezése:

Rendes tagok díjaiból	203.00	frt	; a megelőző évben volt	222.00	frt
Előfizetők	123 64	"	"	144.13	"
Fiók-egyletektől	117 36	"	"	140.72	"
Nyomtatványokból	125 57	"	"	65 20	"
Kamatokból	196 77	"	"	191.45	"
Ajándékokból	55 83	"	"	75.80	"
Alapítói díjakból	70.00	"	"	20.00	"
A házi-estély jöved.	180 00	"	"	—.—	"
Hirdetés árából	1.50	"	"	—.—	"

Összesen 1073 67 frt; a megelőző évben volt 881 80 frt

Az évi kiadás részletezése.

Nyomdai költségek	732 13	frt	; a megelőző évben volt	470.00	frt
Posta és lapkihordás	138 08	"	"	118.31	"
Tiszteletdíjak	88.00	"	"	136.70	"
Képek	26.40	"	"	16.80	"
Kiadói munkák	56 54	"	"	14.44	"
Jutalmak	5.00	"	"	11.00	"
Levelezés	7 55	"	"	14.02	"
Más czimeken	15.36	"	"	35.15	"
Női énekkar hangj	28.36	"	"	—.—	"

Összesen 1097 42 frt; a megelőző évben volt 820 42 frt

Az évi kiadás és bevétel összehasonlításából kitűnik, hogy a kiadás több a bevételnél 23.85 frttal, mely összeget a múlt évi pénztármaradék fedezte.

A fiók-egyletek.

A fiók-egyletekből ez évben befolyt összesen 117.36 frt, vagyis 23.36 frttal kevesebb, mint a megelőző évben Ez összegből esik:

az udvarhelyköri f.-e.-re	36 60	frt	; a megelőző évben volt	38.80	frt
a marosköri	22.80	"	"	21.60	"
a háromszéki	18.99	"	"	28 92	"
az ar.-tordaköri	16.20	"	"	—.—	"
a felső-fehérvári	12.60	"	"	—.—	"
a küllőköri	6.60	"	"	12.60	"
a keresztköri	3.00	"	"	38.80	"

Összesen 117.36 frt; a megelőző évben volt 140.72 frt

Ezekben voltam szerencsés megtenni évi jelentésem az egyesület pénzügyi állásáról s ezeknek alapján kérem a t. közgyűlést, hogy engem a lefolyt év számadásának terhe alól felmenteni szíveskedjék.

Kolozsvárt, 1898. október hó 26-án

Gáfi Lőrincz
pénztárnok.

Ezzel kapcsolatban előterjeszti a Választmány a pénztár megvizsgálásáról szóló jelentést, mely szerint minden rendben találtatott. Ajánlja a Választmány, hogy a pénztárnoknak nyilváníttassék elismerés és a számadás további terhe alól adassék fölmentés.

Szentiványi Gyula, Fekete Gábor és mások hozzászólása után

A pénztárnoki jelentés elfogadtatik és határoztatik, hogy a tőkéhez csatoltassék 150 frt és azzal emeltessék 2750 frtra. A bevétel 5—5 százalékanak a titkár és pénztárnok részére jutalmul kiadása meghatároztatik. A Választmány utasíttatik, hogy a tőkepénz elhelyezéséről teljes körületekintéssel gondoskodják, figyelemmel lévén arra, hogy óvadékképes papirba, betáblázott birtokra adja ki, vagy takarékpénztárba tegye. Gálfi Lőrincz pénztárnoknak buzgóságáért elismerés nyilváníttatik és a mult évi számadás terhe alól felmentetik

7. A Választmány javasolja, hogy a mult évi közgyűlés határozata értelmében külön kezelt Brassai-alap 1893. évi kamatai fordíttassanak a női énekkar részére énekkönyvek szerzésére és ugy számoltassék el az alap törzskönyvében

Az indítvány határozattá emeltetik.

8. A Választmány jelenti, hogy a mélt. Hajós János elnök úr pályadíjára a pályázat kihirdettetvén, beérkezett három mű, melyeknek megbirálására kiküldött bizottság teszi a következő jelentést:

Birálati jelentés az irodalmi pályázatról.

Mélyen tisztelt Választmány!

Méltóztatott arra hívni föl Hajós János egyl. elnök elnöklete alatt Ajtai János, Boér Gergely, Boros György és Szabó Lajos (Szabéd) egyleti tagokat, hogy az Elnök ur által kitűzött pályadíjra beérkezett pályamunkákat biráljuk meg és tegyünk jelentést.

Tisztünkben eljárván, a következő előterjesztést tesszük:

A kitűzött (45 korona) pályadíjra beérkezett három pályamű:

- I. jelige: „Hajnal mosolyg.”
- II „ Jöjjetek Keresztények.
- III „ Dicsérem az Istennek nevét.

Mintán Ajtay János és Szabó Lajos vidéki bizottsági tagok birálataikat írásban egyenként beküldötték, alólirottak a dolgozatokat a legaprólékosabban vizsgálat alá vettük, véleményünk-

ben megállapodtunk és a másik két bíráló véleményét is figyelembe vévén, észrevételeinket és javaslatainkat a következőkben adjuk elé.

Először is a III. sz. pályaművel „Dicsérem az Istennek nevét” röviden végezhetünk annyiban, hogy habár sok gyakorlati tanácsot ad arról, hogy a papnak, tanítónak, presbyteriumnak, E. K. Tanácsnak mit kell tenni, hogy a tantervet szorosan kell venni s ennek elhanyagolása esetén a tanító ellen fegyelmi vizsgálatot kell indítani, „az Esperes urék ellen detto”, mégis a pályatétellel nem foglalkozott komolyan s így le sem szállhatott annak mélyére. Rendszertelenül csapong erre-arra, látzólag könnyen elbánik a tárgygyal, de tényleg nem szolgáltat semmit az énekügy emeléséhez. A bírálók egybehangzó ítélete szerint jutalomra nem érdemes.

A II-ik számú dolgozat „Jöjjetek keresztények” ügyesen, sőt megkapóan van szerkesztve. Írói érdeme elvitázhatatlan, de ha azt keressük benne, a mit a pályázat czélul tűzött ki, abból jóval kevesebbet találunk, mint előre gondolnók. Először is téves a kiindulása, mert azt vallja, hogy az 1. 2. osztályban csak hallás után kell tanítani. Hiányos az előadása a 3. osztály tanítására adott utasításnál, mert ott is egy darab ideig mintha hallás után akarná tanítani a hangokat. Mind a mellett itt adott részletes utasításaiban sok helyes van. Érthetetlen az az ellenszenve, a melylyel az iskolai duettek és tercettek stb. ellen beszél, holott éppen ezekkel lehet megkedveltetni az éneklést mind a növendékekkel, mind a hallgatókkal. Az ezekre fordított idő bőven meghozza gyümölcsét a gyülekezetben szervezendő énekkaroknál, annyiival inkább, mivel a végczél az összhangzatos énekkarban való éneklés.

A gyülekezeti énekkarok szervezésére való átmenete oly hosszadalmas moralizálással van terhelve, a mire semmi szükség nem volt. A szervezésre elég bő tanácsot ad s annak nagy része jó is, de úgy látszik, soha sem a kivitel módja, hanem az elérendő czél nagyszerűsége lebeg szeme előtt s e miatt, midőn a kar össze van állítva, szerinte „a további eljárást fölösleges magyarázni.” Sőt éppen az volt a föladat, hogy milyen eljárást kell követni, hogy eredményt tudjon felmutatni. E gyakorlati fontosságú hiányok miatt a dolgozatot négy szavazattal egy ellenében jutalomra érdemesnek — nem tartjuk, de a már jelzett több irányu jeles részleteivel megérdemli, hogy nyilvánosan *megdicsértessék*.

Az I-ső számú pályamunka írója csaknem 7 oldalon keresztül olyan tanügyi morális és más fejtegetéssel időz, a mi lényegében jó, de el is maradhatott volna. Az iskolában köve-

tendő eljárást helyes alapról elég szabatosan megírja Elve, fölfogása, rendszere egészen jó. Hasonlót mondhatunk a felnőttek között szervezendő énekkarokról írottakra is, ámbár itt még nem ártana egy pár gyakorlati útasítás. A pályamű mint irodalmi termék is teljes méltánylást érdemel.

Ezek után a bizottság abban a meggyőződésben lévén, hogy pályázat útján részletesebb és megfelelőbb eljárási utasítást alig lehetne nyerni, — a pályadíjnak az 1-ső számú „Hajnal mosoly“ cz. dolgozat szerzője részére három szavazattal kettő ellenében kiadását ajánlja, ajánlván egyszersmind azt is, hogy dolgozatát alakítsa át a következő elvek szerint:

1. a föladatara nem tartozó részeket hagyja ki,
2. az iskolában követendő eljárást a tanítás megkezdésétől kezdve végig, röviden, de kellő részletességgel írja le, a felnőttek kara részére az anyagot, legalább is az 1. és 2. kezdő énekre jelölje meg.

A mélyentisztelt választmánynak

Kolozsvárt, 1898. okt. 12-én

alázatos szolgálai:

Hajós János s. k. Boér Gergely s. k. Boros György s. k.

A jeligés levél fölbontatván, ebben Iszlai Márton neve találatott.

A Hajós János pályadíj kiadatik Iszlai Márton kolozsvári igazg. tanító és énektanárnak. A közgyűlés Iszlai Mártont lelkesen megéljenzi

A dicsérettel kitüntetett pályamű szerzőjének neve a szerző jelentkezése esetében az Unitárius Közlöny útján fog nyilvánosságra hozatni. A pályadíjat nem nyert két pályamű jeligéje a közgyűlés előtt elégettetik.

9. A Választmány eléterjeszti, hogy a Választmány tagjai közül sor szerint ez alkalommal kilépnek: Boros Györgyné, Dr. Nyiredi Gézané, Haller Rezsóné, Köváry László, Gyulay László, Kozma Ferencz.

Közgyűlés a kilépett választmányi tagokat egyhangu fölkiáltással a Választmány tagjaivá a következő három évre újból megválasztja.

10. A Választmány jelenti, hogy Simó János egyleti tag következő indítványt nyújtotta be a Választmányhoz:

Indítvány:

A Dávid Ferencz Egylet közgyűléséhez.

Kolozsváron.

Alúlirott bátorkodom a következő indítványt tenni:

Mondja ki a közgyűlés, hogy az 1899-ik évtől kezdve évenként egy natpárt ad ki a Dávid Ferencz Egylet „Unitárius Naptár“ czímen s ennek összeállítására egy bizottságot küld ki, mely a szerkesztéssel és kiadással járó dolgokat a Központi Választmány által kijelölt határok között végzi.

Indokok: Mindnyájunk előtt tudvalevő dolog, hogy a nép körében, mint olvasmány, minő szerepet játszik a naptár. Csaknem minden valamire való család naptárt vesz s egyéb hasznai mellett, annak olvasmányait használja fel lelki táplálékul. Mily czélszerű, könnyű és hasznos út lenne a vallásos élet ápolásának, az egyháziasság ébrentartásának egy, a mai szellemben írott naptárnak minden olvasmánya. S mert a lelkészek, tanítók és presbyteriumok közbenjárásával annak terjesztése lehetőleg könnyebb lenne, így az ügy pénzügyi oldalát tekintve, nemcsak a kiadás költségei térülnének meg, de az egylet pénztárának még hasznot is hajtának.

Másfelől a Dávid Ferencz Egyletet is, minden irányban népszerűsíteni és erősíteni egy lelkesedéssel propagált naptár.

Szóval az erkölcsi és anyagi tekintetek egyaránt hívogatnak, biztatnak, hogy adjunk ki Unitárius Naptárt.

Indítványomat a T. Közgyűlés becses figyelmébe ajánlva, vagyok

Tek. közgyűlésnek

Torda, 1898. okt. 24

alázatos szolgája

Simó János.

Az indítványt a Választmány helyesli, magáévá teszi mivel az egylet céljának és törekvéseinek megfelel. Ajánlja elfogadásra azzal a javaslattal, hogy a közgyűlés a tárgyban fejezze ki óhaját és a terv részletes megállítást, a fiók-egyletekkel közlését bizza a Választmányra.

Közgyűlés kimondja, hogy egy naptár kiadását óhajtja.

A kérdést érdemi tárgyalásra, a fiók-egyletekkel közlésre és további intézkedésre a Választmányhoz áttenni határozza.

11. Elnök Hajós János ur előterjeszti a következő pályázati ajánlatot:

Alúlirott a Dávid Ferencz egylet rendelkezésére bocsát 20 = husz koronát azon czélból: hogy az a folyó iskolai évre *pálya díjúl* tüzessék ki azon *tanító részére*, ki a népiskolában a

hangírás szerinti énektanításban ezen iskolai évben a legnagyobb sikert éri el.

Az ajánlatok az iskolaszékek és vizsgálobizottságok részéről jövő évi jul. 10-ig esperesi uton a mélt. és főtdő püspök urhoz küldendők fel

Ezek alapján a díjat az fogja nyerni, kit erre a főtdő püspök úr és a D. F. egylet elnöke legérdemesebbnek fognak ítélni.

Csak azon tanítók pályázhatnak, kik a Dávid F. egylet tagjai.

E módózatokon kívül ha a központi választmány czél szerü módósitásokat kívánna tenni, nem zárkozom el előlök.

A pályadij odaitélése a D. F. egylet közgyülésén hirdetik ki.

Kolozsvár, október 29. 98.

Hajós János,
az egylet elnöke.

Közgyülés elnök ur áldozatkész ajándekát szives köszönettel fogadja és meghatározza, hogy megfelelő módon közhirré tétessék.

12. Az énekkar egy angol hymnust ad elő.

A közönség tetszését zajos tapsban nyilvánítja.

13. Dézsi Mihály szováti lelkész, egyleti tag, felolvassa következő felolvasását:

Unitárius irodalom és a Dávid Ferencz Egylet.

Az irodalom a népek legdrágább öröksége, műveltségük, haladásuk hévmérője. A legműveltebb és leggazdagabb népek irodalma a legfejlettebb.

Nemcsak a nemzetek, hanem a vallások is annyiban tartanak igényt az elismerésre, az emberiség hálájára, a mennyiben irodalmuk gazdag és fejlett. A mennyivel virágzóbb valamely vallás irodalma, annyival elterjedtebb maga a vallás is.

Az a nagy név, a melyet egyletünk visel, magára is oly nagy irodalmi munkásságot fejtett ki, hogy napjainkban még egy tudományos egyesületnek is számot tenne. Az ő korában is vala vallásunk leginkább elterjedve. Abban az időben a gyertyát nem rejtették véka alá, hanem kitették a gyertyatartóra, hogy világítson mindenkinek. Hisz ő maga, Dávid Ferencz hirdeti eszméit Debreczenben, Nagy-Váradon, Tordán, Fehérvárott és Kolozsvárt. Az ő nyomába lépett egy sereg író, a kik mind ismertették az unitárius vallást

Igaz, hogy a politikai viszonyok is kedveztek a hit és a lelkiismeret szabadságának, mert ezek együtt járnak. Szabadság nélkül úgy képzelem a vallások életét, mint az üvegházi virágot, vagy azon gabonaszemet, melyre nehéz követ vont a borona s e miatt kibujni alig tud, fejlődésre nem képes

Egyházunkban is az újabb idők tisztult légkörében az unitárius irodalom szépen fejlődött. A tudományos irodalmat a Keresztény Magvető sok becses művel gazdagította, a D. F. E. is nagyban hozzájárult a tudományos unitárius irodalom gyarapításához. Különösen első nagyérdemű elnökének felolvasásai ezt az eszmét szolgálták. Mindenik felolvasásában más más oldalról mutatta ki meggyőzőleg a vallás erősségeit a tudás mélységével, az unitárius meggyőződés tiszta és csodás erejével. A Brassai felolvasásai a D. F. E. történetében a legragyogóbb lapokat töltik be. avagy nem igazi érvekkel czáfolja-e meg a positivizmust és a materializmust „Melyik az igazi tudomány“ és „Szózat a jövő vallásáról“ című értekezéseiben? Szépen mutatja ki, hogy míg a materializmus és a pozitivizmus arra vezetnek, hogy a magunk boldogságát a mások romlásán is felépítsük, addig a vallásos meggyőződés a történelem és a tapasztalat szerint, megzabolázza a gonosz indulatokat.

A „Krisztus istensége“ czimen a nagyon elterjedt Didon „Jézus Krisztus“ című munkája bevezetését czáfolja meg s kimutatja hitünk főerősségét a Jézus ember voltát.

Valóban a vallás és vallásunk védelmére, annak igazságai-
ban való erős meggyőződésre szebb és találóbb érveket nem igen találunk, mint egyletünk halhatatlan elnökének e gyűlésen tartott értekezéseiben. Az örökre érdeme a Dávid F. Egyletnek, hogy ezek a remek értekezések az ő kebelében láttak napvilágot.

A D. F. E. a hit és a vallásos élet ébresztésére alakult. Brassai értekezéseivel a tudománynyal foglalkozókat akarta a vallás igazságai mellett tántoríthatlan ragaszkodásra megnyerni. Ő, a kiknek felolvasott, azokat tanította

Valóban nagyon fontos, hogy a kik a nép élén állanak, vallásosak legyenek. A nép olyan, mint a gyermek. A gyermek is azt teszi, a mit a nagyobbaktól lát. A nép vallástalanságának oka is nem ő maga, hanem azok, a kiket ő példányul választ, a kiket utánoz. Abban az időben, a mikor Lórántfy Zsuzsánna férjével Rákóczy Györggyel minden reggel és estve templomba mentek és imádkoztak, a nép is vallásos volt. Abban a községben, a hol istenfélő és vallásos főur, vagy urak laktak, a nép istenfélő és vallásos ma is. Üdvösen rá mutatott Brassai, hogy a vallásos nevelést az értelmiségen kell

kezdeni, vagyis az értelmiség legyen vallásos, a nép is követni fogja őket. Sajnos, hogy napjainkban falu helyeken a földesur vasárnap fizeti a napszámosokat, városon vasárnap is hivatalba kényszeríti az állam az ő hivatalnokait.

A nép ha látja, hogy azok, a kik nála jobb móduak és tudósabbak, nem mennek a templom felé, nem törődnek a vallással, ő is kevésbe veszi.

Legtöbb, sorsával elégedetlen, panaszolkodó embert épen az értelmiség körében találunk. Oly szépen mondja erre Eötvös „Karthausi“-ban: „Ne csodálkozzék senki, ha e században, hol anyagi kényelmeink annyira növekedtek, még is oly nehéz megelégedett embert találni, a hit eltűnt az emberek közül s nélküle nincs élet.“

Költői lelkü, immár nemzeti eszménynyé finomult király-nénk, oly szépen mondotta Rónaynak, midőn gyermeke nevelését rábizta: „Gyermekekemmel mindennap magyarul imádkozom. Nem akarom tulbuzgóvá tenni, de óhajtom, hogy vallásos legyen, hogy a vallásban vigasztalást leljen. Az életben mindnyájunknak nagy szükségünk van a vallás vigasztalására.“

A hit szükséges, hogy a gyermeki szívet hálára serkentse szülői iránt, a hitvest forró szeretetre hevitse hű társa iránt, az embert arra segítse, hogy legyen megbízható jóbarát, önzetlen testvér, résztvevő szívű lény, becsületes ember s csüggedhetetlen munkása családjá boldogságának, egyháza és hazája boldogításának a mások kára nélkül.

A vallásos érzésről elismerjük, hogy emberi boldogságunkat, lelkünk nyugalma, vigasztalásunkat a nehéz órákban nagy erővel eszközli. Tudjuk, hogy a vallás egyike a legnagyobb javaknak ezen a földön. Sok ember van, a ki ezt nem hiszi. Hisz hazánkban csak alig 2 és fél százaléka él az embereknek értelme, esze után vagyis ennyi tartozik az ugynevezett honoratior osztályhoz.

Ha vizsgáljuk, hogyan lett valamelyik ember vallásos, úgy találjuk, hogy oktatás, nevelés és tapasztalat útján. Az egyház is, a D. F. E. is azt akarják, hogy az embereket vallásosságra szoktassák. Oly szépen mondja egy kiváló francia író gróf Montalembert „Szabad egyház a szabad államban“ czimű kitűnő munkájában: „A jó sohasem könnyű itt alatt, mert azt nem magától szüli a természet, hanem munka és küzdés gyümölcse.“

Itt önkénytelenül eszembe jut századunk két kimagasló alakjának Flammarionnak és Kossuthnak a beszélgetése. Flammarion, ki egy irodalmi művével néhány százezer forintot össze-

hozott és aztán egy nagy birtokot vásárolt Ámerikában, oda összegyűjtött egy sereg szegény embert, hasonló ruhába öltözött mint azok, velök dolgozott, evett, ivott; míg egy szép napon hálából, a tulajdonost a befogadott lakók kitették saját házából. Meglátogatta ezután Kossuthot. Elbeszélte Kossuth, hogy ő Magyarországot függetlenné akarta tenni; Flammarion elmondta hogy ő az embereit jó módúvá és műveltté. Végül az volt mind a kettőnek a szomorú tapasztalata, hogy az embereket akarattuk ellenére nem lehet boldoggá tenni.

A D. F. E szintén azt akarja, hogy a népet tegye vallássossá és így boldoggá. Hazánkban igaz, hogy most a legnagyobb vallásszabadság uralkodik, az állam törvénye megengedi és rendeli, hogy az iskolás gyermekek vallásos oktatásban részesüljenek; igaz, hogy a hittannak a rendes tanórák között helyet nem ad, de megengedi, hogy mikor a gyermekek esze, értelme kimerült, a rendes órák után a hittant tanítsuk

Soha jobb időben nem alakulhatott a Dávid Ferencz Egylet s nagyobb szükség nem volt rá, mint napjainkban. A vallás igazságainak terjesztésére a szószék mellett a sajtót is igénybe vennünk lételünk parancsolta. Valamint a sereg előtt mindig ott viszik a nemzeti zászlót, s a hívő kebelében hordja a talizmánt: így vallásunk hitezikkelyei, történelmünk nagy alakjai a nép nyelvén is meg kell hogy irassanak. Hadd ismerje meg mindenki hitünk alapjait, erősségeit, a melyekből lelkesedést merítsen.

A Dávid. F. E első sorban a felolvasásokkal fejtett ki a központban nagy irodalmi munkásságot. Habár ezek a felolvasások szorosan nem mind az unitárius vallás köréből vették a tárgyat, minthogy nem is vehették, hisz más vallásuak is megisztelték az egyesületet szellemes értekezéseikkel, de mindenik a vallásos érzést ápolta, melengette.

Az egyesület irodalmi munkássága az Unitárius Közlönyben összpontosult. Ez a lap tágabb értelemben vett néplap. Egy sereg ifjú író nevelt magának, a mellett, hogy a régi kiprobált erők is Köváry László, Kozma Ferencz, Ferencz József, Nagy Lajos, Rédiger Géza gazdagíták műveikkel.

A mi szorosan az unitárius vallásra tartozó irodalmi műveket illeti, első helyen áll a Ferencz József „Vallásos dolgokról” czimű értekezése. Ezt mintának lehet tekinteni, hogy miképpen kell a népnek a vallás igazságairól írni egyszerűen és mégis magasztosan, érthetően s mégis költőileg. Ebben a cikkben a püspök úr szépen fejtegeti az Isten lényét, személyét, a csodákról és az imádkozásról szóló unitárius hitnézeteket.

(A felolvasás végét jövő számunkban közöljük.)

Közgyűlés felolvasónak érdekes és tanulságos felolvasásért elismerő köszönetet nyilvánít és a Választmányt utasítja, hogy a felolvasásban foglalt javaslatok érvényesítésére saját hatáskörében járjon el

14. Elnök ur a közgyűlést rövid beszéddel bezárja, melyben köszönetet nyilvánít a n. é. közönségnek a megjelenésért, a női énekkarnak és az énekkar buzgó vezetőjének, Iszlai Márton urnak, a szíves közreműködésért.

Közgyűlés elnök eltetésével oszlik szét.

Hajós János,
elnök.

Boros György,
jegyző.

A jegyzőkönyvet hitelesítik:

Gyulay Árpád,
egyl. tag.

Czakó Főzsef,
egyl. tag.

Irodalom.

Az *Unitárius irodalom* mezején a folyó évben elég gazdag aratás volt. Lapunk mult számában ismertettük a tartalmát *Boros György* „Szívemet hozzád emelem“ női imádságos könyvének. Ugyanott említettük meg *Simó János* tankönyvét: az unitárius egyház története. Közelebbről küldetett be:

Emlékezés Dr. Brassai Sámuelről: írta Ürmösi Kálmán szentgericzsei unitárius lelkész; kiadta a maroskőri Dávid Ferencz fiók-egylet. Ürmösi K. gyakorlott tollal és a nagy férfi iránt táplált bámuló tisztelettel igyekszik megfelelni erre a kérdésre: ki volt Brassai? Főleg Kőváry nyomán ismerteti Br. életét, szívjóságát, vallásosságát, egyleti elnöki működését. A marosi fiók-egylet igen helyesen járt el, midőn a néhai elnök emlékét így örököltette meg. A füzetben, melynek ára 10 kr., közölve van Szentmártoni Bálint költeménye is.

Gál Miklós budapesti lelkész szép imáját Erzsébet királyné halála alkalmából kiadták a hívek.

Megjelent az abrudbányai eklezsia 100 éves jubileuma, az elmondott imák és beszédek, valamint az eklezsia története Benczédi Gergely tanártól.

Meg kell emlékeznünk *Dr. Gál Kelemen* tanárnak „Schiller kritikai és költészettani munkái“ czimen az unitárius főisk. 6 évi „Értesítőjében“ megjelent értekezéséről is, melylyel az ifju tanár újabb jelét adta nagy szorgalmának. Dr. Heinrich Gusztáv bpesti egyet. tanár több hiányt talált e dolgozatban, de „készségesen ismeri el, hogy szerző lelkiismeretes gondnal és részben valódi sikerrel végezte munkáját, sőt „a naiv és sentimentalis költészetről“ szóló tanulmány kivonata valóban kitűnőnek mondható.“ (Egyetem. Philologiai Közlöny 1898. IX. füz).

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Karácsony.** A család szent ünnepe közelg. Isten előtt akkor lesz kedves ez ünnep, ha az ünneplő családok szentek lesznek érzelemben, gondolatban, cselekedetben. A családapa tegye félre az élet gondjait s éljen

érzelmeinek. Meg kell eresztetni a szívnek azon zsilipjeit, melyek az öröm és kedvesség malmára viszik a vért. Az anya üljön csendesen ott a zsongó gyermekesereg között és mondjon hálaimádságot, hogy megérte a mire oly epedve vágyott: a karácsony boldogságát. A gyermekek! Ők legyenek egészségesek és varázsolják elé a legderűsebb nyári napokat ott a fa alatt, melyen az angyalhozta almák, babák, figék és csukorkák csüngenek. Oh ne gondoljátok, hogy sok vagy, gazdag erszény kell a karácsonyi boldogsághoz! Elég a kevés is, ha azt az öröm napsugara és a boldogság csillaga fényesíti meg. Örvendezzünk örömlünkben a karácsony közeledtén.

— **Az egyh. főtanács** ülésein okt. 30-án sk. jelen voltak: főt. Ferencz József ur, Nagy Lajos egyh. jegyző, Csegezi László, Lőfi Áron, Kelemen Albert, Rafay Domokos, Gvidó Béla, Osváth Gábor, Kisgyörgy Sándor eseperek, Ajtai János, Biró Elek, Boros György, Csifó Salamon, Derzsi Károly, Dézsi Mihály, Fazakas Lajos, Gyórfi Ferencz, Iszlai Márton, Molnár János, Mózes András, Mózes Mihály, Nagy János, Németh István, Péterfi Dénes, Siménfalvi György, Simó János, Székely László, Ürmösi Kálmán, Vaska Béla. Világiak: Vargyasi Daniel Gábor, Br. Petrichevich Horváth Kálmán főgondnokok; Dr. Bedő Albert, Fekete Gábor, Szentiványi Gyula, Zsakó István, Székely Miklós, Mikó Imre, Benkő Mihály, Orbók Mór, Orbók Ferencz, Gyulay László, Gyulay Árpád, Hajós János, Csongvai Lajos, Benczédi Gergely, Éjszaki Károly, Kővári Mihály, Adám Dénes, Kozma Ferencz, Dr. Nagy Károly Dr. Veress Vilmos, Albert Dénes, Kovács János, Dr. Gál Kelemen, Nagy Gyula, Gál Jenő, Nagy Géza, Magyar Mihály, Daniel Lajos, Pálfi Károly, Dr. Pálfi Gyulay, Czakó József, Kanyaró Ferencz, Ulár Pál, Dr. Nyiredi Géza, Gombos Sámuel, Gálfi Lőrincz, Dr. Veres Lajos, Létyay Lajos, Veres György, Schuller József, Nagy György, Koncz Gyula, Veres József, Pákei Lajos, Boér Gergely, Ambrus Gergely, Boros Sándor, Magyar Gyula, Máté Sándor.

— **Az egyh. szervezeti szabályzat** érdekében az Egyh. Fő Tanács kebeléből javaslatételre a következő egyh. tanácsosok voltak kiküldve:

Főt. Ferencz József püspök ur, Br. P. Horváth K. főgondnok ur, Dr. Bedő Albert, Szentiványi Gyula, Kozma Ferencz, Fekete Gábor, Gál Jenő, Boros György, Kelemen Albert, Kisgyörgy Sándor, Csifó Salamon, Ajtai János, Dr. Gál Kelemen, Mikó Imre, Benkő Mikály. Ezek készítik azt a szabályzatot is, mely szerint a reform keresztülviendő lesz

— **Uj egyháztanácsosok.** Az E. Fő Tanács több év óta most tett választást, de most is csak kettőt választott meg u. m. Gálffy Kálmánt a Keresztur-kör gondnokát és Lakatos Ferencz Kolozsvár vár. főszámvevőjét. Gratulálunk az uj tagoknak!

— **Választások.** Az E. Fő Tanács Boros György egyh. közig. jegyzőt és Kovács János tanügyi jegyzőt újból megválasztotta. Kovács János lemondván, tanügyi jegyzőnek megválasztatott Dr. Gál Kelemen főisk. tanár. Boros György theol. dekánná, Gyulay László nygd. bizotts. elnökké és Czakó József nyugd. bizottsági taggá választattak.

A papi tekintély érdekében régóta nem történt oly határozott föllépés, mint a közelebbi Fő Tanácson. Fazakas Lajos, a ny.-szt.-márton-csikfalvi népes egyház lelkipásztora, a ki csupa tűz és buzgoság, egy indítványt nyújtott be a marosi egyh. körhez, melyben kimondatni kérte, hogy a papnevelő intézetbe érettségi bizonyítvány nélkül ne vétessék föl senki. Az indítványra anyagot az nyújtott, hogy ezelőtt egy pár évvel egy tanítónak megengedte az E. K. Tanács, hogy a papnevelő intézetben vizsgát tegyen és két másik tanítónak engedélyt adott hasonló vizsgára. Az első engedélyes olyan egyén volt, a ki több év óta meglegedésre teljesít lelkészi szolgálatot a szécséken egy olyan egyh. közösségben, melybe a nagyon csekély fizetés miatt rendes lelkészt találni nem lehetett. Az indítványozó nem ismer el semmi körülményt. Szerinte sértő és megalázó az intézet tekinté-

lyére, ha kivételes kedvezmények nyújthatnak. Ezméit egy lelkes beszédben adta elő a fő tanácsi ülésen, hol általános helyesléssel találkozott, annyival inkább, mivel a Papnevelő Intézet új alapszabályai éppen ezt írják elő és azt a tanári kar is úgy értelmezte. Ez a tárgy magas színvonalon álló beszédekben szólaltatta meg Bedő Albert, Kozma Ferencz, Ferencz József püspök, Hajós János, Boros György theologiai dékán, Ajtai János, Csifó Salamon, Boros Sándor főisk. igazgató, Németh István egyh. tanácsosokat és másokat. Bedő a papnevelés általános érdeke mellett szólott, Kozma Ferencz egy terjedelmes beszéddel vette védelmébe a tanítói kart, hangsúlyozván hogy a tanítói diploma egyenlő értékűnek tekinthető az érettségi bizonyítvánnyal, s a tanító, mint kántor ezen állásánál fogva mindig egyházi belső hivatalnok volt és arra ezután még inkább méltó fog lenni. Ferencz J. püspök rámutatott azokra a küzdelmekre és veszélyekre, melyeknek a kicsiny és szegény egyházak kivannak téve. A kényszerűség vitte rá, hogy nem papi diplomás egyéneket bizzon meg a papi teendőikkel. Munkálkodásuk ellen panasz nem volt. Boros György rámutat arra a nagy haladásra, a melyet tett a Papnevelő intézet az utóbbi pár év alatt a szervezetben, a Ferencz József tud. Egyetemhez való viszonyában stb. Kívánni való még nagyon sok van. Az egyház az 1883 évi középisk. törvény életbe lépte óta minden figyelmét és erejét a gymnasiumokra fordítja s e miatt a theologiára nem áldozhat. A tanulók ellátásáról másképpen kell gondoskodni, mert ha mint eddig, ezután is kenyérkeresettel is kell foglalkozniok, a versenyt nem állhatják ki; a tanári létszámot be kell állítani és a felszerelésre többet kell áldozni. Mindenik szónok mondott több megfigyelésre méltó gondolatot. Kimondatott, hogy az E. K. Tanács sem vehet föl senkit érettségi nélkül. Németh István indítványára utasított az E. K. Tanács, hogy a papi intézet szükségleteire vonatkozólag terjesszen elő részletes tervezetet és javaslatot.

— **Az unitárius egyház hatóságai** közül legnagyobb változás az E. Képviselő Tanács szervezetében lesz. Eddig minden egyh. tanácsos tagja lehetett. Az új szervezet szerint tagjai: a püspök, a főgondnokok, a főjegyző, a jogtanácsos, a hittani intézet dékánja, a főgymn. igazg. tanára és az előadó, továbbá 21 tag, kiknek legalább $\frac{1}{4}$ -a kolozsvári lakos kell hogy legyen. E 21 tagot az E. Fő Tanács az egyh. tanácsosok közül választja 6 évre. Elnök a püspök és egyik főgondnok, de egy elnök is elnökölhet. Helyettes elnök a főjegyző. Jegyzője a főjegyző. Lesz egy előadó, ki egyszermind püspöki titkár, kit az E. K. T. választ életfogytiglan. Érvényes határozathozatalra 7 tag jelenléte szükséges. Az E. K. Tanács mellett működik: a jogi, pénz és nevelésügyi bizottság és a jószágfelügyelőség.

— **Rendkívüli Fő Tanács** összehívása van meghatározva a jövő év június hó végéig. Ennek lesz feladata azon javaslatok végleges megállítása, melyek szerint az új szervezettel életbe lépő hivatalok és hivatalnokok működéseiket folytatni fogják.

— **A Berde Mózes** hagyaték-ügye, az u. n. milliós per végül valahára befejezést nyert, miután mindenik felperes visszalépett. A kir. kuria az ügyiratokat, remélhetőleg, rövid idő alatt le fogja küldeni és akkor a rendes mederben fog megindulni a végrendelet végrehajtása.

— **A Raffaj Károly** hagyaték-ügyében a II. bíróság is az unitárius vallásközönség javára döntött és így remélni lehet, hogy ez a per is befejezést nyer. Úgy legyen!

— **A lelkészeknek** éppen annyira érdekükben áll, mint az egyházközségeknek, hogy a theologiára elsőrendű ifjak lépjenek. Minthogy a mi tanulóink legnagyobb része lelkészeink keze alatt nő föl, sokan már mint gymn. ifjak megfordulnak szöszékeinken. Lelkészeink könnyen megnyerhetik őket e pályára, ha buzdítólag szólnak hozzájuk. Angliában senkit sem

vesznek föl a theológiára, a ki lelkészi ajánló levelet nem visz 3—4 hallgató minden évfolyamra kell, sőt több sem árt. Csak közös erővel lehet megvalósítani egy ily szép és nagyfontosságú ügyet!

— **Segélyül** az E Fő Tanács az „Egyházi államszegélyből“ 5000 frtot osztott ki. Ebből legtöbbet fölvetett az egyházok és belső emberek tőketartozásának f. évi kamata (2226 frt); a belső emberi nyugdíjalap 600 frtján kívül kisebb összegek szerepelnek. A Báró Baldácsy alapból 3500 frt osztatott ki négy czímen: a főt. püspök urnak 822 frt 50 kr. Egyház-községeknek 822 frt 50 kr. Részesült 15 egyházközség. Belső embereknek 822 frt 50 kr. Részesültek 15-ön. Özvegyeknek és árváknak 822 frt 50 kr. Részesültek 27-en. A Kovács Dénes és Bencze Anna alapból kiosztatott 500 frt. Részesült 4 lelkész és 3 kántor-tanító. A Dávid Ferencz Émlék-alapból kiosztatott 707 frt. Részesült segélyben 15 belső ember. Az irodalmi czélra szánt összegből jutalmul adatott Boros György theol. tanárnak: „Szívemet hozzád emelem“ cz. női imádságos könyvéért 100 frt, Péterfi Dénes lelkész tanárnak: Armstrong: „Isten és lélek“ cz. műve fordításáért 100 frt. A jelölt négy czímen kiadatott 9707 frt. Szép összeg. Áldassék a lelkes alapítók emléke!

— **Egy dolog van, a miért** gratulálhatunk magunknak, mondja Dr. Klein, egy katolikus papból lett angol unitárius lelkész s ez az, hogy míg a többi Angol egyházak egy nagy crisisen mentek át a dogmák forrásait illetőleg, addig mi unitáriusok örömmel szemléltük, hogy a tudomány és vizsgálódás mezején mind megerősítést nyernek azok az elvek, a melyeket a mi apáink vallottak

— **A sepsi szentkirályi unitárius énekvezéri állás** ürességben van, pályázni szándékozők írásban jelentkezzenek az ekklézsia előljáróságánál december 15-ig. Évi fizetés 160 frt, 5 hold szántó és kaszáló haszonélvezete s lakás és hozzá tartozó kert.

— **Két papibeköszöntő** Vidékünkön a közel időben két papibeköszöntőt halgathattunk meg, a melyek hatásuknál fogva élénken élnek emlékezetünkbe. Augusztus havában ment Kiss Aladár Daktról Hévízre és novemberben Kelemen György papjelölt Datkra. Mindkét lelkész fogadása dicséretére válik az illető híveknek. Kis Aladár lelkészt volt hívei a hévizi határszélig kísérték s megkönyyezték, honnan a hévizi hívek kísérték baze. Kelemen lelkész elé az állomáshoz lovas-legények és szekerek mentek.

A beköszöntők szokott ünnepélyességgel folytak le, zsúfolt templomban. A beköszöntő beszédek ily alapigével „Te pedig azokat szóljad, melyek illenek a tiszta tudományhoz“, megtették a hatást. Mindkettőben nyilvánult a képesített lelkész. A beiktatást Hévízen Osváth Gábor f. f. köri esperes, Datkon Lőrinczi István f. rákosi lelkész végezték igen tartalmas, csinos beszédekkel.

F. f. köri.

— „Nézetek a vallás eszméjéről“ Dr. Brassainak híres felolvasásait ily czímen adta ki a Dávid Ferencz Egyet egy csinos kötetben, melynek ára 1 frt. Megrendelhető a D. F. E. pénztárnoknál Kolozsvárt.

— **Simonfi Márton** oxfordi akadémitánk az új otthonban már megtelepedett. Észleleteiről és tapasztalatairól koronként értesíteni fogja lapunkat.

— **Carpenter Estlin** tanár ur a Manchester College új évét „A vallásos képzelődés nevelése“ ről tartott kitűnő értekezéssel nyitotta meg. Alkalmilag egy pár szép részt befogunk mutatni olvasóinknak.

— **Új tisztségviselők az egyházban.** A közelebbi Fő Tanács Kisgyörgy Sándor választott Udvarhely-köri esperest nagy örömmel beigtatta a tiszti karba. Simó János tordai lelkésznek Aranyos-torda-köri jegyzővé választása megerősített.

— **Édes Otthon.** A sajtó véleménye: „Magyar Hirlap”: a házas élet örömeit írja le s arról beszél, hogy milyennek kell lenni a ház tájékának, meg a csendes, boldog házas életnek. Székes-fehérvár és vidéke: „Bár nem a karácsonyi könyvpiacra készült, azért karácsonyi és ujévi ajándéknak bátran megveheti mindenki. Az érzések egész sora, a gondolatok egész legiója van egy egy fejezetben kifejezve s az ember úgy van velök, mint mikor a rét tarka virágai közül nem tudja melyik kedvesebb, nem tud választani“. „Magyarország”: kedves poetikus modorban utasításokat ad az asszonyoknak arra nézve, hogyan tehetik otthonukat barátságossá, meghitté, széppé s benne az együttlétet kellemessé. „Magyar Polgár”: érdekes, meleg hangon irt mű „Ellenzék”: A fordító finom műérzékére vall, hogy ennek a kedves kis munkának fordítására vállalkozott s örömmel fogadjuk azt annál inkább, mivel ilyen fajta mű irodalmunkban még nem jelent meg. . . . Igazán kedves hangulatba ragad ez a kis könyv, különösen az utolsó fejezet, mely értékében valamennyit fölülmulja: a mély vallásosság, mely minden sorát áthatja, a családi élet vonzó rajza annyira lebilincseli lelkünket, hogy nem hagyhatjuk félbe, míg el nem olvassuk. „Aranyos-Vidék”: A füzetkének olvasása közben igazán mintha tündérek mézédés beszédét hallottam volna, a kik égi hazájukból tündöklő nap-sugáron szállottak a földre le, hogy regét mondanak az édes otthonról s mindarról, e mi azt bűbájossá teszi, a költészet s dal állandó tanyát találván ott minden időtájt“. Ára 1 korona. Megrendelhető szerkesztőségünkénél.

Sajtó-hiba. Lapunk mult számában, Hajós János életrajzában az év szám 1818. helyett 1819-nek olvasandó.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A fiók-egyletek pénztárnokait tisztelettel kéri a titkár, hogy a fiók-egyleti tagok teljes névsorát a lakás és a posta megjelölésével, küldjék be még december hónapban, hogy az Unitárius Közlöny expedicióját revidéalhassa, mert a lap szétküldője az ujévre változni fog.

A D. F. E. küiküllői fiók-köre f. év november 20-án d. u. 2 órakor kezdődőleg isteni tisztelettel összekötött felolvasó gyűlést tartott. Imát és egyházi beszédet Utó Lajos dombói lelkész mondott János evangéliuma 4 r. 9 verse alapján. Közreműködött a dicsőszentmártoni unitárius énnেকkar Kiss Sándor vezetése mellett. Alelnök Gvidó Béla esperes afia egy lendületes beszéddel nyitja meg a gyűlést.

Gálfalvi István felolvasta a Dávid Ferencz életrajzát Simó János nyomán. Szavalta a Tarcsafalvi Albert alkalmi költeményét egy dicsőszentmártoni polgár ifju. Felolvasást tartott Kiss Sámuel széplaki lelkész afia a mértékletesség, takarékoság és vallásosságról. A zsufolásig megtelt kis templomi gyűlékezet érdeklődve halgatta végig a sikerült előadásokat. K. L.

Jelszó. Egyletünk első nagynevű elnöke jelszavát ajánljuk olvasóink becses figyelmébe a közelgő uj év alkalmából: Az egylet tagjai egy hónap alatt megkészszereszenének az egylet tagjait, ha egy-egy tagot gyűtenének. Ehez csak akarat kell.

Uj tagok és előfizetők vegyék szives tudomásul, hogy az egyleti tagdíj (1 frt), vagy az előfizetésidíj (1 frt 20 kr.) beküldése után az Unitárius Közlönynyel együtt *ajándéknul* megfogjuk köldeni Dr. Brassai, Ferencz József és az Elnökök arczképét.

Egy levelezőlapon sziveskedjék mindenik olvasónk beküldeni leg-alább 5 nevet, melyre mutatványszámot küldjünk.

Olyan könnyű lenne nagy örömet szerezni, *kis áldozattal* a közelgő karácsoni ünnepekre! Ha a jó szívű emberek csak egy-egy forintot áldoznának, a Dávid Ferencz Egylet 25 drb. Fiatalság Barátját küldene bármely községbe, hogy ott az iskolás gyermekeknek kiosszák. 4 krért olyan lapot kapnak gyermekeink, a melyben egy gyönyörű czimkép (imádkozó gyermek) Brassai bácsi, püspökünk és mások arczképe is meg van. Olvasmányai, versei, tanulmányai kedvesek, hasznosak. Angyalfiának is pompásan beválik, tehát érdemes arra is, hogy 2—3 számot vitessenek meg. 1—1 péld. ára 10 kr. 10 pld. 50 kr. 25 pld. 1 frt.

Az egylet pénztárába f. é. október hó 25-től november 17-ig rendes tagsági díjat fizettek: Özv. Dengyel Jánosné, Éjszaki Károly, Kanyaró Ferencz, Pataki Istvánné, S'igmond Dezső, Váradi Károlyné, Kaufmann György Kolozsvár 98-ra, Csizmadia János Sz.-Fehérvár 96—99-re, Iszlai Gábor Kassaszék 98-ra

Előfizetési díjat fizettek: Katona Mihály Sárd 98-ra, Kisgyörgy Sumuel N. Sármas, Nemes Kálmánné Kolozsvár 98-ra, Varga Dénes H.-M.-Vásárhely 97—98-ra, Nőképezde unitárius növendékei 98-ra.

Az aranyos-tordaköri fiók-egylet pénztárába fizettek: Csegezi Árpád Torda 98-ra, Sófalvi Sándor Torda 95-re

A kereszturkőri fiók-egylet pénztárába fizettek: Pap Mózes, Sándor János, Sándor Jánosné Sz.-Keresztur 98-ra, Barabás Lajos 97—98-ra, Dr. Jankovich Pál, Dr. Jankovich Pálné 98-ra, Vitális Elek Parajd 96—98-ra, Raffaj Domokosné, Raffaj Irma Uj-Székely 93-ra, Geréb Zsigmond Fiafalva 98-ra, Gálfalvi János Gagy 93—95-re, Geréb Sándor Boldogfalva 94—98-ra, Péter Sándor Bözöd-Ujfalu 97—98-ra, Sándor Áron Kadács 97—98-ra, Göncz Károly Szentmiklós, Boér Lajos Bözöd 98-ra, Kozma Dimény Enlaka 97—98-ra, Balogh Róza Sz.-Keresztur 97—98-ra.

Kolozsvár, 1898. november hó 17-én.

Gálfi Lőrincz,
egyl. pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Ki tartozik éneket tanítani az állami iskolában? Több helyről kaptunk ilyen kérdést, melyre döntő feleletet csak az illető hatóság adhat. A magunk részéről annyit mondhatunk, hogy tudomásunk szerint az énektanítás mindig az énekvezér kötelessége volt. Együtt járt a hivatallal. Az újabb időkig kötelessége volt a vallásitanítás is, de ezt, főleg az állami iskoláknál, egy néhány helyen a lelkészre bízták. A munka megosztás azt vonta maga után, hogy a lelkész némi csekély honoriumban részesült, de nem azt, hogy az énekvezér az énektanítás alól fölmentessék. — **Érdeklődőnek.** Az, hogy az „Isten és lélek” megjelenése nem volt említve az Unitárius Közlöny mult számában éppen oly kevéssé mult rajtunk akkor, mint most. Bővebb magyarázattal nem szolgálhatunk — **Ü—**a urnak és a kiket illet, jövőre nézve figyelmébe ajánljuk, hogy az E. Fő Tanácshoz intézett kérelmeket a köri közgyűléshez nyujtsák be. A t ur kéréséből az okból figyelmen kívül hagyattott

• **TARTALOM:** A Dávid Ferencz Egylet részvétirata. 225. lap. — Fölhívás előfizetésre. Boros György. 226. l. — A Dávid Ferencz Egylet XIII-ik évi közgyűlése. 227. l. — Irodalom. 247. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 247. l. — Egyleti élet és munkásság. 251. l. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájba Kolozsvárt.

